

Maja Vrčon

OD UČITELJA DO FACILITATORJA UČENJA

priročnik za učitelje

Orodja, metode,
smernice in praktični
primeri za podporo
učiteljem pri
facilitiranem učenju
ekosocialnih vsebin.

IZVEDBA: Priročnik za učitelje
je nastal v sklopu projekta Učilni-
ca za življenje

PROJEKT PODPRT s strani
Evropske pobuda za podnebje
(EUKI) nemškega zveznega
ministrstva za gospodarstvo in
varstvo podnebja

**OD UČITELJA
DO FACILITATORJA UČENJA**

Maja Vrčon
OD UČITELJA DO FACILITATORJA UČENJA
Priročnik za učitelje

Jezikovni pregled: **Nara Petrovič**
Oblikovanje in prelom: **Lara Vukelić**
Ilustracije: **Lara Vukelić**

Avtorji učnih scenarijev za osnovne šole: **Sara Ivančič, Tina Manfreda, Polona Mihalič, Helena Novak, Narrayani Premal, Vanja Klančnik Kišasondi, Mojca Žvokelj, Melita Jelić, Tina Bajc Hlad, Metka Burin, Katja Jerman, Tanja Knap, Darja Premrl, Maja Šajn, Sabina Dražič, Barbara Bočkor Starc, Karin Gorenjc Grzetič, Jana Pelicon**

Avtorji učnih scenarijev za srednje šole: **Alenka Sedlar Špehar, Eva Bavcon, Erik Bizaj, Marko Marčetič, Petra Peroči, Vera Orešnik, Mateja Puc, Špelca Flerin, Tanja Gašperlin, Romana Vodišek, Dragana Španovič, Metod Kovačič, Maja Vrčon**

Izdajatelj: **Društvo Sončni Grič**
Odgovorna oseba: **Manja Vrenko**

Gračišče, 2024
Elektronska izdaja
© 2024, Društvo Sončni grič

Priročnik za učitelje je nastal v sklopu projekta Učilnica za življenje. Projekt je bil finančno podprt s strani Evropske pobude za podnebje (EUKI) nemškega zveznega ministrstva za gospodarstvo in varstvo podnebja (BMWK).

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
[COBISS.SI-ID 233262083](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:si:hbz:5-64388-p0010-9)
ISBN 978-961-96993-0-0 (PDF)

<https://ucilnica.eu/prirocnik-za-ucitelje/>

Supported by:

on the basis of a decision
by the German Bundestag

Maja Vrčon

**OD UČITELJA
DO FACILITATORJA UČENJA**
priročnik za učitelje

Gračišče, 2024

UVOD IN PREGLED VSEBIN	07	03 TRETJI DEL: FACILITACIJA UČENJA ZA TRAJNOST V PRAKSI	136
Namen tega priročnika za učitelje	08	3.1 Soustvarjanje učnih scenarijev za srednje in osnovne šole	137
Kontekst priročnika	09	3.2 Smernice za uporabo	140
Zahvala	10	3.3 Primeri učnih scenarijev za osnovno šolo	141
		3.3.1 Učni scenarij 1	142
		3.3.2 Učni scenarij 2	151
		3.3.3 Učni scenarij 3	173
		3.3.4 Učni scenarij 4	186
		3.3.5 Učni scenarij 5	202
01 PRVI DEL: EKOSOCIALNE IN TRAJNOSTNE KOMPETENCE	11	3.4 Primeri učnih scenarijev za srednjo šolo	212
1.1 Kaj imamo v mislih, ko govorimo o kompetencah prihodnosti?	12	3.4.1 Učni scenarij 1	213
<i>Ekosocialne kompetence kot kompetence celostnega pristopa</i>		3.4.2 Učni scenarij 2	226
1.2 Prilagoditev in aplikacija šestnajstih ekosocialnih kompetenc	15	3.4.3 Učni scenarij 3	250
02 DRUGI DEL: FACILITACIJA UČENJA ZA TRAJNOST	20	VIRI IN LITERATURA	269
2.1 Kaj je facilitirano učenje	21		
2.2 Orodja in metode za facilitacijo učenja za trajnost in podnebje	24		
2.2.1 Ustvarjanje pozitivnega okolja	26		
2.2.2 Oblikovanje ekip/skupin	52		
2.2.3 Učimo se skupaj	62		
2.2.4 Poiščimo in raziščimo izziv	85		
2.2.5 Iskanje in oblikovanje rešitev	106		
2.2.6 Zaključevanje in vrednotenje	112		
2.2.7 Premislek in meditacija	124		

UVOD IN PREGLED VSEBIN

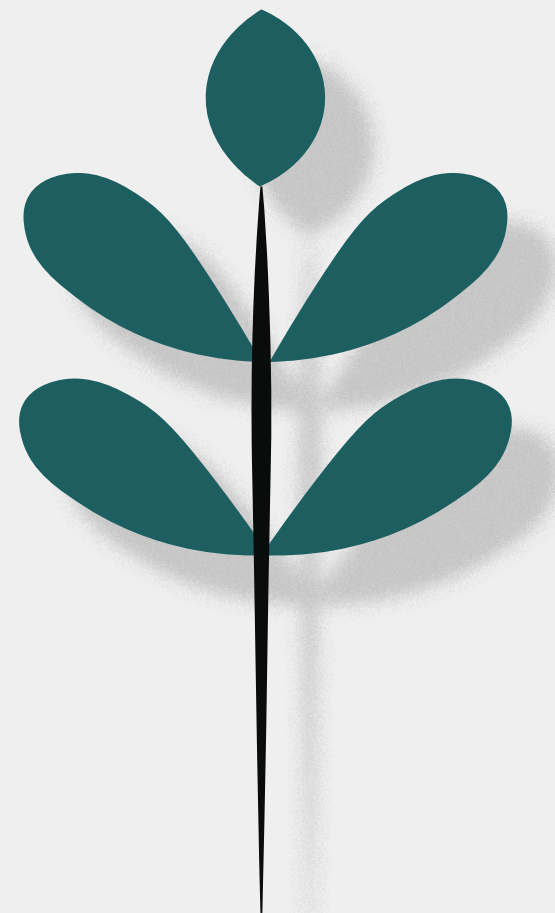
Namen tega priročnika za učitelje

Priročnik, ki je pred vami, je en izmed glavnih rezultatov projekta Učilnica za življenje. Cilj projekta je bil podpreti učitelje pri prehodu od tradicionalne vloge posredovalca znanja do vloge facilitatorja učenja, ki učence podpira pri raziskovanju, sodelovanju in iskanju rešitev za realne ekosocialne izzive. Projekt sta izvedli dve slovenski organizaciji, Sončni grič, društvo za trajnostno kulturo bivanja in Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem. V njem sta se osredotočali je na razvoj učnih pristopov, ki vključujejo trajnostne vsebine in ekosocialne kompetence v šolski kurikulum. Priročnik je bil oblikovan z namenom, da učiteljem ponudi sistematično metodološko podporo, facilitatorske pristope in orodja, ter praktične primere uporabe, že integrirane v učne scenarije za osnovne in srednje šole. Da bi podprli učitelje pri facilitaciji učenja, priročnik vključuje nabor facilitacijskih metod in orodij, prilagojenih šolskemu kontekstu.

Kot enega glavnih didaktičnih pristopov priročnik uvaja problemsko učenje (angl. *problem-based learning*) v kombinaciji s strategijo aktivnega sodelovalnega učenja, ki temelji

na scenariju (angl. *scenario-based learning*). To se odraža v učnih scenarijih, ki so del tega priročnika in so nastali v sodelovanju z učitelji. Scenariji so zasnovani tako, da jih je mogoče prilagoditi različnim predmetom, starostnim skupinam in pedagoškem kontekstom. Pokrivajo ključne okoljske in trajnostne teme, kot so onesnaženje vode in zraka, problematika odpadkov in plastike ter ohranjanje biodiverzitete. Njihov namen je učiteljem olajšati vključevanje teh vsebin v šolski kurikulum. Posebnost priročnika je, da so facilitatorska orodja v metodološkem del priročnika ovrednotili in izbrali učitelji, ki so sodelovali v študijskih skupinah in pilotnem usposabljanju. To pomeni, da so rezultat praktičnih izkušenj in testiranj v učnem procesu, kar zagotavlja njihovo uporabnost in prilagodljivost različnim učnim situacijam. Izvorna facilitatorska orodja in pristopi so bili prilagojeni uporabi v kontekstu osnovnih in srednjih šol. Vsako orodje in učni scenarij krepi specifične ekosocialne kompetence in znanja, ki so ključna za zeleni ekosocialni prehod. Ponujene so praktične rešitve za izzive trajnostnega izobraževanja. Učitelji niso deležni dodatnega delovnega pritiska in idejnih usmeritev, temveč lahko že obstoječe učne ure preoblikujejo tako, da za-

jamejo trajnostne teme in sodelovalne metode. Priročnik je orodje, ki podpira prilagodljivost in inovativnost.

Kontekst priročnika

Projekt *Učilnica za življenje* je osnovan na krajšem eksperimentu, pilotnem usposabljanju za učitelje za nazivom Podnebno mentorstvo, ki ga je financiral EIT *Climate-KIC*. Tako eksperiment kot tudi sam projekt *Učilnica za življenje*, ki ga financira *Evropska pobuda za podnebje* (EUKI), sta plod večletnega dela z učitelji in zaključnega diplomskega dela specializacije okoljske izobraževalke Maje Vrčon. Pri delu s šolami se je srečevala z enakim vzorcem razlogov, ki so jih sicer motivirani učitelji navajali kot vzroke, zakaj ne poučujejo ekološke pismenosti. Prvi je pomanjkanje časa v trenutnih učnih programih, drugi pomanjkanje sredstev, tretji pomanjkanje usposabljanja učiteljev, četrti pa pomanjkanje podpore kolegov, vodstva, sveta šole in staršev. Poleg tega so vsebine okoljske vzgoje, ki jih poučujejo že desetletja, glede na čas, ko se soočamo s kompleksnostjo in živimo z nepredvidljivimi spremembami, zastarele in pomanjkljive. Od učiteljev se pričakuje zanašanje na inovativne pedagoške metode in nove vsebine, čeprav jih med izobraževanjem sami niso bili deležni.

Poleg resnične potrebe po usposabljanju, ki jo je projekt tudi naslovil, in iskanja rešitev za vpeljavo ekosocialnih vsebin v pouk je Svet Evropske unije 16. junija 2022 sprejel *Priporočilo o učenju za zeleni prehod in trajnostni razvoj*. Takratna nova strateška usmeritev poudarja ključno vlogo izobraževanja in usposabljanja pri zelenem prehodu. To je bil še en razlog več za zagon projekta in dela z učitelji slovenskih šol. Učilnica za življenje naslavlja veliko večino obravnavanih točk *Priporočila*, npr. spodbujanje učnih metod in pristopov, ki so sodelovalni, izkustveni, praktično usmerjeni, ki ustrezajo lokalnim razmeram in tradicijam ter podpirajo interdisciplinarne in medpredmetne dejavnosti. V 6. točki *Priporočila o učenju za zeleni prehod* in trajnostni razvoj je posebej omenjena nadaljnja podpora izobraževalcem pri omogočanju učenja za zeleni prehod in trajnostni razvoj, za kar si je projekt *Učilnica za življenje* še posebej prizadeval. Tako je vodilni partner projekta, *Sončni grič*, v okviru projekta *Učilnica za življenje* zasnoval in izvedel usposabljanje učiteljev z orodji in metodami facilitacije (usmerjanja) učenja ter z vključevanjem ekosocialnih vsebin. Skupaj z učitelji slovenskih osnovnih in srednjih šol je razvil učne

scenarije, ki so del pričujočega priročnika. S projektnim partnerjem, Pedagoško fakulteto Univerze na Primorskem, je organiziral dve konferenci za širšo skupnost učiteljev in izdal pričujočo znanstveno monografijo z rezultati projekta, postopki in viri. Pedagoška fakulteta bo te učne scenarije in gradiva vključila v predmete s področja okoljskih ved. Vse to bo sedanjim in bodočim učiteljem pomagalo, da v razredu nastopijo kot facilitatorji učenja s celostnim razumevanjem ekosocialnih tematik.

Zahvala

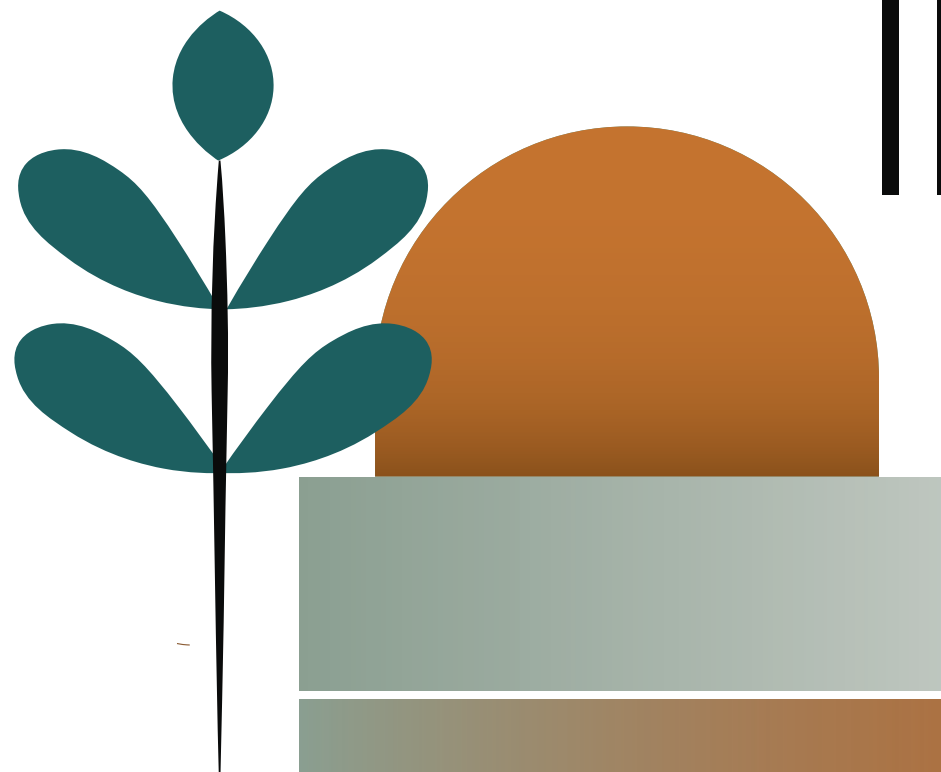
Priročnik za učitelje je plod sodelovanja z učitelji slovenskih osnovnih in srednjih šol. Zato gre največja zahvala prav njim, ki so na projektu Učilnica za življenje aktivno sodelovali in ga sooblikovali.

Upamo, da bo služil kot navdih in praktično orodje za druge učitelje, ki želijo v svoj pouk vnesti sodobne metode poučevanja, utemeljene na facilitaciji, aktivnem učenju in interdisciplinarnosti, zlasti ob uvajanju vsebin ekosocialnega prehoda v pravičnejšo in ljubeznivejšo prihodnost.

Priročnik je nastal v okviru projekta Učilnica za življenje, s finančno podporo EUKI (European Climate Initiative).

01

PRVI DEL: **EKOSOCIALNE IN TRAJNOSTNE KOMPETENCE**

1.1

Kaj imamo v mislih, ko govorimo o kompetencah prihodnosti?

Ekosocialne kompetence kot kompetence celostnega pristopa

Trajnost in regeneracija sta sorodna koncepta, oba se namreč navezujeta na upravljanje z naravnimi viri, se pa po svojih pristopih in rezultatih precej razlikujeta. Trajnost se osredotoča predvsem na ohranjanje trenutnega stanja naravnih virov in ekosistemov, da jih ne bi s časom doletelo še večje izčrpavanje in degradacija. Gre za iskanje takega ravnotežja med gospodarskimi, družbenimi in okoljskimi potrebami, pri kateremne ogrozimo potreb prihajajočih generacij (An et al., 2023). Pristop zajema tudi učinkovito rabo virov in zmanjševanje negativnih vplivov na okolje. Trajnostne prakse v kmetijstvu vključujejo zmanjšanje vnosa fitofarmacevtskih sredstev in tehnike ohranitvenega kmetijstva (ohranitvene obdelave tal). Potreba po preseganju trajnosti izhaja iz spoznanja, da z ohranjanjem trenutnega stanja ne moremo popraviti škode, ki sta jo do zdaj utrpela okolje in družba. V tem kontekstu regeneracija presega trajnost, saj si aktivno prizadeva za izboljšanje in obnavljanje ekosistemov, naravnih virov in družbenih sistemov; prizadeva si jih povrniti v stanje odpornosti, pravičnosti, raznolikosti, prvotnosti in harmoničnosti. Regenerativne prakse ne le ohranjajo, ampak tudi povečujejo sposobnost samih naravnih sistemov, da se prilagajajo, ponovno vzpostavijo vse potrebne ekosistemske storitve, podpirajo biotsko pestrost in postanejo odporni. Vzporedno z regeneracijo naravnih sistemov poteka tudi regeneracija na družbeni ravni, kjer se človek prepozna kot del narave. Z naravo (in samim s sabo) ni več v vojni, ne dojema je kot vira za neskončno izčrpavanje, ampak kot planetni organizem, s katerim je nujno ohranjati sožitje.

Razlika med trajnostjo in regeneracijo je še posebej bistvena v primeru kompleksnih okoljskih izzivov, kot so podnebne spremembe, izguba biotske pestrosti in degradacija tal. Trajnost je ključen koncept, toda ne zadostuje za reševanje kompleksnih okoljskih izzivov, s kakršnimi se danes soočamo. Ti izzivi zahtevajo inovativne rešitve, ki presegajo tradicionalne trajnostne ukrepe. Regenerativne inovacije, kot ugotavlja študija Yadav in Yadav (2024), vključujejo štiri arhetipe: transformacijo mest, tehnološke inovacije, družbeno odgovorne inovacije in inovacije poslovnih modelov. Regenerativni pristop obravnava naravo kot ključnega deležnika, človek je eno z naravo in ne ločen od nje. Čeprav trajnost ostaja pomembna, regeneracija ponuja veliko bolj proaktiven in celosten pristop k okoljskim in družbenim izzivom. Ker se regenerativne prakse osredotočajo na obnavljanje in izboljševanje, namesto samo na golo ohranjanje, nudijo smernice za pozitivne spremembe v ekosistemih in družbah. Regeneracija posega v srž polikrizne veliko bolj celostno in globoko, saj naslavlja tudi preobrazbo na individualni ravni in spremembo miselnih vzorcev.

Regeneracija kot zgoraj predstavljen kon-

cept je pomembna tudi v izobraževanju kot ena od uveljavljajočih se paradig, vezanih na ekosocialno (okoljsko-družbeno) regeneracijo. Izobraževanje znotraj družbenega sistema lahko predstavlja eno od ključnih vzvodnih točk za spremembe, saj spreminja miselne vzorce in navade. Ekosocialno izobraževanje se uveljavlja kot ključni pristop k reševanju medsebojno prepletenih okoljskih, družbenih in gospodarskih kriz, s katerimi se sooča svet. Cilj ekosocialnega izobraževanja je spodbujati ozaveščenost, medsebojno sodelovanje in ukrepanje za bolj okoljsko vzdržno in pravično družbo. Okoljska vzgoja je v preteklosti sicer med mlajšimi generacijami bistveno prispevala k poznavanju okoljskih vprašanj, vendar se to zavedanje ni nujno odrazilo v višjih stopnjah kolektivne, politične in okoljsko-državlanske predanosti (Rodriguez, 2023). Prav zato ekosocialno izobraževanje dela korak dlje in si prizadeva spremeniti pogled na svet, na naravo in človeka ter ustvariti nove možnosti za pravičnejše in lepše življenje na Zemlji. Različne aplikativne možnosti poudarjajo vsestranskost in potencial ekosocialnega izobraževanja na mnogih področjih. Ekosocialno izobraževanje prinaša paradigmatski premik, kako pristopa-

ti k trajnosti in socialni pravičnosti. Ekosocialna regeneracija predpostavlja, da sta blaginja ljudi in zdravje planeta nerazdružljiva. Prizadeva si ne le ozaveščati, temveč tudi razvijati veščine, kompetence, vrednote in prizadevanja, ki so potrebni za reševanje kompleksnih globalnih izzivov.

Tako kot regeneracija presega trajnost v svojem bistvu, tudi ekosocialne kompetence presegajo trajnostne v kontekstu ekosocialne regeneracije. Ekosocialne kompetence lahko imenujemo tiste kompetence, ki zaobjamejo vrsto veščin in znanj, v katerih se združujejo okoljski, družbeni in gospodarski aspekti. Te kompetence so vedno bolj prepoznane kot ključni pri naslavljanju kompleksnih okoljskih izzivov in zasledovanju ciljev trajnostnega razvoja (Matthies et al., 2019; Ranta-Tyrkkö & Närhi, 2021). Tudi tu je pomembno povezovanje védenja o okolju, naši povezanosti z naravo in človekovim ekoloških vedênjem (Misanya et al., 2024).

Ekosocialne kompetence vključujejo tudi ostale dimenzije védenja, kot je npr. védenje o sistemih, védenje o ukrepanju (akciji), druž-

beni in etični stališča in ukrepanje za ohranjanje narave.

Ključne smernice za Evropsko unijo so podane v kompetenčnem okvirju GreenComp, ki ga je leta 2022 objavila Evropska komisija (JRC). GreenComp opredeljuje štiri medsebojno povezana področja kompetenc: udejnjanje trajnostnih vrednot, razumevanje kompleksnosti, zamišljanje trajnostne prihodnosti in delovanje za trajnost (Laherto et al., 2023). Zanimivo je, da so številne šole v svoje učne načrte vključile trajnostni razvoj, pa vendar je implementacija ekosocialnih kompetenc še vedno razdrobljena in pogosto nedoločljiva (Lambrechts et al., 2012). Na primer, kompetence, povezane z odgovornostjo in čustveno inteligenco, so pretežno vključene, medtem ko tiste, ki se ukvarjajo s sistemsko naravnostjo, usmerjenostjo v prihodnost in sprejemanjem ukrepov, pogosto manjkajo. To kaže na potrebo po celovitejšem in eksplicitnejšem vključevanju ekosocialnih kompetenc v šolske programe (Lambrechts et al., 2012; Sureda-Negre et al., 2014). Zato smo v pričujočem priročniku za definicijo in nabor ekosocialnih kompetenc poleg evropskega okvirja GreenComp, ki se osredotoča predvsem na

trajnost, uporabili še kompetence, ki jih obravnava okvir Ciljev notranjega razvoja (Inner Development Goals) ter smernice za ekosocialno izobraževanje španske organizacije FUHEM. Oba omenjena kompetenčna okvirja lepo dopolnjujeta kompetence trajnosti, ki jih obravnava GreenComp, tudi širše, v skladu z znanji potrebnimi za ekosocialno tranzicijo. Kot rečeno, so ekosocialne kompetence bistvene za reševanje trajnostnih izzivov in spodbujanje odgovornega državljanstva. Za njihov razvoj je potreben celosten pristop, ki ne le obravnava sodobne tematike ampak tudi ponuja sodobne učne pristope in spodbudno učno okolje. Izobraževalne ustanove imajo ključno vlogo pri gojenju teh kompetenc, hkrati pa imajo še veliko prostora za izboljšave z vključevanjem ekosocialnih kompetenc v različne predmete in stopnje izobrazbe (Lambrechts et al., 2012; Matthies et al., 2019; Ranta-Tyrkkö & Närhi, 2021).

1.2

Prilagoditev in aplikacija šestnajstih ekosocialnih kompetenc

Ekosocialne kompetence so eno izmed orodij za spoprijemanje z medsebojno povezanimi ekološkimi, družbenimi in gospodarskimi izzivi sodobnega sveta. Temeljijo na prepoznavanju enosti človeka in narave in tem, da sta človeška blaginja in zdravje planeta nerazdružljivo povezana. Te kompetence presegajo zgolj tehnično znanje o trajnostnih praksah in vključujejo dimenzije, kot so osebna rast, družbena pravičnost, kritično razmišljanje in odgovorno ravnanje z naravnimi sistemi, s čimer omogočajo celovit pristop k izobraževanju za trajnost in regeneracijo.

Priročnik španske organizacije FUHEM, *Guía para educar desde la perspectiva ecosocial* opozarja na nujnost preseganja antropo-

centričnega pogleda in premika k ekocentrični perspektivi, ki prepozna človekovo odvisnost od narave ter poudarja, kako pomembno je razumeti kompleksnost biosfere. Kompetence, opredeljene v tem okviru, temeljijo na holističnem in kritičnem pristopu k izobraževanju, ki vključuje sodelovalne metode in kolektivno ustvarjanje znanja. Njihov namen je spodbujati celosten sistemski pristop, čustveno inteligenco, sočutno delovanje in bivanje, ki vodijo k trajnostnim in regenerativnim praksam. Kompetenčni okvir Ciljev notranjega razvoja (ang. Inner Development Goals) pa se osredotoča predvsem na osebno in čustveno razsežnost učenja, ki sta ključni za razvoj empatije in introspekcije ter prevzemanje odgovornosti za lastna dejanja. Kompetence iz tega okvira razvijajo mehke veščine, kot so samorefleksija, sočutje in vzdržljivost, brez katerih je težko obvladovati kompleksne sodobne izzive.

GreenComp sicer nudi trdne temelje za razumevanje trajnostnih kompetenc, toda Inner Development Goals in smernice organizacije FUHEM ga nadgrajujejo z globljimi dimenzijami povezovanja z naravo, etičnega delovanja in medgeneracijske odgovornosti. Ta bolj ce-

lovit pristop k izobraževanju presega ozaveščanje ter spodbuja aktivno državljanstvo in trajnostno ukrepanje.

V naslednjem poglavju je predstavljenih 16 ekosocialnih kompetenc, združenih in prilagojenih na osnovi omenjenih treh ključnih kompetenčnih okvirjev: GreenComp, Inner Development Goals in Guía para educar desde la perspectiva ecosocial. Ekosocialne kompetence niso le odgovor na aktualne globalne izzive, temveč tudi orodje za preoblikovanje izobraževalnega sistema. Z vključevanjem teh kompetenc v učne načrte lahko šole postanejo središča družbene in okoljske regeneracije ter prostori, kjer se gradi vizija boljšega in pravičnejšega sveta.

16 ekosocialnih kompetenc

01 Povezanost med ekologijo in družbo

Povezanost med ekologijo in družbo lažje razumemo, če prepoznavamo vzajemne vplive med naravnimi procesi in družbenimi dejavnostmi, kot so raba energije, industrijska proizvodnja in potrošnja. Učenci razvijajo sposobnosti, kako razčleniti te povezave, prepoznavati vplive človekovih dejanj na naravne sisteme ter iskati rešitve, ki temeljijo na trajnostnem upravljanju virov. Kompetenca jih vodi k celostnemu razumevanju globalnih in lokalnih izzivov, kot so podnebne spremembe, izguba biodiverzitete in onesnaževanje. Razvijamo jo z raziskovanjem vpliva lokalnih človekovih dejavnosti na ekosisteme, načrtovanjem trajnostnih šolskih projektov ter sodelovanjem v lokalnih okoljskih pobudah, kot sta obnavljanje degradiranih površin ali zmanjševanje odpadkov v šoli.

02 Socialna pravičnost in solidarnost

Socialna pravičnost in solidarnost zajemata razumevanje neenakosti pri dostopanju do naravnih virov in priložnosti v družbi ter iskanje rešitev, ki zmanjšujejo te razlike. Učenci razvijajo občutek odgovornosti za pravično razdelitev virov in enakopravnost ter prepoznavajo, kako družbeni in ekološki izzivi vplivajo na ranljive skupine. Kompetenca vodi k razumevanju globalne odgovornosti in sodelovanju pri vključujočih in pravičnih rešitvah. Razvijamo jo tako, da raziskujemo primere socialne neenakosti, simuliramo odločanje o pravični razdelitvi virov ter se udeležujemo v šolskih projektih, ki vsem zagotavljajo dostopnost trajnostnih praks.

03 Skupnostno delovanje in sodelovanje

Skupnostno delovanje in sodelovanje pomagata učencem razumeti, kakšen je pomen skupnih prizadevanj za reševanje iz-

zivov, s katerimi se srečujemo kot družba. Kompetenca poudarja povezovanje deležnikov, delitev odgovornosti in gradnjo zaupanja. Učenci razvijajo sposobnosti, ki so potrebne za ustvarjanje trajnostnih rešitev: sodelovanje, dialog in reševanje konfliktov. Kompetenca se krepi z delom na projektih, kot so organizacija okoljskih akcij, skupinsko načrtovanje šolskih trajnostnih strategij ali sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pri reševanju okoljskih problemov.

04 Odpornost in prilagodljivost

Odpornost in prilagodljivost omogočata učencem prepoznavati tveganja in krizne razmere ter se naučiti, kako oblikovati strategije za prilagajanje novim okoliščinam. Kompetenca spodbuja razmišljanje o možnih ukrepih, kako zmanjšati ranljivost sistemov ter okrepiti njihovo odpornost na okoljske in družbene izzive. Učenci pridobivajo praktične izkušnje, učijo se oblikovati prilagoditvene ukrepe, denimo strategije za zmanjšanje posledic

naravnih nesreč ali načrtov za stabilizacijo lokalnih ekosistemov. Kompetenca se razvija skozi terenske raziskave, simulacije kriznih situacij in s projekti trajnostnega prilagajanja šolskega okolja.

05 Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Ekosocialna zavest zajema razumevanje vpliva posameznikovih dejanj na okolje in družbo, trajnostno državljanstvo pa pomeni udejstvovanje pri trajnostnih izzivih. Kompetenca usmerja učence, da prepoznajo pomen sodelovanja v demokratičnih procesih in oblikovanja politik, ki temeljijo na pravičnosti in trajnosti. Razvijamo jo z raziskovanjem primerov dobrih praks, s sodelovanjem v lokalnih trajnostnih pobudah in s simulacijami demokratičnih procesov, pri katerih učenci sprejemajo odločitve za trajnostne ukrepe v svoji skupnosti ali šoli.

06 Empatija in sočutje do ljudi in okolja

Empatija in sočutje omogočata razumevanje potreb drugih ljudi in vsega, kar nas obdaja. Učenci razvijajo senzibilnost za socialne in ekološke izzive ter zavedanje o vplivih svojih dejanj na ranljive skupine in naravne ekosisteme. Kompetenca se krepi s sodelovanjem v projektih, kot so prostovoljno delo v lokalnih skupnostih, naravovarstveni projekti ali umetniške dejavnosti, pri katerih se učenci kreativno izražajo in tako razmišljajo o trajnostnih rešitvah.

07 Etično odločanje in odgovornost

Etično odločanje se nanaša na preudarno odločanje med različnimi interesi in prepoznavanje vrednot, ki dolgoročno koristijo družbi in naravi. Kompetenca se osredotoča na kritično analizo etičnih dilem, povezanih z okoljskimi in družbenimi vprašanji, ter sprejemanje odgovornosti do prihodnjih generacij. Razvija se s si-

mulacijami odločanja, z analizami primerov, v katerih se kaže konflikt interesov, ter z razpravami o kompleksnih etičnih vprašanjih, kot so pravice narave ali odgovornost za podnebne spremembe.

08 Kreativno reševanje problemov

Kreativno reševanje problemov vključuje iskanje inovativnih rešitev za kompleksne ekosocialne izzive. Učenci razvijajo sposobnost, kako prepoznavati alternativne pristope ter uporabljati interdisciplinarno znanje za oblikovanje učinkovitih in trajnostnih rešitev. Kompetenca se razvija z delom na projektih, kjer učenci npr. oblikujejo inovativne rešitve za zmanjšanje odpadkov v šoli ali raziskujejo, kako lahko nove tehnologije prispevajo k bolj trajnostnim praksam v lokalni skupnosti.

09 Sistemsko razmišljanje

Sistemsko razmišljanje se nanaša na sposobnost prepoznavanja povezav in vzorcev znotraj kompleksnih sistemov ter razumevanje, kako različni elementi v sistemu vplivajo drug na drugega. Kompetenca omogoča učencem, da razčlenijo vzročno-posledične odnose ter oblikujejo celostne rešitve, ki upoštevajo vpliv okoljskih, družbenih in ekonomskih dejavnikov. Razvija se z raziskovanjem primerov, kjer učenci prepoznavajo sistemske vzroke problemov, ter z delavnicami, kjer simulirajo posledice sprememb znotraj sistemov, kot so energetski ali prehranski cikli.

10 Ekološka pismenost in zavest o omejenosti virov

Ekološka pismenost zajema razumevanje, kako delujejo naravni sistemi, kako so povezani z družbenimi procesi ter kakšen je pomen trajnostnega upravljanja z narav-

nimi viri. Spodbuja zavedanje, da so na ravni virov omejeni, ter razumevanje, kako neodgovorna raba vpliva na globalno in lokalno okolje. Učenci razvijajo to kompetenco z raziskovalnimi nalogami, kot je analiza porabe vode v šoli ali preučevanje lokalnih naravnih virov. Sem spada tudi ustvarjanje strategij za zmanjševanje porabe virov in spodbujanje trajnostnega načina življenja.

11 Participacija in demokratično delovanje

Participacija in demokratično delovanje se nanašata na aktivno vključevanje učencev v demokratične procese odločanja ter oblikovanje politik, ki temeljijo na trajnostnih vrednotah. Kompetenca spodbuja razumevanje načel participativne demokracije in pomena vključevanja različnih perspektiv pri oblikovanju rešitev. Učenci jo razvijajo z raziskovanjem primerov dobrih praks participacije in simulacijami demokratičnih procesov, pri čemer se učijo skupnega sprejemanja

odločitev. Prav tako sodelujejo pri šolskih projektih, kot je priprava predlogov za trajnostno upravljanje šolske infrastrukture.

12 Kritično mišljenje in refleksija

Kritično mišljenje vključuje sposobnost analiziranja in vrednotenja informacij ter razumevanja, kako vplivajo na odločitve v družbenem in okoljskem kontekstu. Predvsem gre za premislek o lastnih prepričanjih in dejanjih ter njihovem vplivu na trajnostni razvoj. Učenci razvijajo to kompetenco tako, da raziskujejo vire informacij, razpravljajo o okoljskih in družbenih problemih ter s samorefleksijo, denimo z analizo lastnih potrošniških navad in vedenjskih vzorcev ter z iskanjem alternativnih rešitev.

13 Medgeneracijska solidarnost

Medgeneracijska solidarnost temelji na zavedanju, da današnje odločitve vplivajo na prihodnje generacije, ter na odgovornosti za ohranjanje naravnih virov in zdravega okolja za prihodnost. Kompetenca učence usmerja k razumevanju dolgotrajnih posledic njihovih dejanj in k iskanju rešitev, ki so koristne za vse generacije. Razvija se skozi aktivnosti, kot so analiza zgodovinskih sprememb v upravljanju virov, načrtovanje trajnostnih projektov za prihodnost ter sodelovanje v dejavnostih, ki vključujejo medgeneracijski dialog o trajnostnih praksah.

14 Povezovanje znanja in interdisciplinarnost

Povezovanje znanja in interdisciplinarnost se nanašata na zmožnost združevanja različnih disciplin, da z njimi celostno obravnavamo ekosocialne izzive. Kom-

petenca učence spodbuja k razmisleku, kako lahko naravoslovne in humanistične vede skupaj prispevajo k oblikovanju trajnostnih rešitev. Razvija se z interdisciplinarnimi projekti, kjer učenci npr. povezujejo znanja o podnebnih spremembah, ekonomiji in etiki, da oblikujejo trajnostne prakse, ali z raziskovanjem, kako zgodovinski vzorci rabe virov vplivajo na današnje ekološke izzive.

15 Trajnostne inovacije in podjetništvo

Kompetenca trajnostnega inoviranja in podjetništva temelji na ustvarjanju novih idej in pristopov k reševanju ekosocialnih izzivov s podjetniškim znanjem. Kompetenca učence usmerja k razmišljanju o tem, kako lahko z inovativnimi rešitvami ustvariti trajnostno dodano vrednost v lokalnem ali globalnem kontekstu. Razvija se z dejavnostmi, pri katerih učenci oblikujejo poslovne modele za trajnostne storitve ali produkte, npr. za zmanjšanje energetske porabe ali uporabo obnovljivi-

vih virov, ter s sodelovanjem na tekmovanjih, ki spodbujajo inovativne ideje in trajnostne rešitve.

16 Kulturna in globalna ozaveščenost

Kulturna in globalna ozaveščenost zajemata razumevanje kulturne pestrosti in vpliva različnih kulturnih vrednot na okoljske odločitve ter prepoznavanje globalnih povezav in soodvisnosti. Kompetenca učence usmerja k spoštovanju kulturnih razlik in zavedanju skupne odgovornosti za planet. Razvija se skozi dejavnosti, kot so raziskovanje vpliva različnih kultur na trajnostne prakse, primerjava globalnih okoljskih politik ali sodelovanje z mednarodnimi partnerji pri okoljskih projektih.

02

DRUGI DEL: FACILITACIJA UČENJA

2.1

Kaj je facilitirano učenje

Facilitirano učenje prinaša spremembo paradigme v izobraževanju. Je pristop k učenju, ki se osredotoča na učenca, pri čemer je učitelj facilitator (usmerjevalec) pri raziskovanju, spoznavanju in gradnji znanja. Ta pristop temelji na konstruktivističnih teorijah: **spodbuja aktivno sodelovanje, kritično razmišljanje in sodelovanje**. Facilitirano učenje je še posebej koristno v osnovno- in srednješolskem izobraževanju, saj spodbuja razvoj bistvenih kompetenc, kot so npr. reševanje problemov, samostojnost in prilagodljivost. prav tako pripravlja učence na obvladovanje kompleksnosti v hitro spreminjajočem se svetu.

2.1.1

Teoretične podlage

Facilitirano učenje temelji na konstruktivističnih teorijah, po katerih učenci aktivno konstruirajo znanje skozi izkušnje in interakcije z

okoljem (Piaget, 1970). Sociokulturna teorija Vigotskega (1978) poudarja cono bližnjega razvoja (CBR)¹ in izpostavlja pomen podpore (angl. scaffolding), pri kateri učitelji usmerjajo učence pri nalogah, ki jih sami sicer ne bi mogli izpeljati.

Praktična načela Johna Deweyja o učenju skozi izkušnje dodatno krepijo pomen raziskovanja (raziskovalnega in problemskega učenja) v izobraževanju. Dewey je izobraževanje dojemal kot participativen in izkustveni proces, ki pripravlja učence na aktivno sodelovanje v demokratični družbi (Barrow, 2006). Njegova izjava, da »izobraževanje ni priprava na življenje; izobraževanje je življenje samo«, je tesno povezana s principi raziskovanja, ki so temelj facilitiranega učenja.

Pomemben prispevek ima tudi Paulo Freire (1970) s svojo kritično pedagogiko in konceptom "bančnega" modela izobraževanja. Freire je zavračal tradicionalne modele »vlivanja znanja«, kjer so učenci zgolj pasivni prejemniki informacij, učitelj pa avtoriteta, ki vse zna in ve. Zagovarjal je dialoški pristop, pri katerem učitelji in učenci soustvarjajo znanje

v okolju medsebojnega spoštovanja in kritičnega raziskovanja.

2.2.2

Značilnosti pristopa facilitiranega učenja

Kot že omenjeno, pri facilitiranem učenju stoji učitelj v vlogi facilitatorja oz. usmerjevalca učenja. Ni več en in edini vir znanja v razredu, ampak znanje in potrebe po vedenjih in znanjih oblikuje skupaj z učenci. Ta pristop tako vključuje spodbujanje raziskovanja, sodelovanja in kritičnega mišljenja z uporabo določenih metod in tehnik. Nekaj takih, ki se najlažje povezujejo s facilitiranim učenjem, je:

¹[...] Ob razmišljanju o odnosu med razvojem in učenjem Vigotski izhaja iz teze, da obstajata dva razvojna nivoja, na katerih otrok operira. Prvi nivo označuje stopnjo, na kateri otrok lahko reši problem samostojno in ga Vigotski imenuje nivo aktualnega razvoja. Za drugi nivo operiranja je značilno, da lahko otrok isti problem reši ob pomoči, z vodenjem odraslega ali bolj razvitega vrstnika. Razdaljo med obema nivojema imenuje območje bližnjega razvoja. Ko otrok raste, postane potencialni nivo aktualni nivo. Vigotski tudi meni, da je za učenje odločilnega pomena, da se to območje oblikuje, saj se na ta način pri učenju zbudijo raznoliki notranji razvojni procesi, ki pa lahko operirajo le, če je otrok v interakciji z odraslim ali bolje razvitim vrstnikom v svojem okolju. [...] Vonta, T. (2009)

Raziskovalno učenje

Raziskovalno učenje je ključna metoda znotraj facilitiranega učenja, saj spodbuja učence k postavljanju vprašanj, raziskovanju in oblikovanju zaključkov. Chiarotto (2011) poudarja, kako okoljsko raziskovanje spodbuja naravno radovednost učencev in omogoča globoko povezanost z okoljem. Ta metoda je skladna z Deweyjevimi načeli, saj prednostno postavlja raziskovanje in refleksijo pred učenje na pamet.

Podpora

(ang. scaffolding)

Podpora je bistvena metoda facilitiranega učenja. Učitelji nudijo začasno podporo tako, da vodijo učence pri razvijanju razumevanja in kompetenc. Ko učenci pridobijo dovolj znanja, da lahko nadaljujejo sami, se ta "podpora" postopoma umakne (Dennen & Burner, 2008). Ta praksa izhajaja iz Vigotskega koncepta CBR in zagotavlja, da so učenci ustrezno motivirani in deležni podpore pri doseganju učnih ciljev.

Sodelovanje in dialog

Pristop facilitiranega učenja poudarja sodelovanje in dialog. Učenci se učijo v skupini, zanašajo se na skupinske aktivnosti, ki spodbujajo skupno konstruiranje znanja. Freirejev (1970) zagovor dialoške pedagogike poudarja pomen interakcije pri razvijanju kritičnega mišljenja in medsebojnega razumevanja. Johnson in Johnson (1999) izpostavljata, da skupinsko učenje krepi tako akademske kot tudi medosebne veščine.

Problemsko učenje

(ang. Problem-based learning – PU)

Problemsko učenje se pogosto uporablja v pristopu facilitiranega učenja. Pri problemskem učenju učenci sodelujejo pri reševanju resničnih problemov (ali izzivov), pri čemer jih učitelji spodbujajo k raziskovanju in refleksiji. Savery (2006) poudarja vlogo učitelja-facilitatorja pri ohranjanju osredotočenosti in spodbujanju globljega razumevanja, medtem ko Fast (2012) dokazuje, da problemsko učenje krepi kognitivni razvoj tako, da povezuje učenje z avtentičnimi situacijami in izkušnjami.

2.1.3

Uporaba pristopa facilitiranega učenja v osnovnih in srednjih šolah

Pristop facilitiranega učenja se uspešno prilagaja razvojnim stopnjam učencev v osnovnih in srednjih šolah. V osnovni šoli pristop izkorišča naravno radovednost otrok, saj jih spodbuja k raziskovanju in eksperimentiranju. Raziskovalne aktivnosti, kot so poskusi v naravoslovju in pripovedovanje zgodb, na primer, spodbujajo angažiranost in osnovne kritične miselne veščine (Chiarotto, 2011). V srednjih šolah ta pristop pogosto vključuje strukturirane metode, kot sta problemsko učenje in interdisciplinarni projekti. Te metode učence pripravljajo na izzive resničnega sveta, saj poudarjajo reševanje problemov, sodelovanje in prilagodljivost. Friesen in Scott (2013) poudarjata, da raziskovalno učenje na tej stopnji spodbuja razvoj tako akademskega znanja kot kompetenc prihodnosti, kot sta timsko delo (sodelovanje) in komunikacija.

Facilitirano učenje prinaša številne prednosti, ki presegajo zgolj akademske dosežke in poučarjajo celostni razvoj učencev. Takšno učenje razvija tudi druge veščine, ki jih bodo učenci potrebovali v vsakdanjiku, ko odrasejo, na primer:

Globlja kognitivna angažiranost

Facilitirano učenje spodbuja raziskovanje in kritično mišljenje in tako spodbuja razvoj višjih kognitivnih veščin. Učenci aktivno analizirajo, vrednotijo in sintetizirajo informacije, kar krepi njihovo sposobnost uporabe znanja v novih kontekstih (Fast, 2012).

Motivacija in avtonomija

Facilitirano učenje se prekriva tudi s teorijo samoodločanja, ki trdi, da avtonomija krepi motivacijo (Deci & Ryan, 1985). Spodbujanje učencev k prevzemanju odgovornosti za svoje učenje podpira notranjo motivacijo in dolgoročno angažiranost.

Priprava na izzive vsakdana

Metode, kot je PU, znotraj pristopa facilitiranega učenja učence pripravljajo na reševanje kompleksnih izzivov sodobnega sveta. Ta pri-

stop ne krepi le znanja, temveč tudi kritično mišljenje, ustvarjalnost in sodelovanje (Savery, 2006).

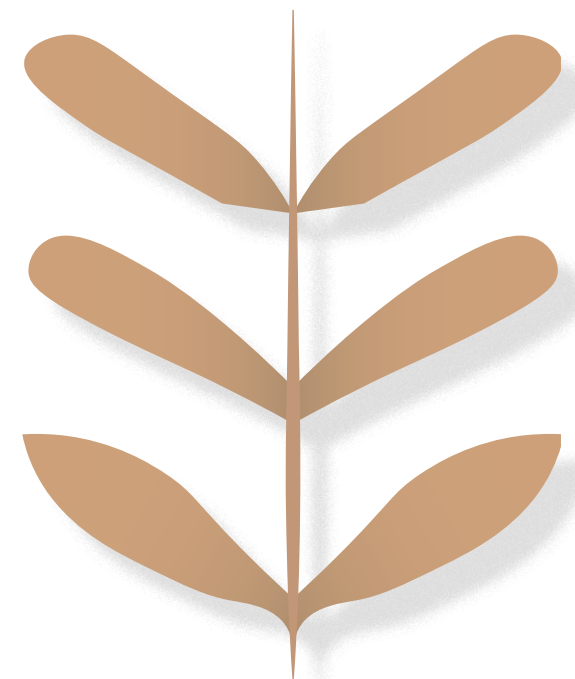
Spodbujanje okoljskega in družbenega zavedanja

Raziskovanje ali iskanje rešitev skozi raziskovalno/problemsko učenje učinkovito spodbuja okoljsko pismenost ter kompetence za ukrepanje in družbeno angažiranost. Kozak in Elliott (2011) npr. naštevata različne strategije, ki povezujejo učenje v razredu s trajnostnimi izzivi, s čimer opolnomočajo učence, da postanejo aktivni državljani in prispevajo k skupnosti.

Pristop facilitiranega učenja v osnovnih in srednjih šolah pomeni spremembo tradicionalne dinamike med učiteljem in učencem.

Tako se oblikuje okolje, v katerem učenci aktivno soustvarjajo znanje. Učitelj v vlogi facilitatorja uživa številne strokovne in osebne prednosti. Ta pristop mu omogoča globlje razumevanje učenčevih individualnih potreb ter spodbuja razvoj pedagoških kompetenc, kot so inovativnost, prilagodljivost in refleksija. Učitelj s facilitiranjem učnega procesa aktivno soustvarja učne

izkušnje, kar krepi njegovo profesionalno rast, zmanjšuje monotonost poučevanja ter večja občutek izpolnjenosti in zadovoljstva v pedagoškem poklicu.

2.2

Orodja in metode za facilitacijo učenja za trajnost in podnebje

Facilitacija učenja je en izmed ključnih pedagoških pristopov, ki pomagajo učencem, da postanejo aktivni udeleženci v učnem procesu. Z uporabo strukturiranih orodij in metod učitelji v vlogi facilitatorjev usmerjajo raziskovanje, sodelovanje in reševanje kompleksnih problemov, kar je še posebej pomembno pri problemskem učenju (PBL). Orodja in metode, ki sledijo v nadaljevanju tega poglavja in so prilagojena predvsem za uporabo v sklopu problemskega učenja, temeljijo na praksah, ki izvirajo iz profesionalne facilitacije procesov in participativnega načrtovanja.

Zgodovina facilitacije procesov sega v obdobje po drugi svetovni vojni, ko so institucije, kot sta National Training Laboratories in Tavistock Institute, razvile metode za izboljšanje skupinskih dinamik in odločanja.

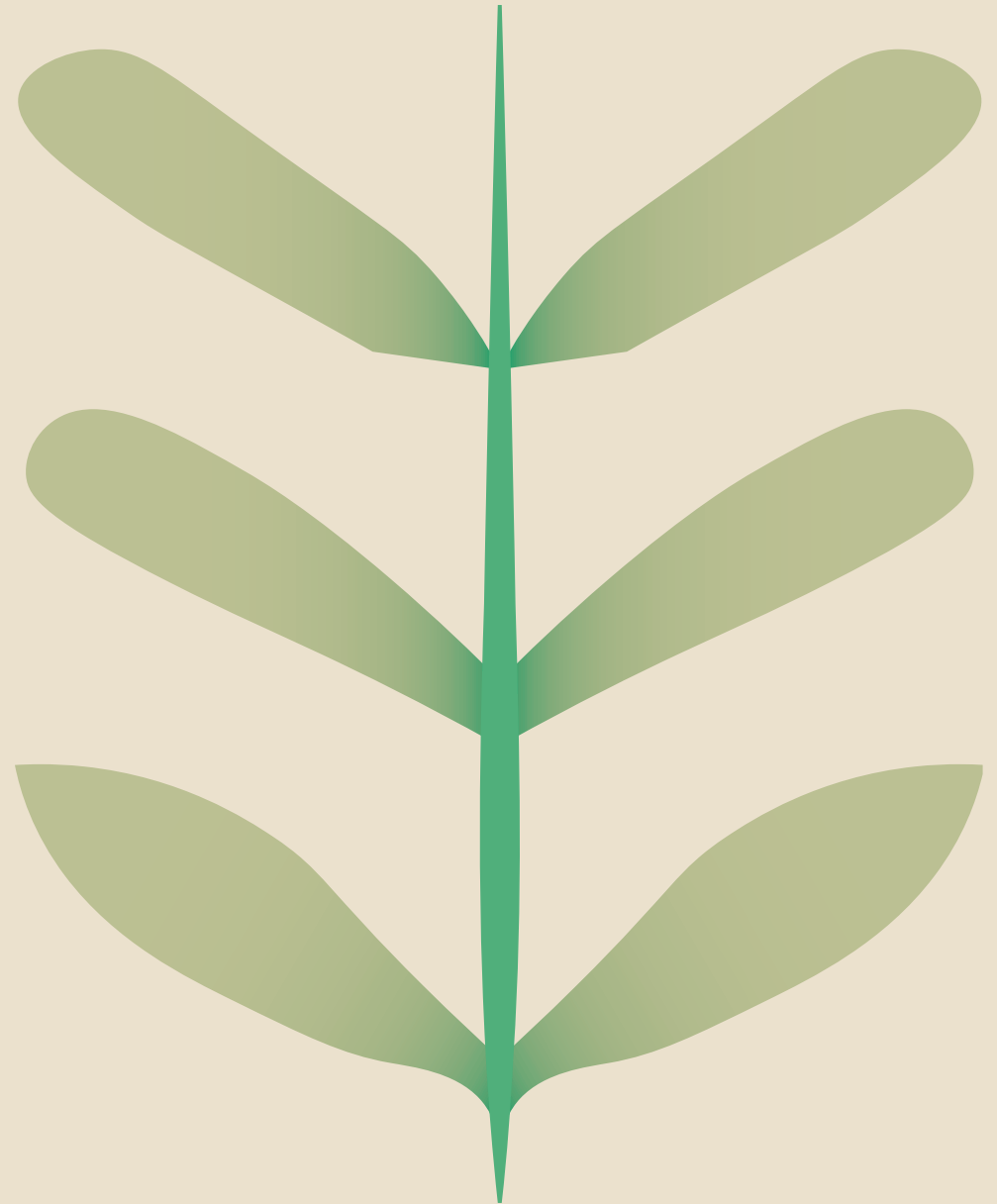
Tehnike, kot sta »action research« (Lewin, 1946) in »brainstorming« (Osborne, 1941), so bile sprva zasnovane za poslovno okolje, vendar so sčasoma našle mesto tudi v izobraževanju. Te prakse so postavile temelje za participativne pristope, kot je Participatory Rural Appraisal (PRA), ki se je v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja uveljavil v razvojnih projektih. Pristop PRA je temeljil na uporabi orodij, kot so zemljevidi, diagrami in sezonski koledarji, s katerimi so si pomagale lokalne skupnosti, da so se aktivneje udeleževale pri reševanju lastnih izzivov (Chambers, 1994). Participativnih orodja so tako prilagodljiva in pestra, da so se uspešno prenesla v izobraževalni kontekst, kjer podpirajo raziskovalno in problemsko učenje (Participedia, n.d.). Facilitatorska orodja in metode, kot so strukturirane razprave, vizualizacija idej in skupinsko odločanje, pomagajo učencem organizirati ideje in jih strukturirano predstaviti. Na primer, metoda »Svetovna kavarna« (angl. World Café) spodbuja poglobljeno razpravo o kompleksnih temah, medtem ko »Odprti prostor« (angl. Open Space Technology) omogoča svobodno raziskovanje tem, ki učence zanimajo. Vizualne tehnike, kot

so diagrami vzrokov in posledic, pomagajo pri analizi kompleksnih vprašanj in prepoznavanju medsebojnih povezav (Liberating Structures, 2021; Seeds for Change, 2021). Prilagojena facilitatorska orodja so še posebej uporabna pri interdisciplinarnih in ekoloških tematikah, kjer so problemi pogosto večplastni.

Evropsko Priporočilo Sveta EU o učenju za zeleni prehod in trajnostni razvoj poudarja pomen participativnih in problemsko usmerjenih metod pri razvoju trajnostnih kompetenc, kot so sistemsko razmišljanje, kritično presojanje in sodelovanje (Evropska komisija, 2022). Učitelji lahko z uporabo facilitatorskih orodij oblikujejo dinamična učna okolja, kjer učenci prevzamejo odgovornost za lastno učenje in razvijajo veščine, potrebne za reševanje sodobnih izzivov.

2.2.1

Ustvarjanje pozitivnega okolja

Smernice za pripravo prostora za facilitirano učenje

Fizično okolje je ključno za ustvarjanje spodbudnega učnega prostora, ki podpira facilitirano sodelovalno učenje. Prostorska ureditev vpliva na komunikacijo, interakcijo in angažiranost učencev ter spodbuja kognitivni in socialni razvoj (Northstar Facilitators, 2014). Pravilno oblikovan učni prostor omogoča fleksibilnost, izvedbo različnih oblik učenja ter rabo biofilnih elementov, ki dokazano izboljšujejo koncentracijo, zmanjšujejo stres in izboljšujejo splošno počutje učencev (Barbiero et al., 2021; Biofilico, n.d.). V zadnjih letih se v izobraževalnem okolju uveljavlja pravkar omenjeno biofilno oblikovanje, ki obsega naravne elemente, kot so rastline, naravna svetloba, naravni materiali in dinamični prostorski elementi. Cilj je učno okolje, ki izboljšuje počutje in učni proces (GBA, n.d.).

Priprava notranjega prostora za facilitirano učenje

Biofilno oblikovanje in prostor učenja

Biofilno oblikovanje temelji na spoznanju, da imajo ljudje prirojeno potrebo po povezovanju z naravo. Takšno oblikovanje pozitivno vpliva na kognitivno delovanje in čustveno stabilnost (GBA, n.d.). V učilnicah, kjer so prisotni naravni materiali, rastline in dostop do naravne svetlobe, učenci kažejo več osredotočenosti, manj tesnobe in večjo stopnjo angažiranosti (Barbiero et al., 2021).

Pomemben del biofilnega oblikovanja je maksimalna izraba naravne svetlobe. Takšna svetloba pozitivno vpliva na zbranost in zmanjšuje utrujenost. Šole z velikimi okni in premišljeno postavitvijo učnih prostorov nudijo učencem optimalne pogoje za učenje (Patriquin Architects, n.d.). Prisotnost rastlin v učilnici izboljšuje kakovost zraka, zmanjšuje raven hrupa in prispeva k sproščenosti. Naravni materiali, denimo les, kamen in pluta, pripomorejo k občutku toplote in povezanosti z naravo, kar naredi izkušnjo učenja prijetnejšo (Natural Pod, n.d.).

Poleg svetlobe in materialov spadajo k biofilnemu oblikovanju tudi dinamični elementi, kot so vodni viri (akvariji, fontane) in naravni vzorci (organske oblike, rastlinski motivi), ki spodbujajo kreativnost in senzorično zaznavanje (GBA, n.d.). Prav tako je zaželeno, da imajo učenci možnost prehajanja med notranjimi in zunanjimi prostori, saj to krepi njihovo prilagodljivost in odpornost na spremembe v okolju (Rotunda, n.d.).

Postavitve v učilnici

Prilagodljivost pohištva

Notranji učni prostori naj bodo zasnovani tako, da omogočajo hitro prilagoditev različnim učnim aktivnostim. Mize in stoli naj bodo premični, da jih lahko enostavno preuredimo glede na učne potrebe (Global Learning Partners, n.d.). Fleksibilno pohištvo omogoča prehajanje med frontalnim poučevanjem, skupinskim delom in individualnimi raziskovalnimi nalogami.

Različne postavitve miz in stolov

Krožna postavitve je primerna za diskusije in refleksije, saj omogoča očesni stik med vsemi

prisotnimi. Takšna ureditev spodbuja odprto komunikacijo, enakopravno sodelovanje in je idealna za filozofske razprave, evalvacije in skupinsko odločanje (Yale Poorvu Center, n.d.).

Postavitev v obliki črke U omogoča večjo interakcijo med učenci in učiteljem ter zagotavlja dober pregled nad vizualnimi pripomočki. Uporabljamo jo predvsem pri analizah kompleksnih tem, kot so simulacije realnih situacij in strukturirane diskusije (Master Facilitator, n.d.).

Otočki (majhne skupine) so namenjeni sodelovalnemu učenju. Učenci delajo v manjših skupinah, pri čemer ima vsaka skupina svoj delovni prostor. To jim omogoča osredotočenost na določeno nalogo. Ta postavitev se pogosto uporablja pri raziskovalnih projektih, problemskem učenju in sodelovalnih nalogah (Edutopia, n.d.).

Konferenčna postavitev je primerna za formalne razprave in evalvacijo projektov. Učenci sedijo okoli ene velike mize, kar omogoča argumentirano debato in skupinsko odločanje. Postavitev uporabljamo v zaključnih fazah pro-

jektne delo, ko skupina analizira ugotovitve in pripravlja končne predstavitve (Northstar Facilitators, 2014).

Ribja kost omogoča razdelitev učencev v več ločenih skupin, ki so usmerjene k posameznim delovnim točkam. S tem spodbujamo interdisciplinarno delo, analizo različnih vidikov iste teme in izmenjavo ugotovitev (GBA, n.d.).

Sedenje na tleh ponuja različne možnosti prilagoditve učnega prostora. Krožna razporeditev spodbuja odprto komunikacijo in enakovredno sodelovanje. Bralne postaje s talnimi blazinami so udobni kotički za individualno ali skupinsko branje, medtem ko sprostitvene cone spodbujajo osredotočenost in umirjanje. Skupinsko delo na tleh s pisalnimi tablicami ali listi spodbuja ustvarjalnost. Prednost dinamičnega in prilagodljivega učenja na tleh je, da ga lahko hitro reorganiziramo glede na potrebe učnega procesa.

Priprava zunanjega prostora

Organizacija učnega prostora na prostem
Zunanje učilnice krepijo povezanost z naravo

in dinamično učenje. Oblikovane naj bodo tako, da nudijo varno in udobno sodelovalno okolje (Rotunda, n.d.). V gozdu, na primer, učenci sedijo na hlodih pod krošnjami dreves, kar je primerno za raziskovalne dejavnosti in refleksijo. Na travniku lahko uporabimo prenosne klopi in delovne postaje, kar je ustrezno za izvajanje eksperimentov in terensko delo. Učilnica se lahko preseli tudi na šolsko dvorišče, v šolske vrtove in druge kotičke, v katerih lahko učenci raziskujejo ekosisteme, izvajajo trajnostne prakse ali druge praktične (Edutopia, n.d.).

Prilagoditve za različne učne aktivnosti

Pri diskusiji in refleksiji je priporočljiva krožna postavitev, saj omogoča odprto, enakovredno komunikacijo. Pri raziskovalnih projektih so optimalni otočki, ki zagotavljajo učencem dostop do virov in raziskovalnih materialov. Umetniške dejavnosti zahtevajo odprt prostor z velikimi mizami in dostopom do umetniških materialov, ključno vlogo pa igra tudi naravna svetloba. Gibalno učenje poteka najbolje na odprtem, denimo na označenih poteh za tematske sprehode, ki pomagajo učencem vizualizirati teoretske koncepte.

Obvladovanje težav pri facilitiranem učenju

S facilitiranim učenjem učenci razvijajo kritično mišljenje, reflektivne sposobnosti in sodelovalne spretnosti. Pri tem načinu poučevanja se učitelj ne postavlja v tradicionalno vlogo predavatelja, temveč le usmerja učni proces, učenci pa sami konstruirajo znanje skozi dialog in sodelovanje. Kljub številnim prednostim facilitacije, lahko določene težave ovirajo učni proces. Najpogostejši izzivi so: bodisi prevlada ali neaktivnost posameznikov, razpršenost in pomanjkanje fokusa, konflikti in neenakomerno vključevanje učencev v učni proces (Reed & Koliba, 1995; DePaul University, 2023).

Namen spodnjih smernic je pomagati učiteljem prepoznati in reševati najpogostejše težave pri facilitiranem učenju. Vsebujejo tudi priporočila, kako oblikovati produktivno, vključujoče in spodbudno učno okolje.

Obvladovanje prevlade posameznika

Lahko se zgodi, da določeni učenci dominirajo, drugi pa so pasivni in le tiho opazujejo dogajanje. Takšno neravnovesje v skupinski

dinamiki povzroči, da se perspektive manj glasnih učencev izgubijo ali ostanejo pre-slišane. Enakovredno vključevanje vseh je ključno za resnično sodelovalno učenje (DePaul University, 2023).

Učitelj lahko prepreči prevlado posameznikov tako, da že na začetku postavi jasna pravila. Določi strukturo, po kateri dobi vsak učenec priložnost prispevati k pogovoru in nihče nima možnosti monopolizacije. Ena od učinkovitih metod je strukturirano krožno izražanje mnenj, kjer ima vsak učenec enako časa, da se izrazi. Facilitator določi časovne omejitve in noben učenec ne sme govoriti dalj časa kot to.

Če kdo kljub temu še naprej prevladuje, lahko se učitelj opre na neposredno preusmeritev razprave. Tistemu, ki pogosto prevzema besedo, reče: »Hvala za tvoje mnenje. Radi bi slišali še ostale. Kdo želi izraziti svoje misli?« Učitelj lahko uporabi tudi metodo »parafraziranja«, pri kateri povzame, kar je povedal prevladujoči učenec, in pogovor preusmeri k ostalim. Reče, na primer: »Marko je izpostavil zanimivo perspektivo o pomenu trajnosti. Bi želel kdo pri-

spevati svojo?« (Reed & Koliba, 1995).

Spodbujanje neaktivnih učencev k sodelovanju

V vsaki skupini se nekateri učenci redkeje vključujejo v razpravo, bodisi zaradi sramežljivosti, pomanjkanja samozavesti ali strahu, da bi bil njihov odgovor napačen. Neaktivnost posameznikov vpliva na kakovost diskusije in raznolikost idej.

Eden najučinkovitejših načinov, kako spodbudi tišje učence k sodelovanju, je delitev na skupine ali oblikovanje parov. Pogosto je introvertiranim učencem lažje sodelovati v manjših, bolj intimnih krogih. Tako se počutijo varnejše izraziti svoje mnenje. Po delu v parih ali majhnih skupinah jih lahko učitelj povabi, da izrazijo ugotovitve pred širšo skupino.

Drug način je uporaba pisnih odgovorov ali anonimnih prispevkov. Učenci predajo zapisane ideje facilitatorju, ta pa jih podeli s skupino, ne da bi navajal imena. Ta metoda je še posebej primerna za učence, ki se bojijo neposrednega nastopanja pred razredom (DePaul University, 2023).

Učitelj lahko tišje učence tudi neposredno nagovori z vprašanji, da jih spodbudi k izražanju. Pomembno je, da vprašanja niso preveč odprta ali zahtevna, temveč usmerjena in jasna, na primer: »Ana, kaj meniš o tej ideji? Kako bi jo lahko uporabili v resničnem življenju?«

Ohranjanje fokusa in preprečevanje razpršenosti teme

Ko facilitirana razprava nima jasne strukture ali usmeritve, lahko zaide v nepovezane pogovore, ki ne prispevajo k učnim ciljem. Če se bistvo izgubi, lahko to vodi do frustracije tako pri učitelju kot pri učencih.

Eden od načinov za ohranjanje fokusa je vnaprejšnje določanje učnih ciljev in vodilnih vprašanj. Učitelj na začetku ure jasno pove, kaj je namen razprave, in po potrebi večkrat ponovi ključna vprašanja. Lahko uporabi tudi vizualne pripomočke, kot so miselni vzorci ali pa zapiše ključne točke na tablo. To učencem pomaga osredotočeno slediti razpravi (Reed & Koliba, 1995).

Če se razprava preveč razprši, lahko učitelj uporabi tehniko preusmeritve na glavno temo. Na spoštljiv način opozori učence, da so zašli s poti, in jih usmeri nazaj na glavno temo. Reče, na primer: »Ta misel je zanimiva, toda vrnimo se h glavnemu vprašanju: Kako bi ta rešitev vplivala na širšo skupnost?« (DePaul University, 2023).

Upravljanje konfliktov v skupini

Konflikti so lahko koristni, saj omogočajo soočanje različnih perspektiv, toda če niso ustrezno vodeni, se lahko pojavijo težave.

Facilitatorji na začetku vzpostavijo pravila spoštljive komunikacije, ki poudarjajo aktivno poslušanje, spoštovanje drugačnih mnenj in izogibanje osebnim napadom. Če se konflikt zaostri, je pomembno, da facilitator ostane nevtralen. Učence spodbuja, naj pojasnijo svoje poglede brez osebnih napadov (DePaul University, 2023). V primeru intenzivnejšega konflikta je priročna metoda premora. Učence povabi, da se za nekaj minut umirijo in nato nadaljujejo razpravo z več spoštljivosti.

Icebreaker - Ledolomilci

Ledolomilec (angl. *Icebreaker*) je kratka interaktivna dejavnost ali igra za sproščanje, spodbudo in povezovanje. Ime "ledolomilec" sporoča "prebijanje ledu" med udeleženci, še posebej, če se še ne poznajo ali pa je vzdušje med njimi nekoliko napeto.

Pri facilitiranem učenju ledolomilci krepijo medosebne povezave, spodbujajo skupinsko dinamiko in višajo motivacijo. Poleg tega poglobljajo zaupanje in občutek varnost. Udeleženci se počutijo vključene in so pripravljeni deliti svoje misli. Ledolomilci razvijajo aktivno poslušanje, skupinsko delo, empatijo in sposobnost reševanja problemov.

Ledolomilce pogosto uporabljamo na začetku delavnic, učnih ur ali drugih skupinskih aktivnosti, da vzpostavimo pozitivno vzdušje in dinamiko. Primerni so za različne starostne skupine in jih lahko prilagodimo glede na učne cilje ali kontekst. V šolskem okolju so še posebej koristni za razvoj medosebnih veščin, krepitev občutka pripadnosti in boljše skupinsko delo. Spodaj predstavljene igre so prilagojene šolam.

REŠILNI ČOLNI

V tej igri se učenci združujejo v skupine glede na podobnosti. Če učitelj reče: »Združite se po najljubšem sadežu,« učenci povejo, kaj je njihov najljubši sadež, in poiščejo druge z istim sadežem. Učitelj najprej pokaže primer, potem pa učenci ponovijo. Ko so skupine oblikovane, vsaka od njih na glas pove svojo izbiro. Igro lahko ponovimo z različnimi vprašanji, tako resnimi kot smešnimi, denimo:

Katera je vaša najljubša žival?

Katera je vaša najmanj priljubljena črka abecede?

KO JE GOSPA NOVAK ODŠLA NA VENERO ...

V tej aktivni igri za ogrevanje učenci stojijo v velikem krogu, ko učitelj razloži pravila. Prvi v krogu reče sosedu na desni: »Ali si slišal/a?« Ta na desni odgovori: »Kaj?« Prvi nadaljuje: »Gospa Novak je odšla na Venero.« Drugi reče: »Res? Kako?« Prvi odvrne: »Odšla je na Venero tako!« Potem prvi oseba naredi nekakšen ponavljajoč se gib. Vsi v krogu ga ponovijo. Nato oseba levo od prve ponovi v dialogu z njo iste besede in naredi svoj gib, ki ga vsi v skupini prav tako posnemajo. Igra se nadaljuje v krogu, dokler ne pridejo vsi na vrsto. Pri večjih skupinah lahko igro izvedemo v manjših krogih.

SEŠTEVANJE KOVANCEV

(povzeto po Ouyporn Khuankaew, Tajska)

V tej igri učence razdelimo po vrednostih valute, na primer: 1 evro, 50 centov in 25 centov. Vrednost lahko določimo glede na to, koliko so stari. Na primer: starejši od 13 let so 1 evro, tisti od 10 do 13 let so 50 centov, mlajši

poljubno število učencev

10 minut

10–30 učencev

10 minut

10–30 učencev

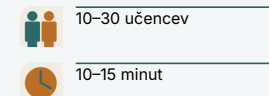

10–15 minut

od 10 let pa 25 centov. Če so vsi iz iste starostne skupine, jih lahko razdelimo glede na mesece rojstva ipd. Učitelj zakliče določeno vsoto, denimo 3 evre ali 4,75 evra, učenci pa se združijo v skupine z ustrezno skupno vrednostjo. Cilj igre je spodbuditi sodelovanje in matematične spretnosti ter se zabavati.

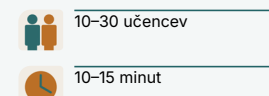
NAKUPOVANJE S KOŠARICO (povzeto po Ouyporn Khuankaew, Tajska)

Učenci sedijo v krogu na stoli, ki jih je za enega manj od števila učencev. Učitelj izbere neko kategorijo, na primer sadje, knjige ali živali. Eden od učencev hodi po notranjosti kroga in začne »nakupovati«, tako da glasno imenuje predmete iz izbrane kategorije. Ostali učenci si že pred tem v mislih izberejo predmet iz te kategorije (če je kategorija sadje, lahko izberejo pomaranče, jabolka, banane ipd.). Če »nakupovalec« izreče sadež, ki so si ga v mislih izbrali, vstanejo in mu sledijo. Vodilni konča krog tako, da reče: »Plačano!« Takrat vsi stoječi poskušajo zasesti stol. Tisti, ki ostane brez stola, postane naslednji »nakupovalec«.

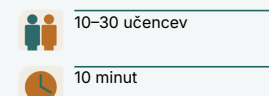
DRAGA, LJUBIM TE, AMPAK SE NE SMEM NASMEHNITI

Učenci stojijo v velikem krogu. Učitelj stopi na sredino in razloži pravila. Nekdo od prisotnih mora priti na sredino kroga in od tod poskušati nekoga nasmejati, ne da bi se ga dotaknil, tako da reče: »Draga/dragi, če me res ljubiš, se mi prosim nasmejni.« Oseba v krogu mora odgovoriti: »Draga/dragi, ljubim te, ampak preprosto se ne morem nasmehniti.« Če se nasmehe, nadomesti osebo na sredini in poskuša sama nasmejati sošolce.

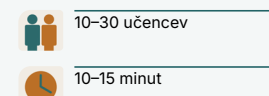
NEKAJ RESNIČNEGA O TEBI (povzeto po Gerald Gomaniju, Zimbabve)

Vsak učenec na list anonimno napiše eno resnično zanimivo dejstvo o sebi. Nato vsi učenci liste zmečkajo v »snežne kepe« in se z njimi nekaj minut obmetavajo kot s praviimi kepami. Učitelj lahko zaključi igro tako, da zbere liste in jih nekaj (ali vse) prebere na glas, učenci pa ugotavljajo, kdo je napisal katero trditev. Ta igra je odlična za sproščanje napetosti in spodbujanje povezovanja.

ZATO ... KER ... (povzeto po Gerald Gomaniju, Zimbabve)

Razdelite učence v dve skupini. Prva skupina napiše na liste vprašanja, ki se začnejo z »Zakaj ...« (npr. »Zakaj je trava zelena?«), druga skupina pa odgovore, ki se začnejo s »Ker ...« (npr. »Ker tako pravi sonce.«). Nato vsak učenec iz prve skupine naključno izbere odgovor iz druge skupine in ga prebere skupaj z vprašanjem. Kombinacije so pogosto smešne, kar je zabavno in sproščujoče.

HRBET OB HRBTU*

Učitelj pojasni, da je to igra menjavanja partnerjev. Vsak učenec začne z enim partnerjem, razen učitelja, ki v prvem krogu začne igro. Partnerji si stojijo bodisi s hrbtom ob hrbtu ali z obrazom ob obrazu, odvisno od učiteljevega navodila. Ko učitelj zakliče »Hrbet k hrbtu!« ali »Obraz k obrazu!«, se učenci hitro premešajo in poiščejo novega partnerja. Tudi učitelj sodeluje in si ob vsaki menjavi poskuša najti partnerja, kar pomeni, da nekdo ostane sam kot je novi vodja. Namen igre je na zabaven način dinamizirati skupino in spodbuditi sodelovanje.

***Različica igre:** Za dodatni izziv lahko vodja spremeni dela telesa, s katerima se partnerja dotikata, na primer: »Roka k roki!«, »Koleno h kolenu!« ali »Komolec k ušesu!« ipd. Vsakič, ko vodja zakliče novo kombinacijo, učenci poiščejo partnerja in ustrezno prilagodijo položaj.

ODBIJANJE BALONOV

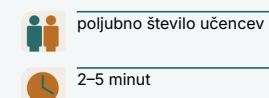
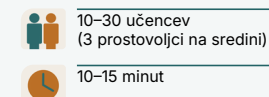
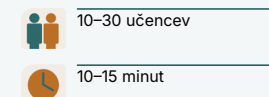
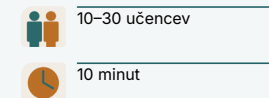
Razdelite učence v skupine po štiri. Vsaka skupina prejme štiri balone iste barve in se postavi na vogal velikega trikotnika, označenega s trakovi na tleh. Naloga vsake skupine je premakniti balone do drugega vogala trikotnika tako, da so baloni ves v zraku. Če kak balon pade, ga morajo vrniti na izhodiščno točko.

VELIKA USTA

Učitelj povabi tri prostovoljce v sredino kroga, in jim postavi vprašanje, na primer: »Kako je najbolje vzgajati otroke?« ali tudi kaj napol resnega. Prostovoljci zaporedoma globoko vdihnejo in odgovarjajo. Trudijo se govoriti čim dlje, ne da bi znova vdihnili. Odgovori so lahko resni, zabavni ali tudi izmišljeni. Ostali v krogu poslušajo in spodbujajo sošolce na sredini. Zmaga tisti, ki zmore najdlje govoriti, ne da bi zajel zrak. Cilj je ugotoviti, kdo zmore najdlje govoriti z enim dihom.

GLOBOK VZDIH

Učitelj se postavi na sredino kroga učencev in izvede gib, učenci pa ga posnemajo. Najprej se počasi skloni naprej, z rokami se dotakne tal, nato se počasi dvigne in ob tem oddaja od sebe vse glasnejši izdih, na koncu pa ga okrepi v glasen vzklík. Ko dvigne roke visoko nad glavo in vzklíkne, mu učenci sledijo. Ta vaja je koristna za sproščanje vzdušja. Učencem pomaga sprostiti napetosti in izboljšati razpoloženje.

BURJA

Učenci sedijo v krogu, eden pa stoji na sredini. Ta je Burja, ki kliče: »Burja bo odnesla vse, ki ...« in potem doda opis, ki velja za več učencev (npr. »... vse z rjavimi lasmi«). Vsi, ki ustrezajo opisu, morajo vstati in zamenjati sedeže. Tisti, ki ostane brez sedeža, postane Burja. Če učenec na sredini zakliče »BURJA!«, morajo vsi vstati in zamenjati sedeže.

TOČ LOVIŠ

Učenci naj se v parih postavijo z ramo ob ramo in naključno razporedijo po prostoru. Določite par, v katerem eden učenec lovi drugi pa beži. Ta, ki lovi, začne zasledovati bežečega in ga poskuša ujeti. Bežeči se lahko kadarkoli "skrije" tako, da se postavi z ramo zraven kateregakoli para, pri čemer učenec ob drugi rami stoječega postane novi bežeči.

KROKODIL IN ŽABE

Za to igro potrebujete plastično stekleničko, napolnjeno s kamenčki, pločevinko in paličico ali ropotuljico. Predstavljajte si prostor kot ribnik. Vsi učenci so žabe, le eden je krokodil. Po prostoru naključno razporedite več velikih časopisnih listov. Ti listi predstavljajo lokvanje.

Krokodil začne igro tako, da ropota z ropotuljo, kar pomeni, da spi in smrči, medtem ko so žabe varne in se lahko prosto gibajo po ribniku. Ko krokodil neha ropotati, se »zbudi«. Takrat so žabe varne, če stojijo na lokvanjih, če ne, jih lahko krokodil ulovi in tako izloči iz igre.

Krokodil se medtem, ko ropota, premika po prostoru in vsakič odstrani nekaj listov, kar žabam oteži nalogo. Igra se nadaljuje tako, da žabe med ropotanjem "plavajo" po ribniku in ne smejo stopiti na lokvanje. Ko se ropotanje ustavi, morajo hitro skočiti na lokvanje, da se izognejo krokodilu. Več žab lahko stoji na istem lokvanju, če se zmorejo organizirati, mora pa imeti vsaka žaba obe nogi na listu tako, da ne segata čez rob ali pa eno nogo na listu, drugo pa v zraku. Pri vsaki ponovitvi krokodil odstrani še več listov, dokler ne ostane le en in ne polovi skoraj vseh žab.

Opombe za učitelja: Poskrbite, da bo prostor varen za gibanje, brez ovir, ob katere bi se učenci lahko spotaknili. Spodbujajte žabe, da si pomagajo in čim dlje ostanejo v igri. Bodite kreativni, ko oblikujete vlogo krokodila, da bo igra zabavna, a ne preveč strašljiva za mlajše učence. Igra je energična in zabavna, spodbuja gibanje, sodelovanje in hitre odločitve.

10–30 učencev

10–15 minut

10–30 učencev

15 minut

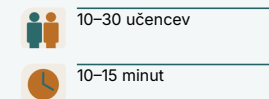
10–30 učencev

15 minut

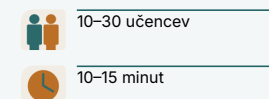
POTRES

Učenci se razdelijo v trojice. Dva z dvignjenimi rokami ustvarita streho hiše, tretji pa se kot stanovalec postavi vanjo. Ko učitelj zakliče »stanovalci«, morajo vsi stanovalci zamenjati hiše. Če učitelj zakliče »hiše«, se morajo pari, ki tvorijo hiše, skupno premakniti in zamenjati stanovalce. Ko učitelj zakliče »potres«, se vse hiše in stanovalci razdelijo in oblikujejo nove skupine. V igri sodeluje tudi učitelj, zato nekdo vedno ostane brez vloge in postane novi vodja.

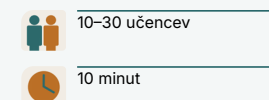
SLONI IN PALME

Učitelj stoji na sredini kroga učencev, pokaže na enega od njih in zakliče »slon« ali »palma«. Če zakliče »slon«, mora učenec narediti gib kot slon (prikloni se naprej in roke sklene v »rilec«), učenca na njegovi levi in desni pa morata oblikovati ušesa (razširita roki ob strani slonove glave). Če učitelj zakliče »palma«, mora učenec dvigniti roke nad glavo kot drevo, stranska učenca pa oblikovati veje. Kdor se zmoti ali predolgo okleva, naslednji vodi igro.

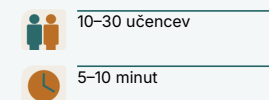
LOVLJENJE PO GOSTI KAŠI

Učenci se lovijo, vendar se morajo gibati zelo počasi, kot bi hodili skozi gosto kašo. Kdor lovi, poskuša ujeti bežečega, se pa vsi gibljejo z velikimi, počasnimi gibi. Igra je primerna za skupine učencev z različno stopnjo telesne pripravljenosti.

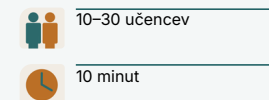
DOTAKNI SE MODREGA

Učitelj napove barvo, na primer »dotakni se modrega«, učenci pa morajo hitro najti nekaj modrega na drugem učencu in se tega dotakniti. Učitelj nato kliče druge barve ali značilne predmete, da popestri igro. Igra spodbuja opazovanje in hitro odzivanje.

STROJ

Eden od učencev se začne gibati in z zvoki posnemati delovanje stroja (npr. »škripajoče zobnike«). Ostali učenci se eden za drugim pridružujejo, dodajajo svoje gibe in zvoke, da dopolnjujejo delovanje stroja. Cilj je ustvariti velik usklajen »stroj«.

POSTAVITE SE V VRSTO

Učitelj učencem razloži, da se bodo morali postaviti v vrsto glede na določen kriterij, na primer po mesecu in dnevu rojstva, vendar pri tem ne smejo govoriti. Lahko si pomagajo z gestami in mimiko. Če učenci vprašajo: »Kje je začetek vrste?«, učitelj odgovori, da morajo to ugotoviti sami. Ko se razporedijo, jih učitelj vpraša, ali so zadovoljni s postavitvijo. Če niso, se lahko še nekaj časa prilagajajo. Ko so zadovoljni, na glas povedo mesec in dan svojega rojstva, da preverijo, ali so se pravilno poravnali. Učenci morajo cilj doseči z neverbalno komunikacijo, kar krepi timsko delo in zmožnost opazovanja.

Različica igre: Učitelj lahko spremeni kriterij razvrščanja. Ta je lahko, na primer, višina, učenci pa morajo zapreti oči in smejo le nežno mrmrati. Ko se razporedijo, učitelj vpraša, ali so zadovoljni. Če niso, jim da še nekaj časa za prilagoditev, preden odprejo oči in preverijo rezultat. Učitelj poskrbi za varnost, tako da učence usmerja stran od ovir ali ostrih robov.

SOVA IN MIŠKA

Ta dinamična igra spodbuja sodelovanje, poslušanje in gibanje. Dva prostovoljca prevzameta vlogi sove in miši, medtem ko ostali učenci ustvarijo zaščitni krog, da se sova in miš ne bi poškodovali. Cilj igre je, da sova ujame miš, medtem ko miš poskuša zbežati.

Pripravite dve prevezi za oči in napolnite dve majhni plastenki s kamenčki ali podobnimi predmeti. Dva učenca postaneta sova in miš. Prevežeta si oči in vzameta ropotuljo, narejeno iz plastenke. Sova in miš morata ves čas stresati ropotulji, da se med seboj slišita. Ostali učenci oblikujejo okrog njiju zaščitni krog ter skrbijo, da se med igro ne zaletita v predmete ali izstopita iz kroga. Ko sova ujame miš, vlogi zamenjata, ali pa ju nadomestita druga dva učenca.

Poskrbite za varno območje igre – odstranite pohištvo ali druge predmete, ob katere bi se lahko učenci spotaknili. Ko razlagate igro, poudarite, da je pomembno poslušati in sodelovati. Če ima kdo od učencev posebne potrebe ali ne želi sodelovati kot sova ali miš, je lahko v zaščitnem krogu. Učenci v krogu se osredotočajo na zagotavljanje varnosti in spodbujanje igre.

10–30 učencev

10–15 minut

10–30 učencev

10–15 minut

DOBRO JUTRO V DŽUNGLI

Učenci se postavijo v krog in si izberejo neko žival. Začnejo tiho oddajati njen glas (kot da se počasi prebujajo). Postopoma glas stopnjujejo, dokler ne doseže vrhunca glasnosti. Na koncu se vsi »prebudijo« s kaotičnim živalskim rjoventjem.

10–30 učencev

5–10 minut

Ekosocialne kompetence, ki jih bodo učenci razvili:

- Socialna pravičnost in solidarnost: Spodbujanje sodelovanja in vključevanja vseh učencev.
- Empatija in sočutje do ljudi: Razumevanje različnih perspektiv skozi skupinske igre.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Aktivno sodelovanje v skupinskih dejavnostih in krepitev občutka skupnosti.
- Kreativno reševanje problemov: Iskanje inovativnih načinov za doseganje skupinskih ciljev skozi igro.
- Kulturna in globalna ozaveščenost: Spoštovanje različnih ozadij in mnenj v skupinskih dinamikah.

Učni izidi:

- Učenci bodo izboljšali komunikacijske veščine s sodelovanjem v interaktivnih dejavnostih.
- Učenci bodo razvijali občutek pripadnosti in skupinskega sodelovanja.
- Učenci bodo pridobili samozavest pri izražanju idej v skupinskem okolju.
- Učenci bodo izboljšali sposobnost reševanja problemov in prilagajanja situacijam v skupinskem kontekstu.
- Učenci bodo pretehtali svoje vedenje in medsebojne odnose skozi igro in diskusijo.

POVZETO IN PRIREJENO PO
TRAINING FOR CHANGE. [TRAININGFORCHANGE.ORG](https://www.trainingforchange.org)

Igre in poživitve

Igre in poživitve (ang. energizers) so odlična orodja za izboljšanje dinamike in energije v učilnici, še posebej v trenutkih, ko učence prevzameta utrujenost in nemir ali jim upade pozornost. Poleg tega, da izboljšajo razpoloženje, nudijo priložnost za sprostitev, sodelovanje in izboljševanje povezanosti. Učence preusmerijo od bolj intelektualne k telesni ali drugačni mentalni dejavnosti, zato so potem bolje pripravljeni za nadaljevanje pouka.

Pri izbiri iger je pomembno, da učitelji upoštevajo dostopnost in inkluzivnost. Igre naj ne povzročajo nelagodja in sramu ali izločajo posamezne učence. Namesto tega naj spodbujajo smeh, veselje in medsebojno sodelovanje. Če kdo ne želi sodelovati, ga spodbudite k sprostitevni dejavnosti: k odmoru, sprehodu po svežem zraku ali preprosto opazovanju. Pri igrah, ki obsegajo telesni dotik ali so neprimerne za gibalno omejene osebe, poskrbite za prilagoditve.

STRESANJE 5-4-3-2-1

- Učitelj vodi učence skozi hitro poživitveno vajo.
- Učenci pričnejo s petimi streslaji vsake okončine (desna roka, leva roka, desna noga, leva noga).
- Nato nadaljujejo z 4, 3, 2 in 1 streslajem z vsako okončino.
- Zaključijo z energičnim skokom in aplavzom.

STISK ROK

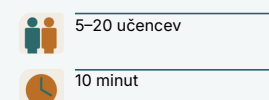
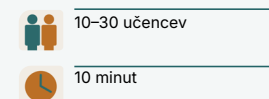
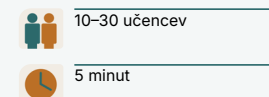
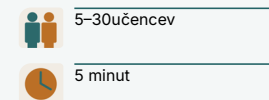
- Učenci v eni minuti sežejo v roko kar največ možnim sošolcem.
- Namesto rokovanja lahko uporabijo alternativne pozdrave (npr. mahanje ali dotik s komolci).
- Cilj je spodbuditi gibanje in družaben stik.

BOMBE IN ŠČITI

- Vsak učenec tiho izbere dva sošolca: enega kot "ščit" in drugega kot "bombo".
- Med igro se vsi učenci gibljejo, toda morajo ostati zaščiteni z izbranim ščitom pred bombo.
- Igra se zaključi z refleksijo o strategijah in gibljivosti skupine.

PREŠTEJ DO DESET

- Skupina sedi v krogu.
- Učenci izmenično štejejo od 1 do 10, pri čemer lahko vsak učenec izgovori le eno številko.
- Če dva učenca istočasno izgovorita isto številko, mora skupina začeti znova.

USTVARJANJE DEŽJA

- Učitelj razdeli skupino na tri dele.
- Vsak del skupine oblikuje drugačen zvok (npr. drgne dlani drugo ob drugo, ploska, se tolče z dlanmi po stegnih).
- Zvoki so včasih glasnejši in včasih tišji, kar posnema deževno nevihto.

ČLOVEŠKI VOZEL

- Učenci stojijo v krogu, zaprejo oči in iztegnejo roke.
- Z obema dlanmi primejo naključni dlani dveh drugih učencev.
- Ko odprejo oči, morajo razvozlati človeški voz, ne da bi izpustili roke.

ČAROVNIKI, VILINCI, VELIKANI

- Učitelj razdeli učence v dve skupini in razloži, da mora vsaka skupina izbrati eno od treh vlog: čarovniki, vilinci ali velikani.
- Učitelj izvede prikaz za vsako vlogo:
Čarovniki: Stopijo naprej, iztegnejo roke in z gibom 'zap-nejo' nasprotnike, pri tem rečejo »Zap!«.
- Vilinci:** Pokrčijo kolena, hitro tečejo v krogu in visoko cvilijo.
- Velikani:** Dvignejo roke visoko nad glavo, s prsti iztegnjenimi, kot da so kremplji, in glasno zarjovejo.
- Učenci se posvetujejo in izberejo svojo vlogo, pri čemer učitelj določi čas za razpravo (približno 2 minuti).
- Skupini se postavita ena nasproti drugi ter po odštevanju »Ena ... dve ... tri!« stopita korak naprej in izvedeta gib svoje izbrane vloge.
- Učitelj oceni zmagovalce glede na naslednja pravila:
 - Čarovniki »zap-nejo« vilince, da zaspijo.
 - Vilinci preženejo velikane, da postanejo zmedeni.
 - Velikani premagajo čarovnike s svojo močjo.
- Učenci se igrajo več krogov, dokler ena skupina večkrat ne zmaga ali dokler se še zabavajo.
- **Dodatna različica:** zmagovalci lovijo poražence, dokler jih ne ujamejo. Ujete poražence priključijo k zmagovalni ekipi.

TELESNI TVISTER

- Učitelj izgovori dele telesa, s katerimi se morajo učenci dotakniti tal ali jih povezati med seboj.
- Učenci morajo sodelovati in ohranjati ravnotežje, da opravijo nalogo.

10–30 učencev

5 minut

8–20 učencev

10–15 minut

10–100 učencev

10 minut

10–20 učencev

10 minut

VSE MANJŠI OTOKI

- Skupina stoji na kosu papirja ali blaga, ki predstavlja otok.
- Otok se postopoma zmanjšuje, učenci pa morajo ustvarjalno sodelovati, da ostanejo na njem.

PING PONG Z RJUHO

- Skupini držita rob posteljnine, na kateri je ping-pong žogica.
- Skupini premikata rjuho, da žogica ostane na njej ali da doseže nasprotnikov rob.

PRENESI STISK

- Učenci sedijo v vrstah in se držijo za roke.
- Učitelj pošlje stisk roke, ki se mora hitro prenesti skozi vrsto.

SPUSTI BAMBUSOVO PALICO

- Skupina 6-8 učencev se postavi v dve vrsti drug nasproti drugemu in položi lahko bambusovo ali trstično palico na iztegnjene kazalce.
- Naloga je, da palico čim hitreje spustijo do tal, se pa nihče ne sme s kazalcem nehati dotikati palice.

Ekosocialne kompetence, ki jih bodo učenci razvili:

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Poudarek na timskem delu in podpori.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razmislek o učnih izkušnjah in iskanje izboljšav.
- Empatija in sočutje: Razumevanje čustev drugih.
- Kreativno reševanje problemov: Iskanje inovativnih rešitev.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SEEDS FOR CHANGE. [SEEDSFORCHANGE.ORG.UK](https://seedsforchange.org.uk)

Učni izidi:

- Učenci izboljšajo medsebojno komunikacijo in sodelovanje.
- Učenci razvijajo kritično mišljenje in ustvarjalnost pri reševanju izzivov.
- Učenci reflektirajo o svoji vlogi v skupini in analizirajo skupinsko dinamiko.
- Učenci razvijajo fizične in socialne veščine skozi interaktivne aktivnosti.

10-20 učencev

10 minut

10-20 učencev

15 minut

10-30 učencev

10 minut

10-20 učencev

10 minut

Ustvarjanje varnega prostora

Namen vaje je pomagati učencem razumeti pomen varnega prostora, v katerem se vsak učenec počuti spoštovanega in sprejetega ter svobodnega izražati svoja mnenja. Cilj je razviti skupna pravila, ki zagotavljajo podporno učno okolje.

Trajanje aktivnosti:

45 - 60 minut

Potrebščine:

- Markerji, listi, nalepke.
- Flipchart ali plakat za beleženje idej.
- Učilnica, pripravljena za sodelovalno delo

Ekosocialne kompetence:

- Socialna pravičnost in solidarnost: Učenci se učijo, kako vsem zagotoviti enake možnosti in spoštovati različna mnenja.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Aktivno sodelovanje pri oblikovanju pravil in dogovorov, ki spodbujajo varnost in vključevanje vseh učencev.
- Empatija: Razvijanje sposobnosti poslušanja in razumevanja drugih, kar je ključno za čustveno varnost.
- Participacija in demokratično delovanje: Učenci sodelujejo pri obliko-

vanju in odločanju o pravilih varnega prostora in so tako aktivni v demokratičnem procesu

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Učilnica naj bo pripravljena za sodelovalno delo v krogu ali na način, ki spodbuja odprto komunikacijo in naj omogoča prosto gibanje in izraznost, da učenci vidijo drug drugega.

Učni izidi:

- Učenci bodo razumeli, kaj pomeni ustvariti varen učni prostor, kjer so vsi spoštovani.
- Učenci bodo razvili pozitivna čustva do sodelovanja in spoštovanja različnih mnenj.
- Učenci bodo aktivno sooblikovali dogovore, ki zagotavljajo varno in podporno okolje.

Potek vaje:

1. Uvod in predstavitev vaje (5 minut)

- Učitelj pripravi učilnico in poskrbi, da učenci sedijo v krogu ali drugi ustrezni razporeditvi, ki podpira odprto in vključevalno komunikacijo. Pomembno je, da se počutijo udobno.
- Učitelj predstavi namen vaje: "Danes bomo skupaj ustvarili varen prostor, v katerem se vsi počutimo spoštovane in lahko odprto izražamo svoja mnenja. Varnost je ključna tako za čustveno kot telesno počutje."

2. Definicija varnega prostora (5 minut)

- Učitelj pojasni pomen varnega prostora za vsakogar. V njem so vsi sprejeti brez strahu pred obsojanjem.
- Izpostavite ključne sestavine varnega prostora, kot so: spoštovanje in odprtost ter odsotnost diskriminacije in strahu pred negativnimi posledicami.

3. Razprava o potrebnih pravilih za varen prostor (10 minut)

- Učenci razpravljajo o tem, kaj je potrebno, da bi ustvarili varen prostor. Učitelj spodbuja razmislek o različnih vidikih varnosti, kot so telesna varnost (prostor), čustvena varnost (spoštovanje) in socialna varnost (komunikacija).
- Učitelj si lahko pomaga z vprašanji, na primer:

"Kaj vam pomeni varnost v razredu?" in "Kako lahko zagotovimo, da se vsak učenec počuti spoštovanega?"

4. Ustvarjanje skupnih pravil (10 minut)

- Učenci v skupinah razvijejo seznam pravil, ki jim bodo pomagala ustvariti varen prostor. Pravila naj zagotovijo, da bodo spoštovana vsa mnenja.
- Učitelj naj pomaga zagotoviti, da bodo vključena vsa področja varnosti in spoštovanja.

5. Oblikovanje dogovora o varnem prostoru (10 minut)

- Učenci po skupinah predstavijo svoja pravila in jih delijo z drugimi. Učitelj spodbudi izmenjavo idej in se prepriča, ali so vsa pravila smiselna in izvedljiva.
- Učenci se dogovorijo o končnem seznamu pravil, ki bodo veljala v razredu.

6. Zaključna refleksija (5 minut)

- Učitelj vodi kratko refleksijo, da učenci premislijo, kako bodo pravila uporabljali v vsakdanjiku v razredu in prepoznali, kako lahko pripomorejo k ohranjanju varnega prostora.
- Vprašanja za refleksijo: "Kako bomo zagotavljali varnost v razredu?" in "Kaj lahko storimo, če nekdo ne spoštuje dogovorjenih pravil?"

Kaj je varen prostor (Safe Space)?

Varen prostor je okolje, v katerem se vsak učenec počuti spoštovanega in sprejetega. Svoja mnenja lahko izrazi brez strahu pred obsojanjem, nasiljem ali diskriminacijo. V šolskem kontekstu je to okolje, kjer so vsi učenci zaščiteni pred fizičnimi nevarnostmi in hkrati deležni čustvene podpore. Varnost obsega odprtost za izražanje različnih mnenj in prepričanj, da se vsak učenec počuti svobodnega deliti svoje izkušnje in čustva.

Zgodovina in kontekst varnega prostora:

Korenine koncepta "varni prostor" (safe space) segajo v socialna in politična gibanja za pravice žensk, etničnih ali rasnih manjšin, LGBTQ+ in drugih marginaliziranih skupin. Zgodovinsko so varni prostori odziv na potrebo po zaščiti ranljivih skupin pred socialnimi, kulturnimi in političnimi pritiski. V 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja, ko so bila mnoga gibanja za državljanske pravice v povojih, se je izraz "varni prostor" uporabljal v kontekstu varovanja članov teh skupin pred agresijo, sovraštvom ali napadi. V varnem prostoru so lahko vsi brez strahu pred obsojanjem ali diskriminacijo izmenjavali ideje, razvijali samospoštovanje in krepili svojo identiteto. Varni prostor ni bil zgolj fizičen prostor, vključeval je socialne prakse, kot so spoštovanje raznolikosti, odprtost za dialog in solidarnost. Sčasoma je to postala širša kulturna praksa med marginaliziranimi.

V šolskem kontekstu se je ideja varnega prostora razvila v 80-ih in 90-ih letih. Izboljševalne institucije so prepoznale pomembnost programov preprečevanja nasilja, spolnega nadlegovanja in zagotavljanja enakosti. Varni prostor danes poleg zaščite pred neposrednim fizičnim nasiljem nudi spodbudno okolje za aktivno poslušanje, učenje in sodelovanje.

POVZETO IN PRIREJENO PO
WERISE TOOLKIT - [WERISE-TOOLKIT.ORG](https://www.werise-toolkit.org)

Check-in: Kako se počutiš?

Namen vaje je pomagati učencem razumeti pomen varenega prostora, v katerem se vsak učenec počuti spoštovanega in sprejetega ter svobodnega izražati svoja mnenja. Cilj je razviti skupna pravila, ki zagotavljajo podporno učno okolje.

Trajanje aktivnosti:

30 sekund do 5 minut na osebo

Potrebščine:

- Tabla ali flipchart za zapis skupnih ugotovitev.
- Pisala in samolepilni listki (neobvezno)

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Sposobnost razumevanja in upoštevanja občutkov drugih.
- Kritično mišljenje in refleksija: Oza-veščanje lastnih čustev in potreb v odnosu do skupine.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Vzpostavljane zaupanja in medsebojne podpore v skupini.
- Participacija in demokratično delovanje: Izražanje občutkov v varnem in odprtem okolju.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Miren prostor za skupinsko delo. Udobna razporeditev stolov (krog ali polkrog)

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost prepoznavanja in izražanja svojih čustev.
- Učenci izboljšajo aktivno poslušanje in spoštljivo komuniciranje.
- Učenci prepoznajo vpliv lastnega počutja na učno izkušnjo in skupinsko dinamiko.
- Učenci se naučijo pozitivno prispevati k skupinskemu vzdušju s spoštljivim izražanjem potreb.

Potek vaje:

Učitelj najprej razloži pomen vaje. Poudari, da je namen odpreti prostor za izražanje trenutnega počutja, misli ali skrbi, ki jih učenci opazijo pri sebi. Svoje počutje lahko povedo z besedo ali dvema (npr. utrujen/a, vesel/a, radoveden/na), lahko pa se izrazijo tudi podrobneje.

Učenci sedijo v krog, učitelj pa jih povabi, da po vrsti povedo, kako se počutijo. Če je skupina velika, naj imajo na voljo največ tri besede, ki najbolje opišejo njihovo trenutno stanje. V manjših skupinah lahko povedo več, če želijo. Poudariti je treba, da lahko podajo besedo naprej, če jim ni prijetno deliti svojih občutkov.

Učitelj lahko uporabi dodatna vprašanja, da spodbudi izražanje, na primer:

- »Kako se trenutno počutiš glede današnje dejavnosti?«
- »Kaj te danes najbolj motivira?«
- »Ali bi ti kaj pomagalo, da bi bolje sodeloval/a?«

Pomembno je, da se ne izvaja pritiska na učence, da delijo več, kot so pripravljeni. Učitelj naj poskrbi, da so vsi učenci deležni polne pozornosti ostalih in da je vse, kar izrazijo, sprejeto brez sodb. Na koncu vaje učitelj povabi učence k refleksiji o tem, kako se lahko v učnem procesu vzajemno podpirajo.

Za zaključek lahko učitelj pripravi hitro evalvacijo, v kateri učenci z barvnimi listki ali gestami ocenijo, ali je vaja okrepila občutek povezanosti in razumevanja v skupini.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SEEDS FOR CHANGE - SEEDSFORCHANGE.ORG.UK
FEARLESS CULTURE - FEARLESSCULTURE.DESIGN

Uvodno spoznavanje v parih

Namen vaje je poglobiti poznanstvo z enim sošolcem. Oba lahko izrazita pričakovanja, cilje in interese v varnem in podpornem okolju. Cilj je spodbuditi odprto komunikacijo, ustvariti povezovalno vzdušje in krepiti pripadnost skupini.

Trajanje aktivnosti:

10–20 minut

Potrebščine:

- Listi s spodbudnimi vprašanji za pogovor.
- Pisala.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Spodbujanje razumevanja in upoštevanja mnenj drugih.
- Participacija in demokratično delovanje: Spodbujanje vključevanja in enakovrednega sodelovanja.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razmislek o osebnih ciljih in pričakovanjih.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Vzpostavljane zaupanja in krepitev odnosov v skupini.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Prostorna učilnica, ki omogoča premikanje in delo v parih.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost jasnega in samozavestnega izražanja svojih pričakovanj in interesov.
- Učenci izboljšajo svojo sposobnost aktivnega poslušanja in odzivanja na povedano.
- Učenci se naučijo sodelovati z različnimi vrstniki in razvijati skupinsko dinamiko.
- Učenci pridobijo vpogled v pričakovanja in cilje drugih članov skupine.

Potek vaje:

Učitelj pojasni namen vaje in učence povabi, da poiščejo sošolca, ki ga ne poznajo ali pa ga poznajo slabše. Ko so pari oblikovani, vsak dobi priložnost postaviti svojemu partnerju nekaj uvodnih vprašanj, kot so:

- »Zakaj si tukaj?«
- »Kaj pričakuješ od današnje dejavnosti?«
- »Kaj so tvoji cilji in pričakovanja v tem šolskem letu?«

V vsakem paru se učenca izmenjata pri predstavitvi, učitelj pa medtem spodbuja aktivno poslušanje in odprt pogovor.

Po zaključku izmenjave učitelj pojasni, da lahko učenci predstavijo svojega partnerja ali samega sebe celotni skupini. Sami se lahko odločijo za predstavitev, ki jim bolj ustreza, kar zmanjša občutek nelagodja.

V primeru, da učenci ne želijo javno govoriti, jih lahko učitelj povabi, da zapišejo ključne misli na listke in kasneje te liste deli z razredom. Poudari pomen spoštljivega poslušanja in sodelovanja, ki sta temelj spodbudnega vzdušja.

Vajo je mogoče zaključiti s kratko refleksijo, da učenci podelijo, kaj so izvedeli o sošolcih in kako se počutijo po izmenjavah.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SEEDS FOR CHANGE - SEEDSFORCHANGE.ORG.UK

Dve resnici in laž

Namen je učencem omogočiti, da se na zabaven in interaktiven način bolje spoznajo. Ob tem se učijo učinkovite komunikacije in kritičnega mišljenja. Cilji so izboljšati prepoznavanje resničnih in lažnih informacij, spodbujati spoštljivo razpravo in dvigniti samozavest pri izražanju.

Trajanje aktivnosti:

20–30 minut

Potrebščine:

- Listi in pisala za vsakega učenca.
- Tabla ali flipchart za beleženje ključnih ugotovitev.
- Prostor za sedenje v krogu ali polkrogu.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje in spoštovanje različnih izkušenj in mnenj.
- Participacija in demokratično delovanje: Spodbujanje enakovrednega sodelovanja vseh članov skupine.
- Kritično mišljenje in refleksija: Sposobnost prepoznavanja resničnih in neresničnih informacij.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Krepitev medosebnih odnosov in skupinske dinamike.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Prostor naj omogoča sedenje v krogu ali polkrogu za neposredno komunikacijo in zaznavo neverbalnih sporočil.

Učni izidi:

- Učenci izboljšajo sposobnosti izražanja in poslušanja v skupini.
- Učenci razvijejo sposobnost razlikovanja med resničnimi in neresničnimi informacijami.
- Učenci poglobijo empatijo in razumevanje izkušenj in mnenj sošolcev.
- Učenci krepijo občutek pripadnosti skupini in izboljšajo skupinsko dinamiko.

Potek vaje:

1. Uvod (5 min)

Učitelj predstavi pravila igre in poudari, da je namen vaje bolje spoznati druge in se zabavati, vendar tudi okrepiti komunikacijske veščine in kritično mišljenje. Učencem pojasni, da bodo na listič napisali tri trditve o sebi, dve resnični in eno lažno, sošolci pa bodo morali ugotoviti, katera je lažna. Za boljše razumevanje poda nekaj primerov, na primer:

- »Rad potujem v eksotične kraje.«
- »Nikoli nisem jedel sladoleda.«
- »Znam igrati kitaro.«

Učence spodbuja, naj bodo kreativni in ne preveč očitni. Ključ do uspeha je sproščenost.

2. Tri izjave (7 min)

Vsi učenci prejmejo list in pisalo ter zapišejo tri trditve o sebi. Učitelj jih spodbuja, naj bodo zanimive, a ne preveč očitne, saj se bodo tako bolje spoznali, pa še bolj zabavno bo. Med pripravo učitelj kroži po učilnici, spodbuja učence in nudi pomoč, če ima kdo težave pri iskanju trditev o sebi. Če jim nikakor ne gre, jim lahko učitelj predlaga nekaj ključnih tem, kot so hobiji, potovanja, zanimivi dogodki iz življenja ali veščine, ki jih drugi ne bi pričakovali od njih.

3. Deljenje izjav (10–15 min)

Učenci se zberejo v krogu ali polkrogu. Po vrsti preberejo svoje tri trditve, ostali pa ugibajo, katera je lažna. Učitelj jih spodbuja, naj aktivno poslušajo in postavljajo dodatna vprašanja, da bi prepoznali lažno izjavo. Po vrsti ugibanj učenec razkrije lažno izjavo in pojasni, zakaj si jo je izbral. Učitelj skrbi, da vsi enakovredno sodelujejo v sproščenem in pozitivnem vzdušju.

4. Refleksija (5 min)

Po zaključku igre učitelj vodi refleksijo, da učenci podelijo svoje občutke in vtise. Razpravo odpre z vprašanji, kot sta: »Kaj ste se novega naučili o svojih sošolcih?« in »Kako ste se počutili, ko ste razkrivali trditve o sebi?« Učitelj povzame ključne ugotovitve in spodbudi učence k razmisleku, kako bi lahko podobne igre uporabili za izboljšanje skupinske dinamike in medsebojnih odnosov. Nazadnje se učenci pogovorijo tudi o pomembnosti iskrene in odprte komunikacije.

POVZETO IN PRIREJENO PO
KLAXOON - [KLAXOON.COM](https://www.klaxoon.com)
REACHOUT SCHOOLS - [SCHOOLS.AU.REACHOUT.COM](https://schools.au.reachout.com)

Slišan, viden, spoštovan

Namen vaje je raziskati, kako pogosto učenci čutijo, da niso slišani, videni ali spoštovani, ter osvetliti vplive interakcij na druge. Cilj je izboljšati veščine poslušanja, empatije in refleksije ter povečati zaupanje med učenci. Vaja uči, kako zgolj s poslušanjem ustvariti vključujoče okolje in graditi odnose, ki temeljijo na spoštovanju in razumevanju.

Trajanje aktivnosti:
60 minut

Potrebščine:

- Stoli, postavljeni v pare (brez miz in drugih ovir).
- Beležke za zapisovanje misli ali refleksij.
- Štoparica za spremljanje posameznih faz.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razvijanje sposobnosti razumevanja in sočutja do drugih učencev.
- Kritično mišljenje in refleksija: Spodbujanje analize lastnih in tujih izkušenj ter razmišljanje o možnih izboljšanjih komunikacije.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje pri refleksiji in deljenju izkušenj.

Priporočena starost:
OŠ (8. in 9. razred) in SŠ

Prostor učenja:

Prostor za delo v parih in za združevanje v manjše skupine.

Učni izidi:

- Učenci bodo opredelili, kaj pomeni biti slišan, viden in spoštovan v kontekstu šolskega dela.
- Učenci bodo razložili, kako poslušanje in empatija izboljšata komunikacijo in odnose v skupini.
- Učenci bodo izražali pripravljenost poslušati sošolce z razumevanjem in spoštovanjem.
- Učenci bodo cenili pomen vključevanja in podpore v skupinskih odnosih.

Potek vaje:

1. Povabilo k zgodbi (10 minut):

Navodilo za učitelja: Povabite učence, da povejo zgodbo o trenutku, ko so se počutili neslišane, nevidne ali nespoštovane, ki se jim jo zdi primerno deliti v skupini.

Opombe:

- Spodbujajte učence: "Prva zgodba, ki se vam utrne, je pogosto najboljša."
- Ustvarite varno okolje: "Ni vam treba deliti najbolj boleče zgodbe."
- Dodajte: "Poskrbite za zasebnost. Preverite, katere dele zgodbe lahko poveste."

2. Menjava vlog (10 minut):

Navodilo za učitelja: Učenca po 5 minutah zamenjata vlogi: pripovedovalec postane poslušalec in obratno.

Opombe:

- Opozorite poslušalce, da se osredotočijo na poslušanje, ne da bi pripovedovalcem skakali v besedo.
- Predlagajte: "Če med poslušanjem opazite lastne sodbe ali si zaželite predlagati rešitev, jih zadržite zase."

3. Združevanje v skupine (10 minut):

Navodilo za učitelja: Združite pare v skupine po štiri. V tej fazi vsak učenec deli svoje občutke, ne pa tudi osebnih podrobnosti iz zgodbe.

Opombe:

- Spodbujajte učence, naj na kratko povzame-

jo občutke, da ne pride do nepotrebnega ponavljanja zgodb.

4. Refleksija v skupinah (20 minut):

Navodilo za učitelja: Vodi razpravo z vprašanji, ki spodbujajo refleksijo:

- "Kaj je prispevalo k občutku, da ste bili slišani?"
- "Kako lahko izboljšate veščine poslušanja?"
- "Kako lahko pridobljeno znanje uporabite v vsakodnevem življenju?"

Opombe:

- Poudarite, naj učenci ne ponujajo rešitev, temveč razmišljajo o svojem vedenju.

5. Zaključek in refleksija (10 minut):

Navodilo za učitelja: Povabite učence, da napišejo kratko refleksijo o tem, kaj so se naučili in kako bi lahko izboljšali komunikacijo.

Opombe:

- Povejte, da je pisna refleksija zasebna in namenjena le njim samim, razen če jo izrecno želijo deliti z drugimi.

***Dodatne opombe za učitelja:**

1. Ustvarjanje varnega okolja: Poskrbite za jasnost, da učencem ni treba deliti ničesar, kar bi jim povzročilo nelagodje.
2. Spodbujanje enakopravnosti: Poudarite, da ima vsak učenec pravico do enakega časa in prostora za deljenje.
3. Poslušanje brez sodb: Učence opomnite, naj samo poslušajo in ne predlagajo rešitev ali sodijo to, kar je bilo povedano.

Cvet moči

Namen te dejavnosti je spodbuditi učence k razmisleku o lastni identiteti in prepoznati različne družbene vplive, ki oblikujejo njihovo izkušnjo. Cilji so ozaveščanje o privilegijih in neenakostih ter spodbujanje sočutja, vključevanja in pravičnosti v odnosih z drugimi.

"Cvet moči" je vaja, ki spodbuja učence k raziskovanju lastne identitete in razumevanju družbenih vplivov, ki oblikujejo njihove izkušnje. Učenci bodo prepoznali, kje imajo privilegije in kje so morda izpostavljeni neenakostim. Aktivnost gradi empatijo, ozavešča o raznolikosti in spodbuja vključevalnost.

Trajanje aktivnosti:
40–60 minut

Potrebščine:

- Prilagojene predloge cveta moči za vsakega učenca.
- Pisala v različnih barvah.
- Plakati ali tabla za zapis skupnih refleksij.
- Markerji.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje: Razvijanje razumevanja in občutka povezanosti z različnimi družbenimi skupinami.
- Socialna pravičnost in solidarnost: Ozaveščanje o privilegijih in neenakostih ter spodbujanje pravičnosti.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza osebnih izkušenj in družbenih vplivov.

Priporočena starost:
OŠ (8. in 9. razred) in SŠ

Prostor učenja:

- Klop postavljen v krogu ali v obliki črke U.
- Prostor za gibanje in diskusijo brez motenj.

Učni izidi:

- Učenci bodo razložili, kako različni družbeni vplivi oblikujejo identiteto.
- Učenci bodo analizirali, kako njihovi privilegiji in izkušnje vplivajo na njihov pogled na svet.
- Učenci bodo cenili raznolikost in se naučili empatije do drugih družbenih skupin.
- Učenci bodo izražali zavest o svoji vlogi pri spodbujanju vključevanja.

Potek vaje:

1. Uvod (10 minut):

Učitelj razloži pomen vaje in predstavi predlogo cveta moči. Vsak cvet je sestavljen iz cvetnih listov, ki predstavljajo različne vidike identitete, kot so spol, rasa, jezik, veroizpoved, družbeni razred in starost.

2. Individualno delo (15–20 minut):

Učenci izpolnijo svojo predlogo cveta moči, pri čemer uporabijo različne barve za prikaz:

- Moči ali privilegijev (npr. modra barva).
- Izzivov ali neenakosti (npr. rdeča barva).

3. Skupinska razprava (20 minut):

Učitelj vodi diskusijo o naslednjih vprašanjih:

- *Kako različni cvetni listi vplivajo na našo identiteto?*
- *Kateri vidiki prinašajo prednosti in kateri izzive?*
- *Kako se lahko zavestno trudimo za bolj vključujoče odnose?*

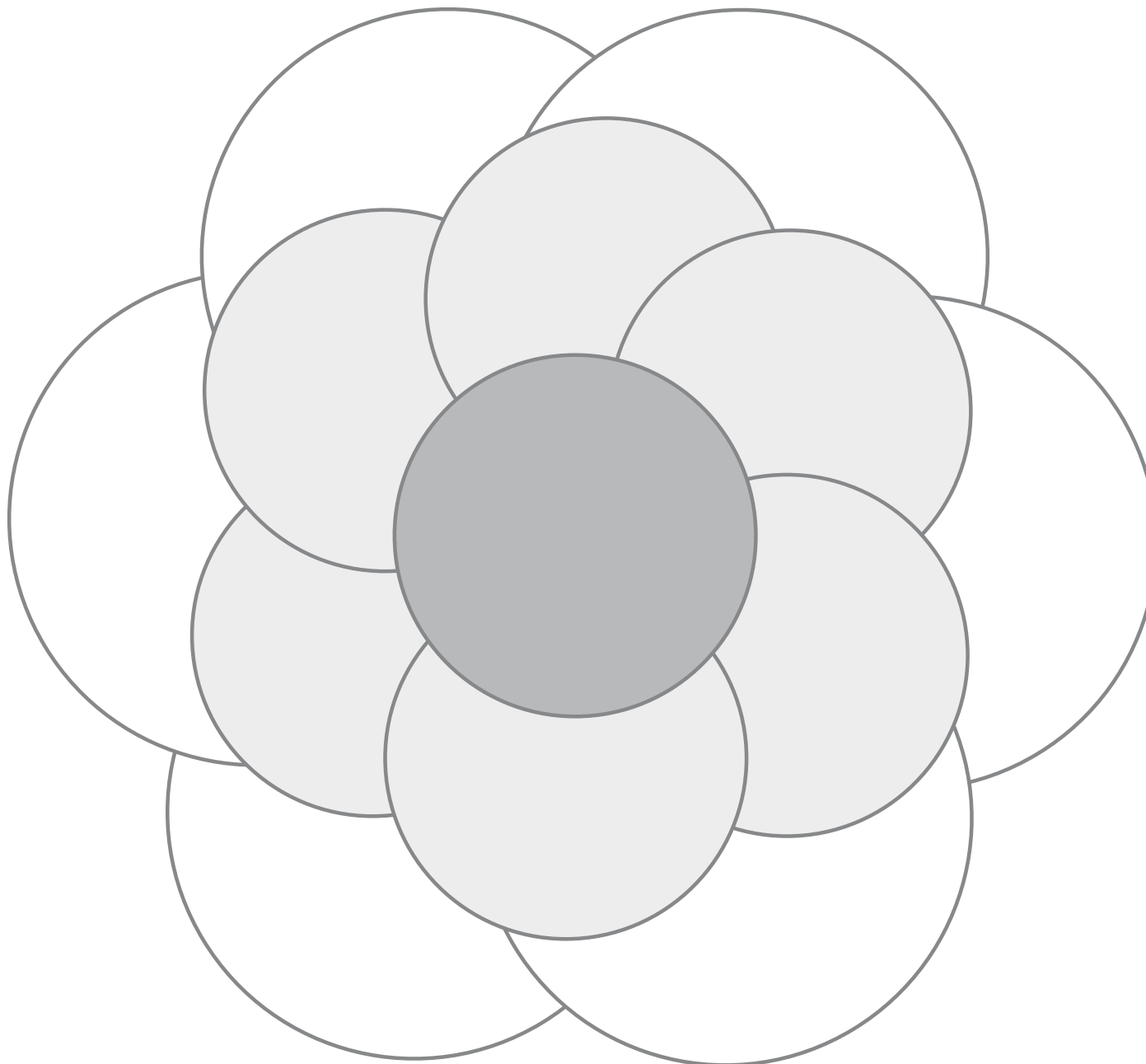
4. Refleksija (5–10 minut):

Učenci delijo svoje občutke in spoznanja. Učitelj zaključi z razmislekom o pomenu vključevalnosti in pravičnosti v vsakdanjem življenju. Refleksija učencem pomaga globlje razumeti, kakšen je njihov položaj znotraj družbenih struktur. Aktivnost razkriva osebne privilegije in neenakosti ter poudarja, kako razlike vplivajo na naša življenja.

Učitelj naj postavi vprašanja, kot so:

- *Kako privilegiji in izzivi oblikujejo naš pogled na svet?*
- *Kako lahko z več ozaveščenosti o teh vplivih prispevamo k pravičnejši skupnosti?*

POVZETO IN PRIREJENO PO
UCF ONLINE: TEACHING ONLINE PEDAGOGICAL REPOSITORY - [TOPR.ONLINE.UCF.EDU](https://topr.online.ucf.edu)

Močna Burja piha

Vaja ima več ciljev. Prvič, spodbuja sodelovanje in medsebojno razumevanje učencev skozi preprosto, igrivo in interaktivno dejavnost. Drugič, odpira prostor za lahkotno izražanje zanimivosti o sebi. Vaja prav tako pripravi skupino na globlje pogovore ali aktivnosti na temo raznolikosti, saj s smehom sprosti napetost in tesnobo. Končni cilj je dvigniti energijo v skupini.

Trajanje aktivnosti:

10–20 minut (odvisno od velikosti skupine)

Potrebščine:

- Stoli za vse udeležence, razen enega.
- Dovolj prostora za krožno postavitve stolov.

Ekosocialne kompetence:

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Aktivno sodelovanje v skupinskih igrah.
- Empatija in sočutje: Prepoznavanje skupnih in različnih lastnosti drugih.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno prispevanje k skupinski dinamiki.
- Kritično mišljenje: Razmišljanje o izmenjavi informacij in želji po delitvi lastnih izkušenj.

Priporočena starost:

10–18 let

Prostor učenja:

Učilnica ali telovadnica z dovolj prostora za krožno postavitve stolov in varno gibanje.

Učni izidi:

- Učenci spoznajo skupne značilnosti in raznolikost med sošolci.
- Učenci razvijejo socialne in komunikacijske veščine.
- Učenci izboljšajo empatijo in sposobnost sprejemanja raznolikosti.
- Učenci reflektirajo o podobnostih in razlikah v skupini.

Potek vaje:

Priprava

1. Posedite skupino v krog. Prepričajte se, da na sredini ni predmetov, kot so zvezki, skodelice ali stoli, ki bi lahko ovirali igro.
2. Stolov naj bo za enega manj, kot je učencev.
3. Postavite se na sredino kroga in razložite pravila igre. Povejte, da bo učenec na sredini izjavil: *"Močna burja piha za ..."* ter povedal nekaj, kar je resnično zanj. Učitelj lahko navede nekaj primerov, denimo: *"Močna burja piha za vse, ki imajo brata,"* ali *"... za vse, ki radi plavajo."*
4. Poudarite, da mora učenec na sredini vedno povedati nekaj, kar drži zanj.
5. Po izjavi morajo vsi, za katere trditev prav tako drži, hitro vstati in poiskati nov stol. Ne smejo sedeti na stol tik ob svojem trenutnem stolu. Učenec na sredini prav tako poskusi zasesti stol.

Učitelj naj med igro opazuje energijo skupine. Preverja, ali so učenci energični ali zadržani, in ali so trditve preproste (npr. *"nosim športne copate"*) ali bolj osebne (npr. *"sem v stresni situaciji"*). Igro zaključite, preden učenci izgubijo zanimanje, da ohranite pozitivno vzdušje.

Izvedba

- Eden od učencev začne na sredini kroga. Reče: *"Močna burja piha za ..."* in doda trditev, ki velja zanj (npr. *"... strastne smučarje"*).

- Učenci, za katere trditev velja, hitro vstanejo in poiščejo nov stol.

- Učenec s sredine kroga poskuša zavzeti enega od prostih stolov. Tisti, ki ostane brez stola, se postavi na sredino.
- Igra se nadaljuje, dokler ne sodeluje večina učencev ali dokler je facilitator ne zaključi.

Prilagoditve:

- Namesto *"Močna burja ..."* lahko rečete tudi *"Orkan ..."*.
- Učenci z omejeno mobilnostjo lahko ves čas sedijo na istem mestu.
- Lahko predlagate izmenjavo pozitivnih izjav (npr. *"Burja piha za vse, ki radi pomagajo drugim"*).

Refleksija:

Po igri povabite učence, da se povežejo v pare ali manjše skupine in se 10–15 minut pogovarjajo o občutkih in izkušnjah pri igri. S tem poglobijo razumevanje raznolikosti in izkušnje skupine.

Vprašanja za razmislek:

- *Kako se je bilo igrati to igro, kakšni občutki so se pojavili?*
- *Kaj smo opazili glede tega, kar smo povedali o sebi?*
- *Kako smo se odločali, kaj deliti o sebi, ko smo bili na sredini?*
- *Kako bi bilo deliti nekaj o svoji identiteti, kar ni prišlo do izraza? Kaj bi nas pri tem oviralo?*

Mešanje

Namen vaje je, da učenci s strukturirano aktivnostjo izboljšajo medosebno komunikacijo, spoznajo nove platí svojih sošolcev ter razvijejo veščine poslušanja in izražanja. Cilj je ustvariti sproščeno in povezovalno učno okolje.

Trajanje aktivnosti:

15–20 minut

Potrebščine:

- Seznam vprašanj ali nalog za interakcijo (lahko na tablo ali list papirja).

Ekosocialne kompetence:

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Aktivno vključevanje v timsko delo in deljenje nalog.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza informacij in osebnih prepričanj.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razvijanje razumevanja izkušenj drugih.

Priporočena starost:

10–15 let

Prostor učenja:

Prostor mora omogočati prosto gibanje učencev in oblikovanje parov ali skupin. Primerni so: razred, telovadnica ali zunanje okolje.

Učni izidi:

- Učenci izboljšajo socialne veščine in samozavest pri pogovoru.
- Učenci razvijejo sposobnost aktivnega poslušanja in empatije.
- Učenci spoznajo skupne in različne izkušnje svojih sošolcev.
- Učenci izboljšajo sposobnost sodelovanja in prilagajanja raznim situacijam.

Potek vaje:

Priprava (5 minut)

Pripravite prostor, kjer se lahko učenci prosto gibljejo. Določite meje, v katerih bo vaja potekala. Na tablo ali list papirja zapišite nekaj nalog ali vprašanj, ki bodo vodila interakcije.

Primeri:

- "Kaj ti je danes polepšalo dan?"
- "Kateri predmet v šoli ti je najljubši in zakaj?"
- "Kaj si želiš doseči v prihodnosti?"

Razložite pravila igre: poudarite, da je cilj spoznavanje in deljenje izkušenj, ter opozorite na spoštljivost pri komunikaciji.

Izvedba (15 minut)

Začetek igre (2 minuti):

- Učitelj povabi učence, da se začnejo gibati po prostoru znotraj določenih meja.
- Na znak "Pomešajte se!" učenci poiščejo najbližjega sošolca ali majhno skupino za interakcijo.

Različice nalog in vprašanj:

- Spoznavanje: Naloga je, da v določenem času spoznajo čim več sošolcev. Vsak učenec na kratko deli svoje ime in eno zanimivost o sebi.
- Deljenje spoznanj: Naloga je, da učenci podelijo eno stvar, ki so se je naučili ali spoznali v zadnjem času.

- Povratne informacije: Učenci vadijo podajanje enostranske povratne informacije. Učitelj napiše na tablo formule, kot so:

"Notranja lepota, ki jo vidim v tebi, je ..." / "Hvala, da si to opazil/a."

"Način, kako skrivaš svojo moč, je ..." / "Hvala, da ti je dovolj mar, da mi to poveš."

- Praktična vaja reševanja konfliktov: Po ustrezni pripravi lahko učenci vadijo reševanje resničnih konfliktov s tehnikami, kot so prvoosebne izjave (kjer govorijo o svojih občutkih in čustvih) (npr. "Ko zamudiš na srečanje, me to razjezi, ker se zdi, da ne ceniš našega časa.").
- Tveganje: Učenci povedo nekaj osebnega o sebi (npr.: "Pri samem sebi mi je všeč ..." ali "Čutim strah pred ...").

Izmenjava in nadaljevanje (10 minut):

- Učitelj prebere po eno nalogo ali vprašanje naenkrat.
- Po vsaki interakciji učenci zamenjajo partnerja ali skupino.
- Učitelj spodbuja sodelovanje in zagotavlja, da vsi učenci aktivno sodelujejo.

Zaključek in refleksija (5 minut):

Povprašajte učence, kako so se počutili med posameznimi nalogami. Spodbujajte jih, da povejo, kaj novega so izvedeli o sošolcih. Postavite vprašanje: "Kako lahko tovrstne aktivnosti izboljšajo odnose v razredu?"

Kaj bi ti olajšalo sodelovanje?

Namen je ustvariti spodbudno okolje, kjer učenci izražajo individualne potrebe, učinkovito sodelujejo in odprto komunicirajo. Cilj je, da učenci odkrito delijo informacije in proaktivno izražajo potrebe in pričakovanja v učnem procesu. Vaja krepi razumevanje raznolikih potreb ter občutek skupnosti in odgovornosti.

Trajanje aktivnosti:

45 minut

Potrebščine:

- Listi in pisala.
- Tabla ali flipchart za zapisovanje idej.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje in upoštevanje potreb ostalih učencev.
- Socialna pravičnost in solidarnost: Zagotavljanje enakih možnosti vsem učencem v učnem procesu.
- Kritično mišljenje in refleksija: Sposobnost razmisleka o lastnih potrebah in udeležanja sprememb.
- Participacija in demokratično delovanje: Spoštljivo izražanje mnenj in potreb ter spodbujanje vključevanja vseh učencev.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Učilnica z možnostjo krožne postavitve stolov za enakopravno sodelovanje in vizualni stik med učenci.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost prepoznavanja in izražanja svojih potreb za učinkovito sodelovanje.
- Učenci izboljšajo sposobnost aktivnega poslušanja in razumevanja potreb drugih.
- Učenci pridobijo zaupanje v izražanje osebnih potreb v varnem in podpornem okolju.

Potek vaje:

Učitelj začne s kratko predstavitvijo namena vaje. Pojasni, zakaj je pomembno odprto komunicirati in izražati potrebe v varnem prostoru. Učencem pove, da bodo dobili priložnost izraziti, kaj bi jim pomagalo za boljše sodelovanje in počutje. Poda nekaj primerov, denimo: »Rad bi, da vsi govorimo jasno in glasno, da se bolje slišimo,« ali »Morda bom moral med uro zapustiti učilnico zaradi zdravstvenih razlogov.«

Nato se učenci posedejo v krog, učitelj pa vsakemu da možnost, da izrazi svoje potrebe ali le reče, da se počuti udobno. Poudariti je treba, da je izražanje prostovoljno, saj nekateri morda raje ne bi govorili o svojih potrebah. Vsak učenec dobi priložnost povedati en stavek, sošolci pa ga ne smejo prekinjati. Če kdo od učencev ne želi pred skupino govoriti o svojih potrebah, mu učitelj omogoči, da jih zapiše na list in preda učitelju.

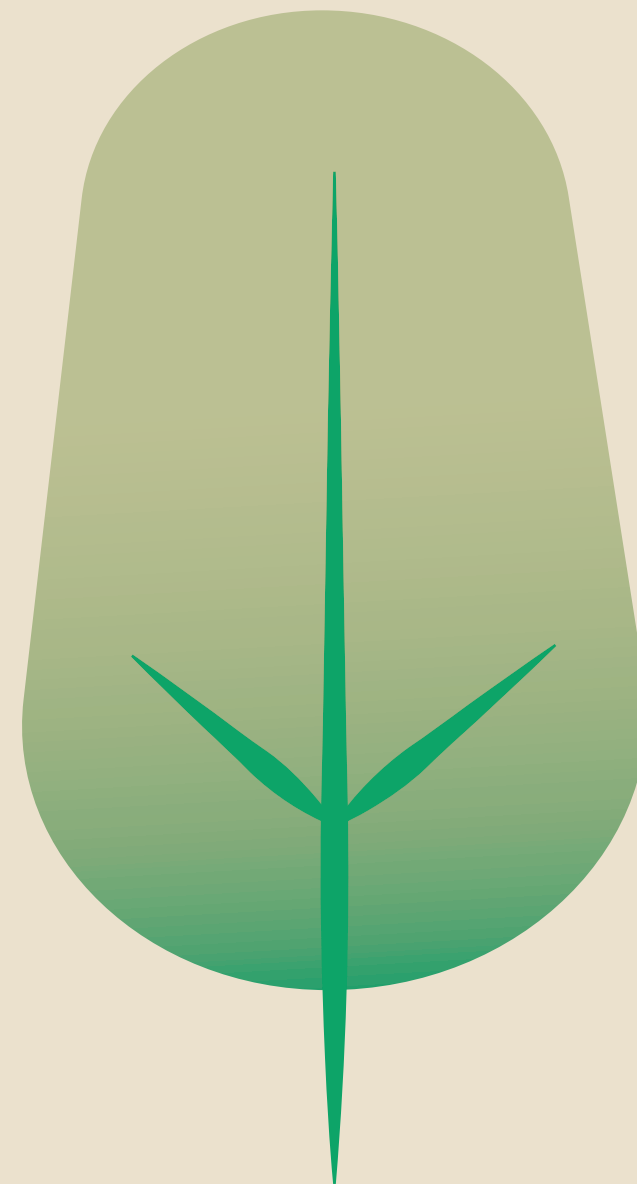
Ko se krog zaključi, učitelj povzame ugotovitve in z učenci oblikuje smernice za skupinsko delo tako, da upošteva izražene potrebe. Skupaj določijo ključne korake, kako izboljšati sodelovanje in komunikacijo v razredu.

Na koncu sledi refleksija, da učenci razmislijo o počutju med vajo in podajo povratne informacije. Vprašajo se tudi, kako lahko tovrstna praksa pripomore k boljšemu vključevanju v razredne aktivnosti.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SEEDS FOR CHANGE - SEEDSFORCHANGE.ORG.UK

2.2.2

Oblikovanje ekip/skupin

Tuckmanove faze razvoja skupine

Tuckmanov model opisuje pet stopenj razvoja skupine in je ključnega pomena za facilitirano učenje v šolah. S prilagoditvami, ki upoštevajo šolski kontekst, lahko učitelji bolje podprejo učence pri razvoju sodelovalnih veščin. Model vključuje faze: **formiranje**, **viharjenje**, **normalizacija**, **fazo izvajanja** in **poslovitev**.

FORMIRANJE

V tej začetni fazi se učenci spoznavaajo in raziskujejo svoje vloge v skupini. Pogosto so previdni, izogibajo se konfliktom in so odvisni od učiteljevega vodenja.

Naloge učitelja:

- Jasno opredeliti cilje skupinske naloge in pričakovanja.
- Spodbujati učence k izražanju želja, pričakovanj in morebitnih skrbi.
- Organizirati dejavnosti za gradnjo zaupanja, kot so spoznavne igre ali razprave.
- Vzpostaviti jasna pravila in usmeritve.

VIHARJENJE

Skupina se sooča z izzivi, ki izhajajo iz razlik v mnenjih, osebnostih in načinih dela. Konflikti so naraven del razvoja skupine.

Naloge učitelja:

- Spodbujati učence k izražanju mnenj in aktivnemu poslušanju.
- Biti mediator in pomagati učencem razviti strategije za reševanje konfliktov (npr. z empatijo ali soglasnim odločanjem).
- Podpirati učence pri učenju, da konflikt vodi do rasti in boljšega sodelovanja.

NORMALIZACIJA

Skupina doseže usklajenost, člani se bolj samozavestno izražajo in sodelujejo pri skupnih ciljih. Vzpostavijo se jasne vloge in pravila.

Naloge učitelja:

- Pohvalite sodelovanje in učinkovito komunikacijo med učenci.
- Podpirajte skupine pri refleksiji o dosežkih in delovnih procesih.
- Določite možnosti za izboljšave in krepitev timskega duha.

IZVAJANJE

Skupina deluje produktivno in usklajeno. Učenci samostojno rešujejo naloge, kreativno razmišljajo in podpirajo drug drugega pri doseganju ciljev.

Naloge učitelja:

- Spremljajte napredek in poskrbite za konstruktivne povratne informacije.
- Spodbujajte učence k samoevalvaciji in deljenju idej za izboljšanje.
- Poudarite pomen prispevka vsakega člana in sodelovanja pri skupnem uspehu.

POSLOVITEV

Skupina se razpusti po zaključku naloge. Člani pogosto občutijo mešanico ponosa nad dosežki in žalosti ob koncu sodelovanja.

Naloge učitelja:

- Omogočite čas za refleksijo, kjer učenci razpravljajo o izkušnjah, dosežkih in pridobljenih veščinah.
- Proslavite dosežke skupin in posameznikov.
- Poudarite, kako uporabne bodo pridobljene veščine v prihodnosti.

Zaključek in uporaba v šolah

Tuckmanov model je dragocen vodnik za facilitirano in participatorno učenje. Učitelji se lahko oprejo nanj, da učinkovito spremljajo in podpirajo skupinsko delo, s čimer prispevajo k razvoju socialnih in sodelovalnih kompetenc.

Delitev v skupine

Oblikovanje skupin je eden ključnih elementov sodelovalnega učenja. Vpliva na učni uspeh, motivacijo, socialno dinamiko in razvoj medosebnih veščin. Dobro načrtovane skupine pomagajo učencem sodelovati, si pomagati, izmenjevati znanje in izkušnje. Učitelji pri tem uporabljajo različne pristope: od naključnih do premišljenih metod, pri katerih upoštevajo razlike v sposobnostih, interesih in osebnostnih značilnostih učencev. Vsaka metoda ima svoje prednosti in izzive. Učitelji lahko med spodnjimi metodami izberejo tisto, ki najbolj ustreza ciljem in potrebam razreda.

NAKLJUČNO OBLIKOVANJE SKUPIN

Z naključnimi skupinami lahko učitelj pošteno in hitro razporedi učence, ne da bi subjektivno vplival nanje. Primerne so za dejavnosti, pri katerih učencev ni nujno razporejati glede na sposobnosti ali predznanje, in še posebej uporabne, ko želi učitelj premešati razred in spodbuditi sodelovanje med različnimi sošolci. Naključnost vnaša tudi element presenečenja in zmanjšuje možnost oblikovanja vedno istih skupin.

ŠTEVILČENJE

Učitelj učence postavi v vrsto ali krog. Po vrsti jih odšteva, na primer od 1 do 4, dokler niso vsi oštevilčeni. Potem povabi vse učence z isto številko v ločene skupine. Učenci se združijo po številkah in se lotijo dela. S to metodo se razdelijo brez dodatnih pripomočkov, ne pa tudi enakovredno po sposobnostih.

BARVNI LISTKI

Učitelj vnaprej pripravi listke v toliko barvah, kolikor skupin želi oblikovati. Listke premeša, učenci jih naključno izžrebajo in potem oblikujejo skupine z drugimi z enako barvo listka. Za hitrejše oblikovanje skupin lahko učitelj že določi mesta v razredu za vsako barvo (npr. vsi z rdečimi listki se zberejo v levem kotu učilnice). Metoda je privlačna, saj je igriva in vsebuje element presenečenja.

ŽREBANJE KART

Učitelj razdeli med učence igralne karte (lahko standardne ali kakšne posebne s simboli). Skupine se oblikujejo na podlagi barv ali števil na kartah. V primeru standardnih kart, lahko vsi s srci, tvorijo eno skupino, vsi s pikom, drugo itd. Alternativno se lahko skupine oblikujejo po številkah. Tudi s to metodo se učenci združujejo igrivo in naključno.

ABECEDNI RED

Učitelj učence razporedi v skupine na podlagi začetnic njihovih imen ali priimkov. Razdeli jih na primer po prvih črkah imen ali priimkov (A–F, G–L, M–R, S–Ž). Ta metoda zagotavlja naključnost, lahko pa pripelje do neravnovesja v številu članov posameznih skupin, zato je priporočljivo, da jih učitelj kasneje prilagodi (če je kakšna skupina prevelika ali premajhna, lahko dodaja ali odvzema učence).

OBLIKOVANJE HETEROGENIH ALI HOMOGENIH SKUPIN

Z oblikovanjem heterogenih skupin učitelj zagotovi, da so v vsaki učenci z različnimi sposobnostmi, učnimi stili in socialnimi veščinami, s čimer okrepi vrstniško učenje in medsebojno podporo. V homogenih skupinah imajo učenci podobna znanja in spretnosti, zato lažje osredotočeno opravljajo naloge, se pa s tem zmanjša medsebojna pomoč in širjenje znanja.

PREVERJANJE ZNANJA

Učitelj izvede kratek kviz, nalogo ali pogovor, da oceni predznanje učencev. Na podlagi rezultatov učence razporedi v heterogene skupine (v katerih so posamezniki na različnih stopnjah znanja) ali homogene skupine (v katerih so posamezniki na podobnih stopnjah znanja). Učenci v heterogenih skupinah lahko bolje pomagajo drug drugemu, v homogenih pa poglobljeno delajo na isti ravni.

DODELJENE VLOGE

Ko so učenci že razdeljeni na skupine, vsak dobi vlogo s področja, kjer je močan (npr. vodja, zapisovalec, poročevalec ...). Učitelj skrbno oblikuje skupine tako, da so v vsaki učenci z različnimi kompetencami, kar prispeva k skupnemu doseganju cilja, krepí odgovornost in enakovredno sodelovanje.

OCENJEVANJE OSEBNOSTNIH LASTNOSTI

Učitelj učence razporedi v skupine na podlagi učnih stilov (vizualni, avditivni, kinestetični) ali osebnostnih lastnosti (ekstrovertirani, introvertirani) bodisi na podlagi predhodnih opažanj ali kratkega vprašalnika. Tako pomaga optimizirati sodelovanje in uravnorežiti skupine.

SAMOIZBIRNE SKUPINE

Pri samoizbirnih skupinah učenci sami odločajo, s kom bodo sodelovali. To dviguje notranjo motivacijo in viša občutek nadzora nad učnim procesom.

Učenci se pogosto bolje počutijo v skupinah, ki si jih izberejo sami, kar lahko pozitivno vpliva na njihovo angažiranost in produktivnost. Po drugi strani lahko to vodi v oblikovanje izključevalnih skupin ali neenakomerno porazdelitev po sposobnostih, zato je pomembno, da učitelj izbiro ustrezno usmerja in nadzoruje.

SKUPINE PO INTERESIH

Učitelj pripravi več različnih tem ali projektov za obravnavo. Učence povabi, da si izberejo temo, ki jih najbolj zanima, in se pridružijo skupini z enakim interesom. Če je kakšna skupina prevelika, učitelj razporedi učence bolj uravnoreženo. S tem, ko učenci delajo na področjih, ki jih zanimajo, so bolj motivirani in zavzeti za delo.

SKUPINE PO HOBIJIH

Učitelj odpre diskusijo o hobijih in interesih. Učence povabi, da se razdelijo v skupine glede na skupne interese. Lahko napišejo svoje hobije na listke in poiščejo druge učence s podobnimi interesi, lahko pa učitelj vnaprej pripravi kategorije hobijev (npr. šport, glasba, znanost, umetnost) in se potem učenci pridružijo skupini, ki jih najbolj zanima. Takšno oblikovanje skupin spodbuja socialno povezovanje in medvrstniško učenje.

DVOJNO GLASOVANJE

Vsak učenec na listek napiše tri sošolce, s katerimi bi želel delati. Učitelj oblikuje skupine z upoštevanjem želja učencev, hkrati pa poskrbi, da so uravnorežene. Trudi se sicer zadovoljiti želje učencev, lahko pa v primeru prevelikega neskladja nekatere izbire prilagodi, da zagotovi bolj uravnoreženo skupinsko dinamiko. Ta metoda zmanjša tveganje, da bi se učenci počutili neprijetno ali izključeno.

FIZIČNE AKTIVNOSTI ZA OBLIKOVANJE SKUPIN

Fizične in interaktivne dejavnosti omogočajo učencem igrivo oblikovanje skupin. Sem spada gibanje in sodelovanje, pogosti so tudi elementi naključnosti ali zabave. Te vaje so posebej primerne za mlajše, z dinamiko pa obogatijo tudi razrede starejših učencev.

ŽIVALSKI ZVOKI

Učitelj razdeli učencem kartice z imeni različnih živali. Vsak učenec posnema zvok svoje živali, dokler ne najde sošolcev, ki se oglašajo enako kot on in z njimi oblikuje skupino. Ta zabavna in sproščujoča metoda spodbuja komunikacijo in sodelovanje.

SADNA KUPA

Učenci sedijo v krogu, vsakemu je dodeljeno ime sadeža (npr. jabolko, hruška, banana). Ko učitelj pokliče določeno sadje, ustrezni učenci vstanejo in oblikujejo skupino. Če učitelj vzklíkne »Sadna kupa!«, morajo vsi učenci hitro zamenjati mesta in poiskati novo skupino. To je dinamičen, zabaven in hiter način oblikovanja skupin.

PLESNA IGRA

Učitelj predvaja glasbo, učenci pa se prosto gibljejo po prostoru. Ko se glasba ustavi, učenci oblikujejo skupino z najbližjimi sošolci. Učitelj lahko za naslednji krog določi, da poiščejo nekoga, s komer še niso sodelovali. Ta metoda je koristna za mešanje skupin in spodbuja interakcijo med vsemi učenci.

ISKANJE PARA

Učitelj razdeli kartice, ki tvorijo ujemaajoče se pare (npr. polovice pregovorov, slik, matematičnih enačb in rešitev). Učenci morajo poiskati sošolca, ki ima drugo polovico kartice. Ko najdejo svoj par, lahko oblikujejo skupine še z drugimi pari. Ta metoda zahteva aktivno sodelovanje in razmišljanje ter spodbuja komunikacijo.

GIBKO OBLIKOVANJE SKUPIN

Gibke skupine so tiste, ki se lahko spreminjajo glede na potrebe pouka. Učenci niso ves čas v enakih skupinah, ampak jih lahko oblikujejo in preoblikujejo glede na trenutne učne cilje, naloge ali aktivnosti. Ta metoda nudi fleksibilnost in omogoča učencem sodelovanje z različnimi sošolci v različnih kontekstih.

ROTACIJSKE SKUPINE

Učitelj določi več različnih delovnih postaj. Učenci se premikajo od ene do druge postaje v določenih časovnih intervalih. Na vsaki postaji se posvečajo drugačni nalogi ali sodelujejo z novimi člani skupine. Ta metoda omogoča vsem sodelovanje z različnimi sošolci in prispevek k celoti.

SPREMINJANJE SKUPIN GLEDE NA NALOGE

Učitelj oblikuje skupine za specifične učne naloge, ko pa se naloge spremenijo, jih preoblikuje. Na primer, pri projektni nalogi lahko učitelj najprej oblikuje raziskovalne skupine, nato pa jih preoblikuje v predstavitvene skupine. S to metodo učinkovito razporejamo naloge in spodbujamo različne vrste sodelovanja.

BRIHTNEŽI

Učenci najprej v manjših skupinah razpravljajo o določeni temi, nato pa se skupine premešajo in učenci delijo svoje ugotovitve z novimi člani skupine. Ta metoda oblikovanja skupin spodbuja širjenje idej in sodelovanje vseh pri izmenjavi znanja. Uporabna je pri debatnih aktivnostih, analiziranju kompleksnih tem ali načrtovanju skupinskih rešitev.

Vloge v skupini

Dodelitev vlog v skupini je bistvena za učinkovito sodelovanje učencev. Vsaka vloga ima jasne odgovornosti, ki prispevajo k uspehu celotne skupine. Spodaj so opisane ključne vloge, prilagojene šolskemu okolju, in navodila za učitelje, kako učencem pomagati pri izbiri teh vlog. Za učinkovito predstavitev vlog lahko učitelj uporabi naslednje strategije, ki vključujejo jasne razlage, praktične primere in interaktivne tehnike.

Pomen skupinskega dela in vlog

- Uvod: Pojasnite pomen sodelovanja in kako vloge izboljšajo učinkovitost in organizacijo dela.
- Praktični primeri: Pokažite primer delujoče skupine, v kateri je vsak član imel določeno vlogo, ter razložite, kako so prispevali k uspehu.
- Razprava: Povprašajte učence, kdaj so že delali v skupinah in kako bi bile lahko vloge koristne v tistih primerih.

Razlaga posameznih vlog

- Vizualna predstavitev: Uporabite tabelo, plakat ali diapozitive, kjer so vloge opisane s ključnimi odgovornostmi in značilnostmi.

- Primerjava z vsakdanjim življenjem: Primerjajte vloge z resničnimi situacijami (npr. kapetan ekipe, urednik časopisa).
- Interaktivno predstavljanje: Povabite učence, da sami berejo ali igrajo kratke scenarije, ki ponazarjajo posamezno vlogo.

Vključevanje učencev v izbiro vlog

- Samoevalvacija: Pripravite kratek vprašalnik, ki učencem pomaga prepoznati njihove močne točke (npr. "Ali rad komuniciram z drugimi?" "Ali sem pozoren na podrobnosti?").
- Skupinska razprava: Dovolite učencem, da v skupini razpravljajo o razdelitvi vlog in jih usmerjajte, da upoštevajo pravičnost in enakovredno sodelovanje.
- Rotacija vlog: Če je projekt daljši, razložite, da bodo vloge lahko menjavali in tako pridobili več izkušenj.

Poudarek na odgovornostih

- Zapisega k vlogi: Prosite vsakega učenca, da napiše kratko izjavo o svojih odgovornostih v izbrani vlogi.

- Spremljanje napredka: Učitelj lahko vodi kratke pogovore med projektom, da učenci ocenijo, kako dobro izpolnjujejo svoje odgovornosti.

Uporaba zabavnih aktivnosti za uvod

- Igra vlog: Razdelite kratke scenarije (npr. razprava o projektu) in dovolite učencem, da se preizkusijo v različnih vlogah.
- Kviz in igre: Pripravite vprašanja v obliki kviza, kjer učenci ugibajo, katera vloga je povezana s katero nalogo.

Dodatni nasveti

- Bodite pozorni na učence, ki potrebujejo več spodbude ali pomoči pri sprejemanju odgovornosti.
- Poskrbite, da so vloge prilagojene starosti, interesom in sposobnostim učencev.
- Spodbujajte odprto komunikacijo in povratne informacije znotraj skupin.
- Učenci si lahko tudi sami izmislijo določeno vlogo v skupini, za katero menijo, da jo bodo potrebovali glede na zadane naloge.

NEKATERE IZMED VLOG V SKUPINI

Vodja skupine

Opis: Vodja skupine usmerja delo in skrbi, da vsi člani razumejo nalogo ter spodbuja sodelovanje. Je odgovoren za pravočasno dokončanje nalog in razreševanje nesporazumov.

Odgovornosti:

- Razdelitev nalog med člane.
 - Spodbujanje sodelovanja in reševanje konfliktov.
 - Spremljanje napredka in časovnega okvirja.
- Priporočljivo za:** Učence z močnimi organizacijskimi sposobnostmi in dobrimi komunikacijskimi veščinami.

Poročevalec/predstavniki

Opis: Poročevalec povzame delo skupine in predstavlja ugotovitve drugim. Skrbi za pripravo predstavitev in jasno izražanje idej.

Odgovornosti:

- Pisanje povzetkov ali izdelava poročil.
- Priprava predstavitvenega gradiva.
- Predstavitve skupinskih rezultatov.

Priporočljivo za: Učence, ki so dobri v izražanju idej in nastopanju pred občinstvom.

Časomerilec (Timekeeper)

Opis: Časomerilec spremlja uro, zagotavlja, da skupina ostane osredotočena na nalogo, in opozarja na bližajoče se roke.

Odgovornosti:

- Določanje časovnega načrta.
- Spremljanje časovnih omejitev.
- Opozarjanje skupine na čas.

Priporočljivo za: Učence, ki so organizirani in pozorni na podrobnosti.

Zapisovalec

Opis: Zapisovalec beleži ključne točke razprav, odločitve in ideje. Njegove zapiske skupina uporablja za spremljanje napredka.

Odgovornosti:

- Pisanje zapisnikov srečanj.
- Beleženje prispevkov vseh članov.
- Urejanje dokumentacije skupine.

Priporočljivo za: Učence, ki so natančni in dobro organizirani.

Raziskovalec

Opis: Raziskovalec je odgovoren za zbiranje informacij, virov in gradiv, potrebnih za uspešno izvedbo naloge.

Odgovornosti:

- Iskanje relevantnih informacij.
- Dajanje predlogov za uporabo virov.
- Deljenje zbranih informacij s skupino.

Priporočljivo za: Učence, ki uživajo v iskanju virov in raziskovanju.

Motivator

Opis: Motivator skrbi za pozitivno vzdušje v skupini, spodbuja sodelovanje in pomaga premagovati ovire.

Odgovornosti:

- Motivacija članov pri opravljanju nalog.
- Reševanje sporov in ohranjanje pozitivnega odnosa.
- Pohvala za dobro opravljeno delo.

Priporočljivo za: Učence z dobrimi medosebnimi veščinami in empatijo.

Ustvarjalec

Opis: Ustvarjalec prispeva nove ideje, predlaga rešitve in zagotavlja inovativne pristope k problemu.

Odgovornosti:

- Predlaganje kreativnih rešitev.
- Spodbujanje razprave z izvirnimi idejami.
- Prispevanje k oblikovanju gradiv.

Priporočljivo za: Učence z ustvarjalnim razmišljanjem in izvirnimi idejami.

Dopolnjene vloge v skupini za šolski kontekst
Poleg prej omenjenih vlog v skupini obstajajo še dodatne, ki jih lahko učitelj uporabi za izboljšanje dinamike in učinkovitosti skupinskega dela. Te vloge ponujajo specifične odgovornosti in pomagajo pri vključevanju vseh učencev.

Moderator (Facilitator)

Opis: Moderator usmerja razpravo v skupini in zagotavlja, da vsi člani prispevajo svoje ideje. Spodbuja odprto komunikacijo in koordinira delo skupine.

Odgovornosti:

- Skrb za enakovredno vključevanje vseh članov.
- Pomoč pri razreševanju nesporazumov ali konfliktov.
- Usmerjanje razprav k cilju naloge.

Priporočljivo za: Učence z dobrimi komunikacijskimi in socialnimi veščinami.

Kontrolor kakovosti

Opis: Kontrolor kakovosti preverja, ali je delo skupine pravilno in skladno z zahtevami naloge.

Odgovornosti:

- Preverjanje točnosti in ustreznosti skupinskih rezultatov.
- Zagotavljanje, da končni izdelek ustreza kriterijem ocenjevanja.
- Dajanje predlogov za izboljšave.

Priporočljivo za: Učence z dobro pozornostjo do detajlov in analitičnimi sposobnostmi.

Tehnik (Technology Specialist)

Opis: Tehnik skrbi za uporabo in pripravo tehnične opreme, programske opreme ali digitalnih orodij, ki jih skupina potrebuje pri delu.

Odgovornosti:

- Nastavitev in upravljanje digitalnih orodij (npr. PowerPoint, Zoom, Canva).
- Tehnična podpora med predstavitvami ali raziskovalnimi procesi.
- Reševanje tehničnih težav, s katerimi se sooča skupina.

Priporočljivo za: Učence, ki so spretni z digitalnimi tehnologijami.

Poslušalec (Active Listener)

Opis: Poslušalec je odgovoren za natančno poslušanje idej, povzetkov in razprav, kar omogoča boljše razumevanje in delovanje skupine.

Odgovornosti:

- Aktivno poslušanje med razpravami in povzemanje ključnih točk.
- Postavljanje vprašanj za razjasnitev idej.
- Podpora skupini z empatijo in razumevanjem.

Priporočljivo za: Učence, ki so potrpežljivi in zmožni kritičnega poslušanja.

Mediator (Conflict Resolver)

Opis: Mediator razrešuje konflikte, ki se pojavijo med člani skupine, in skrbi za mirno komunikacijo.

Odgovornosti:

- Zaznavanje konfliktov v zgodnjih fazah.
- Predlaganje rešitev in spodbujanje kompromisov.
- Skrb za ohranjanje pozitivne dinamike skupine.

Priporočljivo za: Učence z odličnimi medosebnimi spretnostmi in občutkom za pravičnost.

KAKO UČENCEM POMAGATI PRI IZBIRI VLOG

1. Pojasnite pomen vlog: Učitelj naj na začetku razloži, kako vsaka vloga prispeva k uspehu skupine.

2. Ocenjevanje kompetenc: Pomagajte učencem prepoznati lastne moči in jih povežite s specifičnimi odgovornostmi vlog.

3. Uporabite metode za delitev vlog:

- Samoevalvacija: Učenci ocenijo svoje sposobnosti in predlagajo vlogo, ki jim ustreza.
- Krožno izbiranje: Učenci izberejo vlogo po krožnem redu glede na svoje želje.
- Naključna razporeditev: Če je potrebno, lahko učitelj vloge določi naključno, da spodbudi nove izkušnje.

4. Rotacija vlog: Pri daljših nalogah je koristna rotacija vlog, da učenci pridobijo raznovrstne izkušnje.

5. Povratne informacije: Učitelj spremlja delo skupine in podaja povratne informacije, kako uspešno je izvajanje vlog.

Katera je tvoja supermoč?

Namen vaje je spodbuditi učence k prepoznavanju in izražanju lastnih talentov ter k medsebojnemu spoznavanju v varnem in podpornem okolju. Cilji vaje so: razvijati samozavedanje, krepiti povezanost in spodbuditi razpravo o možnostih sodelovanja na podlagi prepoznanih supermoči.

Trajanje aktivnosti:

30–45 minut

Potrebščine:

- Listki ali samolepilni listki.
- Pisala ali markerji.
- Stena ali miza za razstavo zapisanih supermoči.
- Lepilni trak ali bucike za pritrditev

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje in spoštovanje individualnih razlik.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno prispevanje k skupinski dinamiki.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razmislek o lastnih veščinah in talentih.

- Socialna pravičnost in solidarnost: Ustvarjanje vključujočega okolja, kjer se vsak posameznik počuti cenjenega.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Učilnica z dovolj prostora za premikanje in razobešanje listkov na vidnem mestu.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo svoje edinstvene sposobnosti in razmislijo o njih.
- Učenci razvijejo samozavest pri izražanju lastnih moči.
- Učenci izboljšajo sposobnost poslušanja in razumevanja drugih.

Potek vaje:

Uvod (5 minut)

Učitelj pojasni namen aktivnosti in poudari, zakaj je pomembno prepoznati lastne talente in kako prispevajo k skupnim ciljem. Učence spodbudi k premišljenemu pristopu z vprašanjem: »Kaj je tista vaša sposobnost, zaradi katere izstopate ali posebej prispevate k skupini?«

Identifikacija supermoči (10 minut)

Učenci individualno razmislijo o svoji »supermoči« – osebni spretnosti, talentu ali lastnosti, ki jih loči od drugih. Na listek napišejo svojo supermoč in dodajo kratek opis, kako jo uporabljajo v vsakdanjem življenju ali pri delu v skupini.

Razkrivanje supermoči (15 minut)

Učitelj da učencem na voljo različne možnosti, kako lahko z drugimi podelijo svoje listke:

- Pred vsemi: Vsak prebere svojo supermoč pred razredom.
- Anonimno: Listke nalepijo na tablo, učitelj pa jih prebere in spodbuja razpravo.

telj pa jih prebere in spodbuja razpravo.

- V manjših skupinah: Učenci delijo supermoči v manjših skupinah in nato predstavijo ugotovitve širši skupini.

Refleksija in povezovanje (10 minut)

Po deljenju učitelj vodi diskusijo z vprašanji, kot so:

- »Kaj ste izvedeli o svojih sošolcih?«
- »Kako lahko te supermoči uporabimo za izboljšanje dela v razredu?«
- »Ali ste našli kakšne skupne točke s sošolci?«

Učenci razmislijo, kako bi lahko njihove supermoči izboljšale sodelovanje pri prihodnjih skupinskih nalogah in učenju.

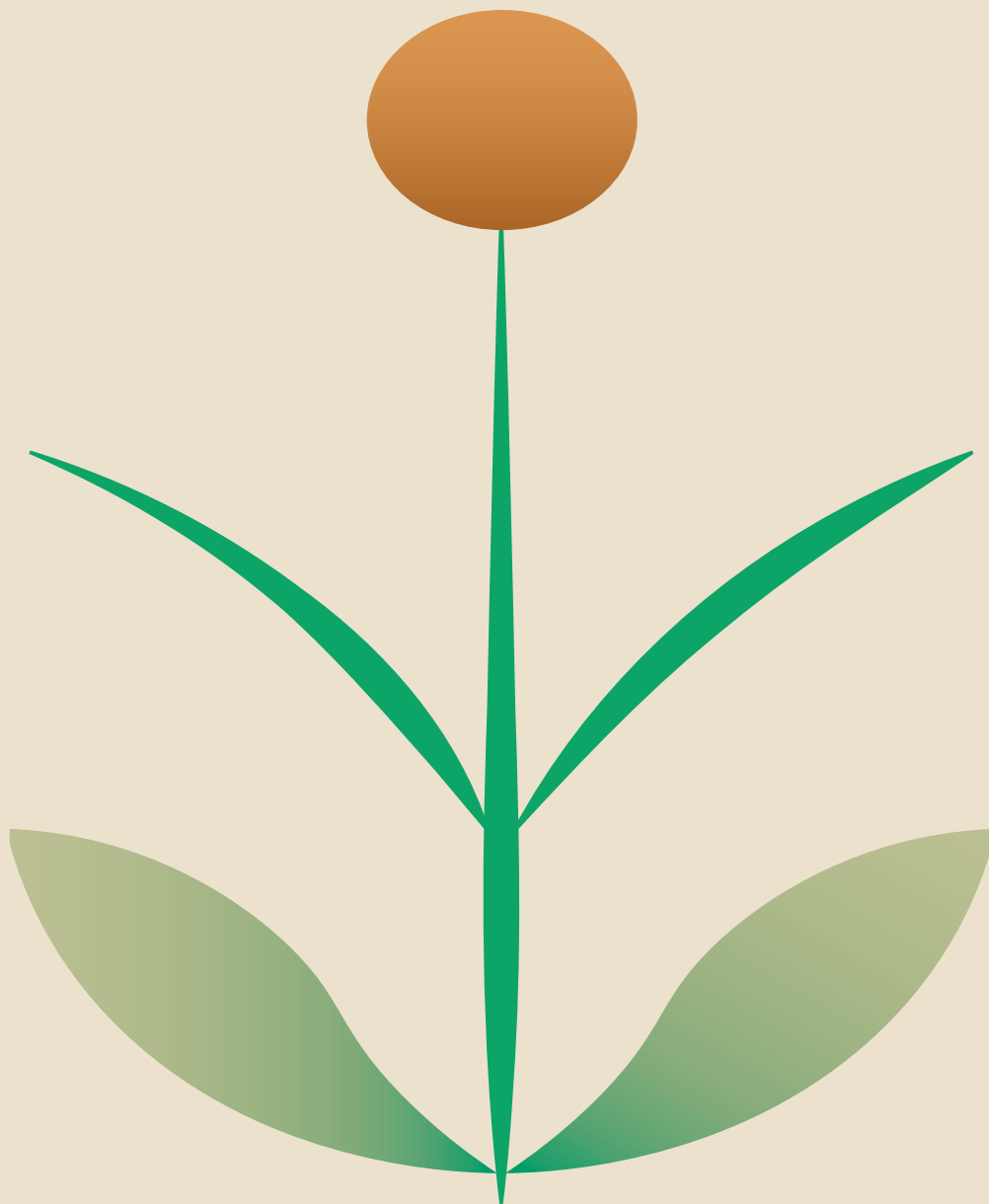
Zaključek (5 minut)

Učitelj povzame ključne ugotovitve, poudari raznolikost talentov v skupini ter spodbudi učence, da uporabijo svoje supermoči za doseganje skupnih ciljev.

POVZETO IN PRIREJENO PO
ICEBREAKER SPOT - [ICEBREAKERSPOT.COM](https://icebreakerspot.com)

2.2.3

Učimo se skupaj

Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja

Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja so temelj uspešnega pedagoškega procesa, saj izboljšujejo udeležbo, ustvarjalno razmišljanje in refleksijo. Ko uravnoteženo vključujemo posameznike, preprečimo, da bi prevladovali glasnejši in samozavestnejši. S strukturiranimi pristopi, kot je delitev na manjše skupine, viharjenje idej ali druge dinamične metode, dobi vsak učenec priložnost prispevati. Poslušanje v parih pomaga osredotočeno izražanje misli brez prekinitev, kar je še posebej dragoceno pri obravnavi čustveno nabitih ali kompleksnih tem. Po drugi strani vaje, kot sta *Premikajoča se nevihta idej* in *Tekma samolepilnih listkov*, oblikujejo dinamično in navdihujočo učno izkušnjo. Z njimi učinkovito rešujemo izzive, kakor tudi krepimo sodelovalne dinamike. Učitelj ima pri tem ključno vlogo. Če jasno opredeli navodila in se prilagaja potrebam razreda, lahko poglobi razumevanje obravnavanih tem in spodbuja zaupanje učencev v lastne ideje. Ko razred deluje kot celota, učenci slišijo vsak glas in spoštujejo različne poglede. Povrh tega razvijajo kritično mišljenje, empatično poslušanje in kreativno reševanje problemov, s čimer se pripravljajo na kompleksne izzive sodobnega sveta.

SEZNAM GOVORCEV

Metoda Seznam govorcev omogoča pregled nad tem, kdo želi govoriti, in zagotavlja red v razpravi. Učenci dvignejo roko ali kako drugače pokažejo, da želijo govoriti, učitelj pa jih zabeleži. Potem govorijo v tem vrstnem redu. *Seznam govorcev* pomaga ugotoviti, kdo govori več in kdo manj. Možna je prednostna obravna učencev, ki so dotlej govorili manj, namesto strogega sledenja vrstnemu redu.

Na kaj je treba biti pozoren

Če se strogo držite vrstnega reda, lahko prekinete tok razprave. Če učenec čaka predolgo, se njegov prispevek morda ne bo več skladal s pravkar povedanim, zato se bodo drugi učenci težje osredotočali na njegove besede.

poljubno število učencev

/

BESEDA KROŽI

Beseda kroži je učinkovito orodje, da pridobimo mnenja vseh učencev o določeni temi. Vsi dobijo priložnost brez prekinitev ali komentarjev izraziti svoje mnenje. Tako uravnotežimo sodelovanje in odpiramo prostor za izražanje.

Izvedba

Učitelj jasno predstavi vajo in opis napiše na tablo, da je viden vsem. Če je potrebno, določi časovno omejitev za vsakega govorca. Učenci po vrsti prispevajo svoja mnenja. Razprava lahko poteka v krogu ali naključno (tako, kot pokajo "kokice") – spregovori vsak, ki je takrat pripravljen.

Na kaj je treba biti pozoren

Nekaterim učencem se lahko zdi kroženje besede nenaravno, kot da bi bili primorani govoriti. Poskrbite, da lahko vsi, ki to želijo, podajo besedo naprej, ne da bi spregovorili. Vseeno jim nazadnje omogočite, da spregovorijo na samem koncu. Beseda kroži lahko traja dalj, če je v razredu veliko učencev. Če nimate veliko časa, določite časovno omejitev ali spodbudite krajše prispevke z enostavnejšimi vprašanji.

POGOVORNA PALICA (Pogovorni predmet)

Pogovorna palica ponuja učencem možnost razmisleka in izražanja mnenj brez skrbi, da bi jih kdo prekinil. Prav tako jih opozarja na pomen spoštovanja in globokega poslušanja.

Uporabite lahko palico ali kak drug predmet. Na začetku ga postavite na sredino kroga. Kdor želi govoriti, vzame palico, in jo vrne, ko zaključi. Govoriti sme le tisti, ki drži palico (oz. drug pogovorni predmet). Če je potrebno, lahko govorce časovno omejite.

Na kaj je treba biti pozoren

Pogovorna palica (ali drug predmet) lahko vzbuja asociacije, ki niso vsem všeč. Izberite predmet, ki ustreza vsem v razredu, na primer igračo, žogo ali šolski simbol. Če se razprava zavleče, lahko posameznim govorcem omejite čas, da se lahko vsi izrazijo.

RAZPRAVA Z VŽIGALICAMI

Razprava z vžigalicami je primerna za uravnoteženje sodelovanja in prispevkov vseh učencev. Vsak prejme določeno število vžigalic (npr. 1–5, odvisno od razpoložljivega časa). Vsakič, ko kdo govori, odda eno vžigalico. Ko

3–30 učencev

1–3 minute / učenca

poljubno število učencev

/

porabi vse, ne more več govoriti, dokler vsi drugi ne porabijo svojih.

Na kaj je treba biti pozoren

Možno je omogočiti učencem, da podarijo svoje vžigalice drugim, če to želijo. Metoda daje vsem učencem enako priložnost, da se izrazijo. Kljub temu jih je vredno spodbujati k premišljenemu izražanju mnenj in misli.

POSLUŠANJE V PARIH

Ta metoda omogoča vsakemu učencu, da izrazi svoje misli ali občutke o določeni temi brez prekinitev. Prav tako je uporabna za razvijanje veščin poslušanja.

Izvedba

Učenci naj se razdelijo na pare. Vsak par se dogovori, kdo bo prvi govoril in kdo poslušal. Tisti, ki govori, deli svoje misli o izbrani temi brez prekinitev ali komentarjev. Po določenem času (1–4 minute) zamenjata vlogi.

Na kaj je treba biti pozoren

Nekaterim učencem bo vaja morda nenavadna, saj vključuje osredotočeno poslušanje brez povratnih informacij. Spodbudite sproščeno vzdušje in jasno razložite pravila. Če imajo učenci težave, poskusite s preprostim pogovorom v parih.

MINGLANJE

Učenci se prosto gibljejo po prostoru in razpravljajo z različnimi partnerji o vprašanjih, ki jih določi učitelj. Ta dinamična metoda dviguje energijo in spodbuja interakcijo.

Izvedba

Učitelj povabi učence k prostemu gibanju po prostoru in ko postavi vprašanje, učenci poiščejo partnerja za pogovor. Po določenem času učitelj pozove učence, da zamenjajo partnerje in se pogovorijo o novem vprašanju. Če je kdo brez partnerja, ga vključite v skupino treh.

Na kaj je treba biti pozoren

Metoda je najbolj primerna za teme, ki niso preveč kompleksne ali čustveno obremenjujoče.

poljubno število učencev

/

v parih

5–15 minut

poljubno število učencev

5–20 minut

VRTILJAK

Vrtiljak omogoča kratke razprave s hitrimi menjavami med učenci, posedenimi v dveh krogih, notranjem in zunanjem. Tisti v notranjem krogu ostajajo na mestu, medtem ko se zunanji premikajo za en stol ob vsaki menjavi.

Izvedba

Učitelj razdeli učence na notranji in zunanji krog. Pari, ki si sedijo nasproti, izmenjujejo mnenja o določeni temi. Po določenem času se sedeči v zunanjem krog premaknejo za en stol in tako oblikujejo nove pare.

Na kaj je treba biti pozoren

Vrtiljak je primeren za krajše interakcije in teme, ki ne zahtevajo poglobljenega razmisleka. Če učenci potrebujejo več časa, podaljšajte intervale.

MAJHNE SKUPINE IN PARI

Razdelitev učencev v manjše skupine ali pare ima številne prednosti. V velikih skupinah lahko posamezniki prevladajo, kar zmanjša ustvarjalnost in sodelovanje ostalih. V manjših skupinah je sodelovanje enakomernejše, več je energije in prostora za izražanje mnenj tudi o čustveno nabitih in zahtevnih temah.

Izvedba

Učitelj jasno razloži nalogo in določi časovni okvir. Navodila napiše na tablo ali razdeli natisnjene liste. Učenci se razdelijo v manjše skupine ali pare, bodisi naključno (številčenje) bodisi po lastni izbiri glede na zanimanje za tematiko ali izkušnje. Učitelj pri vsaki skupini posebej preveri, ali so razumeli nalogo. Po določenem času opozori skupine, naj zaključijo, in jim da še nekaj časa, da pripravijo povratne informacije.

Na kaj je treba biti pozoren

- Določite jasna vprašanja za obravnavo v skupinah, da se izognete preveč splošnemu pogovoru.
- Skupine naj imenujejo facilitatorja in časomerilca.
- Če se v vseh skupinah pogovarjajo o isti temi, naj podajo povratne informacije, ne da bi ponavljali, kar so povedali že drugi pred njimi.

poljubno število učencev

/

2–15 učencev / skupino

čas odvisen od nalog

TEKMA SAMOLEPILNIH LISTIČEV

Tekma samolepilnih lističev omogoča hitro zbiranje informacij in dvig energije v razredu. Učenci zapišejo svoje ideje na lističe in jih zalepijo po vrstnem redu.

Izvedba

Učitelj vsem razdeli samolepilne lističe in pisala. Nato postavi vprašanje, na primer: »Kaj lahko naredimo, da bi bili v razredu bolje organizirani?« Učenci morajo v določenem času zapisati čim več idej, vsako na svoj listek. Na koncu listke razporedijo na tabli ali steni, da so vidni vsem.

Na kaj je treba biti pozoren

Hitrost igre morda ne omogoča globokega razmisleka, zato je metoda bolj primerna za znane teme, ogrevanje ali kot različica možganskega viharjenja.

Če je treba, spodbudite učence, da listke razvrstijo po temah ali jih dopolnijo.

NEVIHTA IDEJ

Nevihta idej spodbuja ustvarjalno razmišljanje in hitro zbiranje velikega števila idej. Uporabljamo ga lahko za reševanje izzivov, sprejemanje odločitev ali zbiranje znanja o določeni temi. Spodbuja podajanje raznolikih prispevkov in vključenost vseh učencev.

Izvedba

Učitelj jasno predstavi vprašanje ali izziv in ga napiše na tablo. Učenci čim hitreje predstavijo svoje ideje brez razpravljanja ali kritike. Vse se zabeleži na tablo ali najprej na post-it listke, ki jih nato nalepijo na steno.

Na kaj je treba biti pozoren

Opozorite učence, naj ne ocenjujejo idej drugih, saj lahko s tem zavirajo kreativnost.

Razpravljanje naj sledi kasneje, ko je zbiranje idej zaključeno.

Če se pojavijo težave, spodbudite učence z dodatnimi vprašanji ali primeri.

poljubno število učencev

1–3 minute

5–15 učencev

10–30 minut

PREMIKAJOČA SE NEVIHTA IDEJ

Premikajoča se nevihta idej je dinamična vaja za sočasno obravnavo več tem. Učenci delajo v majhnih skupinah na različnih "postojankah" (posameznih "otokih" miz za delo v skupini), kjer ustvarjajo na določeno temo. Po nekem času se premaknejo na naslednjo "postojanko" in nadaljujejo delo.

Izvedba

Učitelj pripravi postojanke z jasno označenimi temami. Vsaka skupina začne na eni postojanki in zapisuje ideje na papir ali post-it listke. Po določenem času se skupine premaknejo na naslednjo postojanko, preberejo prispevke prejšnje skupine in dodajo nove ideje. Na koncu se vrnejo na svojo začetno postojanko in povzamejo vse prispevke.

Na kaj je treba biti pozoren

- Poskrbite, da bodo ideje zapisane jasno in razumljivo za naslednje skupine.
- Kasneje, ko je večina idej že zbranih, skrajšajte čas na postojankah.
- Na koncu naj skupine predstavijo le povzetke, ne vseh idej.

poljubno število učencev

odvisen od števila
tem in skupin

Kretnje – signalizacija z rokami

Signalizacijo z rokami (kretnje) so oblika nevtralne in vključujoče komunikacije, ki jo uporabljajo gibanja, kot je Occupy movement. Omogočajo izražanje nesoglasij, podpore ali vprašanj, ne da bi prekinili govorca. Namen vaje je uvajanje signalov z rokami kot orodja za učinkovito in vključujočo komunikacijo v skupinskih razpravah.

Izvedba:

Učitelj z vizualnimi pripomočki predstavi signale z rokami in njihov pomen. Učitelj prikaže vsak signal in razloži, kako se uporablja. V nadaljevanju je razložena signalizacija z rokami za največkrat uporabljene kretnje pri sodelovanju in delu v skupini.

Opombe za učitelja:

- Spodbujajte učence, da uporabljajo signale kot sredstvo spoštljive komunikacije.
- Poskrbite, da vsi razumejo pomen posameznega signala.
- V primeru, da kdo napačno uporabi kak signal, prijazno pojasnite, kako se uporablja pravilno.

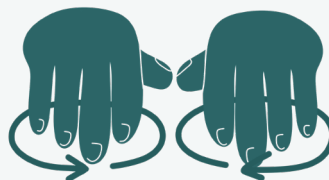
STRINJANJE

Obe roki dvignemo z dlanmi navzgor in migamo s prsti. Izraža podporo ali strinjanje z obravnavano idejo ali predlogom.

NESTRINJANJE

Roki dvignemo, dlani pa usmerimo navzdol in migamo s prsti. Izraža nestrinjanje ali nasprotovanje predlogu.

NEVTRALNOST / NEGOTOVOST

Dlani obrnemo navzgor pred seboj. Označuje nevtralno stališče ali negotovost glede predloga.

NEPOSREDEN ODZIV

Roki premikamo naprej, nazaj ob glavi, tako da jih usmerimo proti govorcu. Namen je podati hiter odziv ali dodati ključne informacije, ne da bi prekinili govorca.

POJASNJEVALNO VPRAŠANJE

Z dlanjo v zraku oblikujemo črko "C". Označuje, da imamo vprašanje, ki potrebuje odgovor pred glasovanjem o zadevi.

TOČKA PROCESA

Dlani postavimo v trikotnik tako, da staknemo konice kazalcev in palcev. Opozarja, da je razprava zašla proč od teme ali da je treba obravnavati proceduralno vprašanje.

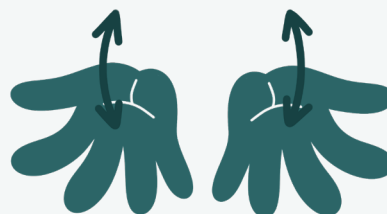
ZAKLJUČI!

Roki krožno premikamo eno okoli druge. Spodbudimo govorca, da zaključi misel in neha govoriti.

GOVORI GLASNEJE!

Roki z dlanmi navzgor premikamo gor in dol nad rameni. Govorcu sporočamo, naj govori glasneje.

MOČNO NASPROTOVANJE

Roki dvignjemo in prekrizamo pred seboj. Izražamo močno nasprotovanje predlogu, ker nam preprečuje, da bi dosegli strinjanje.

Parkirišče idej

Namen vaje je dati učencem možnost, da izrazijo ideje, vprašanja ali skrbi, ki se pojavijo med učnim procesom, a jih ni mogoče takoj obravnavati. Cilj je zagotoviti, da se nobena pomembna tema ne izgubi, hkrati pa ohraniti osredotočenost na trenutno nalogo. Aktivnost spodbuja sodelovanje, izboljšuje komunikacijo in organizacijo ter pomaga učitelju bolje strukturirati nadaljnje razprave in učne vsebine.

Trajanje aktivnosti:

odvisno od dinamike in vsebine

Potrebščine:

- Velik plakat ali tabla z napisom »Parkirišče idej«.
- Samolepilni listki različnih barv.
- Pisala.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Prepoznavanje in obravnavanje vprašanj, ki zahtevajo nadaljnjo razpravo.
- Participacija in demokratično delovanje: Vključevanje vseh učencev v odločanje.
- Odpornost in prilagodljivost: Sposobnost obravnave različnih idej in vprašanj ter njihova obravna v kasnejši fazi.

- Sistemsko razmišljanje: Razumevanje kompleksnosti različnih tematik in njihove povezave z učnimi cilji.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Prostor, ki zagotavlja vsem dostop do plakata ali table.

Učni izidi:

- Učenci se naučijo prepoznavati in organizirati misli ter se strukturirano izražati.
- Učenci izboljšajo sposobnost refleksije in razumevanja prioritet pri učnem procesu.
- Učenci razvijejo odgovornost za sodelovanje in strukturirano izražanje idej v skupini.

Potek vaje:

Učitelj učencem predstavi "Parkirišče idej" kot orodje za organizacijo misli, vprašanj in idej, ki se pojavijo med učnim procesom, vendar jih v tistem trenutku ni mogoče v celoti obravnavati. Na začetku učne ure na vidno mesto postavi plakat z oznako »Parkirišče idej« in učencem razdeli samolepilne listke, na katere lahko zapišejo svoje misli.

Med potekom učne ure učenci beležijo pomisleke, vprašanja ali dodatne ideje na listke in jih lepijo na parkirišče. Učitelj jih spodbuja, naj se izrazijo karseda jedrnato, na primer:

- »Želim izvedeti več o določeni temi.«
- »Kako deluje omenjeni koncept v resničnem življenju?«

Ko se pojavi vprašanje, ki ni neposredno povezano z aktualno razpravo, učitelj predlaga, da ga parkirajo in nadaljujejo z osrednjo temo.

Po zaključku učne ure učitelj skupaj z učenci pregleda zbrane listke, izbere nekaj ključnih vprašanj za nadaljnjo obravnavo in določi prioritete za naslednje učne ure. Listke lahko razdeli v kategorije, kot so "nujno", "za potem" in "dodatno raziščimo". V primeru daljših projektov ali delavnic lahko učenci sami upravljajo s Parkiriščem idej, tako da se sami odločajo, kaj bodo obravnavali, kaj pa zahteva dodatne raziskave.

POVZETO IN PRIREJENO PO
FACILITATOR SCHOOL - [FACILITATOR.SCHOOL](https://www.facilitator.school/)

Skupinski načrt

Namen vaje je oblikovati jasen in usklajen skupinski načrt, ki zajema ključne vidike delovanja ekipe. Sem spadajo cilji, vrednote, vloge in pričakovanja. Cilji so: razviti enotnost in povezanost skupine, povečati medsebojno razumevanje ter spodbujati učinkovito sodelovanje pri skupnih projektih.

Trajanje aktivnosti:

90–120 minut

Potrebščine:

- Predloga »Skupinski načrt«
- Samolepilni listki in pisala.
- Šešeshamer pole ali drug večji format papirja, ki je že bil uporabljen (npr. zadnja stran koledarja).
- Tabla ali projekcijsko platno za prikaz predloge.

Ekosocialne kompetence:

- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno vključevanje vseh članov v oblikovanje skupinskih pravil.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje potreb in ciljev drugih članov skupine.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza skupinskih ciljev in vlog posameznikov.

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Krepitev timske dinamike in sodelovanja pri doseganju skupnih ciljev.

Priporočena starost:

16–19 let

Prostor učenja:

Miren prostor brez motenj, ki omogoča osredotočenost na komunikacijo.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo pomen skupinskega sodelovanja in jasne komunikacije.
- Učenci definirajo skupne cilje in vrednote ter se dogovorijo o njih.
- Učenci razvijejo strategije za učinkovito delo in razdelitev odgovornosti.
- Učenci pridobijo zavedanje o tem, kakšna je njihova vloga v skupini in kako lahko prispevajo k uspehu.

Potek vaje:

Uvod (10 minut)

Učitelj predstavi namen vaje in pojasni, kak je pomen skupinskega načrta kot orodja, s katerim izboljšamo sodelovanje in razumevanje v skupini. Učenci se seznanijo s strukturo vaje in ključnimi elementi, ki jih bodo obravnavali.

Člani in vloge (5 minut)

Učenci na samolepilne listke napišejo svoja imena in vloge v skupini. Če opravljajo več vlog, za vsako uporabijo ločen listek. Učitelj spodbuja razmislek z vprašanji:

- *Kako se imenujemo kot ekipa?*
- *Katere vloge imamo v skupini?*

Skupni cilji (10 minut)

Vsaka skupina se dogovori o skupnih ciljih, ki morajo biti merljivi in časovno opredeljeni. Učitelj vodi diskusijo z vprašanji:

- *Kaj želimo skupaj doseči?*
- *Kakšni so naši ključni cilji za prihodnje obdobje?*

Osební cilji (5 minut)

Vsak učenec napiše svoje osebne cilje za delo v skupini. Učitelj jih spodbuja k odkritosti z vprašanji:

- *Kaj želim doseči s sodelovanjem v tej ekipi?*
- *Kako lahko prispevam k skupnim ciljem?*

Namen skupine (10 minut)

Skupina se poglobi v svoj namen in motivacijo. Učitelj usmerja razpravo z vprašanji:

- *S kakšnim namenom počnemo to, kar smo si zadali početi?*

Vrednote skupine (10 minut)

Učenci razmislijo, katere vrednote so ključne za skupno delo. Med diskusijo iščejo skupne točke in določijo osrednje vrednote, ki jih bodo upoštevali v vsakodnevem delu.

- *Za kaj se zavzemamo?*
- *Kaj nas žene naprej?*
- *Katere so naše skupne vrednote?*

Prednosti in sredstva (15 minut)

Učenci izrazijo svoje ključne veščine in vire, ki jih lahko prispevajo skupini. Učitelj postavlja vprašanja, kot sta:

- *Kakšne so naše prednosti in veščine, tako osebne in kot skupine, ki nam bodo pomagale uresničiti cilj?*
- *Pri čem smo res dobri, tako posamezno, kot skupaj?*

Izzivi in priložnosti (15 minut)

Učenci razpravljajo o morebitnih izzivih in priložnostih za izboljšanje sodelovanja. Osredotočajo se na lastne šibke točke ter jih preobražajo v priložnosti za rast.

- *Kakšne so naše slabosti - osebne in kot skupine?*
- *Kaj morajo ostali v skupini vedeti o meni / ostalih?*
- *Ali že poznamo težave, ki bi lahko nastopile v prihodnosti?*

Potrebe in pričakovanja (10 minut)

Učenci razmislijo, kaj potrebujejo, da bi uspešno delovali v skupini, ter kako lahko drug drugega podprejo pri doseganju ciljev.

- *Kaj vsak izmed nas potrebuje, da bi bil uspešen?*
- *Kaj potrebujem od skupine, da se bom počutil podprtega in dal vse od sebe?*

Pravila in aktivnosti (10 minut)

Skupina določi pravila sodelovanja in aktivnosti, ki bodo prispevale k boljši organizaciji dela. Določijo strategije za komunikacijo in reševanje konfliktov.

- *Katera so pravila, ki bi jih radi postavili v tej skupini?*
- *Na kakšen način bomo komunicirali, da bodo vsi na tekočem?*
- *Kako bomo sprejemali odločitve?*
- *Na kakšen način bomo stvari počeli in, kako bomo ocenili uspešnost narejene-ga?*

Zaključek in refleksija (5 minut)

Učitelj povzame ključne ugotovitve in udeležence povabi, da delijo najpomembnejše spoznanje, ki so ga pridobili med delavnico.

POVZETO IN PRIREJENO PO
TEAM CANVAS - [THETEAMCANVAS.COM](https://theteamcanvas.com)

Skupinski načrt

Zapišite najbolj pomembne stvari o katerih se morate kot ekipa pogovoriti, da boste lahko delovali složno, veselo in brez stresa.

Ime skupine: _____ Datum: _____

ČLANI IN VLOGE Kako nam je ime in, katere vloge bomo imeli v skupini? Kako bo ime naši skupini?	SKUPNI CILJI Kaj želimo skupaj doseči? Kakšni so naši ključni cilji za prihodnje obdobje? OSEBNI CILJ Kaj želim doseči s sodelovanjem v tej ekipi? Kako lahko prispevam k skupnim ciljem?	NAMEN SKUPINE S kakšnim namenom počnemo to, kar smo si zadali početi?	VREDNOTE SKUPINE Za kaj se zavzemamo? Kaj nas žene naprej? Katere so naše skupne vrednote? POTREBE IN PRIČAKOVANJA Kaj vsak izmed nas potrebuje, da bi bil uspešen? Kaj potrebujem od skupine, da se bom počutil podprtega in dal vse od sebe?	PRAVILA IN AKTIVNOSTI Katera so pravila, ki bi jih radi postavili v tej skupini? Na kakšen način bomo komunicirali, da bodo vsi na tekočem? Kako bomo sprejemali odločitve? Na kakšen način bomo stvari počeli in, kako bomo ocenili uspešnost narejenega?
PREDNOSTI IN SREDSTVA Kakšne so naše prednosti in veščine, tako osebne in kot skupine, ki nam bodo pomagale uresničiti cilj? Pri čem smo res dobri, tako posamezno, kot skupaj?		IZZIVI IN PRILOŽNOSTI Kakšne so naše slabosti, tako osebne in kot skupine? Kaj morajo ostali v skupini vedeti o meni / ostalih? Ali že poznamo težave, ki bi lahko nastopile v prihodnosti?		

Skupna zanimanja

Namen vaje je omogočiti učencem, da vizualno v skupini izrazijo svoje interese, potrebe in pričakovanja v zvezi s srečanjem ali dogodkom. Cilj je spodbuditi odprto komunikacijo in povezanost ter ponuditi facilitatorju vpogled v skupinsko dinamiko.

Trajanje aktivnosti:

5–20 minut

Potrebščine:

- Dovolj prostora, da lahko vsi učenci stojijo v krogu in se svobodno gibajo

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje različnih potreb in pričakovanj skupine.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno vključevanje vseh članov skupine v oblikovanje skupne vizije.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razmislek o skupnih in individualnih potrebah ter njihovem vplivu na delovanje skupine.

- Sistemsko razmišljanje: Prepoznavanje povezanosti interesov posameznikov in celotne skupine

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Prostor, kjer lahko skupina stoji v krogu, kar omogoča nemoteno komunikacijo in premikanje udeležencev.

Učni izidi:

- Učenci bodo znali izraziti svoje interese in potrebe v skupinskem okolju.
- Učenci bodo razvili veščine poslušanja in odzivanja na interese drugih.
- Učenci bodo znali reflektirati o izpolnjenosti pričakovanj in nadaljnjih korakih.

Potek vaje:

Uvod (5 minut)

Učitelj razloži pomen vaje in njen cilj: "Vaja nam nudi priložnost izraziti svoje glavne interese in pričakovanja glede današnjega srečanja. Tako bomo bolje razumeli, kaj je za nas pomembno." Učenci se postavijo v krog.

Izražanje interesov (10 minut)

Eden po eden učenci stopajo v sredino kroga in izrazijo svojo največjo željo ali potrebo glede srečanja: "*Moja največja želja je, da se danes naučimo učinkoviteje sodelovati.*" Ostali učenci se pomaknejo proti centru toliko, kolikor zase ocenijo, da tudi zanje drži ta interes.

Opazovanja in refleksija (5 minut)

Učitelj lahko zastavi dodatna vprašanja, denimo: "*Kaj vas je pritegnilo k tej temi?*" ali "*Kako pomemben je ta cilj za vas?*" ter tako spodbuja globlji razmislek o izraženih interesih.

Zaključek in refleksija (5 minut)

Na koncu srečanja lahko vajo ponovijo, da preverijo, ali so bila pričakovanja izpolnjena. Učitelj lahko vpraša: "*Kako se počutite zdaj v primerjavi z začetkom?*" ali "*Kaj smo se naučili iz te izkušnje?*"

POVZETO IN PRIREJENO PO
CLIPS FINLAND - [CLIPS.GEN-EUROPE.ORG](https://clips.gen-europe.org).

Sociometrija - Skupinski zemljevid

Namen vaje je vizualno in skupinsko prikazati, kako posamezniki v skupini delijo določene interese, stališča in izkušnje, kar pripomore k boljšemu razumevanju skupinske dinamike. Cilj je spodbuditi refleksijo o raznolikosti mnenj in ustvariti vključujoče okolje za izražanje.

Trajanje aktivnosti:

20 - 30 minut

Potrebščine:

- Zvonček ali drug zvočni pripomoček za naznanitev tišine.
- Šolska tabla ali digitalna tabla s pripravljenimi predlogami (npr. zemljevid sveta)

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje potreb in pričakovanj drugih članov skupine.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje in prispevanje k skupinskemu dogovoru.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza skupinskih dinamik ter lastne vloge v skupini.

- Socialna pravičnost in solidarnost: Spodbujanje odprtosti in vključenosti v skupinske procese.

Priporočena starost:

12-18 let

Prostor učenja:

Velik odprt prostor, kjer se lahko učenci prosto gibljejo in oblikujejo "zemljevid" glede na vprašanja.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo zmožnost izražanja lastnih interesov in stališč.
- Učenci bolje razumejo razlike in podobnosti znotraj skupine.
- Učenci pridobijo veščine aktivnega poslušanja in premisleka.
- Učenci se naučijo sodelovati in učinkovito komunicirati znotraj skupine.

Potek vaje:

Uvod (5 minut)

Učitelj razloži, da bodo učenci z vajo vizualizirali raznolikosti in skupne točke v skupini. S premikanjem po prostoru bodo oblikovali "zemljevide" skupine, ki bodo prikazali skupne značilnosti in raznolikosti.

Priprava prostora (5 minut)

Učitelj določi oporne točke v prostoru (npr. smeri neba: sever, jug, vzhod, zahod) in čas za izvedbo vsake naloge.

Sociometrična vaja (15 minut)

- Učitelj naroči učencem, naj se razvrstijo po prostoru glede na svoje trenutno prebivališče: "Postavite se tja, kjer menite, da je vaše prebivališče glede na tukajšnji prostor." Udeleženci se razporedijo in med seboj uskladijo.
- Sledi refleksija z vprašanji: "*Ste se kdaj preselili?*" ali "*Kako ste se znašli na tem mestu?*" ipd.
- *Različica navodila: "Postavite se v vrsto glede na mesec, v katerem ste rojeni." Udeleženci sami oblikujejo vrsto.
- Učitelj jih spodbuja k premisleku z vprašanji: "*Ali poznate rojstne dneve vseh sošolcev?*" ali "*Ste vedeli, kdo je rojen v istem mesecu, kot vi?*" ipd.

Zaključek in refleksija (5 minut)

Učitelj pozove udeležence, da izrazijo svoja spoznanja o tem, kako so z vajo izboljšali razumevanje skupinskih dinamik in raznolikosti.

POVZETO IN PRIREJENO PO
CREATIVE FACILITATION. - [CREATIVEFACILITATION.COM](https://www.creativefacilitation.com)

Skupinski dogovori

Namen vaje je ustvariti skupinsko dogovorjene smernice, ki zagotavljajo vključujoče, podporno in učinkovito sodelovanje. Cilj je spodbujati občutek skupnosti, zavedanje odgovornosti in varovanje prostora, v katerem se vsakdo počuti slišane in varnega.

Trajanje aktivnosti:

60 minut

Priporočena starost:

12–18 let

Potrebščine:

- Flipchart list ali tabla za zapisovanje pravil.
- Samolepilni listki.
- Pisala različnih barv.

Prostor učenja:

Učilnica z možnostjo krožne postavitve stolov ali oblikovanja manjših skupin za lažjo komunikacijo in sodelovanje.

Ekosocialne kompetence:

- Participacija in demokratično delovanje: Vključevanje vseh članov v oblikovanje pravil.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje potreb in pričakovanj drugih članov skupine.
- Kritično mišljenje in refleksija: Sposobnost razmišljanja o skupnih pravilih in posledicah njihovega upoštevanja.
- Socialna pravičnost in solidarnost: Ustvarjanje varnega in pravičnega okolja za vse udeležence.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo pomen dogovorjenih pravil pri sodelovanju v skupini.
- Učenci razvijejo sposobnost izražanja svojih potreb in pričakovanj.
- Učenci razumejo različne perspektive in iščejo kompromise.
- Učenci izboljšajo sposobnost dogovarjanja in skupinskega odločanja.

Potek vaje:

Uvod (10 minut):

Učitelj pojasni, zakaj so skupinski dogovori pomembni za učinkovito sodelovanje in spodbuja učence k razmisleku o preteklih izkušnjah s sodelovanjem v skupinah. Učenci razmislijo o tistih situacijah, kjer so se počutili varne in vključene, ter o tistih situacijah, ko so imeli občutek, da njihovo mnenje ni bilo slišano. Učitelj postavlja odprta vprašanja, kot so:

- *Kaj je po vašem mnenju ključno za uspešno skupinsko delo?*
- *Kako lahko zagotovimo, da se vsak počuti vključen?*
- *Katere vrednote želimo upoštevati pri sodelovanju?*

Refleksija in zbiranje predlogov

(15 minut)

Učenci razmislijo o svojih potrebah in pričakovanjih ter jih zapišejo na samolepilne listke. Ključna vprašanja so:

- *Kakšno vedenje podpira učinkovito sodelovanje?*

- *Kaj bi lahko oviralo naše skupinsko delo?*
- *Kako bomo reševali morebitne nesporazume?*

Listke nalepijo na tablo, učitelj pa jih razvrsti v tematske skupine (npr. komunikacija, odgovornost, spoštovanje).

Razprava in oblikovanje pravil

(20 minut)

Skupina pregleda predloge in razpravlja o njih. Učitelj usmerja diskusijo in postavlja vprašanja, da poglobi razmišljanje:

- *Kako bomo zagotovili, da bodo vsi dobili priložnost prispevati?*
- *Kako bomo ravnali, če nekdo ne bo spoštoval dogovorov?*

Vsa pravila zapišejo na flipchart list tako, da uporabijo jasne in pozitivno oblikovane trditve, na primer: »Pogovarjamo se spoštljivo,« ne pa negativnih: »Ne kričimo drug na drugega.«

Dopolnjevanje in soglasje (10 minut)

Učitelj vodi refleksijo o predlaganih pravilih in spodbuja učence, da podajo povratne informacije. Razmislek vključuje vprašanja:

- *Ali se vsi strinjamo s pravili, ki smo jih določili?*
- *Kaj bi se zgodilo, če teh pravil ne bi upoštevali?*

Ko so pravila dokončno oblikovana, učenci izrazijo svoje soglasje z njimi tako, da dvignejo roke ali podpišejo dogovor.

Izvajanje in spremljanje (5 minut)

Učitelj skupaj z učenci določi način, kako bodo pravila spremljali in kako jih bodo v prihodnje prilagajali. Pravila obesi na vidnem mestu v razredu, da jih lahko učenci redno pregledujejo.

Pomembno je tudi sledeče:

- Vključevalnost: Pomembno je, da so dogovori dostopni vsem učencem in napisani v enostavnem jeziku, ki ga vsi razumejo.
- Pozitivno oblikovane izjave: Namesto, da omejujejo negativna vedenja, naj pravila spodbujajo želeno vedenja.
- Prilagodljivost: Dogovori niso togi in jih je mogoče spreminjati glede na to, kako se skupina razvija.
- Podpora pri spoštovanju dogovorov: Učitelj naj občasno preverja, kako skupina spoštuje pravila, in po potrebi vodi razpravo o njih.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SEEDS FOR CHANGE - [SEEDSFORCHANGE.ORG.UK](https://seedsforchange.org.uk)

Pikokracija

Vaja omogoča učencem strukturirano in demokratično odločanje z upoštevanjem idej vseh v skupini. Učenci z vizualnim glasovanjem razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja, vrednotenja predlogov in odgovornega soodločanja. Krepijo skupinsko dinamiko in občutek pripadnosti skupnosti.

Trajanje aktivnosti:

45–60 minut

Potrebščine:

- Veliki listi ali plakati za zapisovanje predlogov.
- Nalepke ali barvne pike za glasovanje.
- Pisala in markerji.
- Tabla ali projekcijski zaslon za prikaz rezultatov

Ekosocialne kompetence:

- Participacija in demokratično delovanje: Učenci aktivno odločajo, kar spodbuja sodelovanje in transparentnost.
- Odgovornost in skrb za skupnost: Razvijajo občutek skupinske odgovornosti in presoje pomembnosti odločitev.
- Kreativno reševanje problemov: Spodbujeni so k iskanju inovativnih rešitev in premišljenih predlogov z uporabo strukturiranega glasovanja.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Učilnica ali večji prostor z dovolj prostora za obešanje plakatov, da so vsem dostopni.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo in ovrednotijo predloge, ki prispevajo k skupinskemu cilju.
- Učenci razvijajo pozitiven odnos do skupinskega odločanja in odgovornosti.
- Učenci aktivno uporabljajo vizualne metode (nalepke, plakati) za glasovanje in organizacijo idej.

Potek vaje:**Predstavitve Pikokracije (10 minut)**

Učitelj razloži koncept pikokracije – strukturiranega glasovanja z uporabo nalepk – in kako ga uporabljamo za zbiranje idej in odločanje. Učenci spoznajo, kako bodo s to metodo izbrali najboljše predloge za rešitev določenega šolskega izziva (npr. pri organizaciji dogodka ali izboru projektov).

Zbiranje predlogov (15 minut)

Učenci v skupinah oblikujejo predloge rešitve izbranega problema. Vsaka skupina pripravi plakat s predlogom, ki obsega jasno predstavitev idej in ključnih prednosti.

Predstavitve plakatov (5 minut)

Plakate obesijo na vidno mesto v učilnici. Učitelj poskrbi, da so plakati dostopni in da vsem omogočajo glasovati brez težav.

Glasovanje (10 minut)

Vsak učenec dobi določeno število nalepk (npr. tri). Z njimi glasuje za predloge, ki se mu zdijo najbolj smiselni ali izvedljivi. Nalepke lahko razporedi med več predlogov ali jih vse dodeli enemu.

Analiza rezultatov (5 minut)

Učitelj in učenci skupaj preštejejo glasove in razglasijo zmagovalne predloge. Na tabli ali projekcijskem zaslonu prikažejo rezultate in razpravljajo o njih.

Refleksija in zaključek (5 minut)

Učitelj vodi razpravo o procesu, pridobljenih rezultatih in pomenu demokratičnega odločanja. Učenci izražajo mnenja o tem, kaj bi lahko izboljšali in kako bodo izbrane rešitve vplivale na njihovo skupnost.

POVZETO IN PRIREJENO PO
DOTMOCRACY - [DOTMOCRACY.ORG](https://dotmocracy.org)

Sociokratsko odločanje s privolitvijo

Vaja je namenjena učenju sprejemanja odločitev z metodo privolitve, ki vključuje izražanje, razumevanje in obravnavanje pomislekov in nasprotovanj. Cilj je razviti sposobnost razumevanja skupinskih dinamik, učinkovito komunicirati in vključiti različne perspektive pri iskanju rešitev, sprejemljivih za vse člane skupine.

Trajanje aktivnosti:
90 minut

Potrebščine:

- Tabela ali projektor za prikaz korakov.
- Beleške za facilitatorja.
- Papir in pisala za udeležence.

Ekosocialne kompetence:

- Participacija in demokratično delovanje: K postopku spada aktivno sodelovanje in učenje demokratičnega odločanja, kar izboljšuje participativne veščine.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Metoda spodbuja razumevanje in upoštevanje različnih pogledov, s čimer krepimo sočutje in empatijo.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Ključna je sposobnost sodelovanja v skupini, da doseže privolitev, s čimer spodbujamo skupnostno delo in iskanje rešitev.
- Etično odločanje in odgovornost: Vaja zajema tehtanje posledic odločitev in razvija odgovornost do skupinskih odločitev ter njihovega vpliva na širše okolje.
- Kritično mišljenje in refleksija: Proces

zahteva, da učenci analizirajo predloge in argumente ter razmislijo, katera odločitev dosega cilje in se sklada z vrednotami skupine.

Priporočena starost:
15–18 let

Prostor učenja:

Učilnica ali prostor za skupinsko delo.

Učni izidi:

- Udeleženci bodo opredelili ključne korake pri odločanju s privolitvijo (predstavitev predloga, razjasnitev, preverjanje, odpravljanje nasprotovanj).
- Udeleženci bodo razložili, kako odločanje s privolitvijo spodbuja enakopravnost in sodelovanje.
- Udeleženci bodo izražali pripravljenost poslušati in razumeti nasprotna mnenja v procesu odločanja.
- Udeleženci bodo cenili pomen privolitve kot orodja za skupinsko sodelovanje in transparentnost.

Potek vaje:

1. Dogovor o poteku in korakih

Na tem koraku facilitator predstavi smernice za proces odločanja: kdo je "vodja" (facilitator) in katere "zahteve" mora predlog izpolniti, da bo sprejet. Udeleženci morajo biti pripravljeni sprejeti načelo privolitve, kar pomeni, da bodo iskali predlog, ki je sprejemljiv vsem, čeprav morda ne v vseh podrobnostih.

Pojasnilo za učitelja: Pojasnite, kaj pomeni "privolitev" v danem kontekstu. To ni popolno strinjanje, ampak načelno soglasje, da je odločitev dovolj dobra za vse. Pri tem je pomembno določiti pričakovanja o tem, kako bo skupina reševala nesoglasja.

Nasveti za vse:

- Poskrbite, da vsi razumejo, da privolitev ne pomeni popolnega strinjanja, ampak pripravljenost podpreti predlog, ki je "dovolj dober" in ni škodljiv (ali moralno oporečen) za določenega posameznika ali okolje. Pomeni tudi odsotnost odprtega in dobro argumentirane nasprotovanja (npr. predlog je škodljiv, nedopusten).
- Spodbujajte odprto komunikacijo o morebitnem nelagodju že v začetku procesa, da lahko morebitne težave rešujete proaktivno.

2. Predstavitev predloga

Facilitator predstavi predlog, o katerem je treba odločati. Predlog je lahko naloga, vloga, sprememba pravil ipd. Predlog naj bo jasen in

specifičen, da udeleženci vedo, o čem točno odločajo.

Pojasnilo za učitelja: Poskrbite, da je predlog predstavljen jasno in jedrnat. Izogibajte se nepotrebnim podrobnostim, ki bi lahko povzročile zmedo. Vsi udeleženci morajo imeti dovolj informacij, da jasno izrazijo svoja mnenja.

Dodatni nasveti:

- Oprite se na vizualne pripomočke ali povzetke, da bodo lahko vsi enakovredno sodelovali.
- Jasno se izražajte in izogibajte žargonu ali zapletenim izrazom, ki bi lahko vnašali zmedo.

3. Razumevanje predloga

Ko je predlog predstavljen, udeleženci preverijo, ali ga prav razumejo. Lahko postavljajo vprašanja, če jim kaj ni jasno. S tem korakom se prepričamo, ali vsi razumejo, o čem se odločajo.

Pojasnilo za učitelja: Ta korak je ključnega pomena, da bi preprečili nesporazume, ki bi lahko privedli do slabih odločitev. Kot facilitator zagotovite, da imajo vsi priložnost postaviti vprašanja in razjasniti dvome.

Dodatni nasveti:

- Ne bojte se pojasnjevalnih vprašanj – nobeno vprašanje ni napačno.
- Če vam kaj ni jasno, prosite za dodatne informacije ali praktične primere, da bi bolje razumeli predlog.

4. Kratek odziv

Opis koraka: Ko so se vsi prepričali, da razumejo predlog, lahko podajo tudi kratek odziv, če želijo. Izrazijo lahko podporo ali pomislek, vendar kratko in jedrnato.

Pojasnilo za učitelja: Tako lahko učenci izrazijo začetne reakcije na predlog in zagotovijo, da so vsi glasovi slišani. Odzivi naj bodo strnjeni, da se razprava ne razprši.

5. Preverjanje morebitnih nasprotovanj

Facilitator preveri, ali kdo nasprotuje predlogu. Nasprotovanja nakazujejo, da predlog ne služi interesom skupine. Udeleženci naj predstavijo vsa nasprotovanja, toda obravnavana bodo na naslednjem koraku.

Pojasnilo za učitelja: Ločite med nasprotovanji in pomisleki. Nasprotovanja sporočajo, kaj bi lahko resno ogrozilo ali negativno vplivalo na predlog. Pomisleki so vredni pozornosti, niso pa kritičnega pomena za predlog.

Dodatni nasveti:

- Ko izrazite nasprotovanje, imejte v mislih možne rešitve in izboljšave.
- Če ni nihče izrazil nasprotovanja, nadaljujte z naslednjim korakom. Če so nasprotovanja bila, jih obravnavajte.

6. Preverite, ali so nasprotovanja upravičena

Facilitator presodi, katere izjave dejansko štejejo kot nasprotovanja. Oцени, ali izrečeni ar-

gumenti razkrivajo tveganja ali težave, ki jih je resnično treba obravnavati pred glasovanjem o predlogu.

Pojasnilo za učitelja: Razložite učencem, da z nasprotovanji ne izražamo osebnih preferenc ali nesoglasij, temveč opozarjamo na tveganja, ki utegnejo škodljivo vplivati na skupino ali odločitev. Nasprotovanja naj bodo konstruktivna in po možnosti že nakažejo morebitne izboljšave.

Dodatni nasveti:

- Če se domislite nasprotovanja, ga podprite z dejstvi in trdnimi argumenti.
- Bodite pripravljeni razpravljati, kako bi lahko vaše nasprotovanje rešili ali omilili.

7. Reševanje nasprotovanja

Ko vsi izrazijo svoja nasprotovanja, facilitator usmerja razpravo za iskanje rešitev. Možno je tudi prilagoditi predlog tako, da je sprejemljiv za vse. Treba je obravnavati tudi pomisleke, da bodo končno odločitev podprli vsi.

Pojasnilo za učitelja: Osredotočite se na iskanje rešitve, ki je sprejemljiva za vse. Če ni mogoče doseči popolnega strinjanja glede predloga, ocenite, ali je vendarle dovolj dober, da skupina nadaljuje z naslednjim korakom.

Dodatni nasveti:

- Nasprotovanja obravnavajte z empatijo
- vedite, da izhajajo iz želje po izboljšanju izida.
- Skupaj raziskujte alternative in po potrebi prilagodite predlog.

8. Praznovanje!

Ko razrešite vsa nasprotovanja, je pomembno prepoznati prispevke vseh prisotnih in praznovati uspešno sprejet predlog.

Pojasnilo za učitelja: Spodbujajte prepoznavanje truda skupine in praznovanje uspešnega odločanja. S tem krepite občutek dosežka in povezanosti skupine.

Dodatni nasveti:

- Prepoznajte delo skupine – praznujte uspeh, ne glede na to, kako velik ali majhen je.
- Posvetite čas krepitvi pozitivnih učinkov sodelovanja in doseganju soglasja.

9. Razmislek o pomislekih

Na koncu facilitator pregleda pomisleke. Čeprav jih ne obravnavamo enako resno kot nasprotovanja, jim je treba posvetiti pozornost. Pomisleki sicer ne morejo ustaviti predloga, so pa lahko pomembni za kasnejšo obravnavo ali ukrepe.

Pojasnilo za učitelja: Na tem koraku je pomembno dobro ločiti med nasprotovanji in pomisleki. Pomisleki so manj kritični in jih lahko upoštevamo tudi kasneje.

Dodatni nasveti:

- Tudi če pomisleki niso kritični, razpravljajte o njih, da bodo vsi glasovi slišani.
- Razmislite, kako bi lahko obravnavali nerešene pomisleke, ko bo odločitev že sprejeta.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SOCIOCRACY 3.0 - SOCIOCRACY30.ORG

Sociokratski sestanek za učence

Namen je razvijati veščine enakopravnega sodelovanja, učinkovite komunikacije in kolektivnega odločanja. Cilj je, da učenci razumejo pomen demokratičnih procesov in aktivno soustvarjajo skupinske rešitve. S sociokratskim sestankom vadijo reševanje problemov, osvetljevanje različnih perspektiv in sprejemanje odločitev s privolitvijo (angl. "consent").

Trajanje aktivnosti:

45–60 minut

Potrebščine:

- Dnevni red sestanka (natisnjen ali zapisan na tablo).
- Stoli postavljeni v krog.
- Beležke za zapisovanje misli in odločitev.
- Štoparica za spremljanje trajanja posameznih tem.

Ekosocialne kompetence:

- Participacija in demokratično delovanje: Učenci razvijajo sposobnost enakopravnega sodelovanja in sprejemanja skupnih odločitev.
- Kritično mišljenje in refleksija: Spodbujanje analize predlogov in razmišljanja o učinkovitosti skupinskih procesov.
- Empatija in sočutje do ljudi: Razvijanje veščin spoštljive komunikacije in poslušanja.

Priporočena starost:

OŠ (8. in 9. razred) in SŠ

Prostor učenja:

Miren prostor brez motenj, ki omogoča osredotočenost na komunikacijo. Stoli v krog brez ovir (npr. miz), da vsi učenci vidijo drug drugega in se počutijo vključeni.

Učni izidi:

- Učenci bodo vrednotili pomen vključevanja vseh prisotnih v skupinsko delo.
- Učenci bodo izražali pripravljenost reševati probleme spoštljivo in vključujoče.
- Učenci bodo uporabljali tehnike aktivnega poslušanja in spoštljive komunikacije.
- Učenci bodo izvajali proces odločanja, ki temelji na privolitvi.

Sociokracija je metoda organiziranja skupin, ki temelji na enakopravnem vključevanju vseh članov pri odločanju. Poudarja preglednost, učinkovitost in participacijo. Sociokratski sestanki so zasnovani tako, da vsak glas šteje in so odločitve v najboljšem interesu celotne skupine. V šolskem kontekstu sociokracija pomaga razvijati veščine demokratičnega odločanja, sodelovanja in spoštovanja raznolikih perspektiv.

Koristi sociokracije so:

- Večje zaupanje in sodelovanje v skupini.
- Pregledno in vključujoče odločanje, kjer ima vsak član glas.
- Več odgovornosti in angažiranosti posameznikov pri izvajanju sprejetih odločitev.

Potek vaje:

1. Priprava:

Učitelj vnaprej pripravi dnevni red sestanka s konkretnimi temami, o katerih bo potekala razprava.

2. Razdelitev vlog:

- Facilitator (učitelj): Vodi sestanek in skrbi, da vsi sodelujejo.
- Zapisnikar: Beleži ključne točke in odločitve.
- Časomerilec: Spremlja čas razprave.

3. Uvodni krog:

Učenci na začetku sestanka povedo, kako se počutijo in s kakšnimi pričakovanji so prišli. Ta korak pomaga ustvariti odprto in varno vzdušje.

4. Razprava o temah:

- Predstavitev teme: Učenec ali učitelj

predstavi temo ali problem.

- Krog mnenj: Vsak učenec dobi priložnost izraziti svoja mnenja ali predloge.
- Razprava: Skupina razpravlja o predlogih, razrešuje nesoglasja in prepozna možne rešitve.
- Odločanje s privolitvijo: Skupina sprejme odločitev, ki je sprejemljiva za vse člane (ji nihče ne nasprotuje).

5. Dodelitev nalog:

Učenci določijo, kdo bo odgovoren za izvajanje sprejetih odločitev.

6. Zaključni krog:

Učenci delijo svoje občutke o poteku sestanka in predlagajo izboljšave za prihodnje sestanke.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SOCIOCRACY 3.0 - [SOCIOCRACY30.ORG](https://www.sociocracy30.org)

Ples, ples, ples

Cilji vaje Ples, ples, ples so spodbujanje telesne aktivnosti, sproščanje in krepitev skupinske dinamike. Učenci skozi plesno izražanje prevzamejo vodstvene vloge in prepoznajo pomen prilagajanja. Učenci sproščeno in kreativno sodelujejo ter tako krepijo občutek pripadnosti in kolektivnega duha.

Trajanje aktivnosti:

10–15 minut

Potrebščine:

- Glasbeni predvajalnik ali zvočnik.
- Seznam skladb raznolikih glasbenih zvrsti.

Ekosocialne kompetence:

- Participacija in demokratično delovanje: Učenci razvijajo zavedanje o pomembnosti izmenjave vlog ter enakovrednega sodelovanja vseh članov skupine.
- Kreativno reševanje problemov: Aktivnost spodbuja ustvarjalno gibanje in prilagajanje spremembam v glasbi ter vlogam v skupini.
- Empatija in sočutje do drugih: Učenci se učijo opazovati, spoštovati in posnemati druge, kar krepi medsebojno zaupanje.

Priporočena starost:

12–16 let

Prostor učenja:

Prostorna učilnica, telovadnica ali drug prostor brez ovir, ki omogoča varno prosto gibanje.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost sodelovanja in prilagajanja v skupinskih situacijah.
- Učenci izboljšajo vodstvene in komunikacijske veščine.
- Učenci razvijajo svojo kreativnost z oblikovanjem in predstavitvijo unikatnih plesnih gibov.
- Učenci poglobijo razumevanje, kako sodelovanje izboljšuje skupinsko dinamiko.

Potek vaje:

Učenci se razdelijo v manjše skupine, v katerih potem izmenično prevzemajo vlogo plesnega vodje. Vodja si izbira edinstvene plesne gibe, ostali v skupini pa ga posnemajo. Vaja krepi veščine opazovanja, sledenja in prilagajanja, saj se glasba zamenja vsakih 30 sekund.

Priprava:

Učitelj pripravi glasbeni predvajalnik in raznolik seznam glasbe z različnimi ritmi in žanri. Učenci se razdelijo v skupine po štiri do šest učencev in se postavijo v kroge.

Plesanje:

Ko glasba začne igrati, eden od članov skupine prevzame vlogo vodje plesa in začne ustvarjati plesne gibe. Ostali ga posnemajo.

Menjava vlog:

Ko se glasba zamenja (po približno 30 sekundah), vlogo vodje prevzame nekdo drug v skupini in tako naprej, dokler se vsi ne zvrstijo v vloge vodje plesa.

Zaključek:

Na koncu učitelj povabi učence k razmisleku o izkušnji. Učenci naj pozornost posvetijo izzivom in temu, kaj jim je bilo všeč, ko so sodelovali v izražanju in prilagajanju drug drugemu.

POVZETO IN PRIREJENO PO
HYPER ISLAND TOOLBOX - [HYPERISLAND.COM](https://www.hyperisland.com)

Misli, čustva, skrb

Učenci strukturirano raziskujejo misli, čustva in vrednote posameznikov v določenem sistemu in se poglobljajo v večplastne družbene dinamike. Cilj je razvijati empatijo in kritično mišljenje, da bi presegli stereotipne predpostavke ter odkrili skrite napetosti in priložnosti, kako izboljšati sistem. Vaja spodbuja k razmisleku, kako skladja in neskladja vplivajo na sodelovanje in učinkovitost.

Trajanje aktivnosti:

45 minut

Priporočena starost:

12–16 let

Potrebščine:

- Listi za zapisovanje misli, čustev in vrednot.
- Pisala.
- Tabla ali plakat za predstavitev ugotovitev.

Prostor učenja:

Učilnica, ki omogoča dinamično skupinsko delo in ima na voljo table ali panoje za vizualno predstavitev idej in ugotovitev.

Učni izidi:

Ekosocialne kompetence:

- Etično odločanje in odgovornost: Sposobnost prepoznavati zapletene moralne dileme in tehtanje nasprotujočih si interesov, ki so pogoj za pravične odločitve.
- Medgeneracijska solidarnost: Spodbujanje zavedanja, kako trenutne odločitve vplivajo na prihodnje generacije.

- Učenci prepoznajo raznolike perspektive oseb v določenem sistemu in analizirajo medsebojne vplive.
- Učenci razvijejo sposobnost preseganja stereotipov z raziskovanjem vrednot, čustev in misli.
- Učenci poglobijo razumevanje, kako neskladja v sistemu vplivajo na njegovo delovanje.
- Učenci izboljšajo sposobnost refleksije in kritične analize družbenih struktur.

Potek vaje:

Uvod v sistem in raziskovanje perspektiv (10 minut):

Učitelj predstavi učencem koncept sistema in poudari, da bodo raziskovali različne perspektive posameznikov v izbranem sistemu. Sistem, kot je šolska skupnost, razdeli na ključne vloge (npr. učitelj, učenec, starš, skrbnik). Nato predstavi tri osrednja vprašanja:

- **MISLI:** Kaj izbrana oseba misli o sistemu in svoji vlogi v njem?
- **OBČUTKI:** Kako se počuti v odnosu do sistema in glede na svoj položaj?
- **SKRB:** Za kaj ji je resnično mar, katere so njene vrednote in prioritete v zvezi s sistemom? Kaj jo motivira in kaj ji je pomembno?

Učitelj razloži pomen preseganja stereotipov in učence spodbudi, naj raziskujejo konkretne okoliščine, ki oblikujejo posameznikovo izkušnjo.

Oblikovanje in raziskovanje perspektiv (15 minut):

Učenci se razdelijo v manjše skupine in prevzamejo vlogo ene osebe v izbranem sistemu. Razpravljajo in odgovarjajo na tri ključna vprašanja, pri čemer oblikujejo kratke monologe ali opise, da izrazijo misli, čustva in vrednote izbrane osebe.

Pomagajo si z vprašanji, na primer:

- *Kaj bi ta oseba poudarila kot največji izziv za sistem?*
- *Katere vrednote usmerjajo njeno vedenje in odločitve?*

Delitev in analiza ugotovitev (10 minut):

- Skupine predstavijo svoje ugotovitve, učitelj pa spodbuja diskusijo o harmonijah in napetostih, ki so opazne med različnimi perspektivami. Učenci razpravljajo o naslednjih vprašanjih:
- *Kako lahko neskladja med različnimi perspektivami vplivajo na delovanje sistema?*
 - *Katere vrednote in cilji so skupni vsem, ki so del sistema?*

Refleksija in zaključek (10 minut):

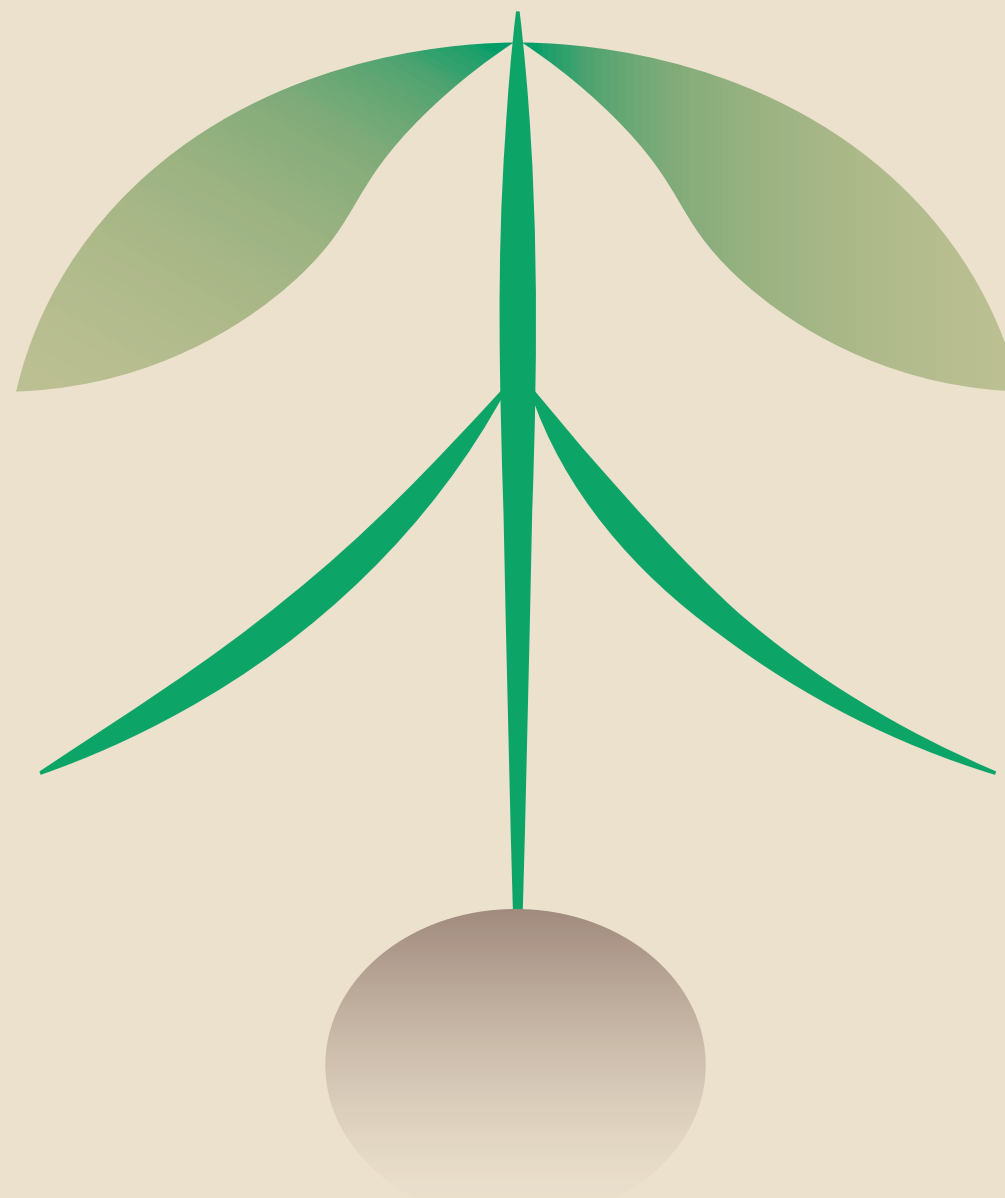
Učitelj vodi razpravo o tem, kako pomembno je razumeti različne perspektive, da bi lahko oblikovali bolj vključujoče in učinkovite sisteme. Postavi naslednja vprašanja:

- *Kaj ste se naučili o pomembnosti vrednot in prioritet pri sodelovanju?*
- *Kako lahko z razumevanjem različnih perspektiv izboljšamo odnose in zmanjšamo konflikte?*
- *Kako lahko s to vajo raziščemo druge sisteme v družbi?*

POVZETO IN PRIREJENO PO
HARVARD GRADUATE SCHOOL OF EDUCATION -
[PZ.HARVARD.EDU](https://pz.harvard.edu)

2.2.4

Poiščimo in raziščimo izziv

Izbira izziva in oblikovanje raziskovalnega vprašanja

Problemsko učenje (PU) je pedagoški pristop, pri katerem učenci razvijajo znanje in spretnosti skozi reševanje realnih problemov. Namesto tradicionalnega pouka, ki se osredotoča na posredovanje informacij, PU zahteva od učencev, da aktivno raziskujejo, analizirajo in oblikujejo odgovore na kompleksne vprašanja (Svihla & Reeve, 2016). Ključni del uspešnega problemskega učenja je izbira ustreznega izziva ter oblikovanje raziskovalnega vprašanja, saj to določa, kako bodo učenci usmerjali svoje raziskovanje in učenje (RedesignU, n.d.). Dobro oblikovan izziv spodbuja radovednost, sodelovanje in kritično mišljenje. Hkrati mora raziskovalno vprašanje voditi h globljemu razumevanju in aplikaciji znanja v kontekstu realnih problemov (Herrmann, A., in Hausburg, J., 2021).

IZBIRA USTREZNEGA IZZIVA

Ključne lastnosti kakovostnega izziva

Za uspešno izvedbo PU mora biti izziv:

- **Avtentičen:** Izhajati mora iz resničnega sveta in biti pomemben za učence. Tak izziv omogoča povezavo med učenjem in resničnimi problemi, zato pri učencih povečuje motivacijo (Herrmann & Hausburg, 2023). Primer avtentičnega izziva je raziskovanje onesnaženosti reke ali morju in trajnostnih praks v lokalni skupnosti, denimo porabe vode v šoli. Ključno je, da učenci raziskujejo realen problem v svojem okolju.
- **Kompleksen:** Izziv naj vključuje več vidikov in disciplin ter se opira na različne vire znanja (Svihla & Reeve, 2016). Kompleksni izzivi zahtevajo analitično mišljenje in raziskovalne metode. Na primer, vprašanje, kako podnebne spremembe vplivajo na lokalno kmetijstvo, terja preučevanje vremenskih vzorcev, sestave tal, ekonomskih vplivov in političnih strategij.
- **Odprt in raziskovalen:** Ne sme voditi k enoznačnim rešitvam, temveč mora spodbujati različne poglede in pristope (RedesignU, n.d.). Z odprtimi vprašanji učenci lažje prepoznajo in kritično ovrednotijo različne rešitve. Vprašanje: "Kako lahko izboljšamo trajnostno mobilnost v našem mestu?" odpira mnoge možne rešitve, denimo: izboljšanje kolesarskih poti, spodbujanje uporabe javnega prevoza ali razvoj politik za omejevanje avtomobilskega prometa.
- **Povezan z izobraževalnimi cilji:** Učenci morajo z reševanjem izziva pridobiti specifična znanja in kompetence, ki so v skladu z učnim načrtom (Sackalingam, 2011). Izzivi morajo biti prilagojeni njihovi starosti in predznanju, hkrati pa razvijati raziskovalne spretnosti, timsko delo, komunikacijo in druge veščine. Izziv: "Kako lahko zmanjšamo količino zavržene hrane v šolski jedilnici?" spodbuja k učenju o prehranskih navadah, ekonomskih vidikih prehrane in okoljskih vplivih zavržene hrane.

Proces izbire izziva

1. Določitev učnih ciljev: Učitelji najprej definirajo, katere kompetence in znanja želijo razviti pri učencih.
2. Analiza interesov učencev: Pomembno je, da izziv odraža interese učencev, saj to povečuje njihovo motivacijo.
3. Pregled aktualnih tem: Opiranje na znanstvene članke, medijska poročila in lokalne primere pomaga identificirati relevantne probleme.
4. Sodelovanje s skupnostjo: Pogovor s strokovnjaki in organizacijami lahko prispeva k oblikovanju izziva z realno vrednostjo.

Primeri ekosocialnih izzivov

Ekosocialni izzivi so povezani s trajnostnim razvojem, okoljskimi vprašanji in socialno pravičnostjo. So interdisciplinarni, saj vključujejo vidike ekologije, ekonomije, družbenih struktur in individualnega delovanja. Pri oblikovanju izzivov je pomembno, da so prilagojeni starosti učencev, njihovemu predznanju ter so povezani z resničnim svetom. Omogočajo naj aktivno raziskovanje in iskanje rešitev ter krepijo občutek odgovornosti do okolja in družbe (McCrory et al., 2021).

Študiji *Competencia ecosocial* (González Reyes et al., 2021) in *Guía para educar desde la perspectiva ecosocial en el cuidado y defensa del medio natural* (FUHEM, n.d.) vsebujeta številne predloge izzivov, ki spodbujajo ekosocialno učenje. Izhajajo iz trajnostnih vidikov okolja, družbenih vprašanj in ekonomske pravičnosti. Spodbujajo sistemsko mišljenje, kritično analizo in iskanje rešitev na več ravneh.

Tu je nekaj primerov takšnih izzivov s konkretnimi vprašanji za raziskovanje:

Podnebne spremembe in odpornost skupnosti: Kako lahko lokalna skupnost zmanjša svoj ogljični odtis in okrepi odpornost podnebne spremembe? Katere strategije prilagajanja bi lahko uvedli v naši šoli?

Ekološki odtis prehranskega sistema: Kako lahko naša šola zniža okoljski odtis prehrane? Kako bi lahko spodbudili uživanje lokalnih, sezonskih in trajnostno pridelanih živil?

Biodiverziteta in varstvo narave: Kako lahko izboljšamo stanje ekosistemov v lokalnem okolju? S katerimi ukrepe lahko zaščitimo avtohtone rastlinske in živalske vrste?

Trajnostna potrošnja in krožno gospodarstvo: Kako lahko zmanjšamo količino odpadkov v naši šoli in povečamo ponovno uporabo materialov? Katere trajnostne alternative lahko nadomestijo plastiko za enkratno uporabo?

Vpliv hitre mode na okolje: Kako izbire potrošnikov vplivajo na trajnostni razvoj v tekstilni industriji? Katere alternative hitri modi bi lahko promovirali na lokalni ravni?

Socialna pravičnost in ekonomska neenakost: Kako podnebne spremembe vplivajo na najbolj ranljive skupine v naši družbi? Katere politike bi lahko zmanjšale neenakosti pri dostopu do naravnih virov in energije?

Obnovljivi viri energije in energetska neodvisnost: Kako lahko šole in lokalne skupnosti povečajo rabo obnovljivih virov energije? Kako bi lahko načrtovali energetske samooskrbne skupnosti?

Trajnostna urbana mobilnost: Kako izboljšati prometne tokove v mestih in zmanjšati emisije iz prometa? Katere so učinkovite strategije za spodbujanje pešačenja in kolesarjenja?

Družbena odgovornost podjetij: Kako lahko podjetja prevzamejo večjo odgovornost za zmanjšanje svojega vpliva na okolje? Katere prakse trajnostnega poslovanja so že uveljavljene v naši regiji?

Navedene tematike nudijo okvir za raziskovanje globalnih problemov skozi lokalno prizmo ter oblikovanje rešitev, ki so izvedljive v domačem okolju. Pri tem učenci razvijajo sistemsko mišljenje in prepoznavajo povezave med ekološkimi, družbenimi in ekonomskimi dejavniki (FUHEM, n.d.).

OBLIKOVANJE RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA

Ključne značilnosti raziskovalnega vprašanja

Raziskovalno vprašanje je osrednji element problemskega učenja, saj določa smer raziskovanja in vpliva na kakovost učnega procesa. Z dobrim raziskovalnim vprašanjem razvijamo kritično mišljenje, analitične veščine ter se učimo povezovati informacije iz različnih virov (RedesignU, n.d.).

Ključne značilnosti kakovostnega raziskovalnega vprašanja so:

Jasnost in specifičnost: Vprašanje mora biti jasno oblikovano, da učenci razumejo, kaj raziskujejo in kakšen je namen njihovega dela (Svihla & Reeve, 2016). Nejasna ali preširoka vprašanja lahko vodijo k zmedbi in razpršijo raziskovanje. Namesto splošnega vprašanja: »Kakšni so vplivi podnebnih sprememb?« je boljše vprašanje: »Kako naraščajoče temperature vplivajo na ekosisteme v naši regiji?«

Raziskovalna vrednost: Vprašanje naj spodbuja zbiranje podatkov, analizo in argumentacijo ter ne predvideva enostavnega ali binarnega odgovora (Sockalingam, 2011). Kakovostna vprašanja spodbujajo večplastno preučevanje in različne interpretacije.

Povezanost z resničnim svetom: Vprašanja morajo temeljiti na aktualnih problemih in biti povezana z življenjskimi izkušnjami učencev, da spodbudijo avtentično učenje in angažiranost (Herrmann & Hausburg, 2023). Vprašajmo raje: »Kateri ukrepi bi lahko zmanjšali količino plastičnih odpadkov v naši šoli?« kot: »Zakaj je plastika škodljiva?«

Odprtost in interdisciplinarnost: Vprašanje naj odpira več različnih perspektiv in načinov raziskovanja. Odprta vprašanja spodbujajo kreativno mišljenje, reševanje problemov in rabo interdisciplinarnih pristopov. Z vprašanjem: »Kako bi lahko zmanjšali prometne zastoje v mestnem središču?« spodbudimo obravnavo s perspektive urbanizma, ekologije, sociologije in ekonomije.

Spodbujanje refleksije in reševanja problemov: Vprašanja naj bodo oblikovana tako, da učenci ne le zbirajo podatke, temveč jih tudi analizirajo in oblikujejo lastne zaključke. Kakovostno raziskovalno vprašanje torej ne vodi zgolj do reprodukcije znanja, temveč izzove

globlji premislek (Rutar Ilc & Rojc, 2020).

Z upoštevanjem teh smernic lahko učitelji oblikujejo vprašanja, ki omogočajo tako pridobivanje informacij kot tudi globoko razumevanje izbranih tem in krepitev sposobnosti reševanja kompleksnih problemov.

Zvezda Severnica in bližnja zvezda

Namen vaje je razvijati sposobnost učencev oblikovati dolgoročne cilje in prepoznavati konkretne korake do teh ciljev. Učijo se sistemskega mišljenja in oblikovanja raziskovalnih vprašanj. Strukturirano preučujejo kompleksne probleme in oblikujejo strategije za njihovo reševanje.

Trajanje aktivnosti:

70–100 minut

Potrebščine:

- Listi in pisala.
- Velik plakat ali tabla za vizualizacijo koncepta.
- Samolepilni listki.
- Računalniki ali tablice za raziskovanje dodatnih virov.

Ekosocialne kompetence:

- Sistemsko razmišljanje: Prepoznavanje povezav med ekološkimi, družbenimi in ekonomskimi procesi ter analizira, kako so elementi sistema medsebojno odvisni.
- Predvidevanje posledic: Analizira dolgoročnih učinkov odločitev ter razmišljanja o možnih scenarijih razvoja problemov in rešitev.
- Etično odločanje in odgovornost: Kritično vrednotenje odločitev glede na njihove etične in trajnostne posledice.

- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza informacij, raziskovalnega pristopa in refleksije o dolgoročnih vplivih lastnih dejanj.

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Krepitev sodelovanja pri oblikovanju trajnostnih rešitev na ravni skupnosti in v širšem družbenem kontekstu

Priporočena starost:

14–18 let

Prostor učenja:

Učilnica za skupinsko delo in vizualizacijo konceptov na tabli ali plakatih.

Učni izidi:

- Učenci bodo razvili sposobnost sistemskega mišljenja in analize kompleksnih problemov.
- Učenci bodo znali oblikovati raziskovalna vprašanja, ki omogočajo poglobljeno preučevanje izzivov.
- Učenci bodo izboljšali sposobnost strateškega načrtovanja pri iskanju rešitev.

Zvezda Severnica in bližnja zvezda je ime metode strateškega načrtovanja in sistemskega mišljenja, s katero določamo dolgoročne cilje in konkretne korake za njihovo uresničenje. Učenci razumljivo strukturirajo raziskovanje in se osredotočijo na ključne prelomne točke, ko rešujejo kompleksne izzive.

- **Zvezda Severnica** (*Guiding Star*) je dolgoročna vizija ali idealni končni cilj, h kateremu strehamo. Je stanje, ki ga želimo doseči in nam služi kot smerokaz.

- **Bližnja zvezda** (*Near Star*) je vmesni cilj, ki ga lahko realno dosežemo v krajšem časovnem obdobju (npr. 5–10 let) in je pomemben korak proti doseganju zvezde Severnice.

Primeri uporabe:

Trajnostna mobilnost:

- Zvezda Severnica: Vsi meščani uporabljajo trajnostne oblike prevoza, kot so javni prevoz, kolesarjenje in hoja.
- Bližnja zvezda: V naslednjih petih letih se število učencev, ki prihajajo v šolo s kolesom ali peš, poveča za 30 %.

Zmanjševanje odpadkov:

- Zvezda Severnica: Družba deluje po krožni ekonomiji, vse materiale reciklira ali ponovno uporabi.
- Bližnja zvezda: V naslednjih treh letih se količina plastičnih odpadkov v šoli zmanjša za 50 %.

Podnebne spremembe:

- Zvezda Severnica: Celotna skupnost preide na obnovljive vire energije.
- Bližnja zvezda: Do leta 2030 se delež obnovljive energije v šolskih zgradbah poveča na 70 %.

Učitelj lahko te koncepte predstavi tako, da vodi učence skozi vizualizacijo prihodnosti in razmislek o potrebnih korakih. Ključno je, da učenci razumejo razliko med dolgoročno vizijo (zvezda Severnica) in kratkoročnimi cilji (bližnja zvezda), ki so konkretni, bolj merljivi in dosegljivi v krajšem časovnem obdobju.

Potek vaje:

Uvodna razlaga (15 minut):

Učitelj predstavi koncept zvezde Severnice kot dolgoročne vizije sprememb ter bližnje zvezde kot vmesnega cilja. Pojasni, kako ta metoda pomaga pri oblikovanju raziskovalnih vprašanj in strateškem načrtovanju.

Identifikacija izziva (20 minut):

Učenci v skupinah določijo en aktualen ek-socialni izziv (npr. s področja podnebnih sprememb, trajnostne mobilnosti, zmanjšanja odpadkov). Raziskujejo dejavnike, ki vplivajo na problem, in ključne deležnike.

Določitev zvezde Severnice (20 minut):

Skupine vizualizirajo idealno stanje v prihodnosti, ki bi ga želeli doseči. Postavljajo vprašanja, kot na primer:

- *Kako izgleda popolnoma trajnostno mesto?*
- *Kako izgleda svet brez plastičnih odpadkov?*
- *Kako izgleda pravičen in trajnosten prehranski sistem?*

Določitev bližnje zvezde (20 minut):

Učenci določijo konkretne in merljive vmesne cilje, ki bi jih bilo mogoče doseči v naslednjih letih in vodijo proti zvezdi Severnici. Oblikujejo strategije in ukrepe, ki omogočajo prehod v zeleno stanje.

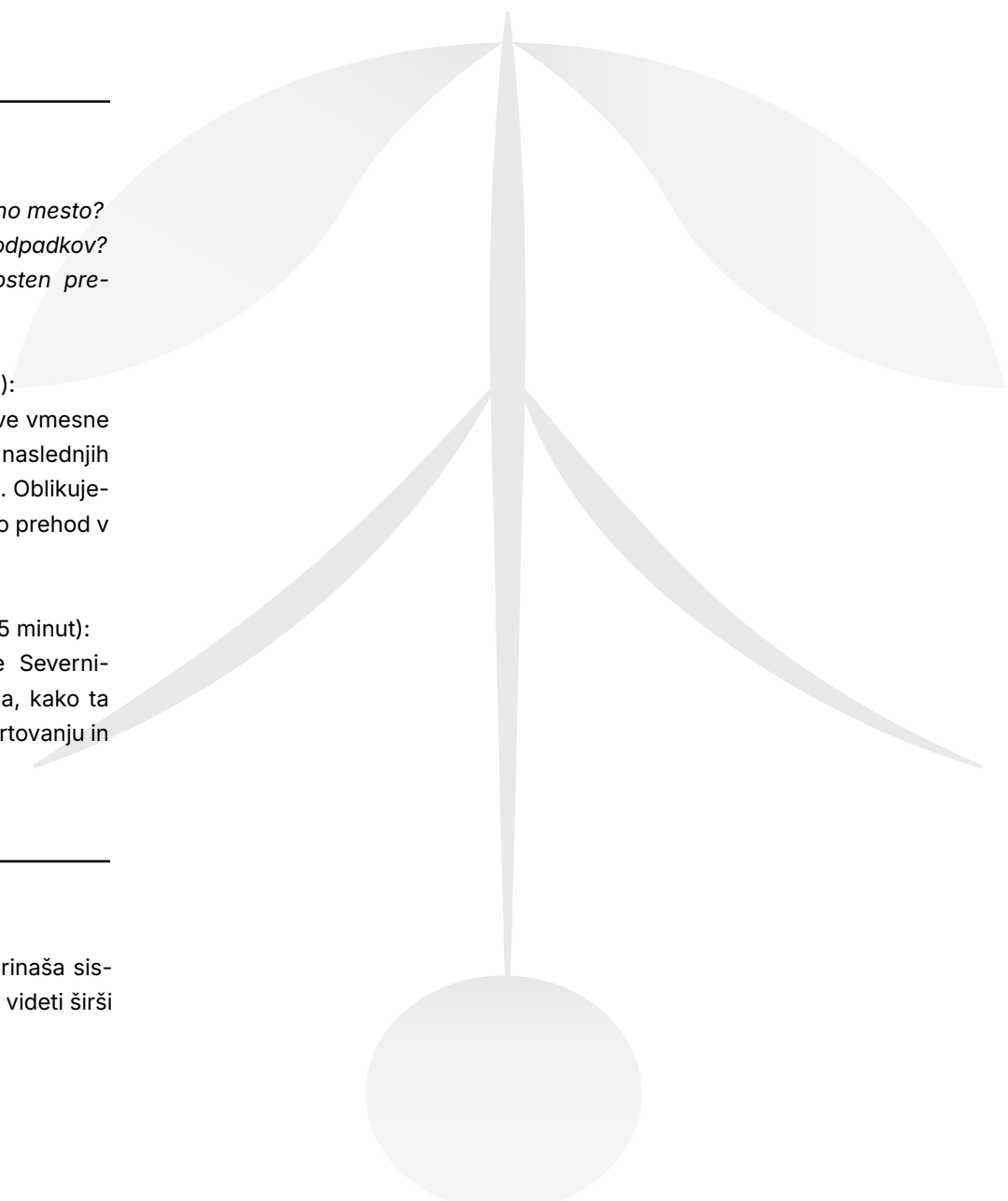
Refleksija in deljenje ugotovitev (15 minut):

Skupine predstavijo svoje zvezde Severnice in bližnje zvezde. Sledi diskusija, kako ta metoda pomaga pri strateškem načrtovanju in reševanju izzivov.

Povezava s problemskim učenjem in oblikovanjem raziskovalnega vprašanja:

Uporaba zvezde Severnice in bližnje zvezde pri oblikovanju problemskih izzivov prinaša sistemski pristop k učenju. Namesto da učenci obravnavajo problem izolirano, se učijo videti širši kontekst in razumeti dolgoročne posledice.

POVZETO IN PRIREJENO PO
OMIDYAR GROUP - [OMIDYARGROUP.COM](https://omidyargroup.com)

Postavi pravo vprašanje

Namen vaje je, da se učenci naučijo oblikovati dobra raziskovalna vprašanja za poglobljeno razumevanje kompleksnih problemov. Prepoznavajo ključne sile, ki oblikujejo določeno situacijo. Pridobivajo vpogled v temeljne vzroke in možne rešitve problema. Cilj je, da s sistematičnim pristopom razvijejo sposobnost postavljanja raziskovalnih vprašanj, ki bodo vodila njihovo učenje in raziskovanje.

Trajanje aktivnosti:
60–90 minut

Potrebščine:

- Listi in pisala.
- Tabla ali plakat za vizualizacijo vprašanj.
- Samolepilni listki.
- Računalniki ali tablice za raziskovanje dodatnih virov.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Sposobnost oblikovanja smiselnih in relevantnih vprašanj za raziskovanje kompleksnih problemov.
- Sistemsko mišljenje: Razumevanje povezav med različnimi elementi problema in njihova analiza skozi raziskovalna vprašanja.
- Sodelovanje in komunikacija. Delo v skupinah, izmenjava idej ter skupinsko oblikovanje raziskovalnih vprašanj.
- Prilagodljivost in ustvarjalnost: Sposobnost preoblikovanja vprašanj glede na nove informacije in razvijanje več perspektiv pri analizi problema.

- Etično odločanje in odgovornost: Razumevanje vpliva vprašanj na oblikovanje rešitev in širši družbeni kontekst.

Priporočena starost:
14–18 let

Prostor učenja:
Učilnica, ki omogoča delo v skupinah, s tablo ali plakati za zapisovanje idej.

Učni izidi:

- Učenci bodo razumeli pomen pravilno oblikovanega raziskovalnega vprašanja in kako vpliva na usmerjanje raziskovanja.
- Razvili bodo sposobnost prepoznavanja sistemskih sil, ki vplivajo na določen problem.
- Znali bodo oblikovati jasna, relevantna in raziskovalno usmerjena vprašanja, ki bodo omogočala poglobljeno analizo problema.
- Pridobili bodo zmožnost razlikovanja med preširokimi, preveč specifičnimi ali implicitno pristranskimi vprašanji.

Potek vaje:

Uvodna razlaga (15 minut):

Učitelj predstavi pomen raziskovalnih vprašanj pri sistemskem razumevanju problemov. Pojasni razliko med dobrimi in slabimi raziskovalnimi vprašanji ter prikaže primere z različnih področij. Razloži pomen natančnega oblikovanja vprašanj, da ne bi bila preširoka ali implicitno pristranska.

Identifikacija izziva (15 minut):

Učenci v skupinah izberejo en aktualen ekološki ali socialni izziv (npr. s področja podnebnih sprememb, trajnostne mobilnosti, socialne neenakosti). Razpravljajo o dejavnikih, ki vplivajo na problem, in beležijo ključne ugotovitve.

Določanje sistemskih sil (15 minut):

Skupine analizirajo, katere sile vplivajo na problem in zakaj je sistem takšen, kot je. Pri tem se opirajo na koncept zvezde Severnice in bližnje zvezde, ki jim pomagata oblikovati vizijo rešitve in realnih korakov do nje.

Oblikovanje raziskovalnega vprašanja (20 minut):

Vsaka skupina razvije svoje raziskovalno vprašanje, pri čemer upošteva naslednje smernice:

- Vprašanje mora biti odprto in omogočati več možnih interpretacij.
- Vprašanje ne sme vsebovati domnev ali implicirati (namigovati na) rešitev.

- Vprašanje mora usmerjati raziskovanje in omogočati pridobivanje novih informacij.

Skupine nato predstavijo svoja vprašanja in jih primerjajo z drugimi skupinami.

Refleksija in izboljšava vprašanj (20 minut):

Učenci analizirajo, kako dobro njihova vprašanja ustrezajo kriterijem. Na podlagi povratnih informacij iz skupinske razprave jih izboljšajo.

Zaključek in povezava z nadaljnjim raziskovanjem (10 minut):

Učitelj povzame, kak je pomen kakovostnega raziskovalnega vprašanja in kako bodo učenci uporabili to metodo pri nadaljnjih raziskovalnih projektih.

Povezava s problemskim učenjem in ekosocialnimi tematikami:

Vaja Postavi pravo vprašanje nudi učencem globlji vpogled v ekosocialne izzive in razvija sposobnost sistemskega mišljenja. Še posebej je koristna pri interdisciplinarnih projektih, kjer se prepletajo okoljska, družbena in gospodarska vprašanja. Spoznavanje raziskovalnih vprašanj učence spodbuja k aktivni vlogi v učnem procesu ter jim pomaga prepoznati lastno odgovornost pri reševanju trajnostnih izzivov.

POVZETO IN PRIREJENO PO
OMIDYAR GROUP - [OMIDYARGROUP.COM](https://www.omidyargroup.com)

Puščični diagram

Nameni vaje so raziskovati trajnostne izzive, identificirati ključne naloge in povezave med njimi ter razviti konkretne rešitve. Cilj vaje je okrepiti pri učencih sposobnost kritičnega razmišljanja o ekoloških in družbenih vidikih trajnosti ter spodbuditi jih k ustvarjanju inovativnih in izvedljivih rešitev. Vaja prav tako pogloblja sodelovanje ob raziskovanju in obravnavi nalog z različnih perspektiv.

Trajanje aktivnosti:

90 minut

Potrebščine:

- Računalnik z dostopom do interneta za raziskovanje virov.
- Listi in pisala za zapisovanje rešitev.
- Flipchart ali tabla za predstavitev idej in rešitev.
- Samolepilni listki za označevanje nalog in njihovih faz.

Ekosocialne kompetence:

- Povezanost med ekologijo in družbo: Razumevanje medsebojnih vplivov ekoloških procesov in družbenih dejavnosti.
- Socialna pravičnost in solidarnost: Iskanje trajnostnih rešitev, ki vključujejo pravično distribucijo virov.
- Kreativno reševanje problemov: Spodbujanje inovativnih pristopov k reševanju trajnostnih izzivov.

- Sistemsko razmišljanje: Razumevanje kompleksnih sistemov in medsebojnih povezav med ekološkimi in družbenimi vidiki.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Učilnica z računalniki in prostorom za delo v manjših skupinah, dostop do interneta, prostor za skupinsko diskusijo in predstavitev.

Učni izidi:

- Učenci bodo sposobni kritično analizirati naloge, povezane s trajnostjo, in oblikovati konkretne ukrepe za reševanje teh nalog.
- Učenci bodo izboljšali svoje sposobnosti sodelovanja pri oblikovanju in predstavitvi trajnostnih rešitev.
- Učenci bodo razumeli pomen povezovanja ekoloških in družbenih vidikov pri iskanju trajnostnih rešitev.

Potek vaje:

Uvod in predstavitev puščičnega diagrama (10 minut):

Učitelj predstavi puščični diagram in pojasni, kako se uporablja za strateško načrtovanje trajnostnih rešitev. Diagram, znan tudi kot "pajkova mreža", simbolizira povezanost nalog in aktivnosti, potrebnih za doseg ciljev, ki so kot "verzi" v pesmi trajnostnega razvoja. Nudi vpogled v ključne povezave znotraj celovitega procesa.

Puščični diagram se navezuje na štiri ključne faze projekta:

- Faza sanjanja: V tej začetni fazi učenci ustvarjajo vizijo trajnostnih rešitev, tako da raziskujejo možnosti in ideje brez omejitev.
- Faza načrtovanja: V drugi fazi začnejo oblikovati strategije za uresničitev ključnih nalog. K načrtovanju spadajo aktivnosti, kot so dodelitev nalog, poraba virov in uporaba raznih orodij.
- Faza izvajanja: Učenci izvajajo načrtovane naloge in spremljajo napredek. Učitelj jih vodi skozi delovne postopke in usklajuje naloge v realnem času.
- Faza praznovanja: Po zaključku učenci praznujejo svoje dosežke. Praznovanje je pomembno, saj odpira razmislek o dosežkih, evalvacijo in prilagoditve za nadaljevanje projekta.

Raziskovanje virov in brainstormanje (30 minut):

Učenci v manjših skupinah raziskujejo vire, kot so članki, videi ali primeri trajnostnih praks, ki so povezani z izzivi trajnostnega razvoja. Poiščejo naloge in aktivnosti, potrebne za doseg ciljev, in jih zapišejo na samolepilne lističe. Učitelj jih spodbuja k odprtemu iskanju idej brez kritike, saj je v fazi možganske nevihte ključno zbrati čim bolj širok nabor nalog.

Analiza nalog glede na faze (20 minut):

Skupine razvrstijo naloge na štiri faze (sanjanje, načrtovanje, izvajanje, praznovanje). Učitelj vodi diskusijo, kako so naloge povezane med seboj in katere je mogoče vključiti v različne faze. Učenci argumentirajo svoje izbire in naloge sistematično umeščajo v ustrezne faze v diagramu.

Povezovanje nalog in iskanje rešitev (20 minut):

Učenci ustvarijo logične povezave med nalogami, da ponazorijo, kako bo projekt napredoval. Vsaka naloga mora imeti vhodne in izhodne povezave. Učitelj učence spodbuja, da poiščejo manjkajoče naloge in jih dodajo v diagram. V tej fazi učenci izboljšajo razumevanje celostnega pristopa in sistemskih povezav v projektu.

Primer na pregledu

Namen vaje je, da učenci skozi poglobljeno poslušanje in strukturirano refleksijo razvijejo sposobnost analizirati probleme ter širše gledati na izzive, s katerimi se soočajo. Cilj je, da učenec, ki predstavi izziv, pridobi drugačno razumevanje situacije, medtem ko ostali krepijo veščine poslušanja, analitičnega mišljenja in sodelovanja.

Trajanje aktivnosti:

70–90 minut

Potrebščine:

- V krogu razporejeni stoli za odprto in enakovredno razpravo.
- Listi in pisala za zapisovanje misli in vpogledov.
- Ura z alarmom in nekdo, ki v vlogi časomerilca spremlja posamezne korake v procesu.

Ekosocialne kompetence:

- Sposobnost refleksije: Učenci razvijajo sposobnost analiziranja lastnih in tujih izzivov
- Sodelovanje in skupnostno delovanje: Učenci aktivno sodelujejo in gradijo zaupanje v skupino.
- Empatija in sočutje do drugih: Učenci se učijo razumeti in podpirati sošolce pri njihovih izzivih.
- Etično odločanje in odgovornost: Učenci raziskujejo moralne in etične vidike oblikovanja rešitev izzivov.
- Kreativno reševanje problemov: Učenci se učijo prepoznati različne perspektive in oblikovati inovativne pristope k problemom.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Miren prostor brez motenj, ki omogoča osredotočenost na komunikacijo.

Učni izidi:

- Učenci bodo razumeli proces globokega poslušanja in premišljenega postavljanja vprašanj ter ga znali uporabiti v razpravi.
- Učenci bodo razvili sposobnost refleksije in analize problemov z različnih perspektiv.
- Učenci bodo izboljšali sodelovalne in komunikacijske veščine pri skupinskem delu.
- Učenci bodo oblikovali konstruktivne in premišljene odzive na izzive, s katerimi se soočajo njihovi vrstniki.
- Učenci bodo prepoznali pomen empatije in etičnega premisleka ob reševanju problemov.

Potek vaje:

Priprava prostora in uvod (10 minut):

Učitelj razporedi stole v krogu, da spodbudi odprto komunikacijo. Učencem predstavi namen in pravila vaje. Poudari pomen varnega prostora, v katerem je vsak prispevek enakovreden. Opozori, da cilj vaje ni iskati hitre rešitve, temveč širiti perspektive s premišljenimi vprašanji.

Izbira učenca, ki predstavi izziv (5 minut):

Skupina izbere učenca, ki bo predstavil izziv, s katerim se trenutno sooča. Če potrebuje pomoč, mu lahko učitelj postavi nekaj usmerjevalnih vprašanj, na primer:

- *S kakšnim izzivom se trenutno soočaš?*
- *Bi ti koristilo pridobiti širši pogled na problem?*
- *Kaj te najbolj obremenjuje?*

Predstavitev izziva (10–15 minut):

Izbrani učenec podrobno predstavi svoj izziv. Ostali učenci poslušajo v tišini, ne da bi ga prekinjali ali komentirali. Njihova naloga je, da se osredotočijo na vsebino zgodbe, občutke in širši kontekst.

Razmislek in zapisovanje opažanj

(5 minut):

Učenci si vzamejo nekaj minut časa za razmislek o slišnem in na papir zapišejo ključne misli, občutke ali vprašanja, ki so se jim porajala ob poslušanju.

Postavljanje vprašanj (10 minut):

Učenci izmenično postavljajo odprta vprašanja, ki pomagajo sošolcu z izzivom bolje razumeti lastno situacijo. Poudarek je na vprašanju, ne na odgovoru. Primeri vprašanj:

- *Kaj bi se zgodilo, če bi pogledal na situacijo z drugega zornega kota?*
- *Katere tvoje vrednote so na največji preizkušnji?*
- *Kako bi lahko na razmere gledal nekdo, ki te dobro pozna?*

Tiha refleksija (5 minut):

Učenec, ki je predstavil izziv, ima nekaj minut časa, da razmisli, katera vprašanja so mu pomagala in katere nove uvide je pridobil. Svoja spoznanja zapiše.

Povzetek in zaključek (10 minut)

Učenec povzame ključne vpogleds. Razloži, kako jih bo uporabil pri nadaljnjem soočanju z izzivom. Sledi refleksija o procesu ob vprašanjih:

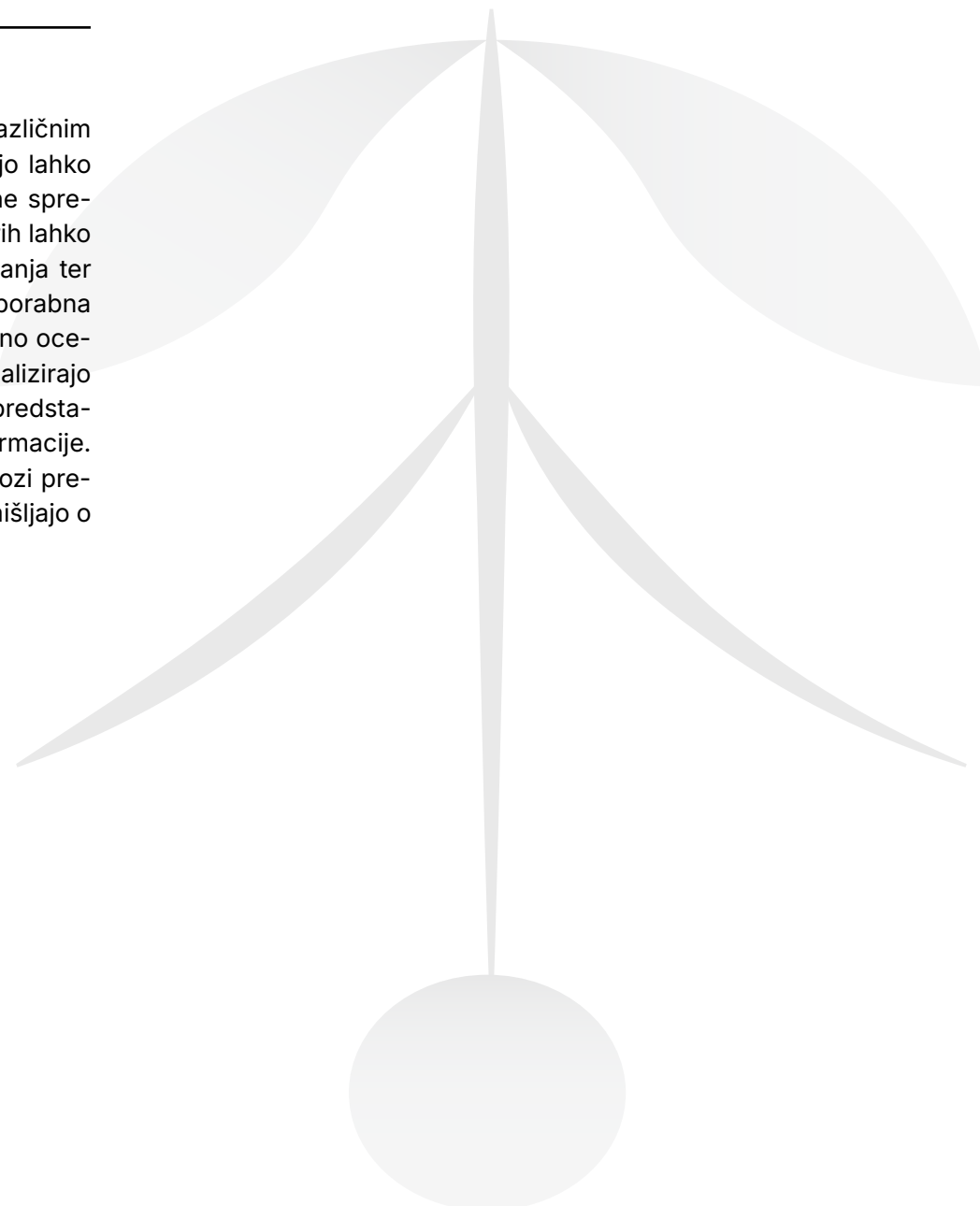
- *Kaj smo se naučili?*
- *Kako lahko naučeno metodo uporabimo v drugih situacijah?*
- *Kako smo se počutili ob poglobljenem poslušanju in raziskovanju izziva?*

Zaključimo z mislijo, da premišljeno postavljanje vprašanj odpira prostor za učenje, razvoj in razumevanje.

Možnosti uporabe vaje v različnih kontekstih:

Primer na pregledu je vsestransko uporabna vaja, ki jo je možno prilagoditi različnim kontekstom onkraj individualnih izzivov posameznega učenca. Uporabimo jo lahko pri obravnavi kompleksnih družbenih in okoljskih vprašanj, kot so podnebne spremembe, trajnostni razvoj, družbena neenakost ali etične dileme. V teh primerih lahko učenci analizirajo določeno problematiko in z metodo usmerjenega poslušanja ter premišljenih vprašanj poglobljajo razumevanje perspektiv in rešitev. Vaja je uporabna za razmislek o izvedenih delih, izdelkih ali projektih. Učenci lahko strukturirano ocenijo ustvarjalne, raziskovalne ali praktične rezultate ter jih izboljšajo. Lahko analizirajo učne projekte, umetniška dela, raziskovalne naloge, novinarske prispevke in predstavitve. Lahko spodbudijo konstruktiven razmislek in kakovostne povratne informacije. Vaja je koristna pri obravnavi etičnih dilem in odločitev, kjer lahko učenci skozi premišljeno voden pogovor raziskujejo moralne vidike določene situacije in razmišljajo o posledicah različnih odločitev.

POVZETO IN PRIREJENO PO
PRESENCING INSTITUTE - [U-SCHOOL.ORG](https://u-school.org)

1-2-3 VSI!

Namen vaje je vključiti učence v dinamičen proces iskanja odgovorov na zastavljeni izziv. Cilj je spodbuditi sodelovanje vseh in oblikovati okolje, v katerem so ideje vsakega učenca obravnavane enakovredno. Vaja omogoča hitro generiranje in razvoj idej ob skupinskem delu, kar izboljšuje kakovost predlaganih rešitev.

Trajanje aktivnosti:

45 minut

Potrebščine:

- Flipchart ali tabla za zapisovanje idej in povratnih informacij.
- Pisala in listi.
- Samolepilni lističi za beležke po posameznih fazah.

Ekosocialne kompetence:

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Aktivno vključevanje vseh učencev v proces iskanja rešitev in ustvarjanja skupnih idej.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razmišljanje o idejah drugih in nadgrajevanje teh idej na podlagi novih spoznanj in perspektiv.
- Kreativno reševanje problemov: Sposobnost generiranja novih, inovativnih idej ter iskanja rešitev, ki so relevantne za zastavljeni izziv.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje različnih pogledov ter

spoštovanje idej in predlogov, ki izhajajo iz različnih življenjskih izkušenj in ozadij.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Prostor mora omogočati gibanje in interakcijo med učenci

Učni izidi:

- Učenci se naučijo učinkovito generirati ideje in prispevati k iskanju rešitev v sodelovanju z drugimi.
- Učenci izboljšajo svojo sposobnost analize in refleksije o idejah drugih ter razvoj novih rešitev na podlagi teh idej.
- Učenci razvijejo sposobnost sodelovati v skupinskih nalogah, kar vodi k večji povezanosti in skupnemu razumevanju.
- Učenci povečajo sposobnost kreativnega reševanja problemov in iskanja trajnostnih rešitev v skupinskem procesu.

Potek vaje:

Priprava in uvod (5 minut):

Ko učitelj predstavlja vajo "1-2-3-VSI!", pojasni, da jo sestavljajo štiri faze, skozi katere se razvijajo in nadgrajujejo ideje. Vsi učenci bodo imeli priložnost prispevati svoje misli in potem sodelovati pri oblikovanju rešitev v manjših skupinah. Učitelj jih spodbuja k ustvarjalnosti brez omejevanja.

Samostojni premislek (1 minuta):

Učenci si vzamejo eno minuto za premislek o zastavljenem izzivu (npr. "Kako bi izboljšali trajnostne prakse v šoli?"). Vsak zase si zabeleži, česa se je domislil. Pomembno je, da razmislijo posamično, brez vpliva drugih.

Možganska nevihta v parih (2 minuti):

Po samostojnem razmisleku učenci oblikujejo pare in podelijo svoje ideje s partnerjem. Par skupaj razmisli, kako bi bilo mogoče povezati ideje in jih še dodatno razviti. V tej fazi je pomembno, da ne ocenjujeta idej, temveč jih zgolj razvijata in nadgrajujeta.

Povezovanje idej v četvorkah (4 minute):

Pari se združijo v četvorke. Vsak par predstavi ideje iz prejšnjega kroga in potem v četvorki vsi štirje skupaj razpravljajo o idejah, ki so najbolj obetavne in jih še dodatno nadgrajujejo in izboljšujejo.

Poročanje pred celotno skupino (5 minut):

Vsaka skupina predstavi eno ključno idejo pred vsemi. Učitelj zbira vse predstavljene ideje in spodbuja diskusijo. Učenci izberejo idejo, ki jim je bila najbolj všeč, in povedo, zakaj. Razmislijo, kako bi jo lahko še izboljšali. Učitelj povzame glavne ugotovitve.

Zaključek (5 minut):

Učenci razmislijo o tem, kaj so se naučili, kako so sodelovali in kako bi lahko novo znanje uporabili pri drugih nalogah in izzivih.

POVZETO IN PRIREJENO PO
LIBERATING STRUCTURES -
[LIBERATINGSTRUCTURES.COM](https://www LiberatingStructures.com)

Dialog raziskovanja in akcije

Vaja spodbuja učence k aktivnemu sodelovanju, ko iščejo rešitve za kompleksne izzive in pri tem prepoznajo vedenja in prakse, ki pozitivno odstopajo od ustaljenih norm. S strukturiranim dialogom razvijajo inovativne rešitve, tako da izhajajo iz lastnih idej in navdihujejo drugačna vedenja. Vaja krepi trajnostne rešitve lokalnih problemov, ki jih učenci sami odkrijejo in razvijejo, in spodbuja širjenje pozitivnih sprememb. Poleg tega učenci gradijo odnose z vrstniki, s katerimi običajno ne sodelujejo.

Trajanje aktivnosti:
45–60 minut

Potrebščine:

- Pisala in listi za beleženje odgovorov.
- Tabla ali plakat za zapisovanje ključnih spoznanj.
- Prostori za manjše skupine (če je potrebno).

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza informacij in prepoznavanje priložnosti.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Aktivno udeleževanje pri reševanju izzivov.
- Kreativno reševanje problemov: Razvijanje inovativnih in izvedljivih rešitev.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje različnih perspektiv.

Priporočena starost:
14–18 let

Prostor učenja:

Učilnica z možnostjo delitve v manjše skupine ali krožno razporeditev.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo obstoječe dobre prakse in njihove učinke.
- Učenci analizirajo izzive in prepoznajo ovire za izboljšanje.
- Učenci predlagajo izvedljive in inovativne rešitve.
- Učenci izboljšajo sodelovanje in komunikacijske veščine.

Potek vaje:

Priprava in uvod (5 minut):

Ko učitelj predstavlja vajo "1-2-3-VSI!", pojasni, da jo sestavljajo štiri faze, skozi katere se razvijajo in nadgrajujejo ideje. Vsi učenci bodo imeli priložnost prispevati svoje misli in potem sodelovati pri oblikovanju rešitev v manjših skupinah. Učitelj jih spodbuja k ustvarjalnosti brez omejevanja.

Samostojni premislek (1 minuta):

Učenci si vzamejo eno minuto za premislek o zastavljenem izzivu (npr. "Kako bi izboljšali trajnostne prakse v šoli?"). Vsak zase si zabeleži, česa se je domislil. Pomembno je, da razmislijo posamično, brez vpliva drugih.

Možganska nevihta v parih (2 minuti):

Po samostojnem razmisleku učenci oblikujejo pare in podelijo svoje ideje s partnerjem. Par skupaj razmisli, kako bi bilo mogoče povezati ideje in jih še dodatno razviti. V tej fazi je pomembno, da ne ocenjujeta idej, temveč jih zgolj razvijata in nadgrajujeta.

Povezovanje idej v četvorkah (4 minute):

Pari se združijo v četvorke. Vsak par predstavi ideje iz prejšnjega kroga in potem v četvorki vsi štirje skupaj razpravljajo o idejah, ki so najbolj obetavne in jih še dodatno nadgrajujejo in izboljšujejo.

Poročanje pred celotno skupino

(5 minut):

Vsaka skupina predstavi eno ključno idejo pred vsemi. Učitelj zbira vse predstavljene ideje in spodbuja diskusijo. Učenci izberejo idejo, ki jim je bila najbolj všeč, in povedo, zakaj. Razmislijo, kako bi jo lahko še izboljšali. Učitelj povzame glavne ugotovitve.

Zaključek (5 minut):

Učenci razmislijo o tem, kaj so se naučili, kako so sodelovali in kako bi lahko novo znanje uporabili pri drugih nalogah in izzivih.

POVZETO IN PRIREJENO PO
LIBERATING STRUCTURES -
[LIBERATINGSTRUCTURES.COM](https://www LiberatingStructures.com)

Prebrisana vprašanja

Učenci razvijajo sposobnost soočanja z nasprotujočimi si strategijami in odkrivajo njihove komplementarnosti. Prepoznavajo skrite povezave med na videz nezdružljivimi koncepti ter razvijajo strategije, kako jih usklajevati. Cilj je spodbuditi strateško razmišljanje, pri katerem se izogibamo enosmernemu pristopu. Namesto tega je poudarek na celostnih rešitvah.

Trajanje aktivnosti:
30 minut

Potreščine:

- Stoli, postavljeni za delo v manjših skupinah (4–6 učencev).
- Pisala in papir za zapisovanje vprašanj.
- Tabla ali stenski papir za predstavitev najboljših vprašanj.

Ekosocialne kompetence:

- Povezanost med ekologijo in družbo: Razumevanje soodvisnosti med družbenimi in ekološkimi sistemi.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Spodbujanje razumevanja nasprotujočih si pogledov in interesov.
- Etično odločanje in odgovornost: Iskanje ravnovesja med nasprotujočimi si interesi za pravične in trajnostne rešitve.
- Sistemsko razmišljanje: Analiziranje paradoksnih strategij v širšem družbenem in okoljskem kontekstu.

Priporočena starost:
14–18 let

Prostor učenja:

Učilnica, urejena za delo v majhnih skupinah, z osrednjim prostorom, v katerem lahko učenci delijo ideje in jih vizualno predstavijo.

Učni izidi:

- Učenci oblikujejo prebrisana vprašanja, ki razkrivajo paradokse, a komplementarne strategije.
- Učenci prepoznajo vrednost paradoksov pri reševanju kompleksnih problemov.
- Učenci izboljšajo sposobnost analize in refleksije skozi sodelovanje.
- Učenci razvijejo celostno razmišljanje in krepijo sposobnost spopadanja s kompleksnimi izzivi.

Potek vaje:

Uvod v koncept prebrisanih vprašanj (5 minut):

Učitelj predstavi, kako pomembni so paradoksi pri razumevanju kompleksnih situacij. Pojasni, da prebrisana vprašanja vključujejo dve nasprotujoči si, a komplementarni strategiji. Predstavi nekaj primerov, na primer:

- »Kako smo lahko prilagodljivi in hkrati osredotočeni na cilj?«
- »Kako lahko spodbujamo individualnost in hkrati krepimo skupnost?«

Učitelj razloži, da cilj vaje ni razrešiti tovrstne paradokse, ampak jih razumeti in raziskovati.

Oblikovanje prebrisanih vprašanj (10 minut):

Učenci individualno razmislijo o paradoksih, ki jih opazijo v šoli ali družbi. Nato se združijo v skupine po 4–6 in delijo svoje ideje. Skupina izbere najbolj zanimiva vprašanja in jih zapiše na list. Učitelj spodbuja učence k jasnosti in ustvarjalnosti z vprašanji, na primer:

- »Kako lahko hkrati spodbujamo sodelovanje in tekmovalnost?«

Delitev in izpopolnjevanje vprašanj (10 minut):

Vsaka skupina predstavi svoja vprašanja razredu. Učitelj vodi razpravo, v kateri učenci dopolnijo in izboljšajo vprašanja z dodatnimi primeri in razmisleki. Spodbujajte učence k razmisleku o praktični uporabi teh vprašanj pri reševanju konkretnih izzivov.

Refleksija in zaključek (5 minut):

Učitelj zaključi vajo z vprašanji za refleksijo:

- »Katero vprašanje se vam zdi najbolj učinkovito in zakaj?«
- »Kako bi lahko uporabili prebrisana vprašanja pri odločanju v vsakdanjiku?«
- »Kaj ste se naučili o pomenu paradoksov pri razumevanju kompleksnih situacij?«

POVZETO IN PRIREJENO PO
LIBERATING STRUCTURES -
LIBERATINGSTRUCTURES.COM

Pogovorna kavarna

Pogovorna kavarna odpira prostor za raziskovanje pomembnih vprašanj tako, da spodbuja globlje razumevanje. Udeležencem omogoča izražanje mnenj, poslušanje in povezovanje na človeški ravni. Cilj je podpreti odprt dialog, neobremenjen z nalogami in pričakovanji, temveč s poudarkom na izmenjavi idej, radovednosti in spontanosti.

Trajanje aktivnosti:

60 minut

Potrebščine:

- Mize in stoli za manjše skupine (4–5 učencev na mizo).
- Pisala in papir za zapisovanje ključnih točk.
- Kartice z vprašanji ali temami za razpravo.
- Predmeti za vlogo »pogovornega predmeta« (npr. kamen, pero, simbolni predmeti).
- Flipchart listi za zapisovanje uvidov ali risanje »namiznega prta«.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razvijanje razumevanja potreb drugih in vpliva teh potreb na razpravo.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza idej, razmislek o njihovem vplivu in povezavah z vsakdanjimi izzivi.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje v dialogu, ne da bi poskušali neposredno ukrepati.

- Socialna pravičnost in solidarnost: Upoštevanje različnih perspektiv ter zagotavljanje prostora za izražanje vseh mnenj.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Prostorna učilnica ali dovolj velik prostor, ki omogoča skupinsko delo okrog več različnih miz.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo veščine jasnega izražanja mnenj in aktivnega poslušanja.
- Učenci reflektirajo o pomenu spoštljivega dialoga brez sodb in pritiskov k ukrepanju.
- Učenci povezujejo nove perspektive z osebnimi izkušnjami in družbenimi izzivi.
- Učenci pridobijo izkušnje, kako negotovati vključujoč dialog z opiranjem na simbole in ustvarjalnim zapisovanjem uvidov.

Potek vaje:

Priprava

Učitelj pripravi mize za manjše skupine (4–5 učencev na mizo) in določi pogovorni predmet za izražanje mnenj. Na mize postavi kartice z vprašanji za spodbujanje razprave. Na primer:

- *"Kako lahko skupaj rešujemo lokalne okoljske izzive?"*
- *"Kaj lahko storimo, da bi bila šola bolj vključujoča?"*

Uvod in šest dogovorov (5 minut):

Učitelj predstavi pravila, znana kot »šest dogovorov Pogovorne kavarne«:

- Ko poslušаш, bodi radoveden.
- Ko govoriš, bodi iskren.
- Na kratko povej, kar je bistveno.
- Poveži svoje misli z mislimi drugih.
- Govori iz srca.
- Sprejmi, da bo izid nepopoln.

Prvi krog razprave (15 minut):

Učenci v majhnih skupinah začnejo razpravo. Pogovorni predmet kroži po skupini – tisti, ki ga drži, ima priložnost govoriti brez prekinjanja. Gostitelj skupine beleži ključne misli na »namizni prt« (flipchart papir).

Menjava miz (15 minut):

Po prvem krogu učenci zamenjajo mize (vsi razen gostitelja). Gostitelj za novo skupino

povzame ključne ideje, potem skupaj nadaljuje z razpravo in dodajajo svoje poglede.

Poglobitev in povzetek (20 minut):

Učenci se vrnejo k svojim prvotnim mizam in gostitelji zanje povzamejo ključne ideje. V skupinah razpravljajo o najpomembnejših uvidih in jih povežejo s širšim kontekstom. Učitelj lahko uporabi vprašanja za poglobitev, denimo:

- *"Kako se zbrane ideje povezujejo z našimi izzivi?"*
- *"Katera perspektiva vas je najbolj presenetila?"*

Zaključek in refleksija (5 minut):

Učitelj vodi refleksijo z vprašanji:

- *"Kaj ste se naučili o poslušanju drugih?"*
- *"Kako lahko to znanje uporabimo v šolskem ali družbenem okolju?"*

Učenci lahko rišejo ali zapisujejo uvide na flipchart »prte«. Kasneje jih lahko v razredu izobesijo in naredijo razstavo.

Pomembni napotki za učitelja:

- Vedno uporabljajte pogovorni predmet, saj tako bistveno vplivate na kakovost dialoga.
- Gostitelj skupine naj vedno na kratko opozori na šest dogovorov pred začetkom razprave.
- Učence spodbujajte k ustvarjalnemu zapisovanju ali risanju idej na »prte«.
- Če pride do težav, vprašajte: *»Ali sledimo našim dogovorom?«*

Modre množice

Vaja omogoča sodelovanje in raziskovanje konkretnih izzivov s kolektivno modrostjo. Osrednji namen je spodbujanje empatije, kritičnega razmišljanja in sodelovanja, ko oblikujemo trajnostne rešitve. Med cilje spadajo razvijanje veščin aktivnega poslušanja, oblikovanje praktičnih predlogov in razumevanje vpliva skupinskih rešitev na širši kontekst.

Trajanje aktivnosti:
60 minut

Potrebščine:

- Stoli, razporejeni v krogu ali v manjših skupinah.
- Pisala in papir za beleženje predlogov in rešitev.
- Tabla ali flipchart za zapis ključnih ugotovitev.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje potreb in izzivov drugih ter razvoj trajnostnih rešitev.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza in vrednotenje predstavljenih problemov ter oblikovanje premišljenih predlogov.
- Sistemsko razmišljanje: Razumevanje vpliva posameznih rešitev na širši sistem.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje pri iskanju rešitev in podajanju mnenj.

Priporočena starost:
15–18 let

Prostor učenja:

Prostor naj bo pripravljen tako, da sedijo učenci v krogu ali v manjših skupinah po 6–8.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo ključne vidike problema in oblikujejo izvedljive rešitve.
- Učenci razvijejo empatijo in izboljšajo sposobnost sodelovanja pri skupinskem delu.
- Učenci uporabijo kritično mišljenje za oblikovanje premišljenih in trajnostnih predlogov.
- Učenci premislijo pomembnost sodelovanja in kolektivne modrosti pri reševanju problemov.

Potek vaje:

Priprava:

Prostor naj bo pripravljen tako, da sedijo učenci v krogu ali v manjših skupinah po 6–8. Na tako imenovanem vročem stolu sedi učenec z izzivom in predstavlja svoj izziv / problem. Svetovalna skupina okrog njega aktivno sodeluje pri iskanju rešitev.

Predstavitev izziva (5 minut):

Učenec z izzivom predstavi svoj problem, izziv ali vprašanje. Jasno in podrobno opiše, kako je problem že poskušal rešiti. Svetovalna skupina posluša, ne da bi ga prekinjala, in si zapisuje ključne točke.

Vprašanja za pojasnitev (5 minut):

Svetovalna skupina zastavlja odprta vprašanja, da bi bolje razumela problem. Na primer:

- "Kaj točno je največji izziv?"
- "Kaj bi bila po tvojem mnenju idealna rešitev?"

Izpraševalec odgovarja jedrnato in natančno.

Podajanje predlogov in rešitev (15 minut):

Svetovalna skupina podaja predloge in ideje, medtem ko učenec z izzivom tiho posluša. Predlogi naj bodo konkretni, izvedljivi in osredotočeni na rešitve.

Na primer:

- "Kaj, če bi razdelil naloge glede na to, v čem so člani skupine močni?"

- "Kako bi lahko v proces vključil redne povratne informacije?"

Razprava in izbor rešitev (20 minut):

Učenec z izzivom se vrne v razpravo in komentira predlagane rešitve. Skupaj s svetovalno skupino izbere najprimernejše predloge in oblikuje izvedbeni načrt. Učitelj usmerja razpravo in skrbi, da se učenci osredotočajo na praktične korake.

Zaključek in refleksija (15 minut):

Učitelj povzame ključne ugotovitve in vodi refleksijo z vprašanji, na primer:

- "Kaj ste se naučili o pomenu različnih perspektiv pri reševanju problemov?"
- "Kako lahko to metodo uporabimo pri drugih izzivih?"

Učenci lahko zapišejo svoje zaključke, da jim služijo kot opomnik v prihodnosti.

Pomembni napotki za učitelja:

- Poskrbite, da vsi učenci dobijo priložnost sodelovati.
- Spodbujajte pozitivno in vključujoče okolje, v katerem se vsi počutijo spoštovane.
- Uporabite dodatna vprašanja, da skupino spodbudite, kadar obmolkne, na primer: "S kakšnimi majhnimi koraki bi hitro izboljšali situacijo?"

POVZETO IN PRIREJENO PO
LIBERATING STRUCTURES -
LIBERATINGSTRUCTURES.COM

Šest klobukov razmišljanja

Namen vaje je učencem predstaviti sistematičen in strukturiran način razmišljanja, s katerim si lahko pomagajo celovito razumeti določeno temo ali problem. Cilji so: razviti veščine kritičnega in ustvarjalnega mišljenja, spodbujati večplastno analizo ter izboljšati sodelovalne in komunikacijske spretnosti. Učenci spoznajo, da ni enega samega pravilnega načina razmišljanja, saj vsaka perspektiva prispeva k boljšemu razumevanju in odločanju.

Trajanje aktivnosti:
60–90 minut

Potrebščine:

- Šest barvnih klobukov ali trakov (bel, rdeč, črn, rumen, zelen, moder), ki simbolizirajo različne načine razmišljanja.
- Tabla ali velik list papirja za beleženje ključnih ugotovitev vsakega klobuka.
- Pisala in listi, da lahko učenci zapisujejo misli in opažanja.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Učenci se učijo sistematičnega in večplastnega razmišljanja.
- Sodelovanje in komunikacija: Učenci sodelujejo v strukturirani diskusiji in poslušajo argumente drugih.
- Kreativno reševanje problemov: Učenci razvijajo sposobnost iskanja inovativnih rešitev skozi različne načine razmišljanja.
- Empatija in razumevanje: Učenci razumejo, da lahko na isto situacijo gledamo z različnih zornih kotov.

Priporočena starost:
10–18 let

Prostor učenja:

Učilnica naj bo urejena tako, da omogoča tekočo komunikacijo med učenci. Priporočljivo je, da sedijo v krogu ali v skupinah, da se lažje izražajo in slišijo prispevke drugih.

Učni izidi:

- Učenci bodo razvili sposobnost razmišljanja z različnih perspektiv in pri tem prepoznali prednosti vsakega pristopa.
- Učenci bodo izboljšali sposobnost sodelovanja in izražanja argumentov pri skupinskem delu.
- Učenci bodo sposobni ločiti med dejstvi, čustvi, kritikami, priložnostmi, kreativnimi rešitvami in strateškim načrtovanjem.

Potek vaje:

Učitelj pripravi prostor tako, da so učenci posedeni v krogu ali v skupinah. Predstavi "Šest klobukov razmišljanja" in avtorja metode Edwarda de Bona. Pojasni, da vsak klobuk predstavlja značilen način razmišljanja in da bodo učenci skozi vajo raziskali temo ali problem na šest različnih načinov. Klobuki so:

- **Beli klobuk** se osredotoča na dejstva in informacije. Z njim učenci razčlenijo objektivne, preverljive podatke.
- **Rdeči klobuk** je za izražanje čustev, intuicije in občutkov. Učenci se poglobijo v občutke, ki jih v njih vzbudi obravnavani problem.
- **Črni klobuk** spodbuja kritično mišljenje in opozarja na morebitne težave ali tveganja. Učenci razmislijo, kaj bi lahko šlo narobe.
- **Rumeni klobuk** odpira optimističen pogled na situacijo in iskanje pozitivnih plati. Učenci prepoznajo prednosti in koristi predlaganih rešitev.
- **Zeleni klobuk** spodbuja kreativnost, inovativnost in iskanje alternativ. Učenci razmišljajo izven ustaljenih okvirjev.
- **Modri klobuk** usmerja celoten proces razmišljanja, povezuje različne perspektive in povzema ključne ugotovitve.

Ko učitelj predstavi klobuke, opiše temo, ki se ji bodo posvetili, denimo kaj aktualnega iz učnega načrta, izziv v šolski skupnosti ali kak drug stvaren problem. Učenci prejmejo klobuke različnih barv (med razpravo jih lahko tudi izmenjujejo) in postopno raziskujejo problem z različnih perspektiv.

V prvi fazi posamično razmislijo o temi s stališča svojega klobuka. Beležijo ključne misli in opažanja, da jih bodo lahko kasneje predstavili skupini. V drugi fazi sledi strukturirana diskusija, v kateri vsak učenec prispeva perspektivo svojega klobuka. Učitelj skrbi za osredotočenost diskusije in dosledno upoštevanje perspektive vsakega klobuka.

Ko so vse perspektive obdelane, sledi refleksija o procesu. Učenci se pogovorijo o tem, kako jim je metoda pomagala globlje razumeti temo in kako jo lahko uporabijo v prihodnosti. V zaključni razpravi se osredotočijo na ključne ugotovitve in opazijo, kako se različni načini razmišljanja dopolnjujejo.

POVZETO IN PRIREJENO PO
UNTOOLS - [UNTOOLS.CO](https://untools.co)

Skupinski miselni vzorec

Učenci s skupinskim delom ustvarijo vizualni zemljevid idej, povezanih z določeno temo ali vprašanjem. Namen vaje je spodbuditi razmišljanje, povezovanje idej in sodelovanje. Z miselnim vzorcem učenci strukturirajo misli, raziskujejo perspektive in poglobljajo razumevanje obravnavane teme. Cilj je izboljšati sposobnost analiziranja kompleksnih vprašanj, sodelovanja ter oblikovanja jasnih, povezanih idej.

Trajanje aktivnosti:

45 minut

Potrebščine:

- Veliki listi (npr. flipchart ali A3).
- Barvni flomastri ali pisala.
- Post-it listki (po izbiri).

Ekosocialne kompetence:

- Kreativno reševanje problemov: Razvijanje ustvarjalnih pristopov h kompleksnim vprašanjem.
- Sistemsko razmišljanje: Prepoznavanje povezav in vzorcev med različnimi idejami ter analiza njihovih vplivov na celoto.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Spodbujanje skupinskega dela in aktivnega prispevka vseh učencev.
- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje različnih perspektiv in vključevanje idej drugih.

Priporočena starost:

12–16 let

Prostor učenja:

Prostor za skupinsko delo in ustvarjanje.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo veščine vizualizacije idej z miselnimi vzorci.
- Učenci izboljšajo sposobnost sodelovanja v skupinah in vključevanja različnih perspektiv.
- Učenci analizirajo in povežejo ideje, pri čemer prepoznajo ključne vzorce in povezave.
- Učenci s strukturirano obravnavo izboljšajo razumevanje kompleksnih tem.

Potek vaje:

Uvod (5 minut):

Učitelj začne z razlago, kaj je miselni vzorec in kako si z njim pomagamo vizualno organizirati ideje. Na tablo ali velik list napiše osrednjo temo, povezano z učno snovjo (npr. "Trajnostna prihodnost" pri geografiji ali "Vpliv tehnologije na družbo" pri družboslovju). Poudari, da je cilj vaje sodelovalno in kreativno raziskati povezave med idejami in izboljšati razumevanje teme.

Generiranje idej (10 minut):

Učenci najprej posamično razmislijo o svojih idejah in jih zapišejo na post-it listke ali v zvezek. Nato se zberejo v skupinah po 4–6 učencev in delijo svoje zamisli. Ideje zapisujejo na velik list, en član skupine pa jih organizira okoli osrednje teme. Učitelj jih spodbuja, naj vključijo čim več različnih vidikov.

Povezovanje in strukturiranje (10 minut):

Ko skupine zberejo ideje, poiščejo povezave med njimi. Uporabljajo puščice, črte ali simbole, da povežejo tiste, ki so si podobni ali so nekako povezani. Za poudarjanje ključnih povezav lahko uporabijo tudi barve. Učitelj postavlja vprašanja, kot

so: *"Kako so ideje povezane med seboj?"* ali *"Kateri koncepti se ponavljajo in so najbolj pomembni?"*

Analiza in poglobljena razprava

(15 minut):

Učenci v svojih skupinah analizirajo miselni vzorec. Na listu identificirajo glavne vzorce, teme ali ideje, ki pomembno nagovarjajo osrednjo temo. Učitelj vodi razpravo v skupinah z vprašanji, kot sta:

- *"Kateri koncepti imajo največji vpliv na osrednjo temo?"*
- *"Kako so posamezne ideje povezane z realnimi situacijami ali primeri iz vsakdanjega življenja?"*

Učenci razmislijo tudi o praktičnih ukrepih, ki temeljijo na njihovih ugotovitvah.

Zaključek in refleksija (5 minut):

Vsaka skupina predstavi svoj miselni vzorec celotnemu razredu. Učitelj povzame ključne ugotovitve in spodbudi učence k razmisleku o tem, kako nam miselni vzorci koristijo pri analizi in reševanju problemov. Zaključijo lahko z vprašanjem, na primer: *"Kako bi lahko to metodo uporabili pri drugih predmetih ali nalogah?"*

POVZETO IN PRIREJENO PO
PLAYS-IN-BUSINESS - [PLAYS-IN-BUSINESS.COM](https://www.plays-in-business.com)

TRIS

Vaja učencem pomaga prepoznati škodljive prakse, ki jih ovirajo pri skupinskem in projektnem delu. Z metodo TRIS v treh korakih analizirajo obstoječe vzorce, prepoznajo težave in oblikujejo rešitve ali izboljšanja. Cilj je spodbuditi kritično razmišljanje in ustvarjalnost izboljšati učinkovitost sodelovanja.

Trajanje aktivnosti:

45 minut

Potrebščine:

- Veliki listi papirja ali tabla za zapisovanje idej.
- Pisala in flomastri za učence.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Učenci analizirajo in ocenijo vpliv škodljivih praks na delovanje skupine.
- Sistemsko razmišljanje: Učenci povežejo vpliv posameznih praks s širšim kontekstom skupinskega dela.
- Kreativno reševanje problemov: Učenci oblikujejo praktične rešitve za izboljšanje sodelovanja.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Učenci se učijo timskega dela in učinkovitega sodelovanja.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Prostor za skupinsko delo.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo škodljive prakse, ki ovirajo uspešno sodelovanje v skupini.
- Učenci predlagajo izvedljive korake za odpravo teh praks in izboljšanje sodelovanja.
- Učenci izboljšajo sposobnost timskega dela in aktivne komunikacije.
- Učenci razvijejo zavedanje o vplivu lastnih dejanj na širšo okolico.

Potek vaje:

Metodo TRIS sestavljajo trije koraki, ki učence vodijo od oblikovanja najslabših možnih scenarijev do učinkovitih rešitev. Učenci delujejo v skupinah s 4–6 člani.

Na začetku učitelj predstavi osrednjo temo, na primer: *"Kako izboljšati sodelovanje pri skupinskih projektih?"* ali *"Kako zmanjšati stres pred testi?"* Učitelj razloži korake metode TRIS in spodbuja učence k odprtemu in ustvarjalnemu razmišljanju.

Ustvarjanje najslabših možnih scenarijev (10 minut):

Učenci v skupinah razpravljajo o tem, kaj bi morali storiti, da bi dosegli najslabši možni rezultat. Pri vprašanju glede sodelovanja lahko, na primer, predlagajo: *"Nihče ne posluša predlogov drugih,"* ali *"Nihče ne opravlja svojih nalog."* V vsaki skupini ideje zapisujejo na velike liste ali tablo. Učitelj učence spodbuja, da razmišljajo sproščeno in brez omejitev.

Prepoznavanje trenutnih praks

(10 minut):

Učenci pregledajo seznam najslabših praks, ki so ga sestavili, in razmislijo, katere od teh praks prepoznajo v lastnem delu

ali okolju. Učitelj vodi diskusijo z vprašanji, na primer: *"Ali se katera od teh praks pojavlja pri vašem delu?"* in *"Ali imate izkušnje s čim podobnim?"* Skupine ugotovitve zapišejo na drug seznam.

Oblikovanje rešitev (15 minut):

Skupine razmislijo, kako odpraviti prepoznane škodljive prakse. Za vsako prakso predlagajo prvi korak za izboljšanje, na primer: *"Vzpostavimo redne sestanke, da se sproti pogovarjamo o napredku,"* ali: *"Določimo jasna pravila za razdelitev nalog."* Učitelj spodbuja učence k oblikovanju konkretnih in izvedljivih predlogov.

Na koncu vsaka skupina predstavi razredu, kaj je ugotovila in kakšni so predlogi. Učitelj povzame ključne ugotovitve vseh skupin in učence povabi k razmisleku: *"Kaj smo se s to vajo naučili o sodelovanju in iskanju rešitev?"*

POVZETO IN PRIREJENO PO
LIBERATING STRUCTURES -
[LIBERATINGSTRUCTURES.COM](https://liberatingstructures.com)

Možganska nevihta

Namen vaje je hitro zbrati ideje in zaznave učencev glede določene teme ali problema ter jih organizirati v smiselne skupine. Cilj je omogočiti neomejeno generiranje predlogov brez takojšnjega vrednotenja, kar spodbuja ustvarjalnost in odprto izražanje. Učenci pridobijo sposobnost prepoznavati povezave med različnimi idejami, razvijajo kritično mišljenje ter pridobivajo izkušnje pri odločanju glede informacij, ki so ključne za nadaljnjo analizo ali oblikovanje rešitev.

Trajanje aktivnosti:
45 minut

Potrebščine:

- Tabla ali flipchart za beleženje idej in kategorizacijo predlogov.
- Pisala in papir za zapisovanje misli v začetni fazi.
- Kartončki ali samolepilni lističi, kamor učenci zapišejo svoje individualne ideje.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Učenci analizirajo predloge drugih, jih ovrednotijo ter povežejo v smiselne celote.
- Participacija in demokratično delovanje: Vsak učenec aktivno prispeva svoje ideje in sodeluje pri končnem oblikovanju rešitev.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Ideje ne ostanejo zgolj individualne, temveč se razvijajo skozi strukturirano skupinsko delo.
- Kreativno reševanje problemov: Učenci prepoznajo nove pristope k razumevanju teme ter predlagajo izvirne rešitve.

Priporočena starost:
12–18 let

Prostor učenja:

Učilnica ali prostor, v katerem se je možno organizirati v manjših skupinah in prosto gibati.

Učni izidi:

- Učenci pridobijo izkušnje s spontanim ustvarjanjem idej brez omejitev ali takojšnjega vrednotenja.
- Učenci se naučijo analizirati in kategorizirati različne ideje ter jih med seboj smiselno povezovati
- Učenci razvijajo sposobnost sodelovanja in sprejemanja različnih perspektiv pri oblikovanju skupnega razumevanja teme.
- Učenci pridobijo izkušnje pri odločanju o idejah, ki so najbolj relevantne za nadaljnjo obravnavo.

Potek vaje:

Uvod in postavljanje vprašanja (5 minut):

Učitelj na začetku razloži, da je Možganska nevihta tehnika, ki omogoča hitro in učinkovito zbiranje idej brez omejitev ali vrednotenja. Poudari, da je cilj zbrati čim širši nabor predlogov, zato je pomembno, da se učenci aktivno vključijo in so ustvarjalni. Pojasni, kakšna so pravila:

- V začetni fazi ni napačnih idej, vse so dobrodošle.
- Vsi učenci aktivno sodelujejo in prispevajo svoje predloge.
- Učenci idej ne ocenjujejo ali zavračajo, to sledi v kasnejših fazah.

Učitelj na tablo ali flipchart zapiše osrednje vprašanje, na katerega bodo učenci odgovarjali. To je lahko splošno ali specifično vprašanje, odvisno od konteksta, na primer:

- *Kako lahko izboljšamo trajnostne prakse v naši šoli?*
- *Katere so ključne ovire pri vzpostavljanju bolj vključujočega učnega okolja?*
- *Kako bi lahko zmanjšali količino zavržene hrane v šolski menzi?*

Učitelj poskrbi, da učenci razumejo vprašanje. Potrudi se ga zapisati tako, da omogoča odprt razmislek.

Generiranje idej (10 minut):

Vsak učenec prejme kartončke ali samolepilne listke, na katere zapiše svoje ideje. Vsaka ideja mora biti zapisana posebej in največ v treh vrsticah, da je zapis jasen in jedrnat. V tej fazi učenci delujejo individualno. Pomembno je, da si vsak vzame dovolj časa za razmislek in se ne zanaša na ideje drugih. Če kdo potrebuje pomoč pri zapisovanju, mu lahko pomagajo sošolci ali učitelj. Učitelj spodbuja učence, da pišejo spontano in hitro ter ne premišljujejo o popolnosti svojih idej. Če kdo želi prispevati več idej, lahko izpolni več kartončkov.

Zbiranje in predstavitev idej (5 minut):

Učitelj zbere vse listke, jih premeša in začne pripenjati na tablo ali flipchart. Glasno prebere vsako idejo, da se vsi učenci seznanijo z njo. V tej fazi je pomembno, da nobene ideje ne zavrne ali ocenjuje, saj ta korak sledi kasneje. Če se kakšna ideja ponovi, učitelj pri učencih preveri, ali želijo podvojene predloge združiti v enega skupnega. Če toodobrijo, jih združi, toda nobenega ne sme odstraniti brez soglasja skupine.

Kategorizacija in analiza (10 minut)

Ko so vse ideje zapisane in predstavljene, sledi faza organizacije in razvrščanja predlogov. Učitelj vodi učence pri združevanju sorodnih predlogov v logične skupine. Učenci skupaj analizirajo listke in jih razvrščajo po tematikah. V tej fazi se pogosto zgodi, da odkrijejo nepričakovane povezave, s čimer dodatno poglobijo razumevanje vprašanja.

Učitelj učence spodbuja k razpravi:

- *Kateri predlogi so si podobni in jih lahko združimo?*
- *Katere ideje se ponavljajo in bi jih lahko združili v novo, bolj celovito idejo?*
- *Ali se kateri predlogi med seboj dopolnjujejo?*

Pri združevanju idej je ključno, da proces ostane participativen in da učitelj ne odloča sam, temveč spodbuja učence k skupnemu odločanju.

Razprava o rezultatih in določitev nadaljnjih korakov (10 minut):

Ko so vse ideje kategorizirane, učitelj vodi diskusijo:

- *Kaj nam povedo zbrane ideje?*
- *Katere vzorce opazate?*
- *Katere skupine idej so najbolj pomembne za nadaljnjo obravnavo?*

Glede na naravo vaje lahko učenci:

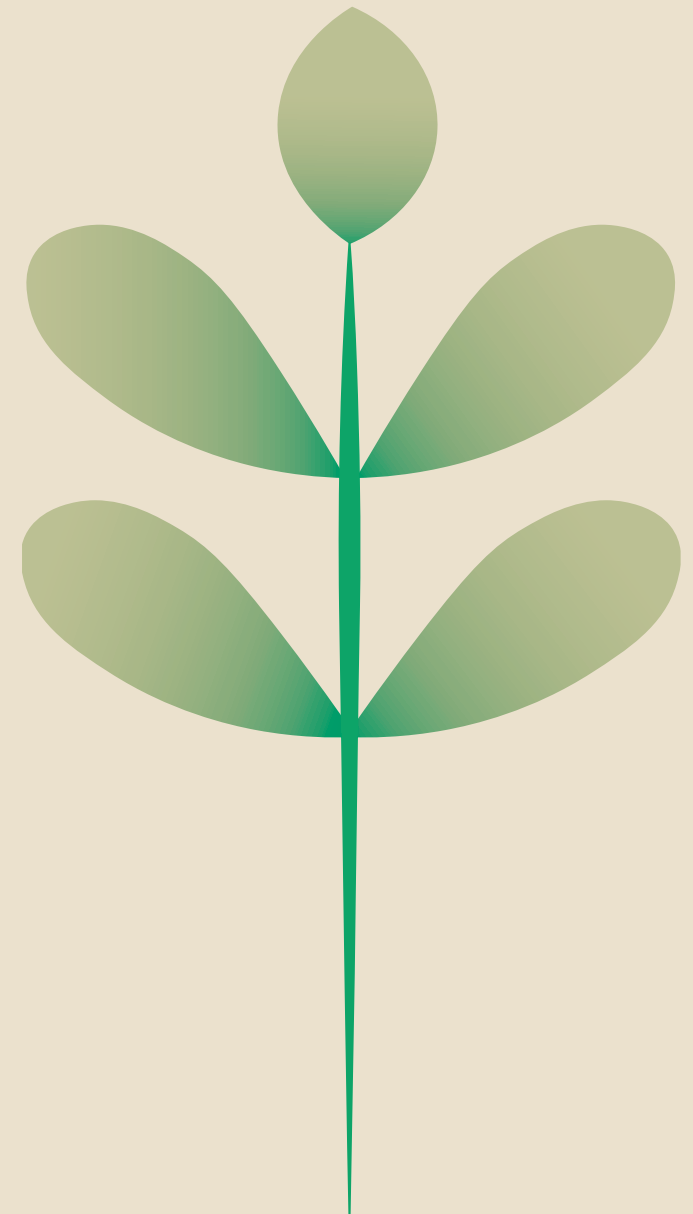
- Nadaljujejo z novim viharjenjem možganov o eni izmed izpostavljenih tem.
- Izvedejo analizo in določijo prednostne rešitve.
- Nadaljujejo z diskusijo ali delom na konkretnem akcijskem načrtu.

Učitelj se na koncu zahvali vsem za sodelovanje in povzame ključne ugotovitve.

POVZETO IN PRIREJENO PO
80 TOOLS FOR PARTICIPATORY DEVELOPMENT: APPRAISAL, PLANNING, FOLLOW-UP AND EVALUATION

2.2.5

Iskanje in oblikovanje rešitev

Predstavljaljaj si, da ...

Vaja je zasnovana z namenom, da spodbuja poglobljeno analitično in ustvarjalno razmišljanje. Skozi štiri ključne perspektive – učinkovitost, praktičnost, etičnost in estetiko – učenci raziskujejo, kako bi lahko izboljšali vsakdanje predmete ali sisteme. Cilj vaje je učenca usmeriti k oblikovanju trajnostnih in inovativnih rešitev, ki ne le izboljšujejo uporabnost, temveč tudi upoštevajo širše družbene in okoljske kontekste.

Trajanje aktivnosti:

45 minut

Potrebščine:

- Izbrani predmet ali sistem za analizo (npr. šolski urnik, steklenica, šolska klop).
- Pisala in listi za zapisovanje idej.
- Risanje papir za skiciranje rešitev.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Sposobnost analitičnega pristopa k obravnavi predmetov in sistemov.
- Kreativno reševanje problemov: Iskanje inovativnih in praktičnih rešitev.
- Sistemsko razmišljanje: Prepoznavanje, kako predlagane izboljšave vplivajo na širše okolje.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje v diskusijah in skupinsko oblikovanje rešitev.

Priporočena starost:

9–13 let

Prostor učenja:

Prostor naj bo svetel in prostoren. Na voljo naj bodo prilagodljivo postavljene mize za skupinsko delo z dostopom do vizualnih pripomočkov (table ali projekcije) ter možnostjo za predstavitev idej na stenah ali panojih.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo zmožnost poglobljenega analitičnega razmišljanja.
- Učenci oblikujejo inovativne in trajnostne rešitve.
- Učenci reflektirajo o širšem vplivu svojih predlogov na družbo in okolje.
- Učenci izboljšajo sposobnost jasne in vizualne predstavitve svojih idej.

Potek vaje:

Predstavitev vaje (5 minut):

Učitelj učencem pojasni, da bodo analizirali in izboljšali izbrani predmet ali sistem, pri čemer bodo upoštevali štiri perspektive: učinkovitost, praktičnost, etičnost in estetiko. Izbrani predmet, na primer šolski urnik, predstavi razredu in ga vizualno upodobi na tabli ali projektorju. Razloži, da je cilj vaje odkriti inovativne načine, kako ga izboljšati. Pri tem ni napačnih odgovorov, saj je ključna ustvarjalnost.

Analiza skozi štiri perspektive

(15 minut):

Učenci se razdelijo v štiri skupine in vsaka od njih se osredotoči na eno izmed perspektiv. Učitelj spodbuja poglobljeno razmišljanje z naslednjimi vprašanji:

- Učinkovitost: *Kako bi lahko predmet ali sistem deloval bolje?*
- Praktičnost: *Kako bi ga lahko prilagodili za lažjo uporabo?*
- Etičnost: *Kako bi lahko izboljšave pozitivno vplivale na okolje in družbo?*
- Estetika: *Kako bi lahko bil vizualno privlačnejši?*

Učenci zapisujejo ugotovitve na list papirja in jih vizualizirajo z risbami ali diagrami.

Predstavitev idej in diskusija (10 minut):

Vsaka skupina predstavi svoje predloge razredu. Učitelj vodi diskusijo tako, da spodbuja druge skupine k vprašanju, predlogom ali nadgradnji predstavljene ideje. Učence usmerja, da premislijo, katere izboljšave imajo največji potencial za izvedbo in trajnostni vpliv.

Oblikovanje končnih predlogov

(10 minut):

Skupine na podlagi razprave oblikujejo končne predloge. Vsaka skupina ustvari vizualno predstavitev svojega predloga z risbo, diagramom ali podrobnim opisom. Učitelj jih spodbuja, da v predstavitev upoštevajo širše vplive.

Zaključek in refleksija (5 minut):

Učitelj zaključi vajo z vprašanji za refleksijo:

- *Kateri predlog se vam zdi najbolj izvedljiv in zakaj?*
- *Kako bi izboljšave vplivale na vsakdanjo uporabo predmeta ali sistema?*
- *Kaj ste se naučili o procesu izboljševanja in analize?*

POVZETO IN PRIREJENO PO
HARVARD GRADUATE SCHOOL OF EDUCATION -
[PZ.HARVARD.EDU](https://pz.harvard.edu)

Krog sanjanja

Namen vaje je omogočiti učencem, da kolektivno oblikujejo skupno vizijo prihodnosti, pri čemer se individualne sanje in ideje združijo v smiselno celoto. Cilj je spodbujati soustvarjanje, refleksijo in krepitev skupinske povezanosti, pri čemer učenci prepoznajo, kako njihove individualne želje prispevajo k skupnemu cilju. Proces odpira prostor za raziskovanje, načrtovanje in vizualizacijo prihodnosti, ki bo temelj za nadaljnje projekte in sodelovanja. Vaja omogoča globoko refleksijo, soustvarjanje ter raziskovanje možnosti brez omejitev, pri čemer se spodbuja kreativnost, kolektivno razmišljanje in sodelovalno načrtovanje prihodnjih projektov ali skupnih ciljev.

Trajanje aktivnosti:

60–90 minut

Potrebščine:

- Velik list ali tabla za zapisovanje ključnih idej in vizij.
- Pisala, barvni flomastri in listi za individualno refleksijo.

Ekosocialne kompetence:

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Učenci razvijajo sposobnost kolektivnega soustvarjanja in povezovanja idej.
- Kritično mišljenje in refleksija: Učenci raziskujejo, kako se njihove individualne sanje povezujejo s sanjami celotne skupine.
- Empatija in sočutje: Učenci prisluhnejo željam drugih in prepoznavajo različne perspektive.
- Kreativno reševanje problemov: Učenci skupaj iščejo poti do uresničitve vizije.

Priporočena starost:

10–18 let

Prostor učenja:

Učilnica ali odprt prostor, da lahko učenci sedijo v krogu, zapisujejo misli ter vizualizirajo ideje.

Učni izidi:

- Učenci pridobijo izkušnjo soustvarjanja skupne vizije in globokega sodelovanja.
- Sposobni so strukturirati in vizualizirati svoje ideje ter jih povezati v smiselno celoto.
- Pridobijo veščine aktivnega poslušanja, analize in povezovanja različnih perspektiv.
- Naučijo se, kako oblikovati skupno rešitev, ki odraža individualne in skupinske vrednote.

Potek vaje:

Priprava prostora in uvod v vajo

(10 minut):

Učitelj pripravi prostor tako, da se učenci posedejo v krogu, kar zagotavlja enakost in odprto komunikacijo. Pojasni, da sanjanje odpira domišljijo in soustvarjanje vizije. Predstavi ključna vprašanja, prilagojena kontekstu, na primer:

- "Kako si predstavljate idealno sodelovanje?"
- "Kaj bi želeli doseči kot skupina?"
- "Kakšna je videti popolna učna izkušnja?"

Poudari, da ni napačnih odgovorov – vsaka vizija in vsaka ideja je ustrezna. Pomembno je, da učenci pišejo in razmišljajo brez omejitev ter se prepustijo sanjanju.

Individualno sanjanje (15 minut):

Vsi učenci prejmejo po list in pisalo. Na voljo imajo nekaj minut za samostojno zapisovanje svojih sanj. Lahko jih tudi narišejo. Pomembno je, da se ne obremenjujejo s tem, kaj je realistično in kaj ne, temveč si dovolijo popolno kreativnost. Učitelj jih spodbuja, da razmišljajo čim širše in zapišejo, kar jih resnično navdihuje.

Če potrebujejo dodatno usmeritev, jim lahko pomaga z vprašanji, na primer:

- "Kakšen bi bil popoln projekt, če bi ga lahko ustvarili?"
- "Kakšno bi bilo idealno sodelovanje v razredu?"
- "Kaj bi lahko skupaj dosegli, če ne bi bilo nobenih omejitev?"

Učenci naj zapisujejo misli v tišini, da se lahko resnično poglobijo.

Deljenje in zapisovanje sanj (20 minut):

Ko učenci zaključijo s pisanjem, jih učitelj povabi, da podelijo svoje vizije z ostalimi. Vsak učenec na glas prebere nekaj ključnih misli ali opiše svojo vizijo. Tisti, ki ne želijo brati na glas, lahko zapiske predajo učitelju, da jih prebere namesto njih.

Učitelj ali prostovoljec izmed učencev zapiše ključne ideje na tablo ali velik list tako, da poskuša prepoznati skupne teme in vzorce. Ko se vsi učenci zvrstijo, pretehtajo ideje, ki se ponavljajo, in raziščejo, kako bi se lahko različne vizije dopolnjevale.

Oblikovanje skupne vizije (15 minut):

Ko učenci predstavijo vse individualne vizije in jih zapišejo, ustvarijo vizualno predstavitev skupne vizije. To lahko storijo na več načinov:

- Oblikujejo diagram, h kateremu vsakdo prispeva določen element.
- Napišejo manifest, v katerem združijo ključne točke v nekaj jedrnatih stavkih.
- Sestavijo zgodbo o prihodnosti, v kateri opišejo, kako bi izgledal njihov idealni projekt, učna izkušnja ali sodelovanje.

Učitelj skrbi, da se vsi učenci vključujejo, in pomaga povezovati različne ideje v koherentno celoto.

Refleksija in zaključek (10 minut):

Ko je skupna vizija oblikovana, učitelj vodi refleksijo o celotnem procesu. Učenci se pogovorijo o svojih občutkih in o razvoju njihovih začetnih idej v sodelovanju z drugimi. Učitelj postavi vprašanja, kot so:

- *Kaj ste se naučili iz tega procesa?*
- *Kaj vas je pri idejah drugih najbolj presenetilo?*
- *Kako lahko uporabimo ustvarjeno vizijo pri prihodnjih projektih ali dejavnostih?*

Na koncu učenci na lističe napišejo eno konkretno dejanje, s katerim bodo prispevali k uresničitvi skupne vizije. Lističe prilepijo na tablo ali jih zberejo v dokumentu, da jim služi kot osnova za prihodnje aktivnosti.

POVZETO IN PRIREJENO PO
DRAGON DREAMING - [DRAGONDREAMING.ORG](https://dragondreaming.org)

Viharjenje z akcijo

Vaja Viharjenje z akcijo je zasnovana tako, da z njo simuliramo realne izzivov in skupno iskanje rešitev. Učencem omogoča, da z interaktivnim procesom preizkusijo različne pristope, pridobijo nova spoznanja in se povežejo. Cilj je izboljšati prilagodljivost in sodelovanje za učinkovito reševanje problemov.

Trajanje aktivnosti:

90–120 minut

Potrebščine:

- Prostor za gibanje in simulacije.
- Papir in pisala za zapisovanje idej.
- Kartice za vloge (po potrebi).

Ekosocialne kompetence:

- Kreativno reševanje problemov: Razvijanje praktičnih in inovativnih rešitev za konkretne izzive.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza situacij in prepoznavanje učinkovitih pristopov.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Krepitev skupinske dinamike in povezovanja skozi skupno iskanje rešitev.
- Etično odločanje in odgovornost: Razumevanje vpliva odločitev na širšo skupnost in prihodnje generacije.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Prostor mora omogočati gibanje in simulacije, hkrati pa zagotavljati mirno okolje za refleksijo in diskusijo po koncu aktivnosti.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo in preizkusijo različne pristope k reševanju izzivov.
- Učenci razvijejo sposobnost analize situacij in prilagoditve strategij.
- Učenci izboljšajo skupinsko dinamiko in komunikacijske veščine.
- Učenci prepoznajo pomen skupinskega dela in odgovornosti pri doseganju ciljev.

Potek vaje:

Priprava (15 minut):

Učitelj pripravi prostor, določi temo izziva, ki ga bodo udeleženci reševali, in pripravi morebitne kartice z vlogami (npr. "predstavnik lokalne skupnosti", "aktivist", "podjetnik"). Razloži pravila vaje in cilje simulacije: raziskovanje praktičnih pristopov za reševanje določenega problema (npr. podnebne spremembe, izboljšanje šolske skupnosti).

Izvedba (60–90 minut):

1. Identifikacija problema (15 minut): Skupina opredeli konkretni problem, ki ga želi rešiti. Udeleženci zapišejo ključne izzive in cilje.
2. Viharji akcij (30–45 minut):
 - Učitelj vodi skupino skozi simulacijo. Vsak udeleženec ali manjša skupina preizkusi svoj pristop k reševanju problema.
 - Vsak v skupini igra svojo vlogo, se sooča z realnimi omejitvami in povratnimi informacijami ostalih v skupini ali informacijami facilitatorja.
3. Preoblikovanje pristopov (15–20 minut): Po simulaciji učenci razmislijo, kaj je delovalo in kaj ne ter izboljšajo svoje pristope.

Zaključek in refleksija (15–20 minut):

1. Skupine predstavijo svoje izboljšane pristope in ugotovitve celotni skupini.
2. Učitelj spodbudi razpravo z vprašanji, denimo: "Kaj ste se naučili iz simulacije?", "Kako lahko uporabite te pristope v realnih situacijah?"
3. Učenci razmislijo, kako lahko naučeno prenesejo v vsakodnevno življenje ali delo.

POVZETO IN PRIREJENO PO
TRAINING FOR CHANGE - [TRAININGFORCHANGE.ORG](https://www.trainingforchange.org)

Galerija vizij

Galerija vizij spodbuja ustvarjalno razmišljanje in sodelovanje. Namen je omogočiti skupinam, da vizualno izrazijo ideje in predstave o prihodnosti ter skozi razstavo delijo vizije z drugimi. Aktivnost podpira dialog, izmenjavo perspektiv in krepitev povezanosti med udeleženci, hkrati pa omogoča skupinsko raziskovanje možnih rešitev.

Trajanje aktivnosti:

60–90 minut

Potrebščine:

- Velik plakatni papir za vsak tim.
- Barvice, flomastri ali drugo risarsko orodje.
- Prostor za obešanje ali razstavljanje plakatov (npr. stene ali stojala).

Ekosocialne kompetence:

- Kreativno reševanje problemov: Iskanje inovativnih idej za uresničitev trajnostnih ciljev.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiziranje realnosti in raziskovanje alternativ.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Gradnja povezanih in usklajenih skupinskih vizij.
- Trajnostne inovacije: Razvoj praktičnih pristopov za dolgoročne koristi.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Učenci potrebujejo prostor za delo v timih in mesto, kamor bodo razstavili plakate. Priporočljivo je, da je prostor odprt in prilagodljiv, da se lahko učenci gibajo med razstavljenimi deli.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost vizualnega izražanja idej in konceptov.
- Učenci izboljšajo skupinsko sodelovanje in komunikacijo.
- Učenci skozi dialog pridobijo vpogled v različne perspektive in ideje.
- Učenci prepoznajo ključne korake za doseganje skupnih ciljev.

Potek vaje:

Priprava (10 minut):

Učitelj pripravi prostor in zagotovi potrebščine za risanje in razstavo. Vsaki skupini razloži namen vaje: raziskati in predstaviti svojo vizijo določene teme ali vprašanja (npr. *"Kako si predstavljamo trajnostno skupnost?"* ali *"Kakšna je naša idealna šola?"*).

Izvedba (40–60 minut):

1. Udeleženci se razdelijo v manjše skupine. Vsaka skupina prejme plakatni papir in risarska orodja.
2. Skupine se posvetujejo in oblikujejo vizijo na podlagi dane teme. Vsaka skupina ustvari vizualni prikaz svoje ideje, ki lahko vključuje risbe, simbole, ključne besede in kratke opise.
3. Ko skupine zaključijo, plakate obesijo ali razstavijo tako, da si jih lahko vsi ogledajo.

Galerija vizij (10–15 minut):

Učenci se sprehodijo med razstavljenimi deli, si ogledajo plakate drugih skupin in po tihem izražajo misli ali vprašanja. Po ogledu lahko učitelj spodbudi kratko razpravo: *"Kaj vas je najbolj navdihnilo?"* ali *"Katere skupne teme prepoznate?"*

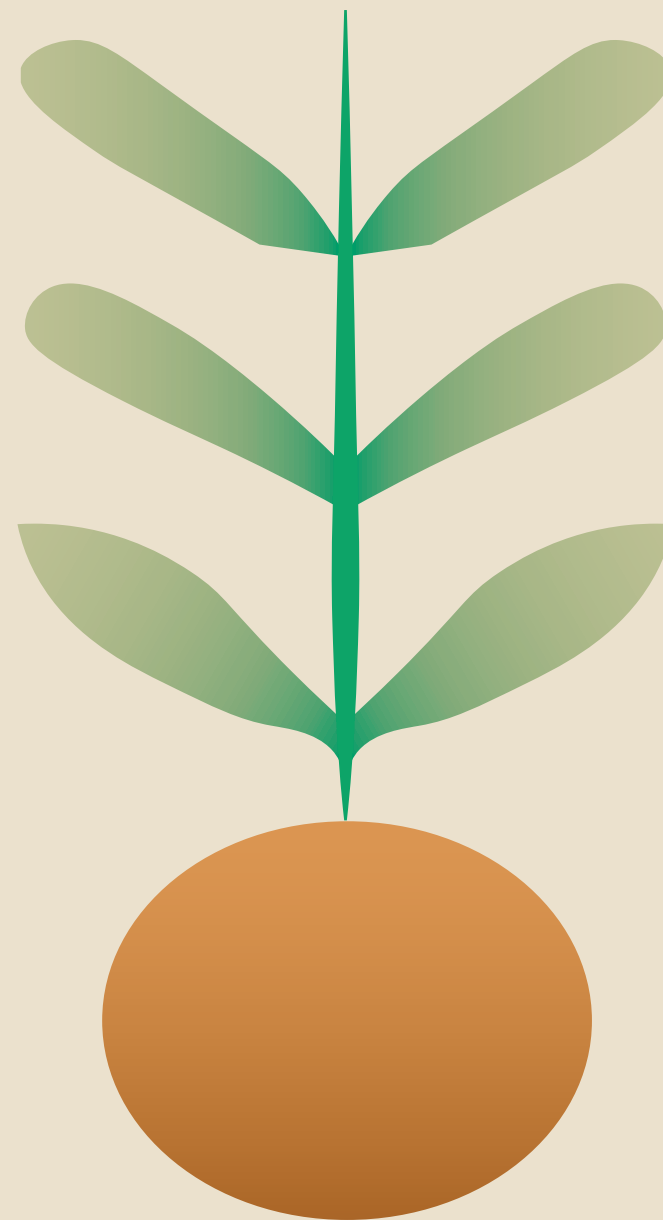
Zaključek in refleksija (10–15 minut):

Učitelj vodi razpravo, v kateri vsaka skupina na kratko predstavi svojo vizijo. Povpraša udeležence, kako lahko ideje iz galerije uporabijo v praksi, in jih spodbuja k akcijskim korakom, ki temeljijo na njihovih vizijah.

POVZETO IN PRIREJENO PO
TRAINING FOR CHANGE - [TRAININGFORCHANGE.ORG](https://www.trainingforchange.org)

2.2.6

Zaključevanje in vrednotenje

Zaključni krogi

Zaključni krogi so premišljene aktivnosti, namenjene spodbujanju refleksije, izražanja občutkov in gradnje medosebnih povezav. Uporabljamo jih ob zaključku delavnic, učnih ur ali projektov. Osvetlujejo dosežke in pomen skupnega dela ter spodbujajo učence k razmisleku o naučenem. Učitelji naj še posebej poskrbijo za simbolni zaključek, ki poudari pomen sodelovanja in prinese občutek zaokroženosti. Kadarkoli je primerno, lahko učenci izmenjajo kontakte ali se zavežejo k nadaljnjemu sodelovanju in tako ohranjajo podporno okolje. Zaključni krogi poglobijo zadovoljstvo in povezanost, da učenci z zaupanjem stopijo proti prihodnjim izzivom.

ODJAVNI KROG

Vaja je podobna uvodnemu krogu, le da jo izvajamo ob koncu ure. Učenci izrazijo, kako se počutijo – bodisi glede sebe, skupine ali doseženega med uro. Na izbiri imamo mnogo načinov poteka: vsak deli svoje misli po vrsti v krogu, nastopamo naključno kot kokice (*"popcorn style"*), v parih ali manjših skupinah.

KROG POHVAL

Učenci izražajo pohvale in priznanja svojim sošolcem. Učitelj pripravi prostor za sedenje v krogu. Vsak učenec dobi priložnost, da pove nekaj pozitivnega o sošolcu, ki sedi poleg njega. Na primer: "Cenim te, ker si mi danes pomagal pri nalogi." Poudarite, kako pomembno se je izražati iskreno in spoštljivo. Ko učenci zaključijo krog, se lahko zahvalijo za prejete pohvale.

RAZGLEDNICA

Učenci na list ali razglednico napišejo eno stvar, ki so se je naučili, in eno stvar, ki jo cenijo pri skupnem delu. Učitelj jih povabi, da razglednico preberejo na glas ali simbolno postavijo na sredino kroga. Aktivnost zaključite z refleksijo o pomenu zapisov.

poljubno število učencev

5–20 minut

poljubno število učencev

5–10 minut

poljubno število učencev

5–10 minut

ZAKLJUČNA BESEDA

Vsak učenec pove eno besedo ali stavek, ki izraža, kako se trenutno počuti ali kaj je zanj najpomembnejše iz izkušnje. Na primer: "Hvaležen sem za podporo skupine." Poudarite, naj izberejo, kar jih resnično nagovori.

PISMO SAMEMU SEBI

Učenci napišejo pismo samemu sebi o tem, kaj so se naučili in katere korake želijo narediti. Pismo lahko zajema cilje ali želene spremembe. Pisma shranite in jih po nekaj tednih ali mesecih pošljite učencem, da jih opomnite, kakšne namere so izrazili.

PESEM

Učenci skupaj zapojejo pesem, ki simbolizira zaključek. Pesem lahko izberete vnaprej ali jo izberejo sami, skladno s temo ali časom. Aktivnost lahko zaključite s kratko refleksijo, kako se je med pesmijo spremenilo počutje prisotnih in energija v skupini.

DARILA

Učencem dodelite kartice z napisanim "darilom," npr. "Jabolko, ki ti izpolni želje" ali "potovalni plašč, ki te naredi nevidnega." Vsak učenec pojasni, kaj bi naredil s svojim darilom. Z vajo zabavno zaključimo uro, spodbudimo domišljijo in povezovanje.

DVIGNIMO SVET SKUPAJ

Učenci stojijo v krogu. Učitelj naznani: "Imam strašno novico. Nebo je padlo na tla! Pred nami so sonce, luna in oblaki. Moramo jih skupaj dvigniti nazaj na svoje mesto." Učenci postopoma dvigujejo "nebo" od kolen do bokov, ramen in nad glavo, ob tem pa glasno stokajo. Aktivnost spodbuja sodelovanje in simbolno prikazuje moč povezanosti.

MASAŽA HRBTA

Učenci se postavijo v krog in se zasučejo na svojo levo. Vsak masira ramena tistega pred seboj. Nato se zasučejo na desno in ponovijo masažo. Vaja oblikuje sproščeno in zabavno vzdušje ter krepi zaupanje.

poljubno število učencev

5–10 minut

poljubno število učencev

5–20 minut

poljubno število učencev

5–10 minut

poljubno število učencev

5–10 minut

poljubno število učencev

5–10 minut

poljubno število učencev

5–10 minut

ELEKTRIČNI IMPULZ

Učenci se postavijo v krog in primejo za roke. Vodja vaje sproži impulz s stiskom roke v določenem vzorcu in potem se ta vzorec prenese naokrog. Ko impulz doseže vodjo, lahko pošlje drugačen vzorec v nasprotni smeri. Vaja spodbuja usklajenost in pozornost v skupini.

poljubno število učencev

5–10 minut

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Prepoznavanje in razumevanje čustev drugih ter spodbujanje povezanosti.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza osebnih in skupinskih izkušenj ter učenje iz njih.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Krepitev solidarnosti skozi simbolne aktivnosti.
- Ustvarjalno reševanje problemov: Razvoj novih simbolnih in ustvarjalnih zaključnih procesov.

Učni izidi:

- Učenci izrazijo svoje občutke in misli o zaključnem procesu.
- Razvijejo sposobnost refleksije in samorefleksije.
- Utrdijo naučeno in izkušnje skozi simbolno izražanje.
- Okrepijo povezanost in odnose v skupini.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SEEDS FOR CHANGE -
SEEDSFORCHANGE.ORG.UK
TRAINING FOR CHANGE -
TRAININGFORCHANGE.ORG

Pregled aktivnosti

Namen vaje je učencem omogočiti, da pregledajo lastne aktivnosti v določenem časovnem obdobju ter razvijejo kritično razumevanje lastnega napredka in učinkovitosti. Cilj je, da prepoznajo ključne uspehe, morebitne težave in priložnosti za izboljšave. Vaja pomaga tudi identificirati strategije, ki so se izkazale za uspešne, ter spodbuja k razmisleku o dolgoročnih ciljih in potrebnih spremembah.

Trajanje aktivnosti:

60 minut

Priporočena starost:

15–18 let

Potrebnosti:

- Tabla ali flipchart za vizualizacijo aktivnosti in strateških ugotovitev.
- Listi in pisala za individualno beleženje preteklih aktivnosti.
- Samolepilni listki ali kartončki, na katere učenci zapisujejo ključne aktivnosti.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Sposobnost analize lastnih dejanj in prepoznavanja vzorcev.
- Participacija in demokratično delovanje: Skupinska refleksija in oblikovanje strategij za prihodnost.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Razprava in deljenje ugotovitev v kolektivu.
- Prilagodljivost in odpornost: Prepoznavanje uspešnih strategij in odprtost za prilagoditve.

Prostor učenja:

Učilnica naj omogoča individualno delo, razpravo v majhnih skupinah in skupinsko refleksijo. Priporočljivo je zagotoviti prostor za zapisovanje idej na tablo ali flipchart.

Učni izidi:

- Učenci analizirajo lastne pretekle aktivnosti in prepoznajo vzorce v svojem delu.
- Učenci razvijejo sposobnost strateškega razmišljanja in prepoznavanja učinkovitejših pristopov.
- Učenci pridobijo vpogled v pomen dolgoročne usmeritve in kontinuitete delovanja.
- Učenci se naučijo premisleka o svojih dosežkih in oblikovati predloge za izboljšanje.

Potek vaje:

Uvod in postavitve izziva (10 minut):

Učitelj začne vajo tako, da na kratko razloži pomen refleksije in pregleda preteklih aktivnosti. Poudari, da je namen izboljšati razumevanje lastnega delovanja in strategij, ne le preprosto analizirati opravljene naloge. Učencem razloži, da bodo oblikovali časovnico svojih aktivnosti za določeno obdobje.

Zastavi osrednje vprašanje:

"Katere aktivnosti ste izvajali v zadnjih šestih mesecih?"

Nato pojasni, da ni bistveno, da so podatki natančni ali popolni, pomembneje se je osredotočiti na ključne aktivnosti.

Individualni pregled aktivnosti (15 minut):

Vsak učenec samostojno razmisli o svojih aktivnostih in jih zapiše na list ali samolepilne lističe. Osredotočiti naj se na konkretna dejanja in se izogiba splošnim opisom.

Učitelj učence usmerja z vprašanji, na primer:

- Katere ključne naloge ste opravljali?
- Kaj ste s svojimi aktivnostmi dosegli?

- Katere so bile največje ovire in kako ste jih premostili?

Če se učenci težko spomnijo vseh aktivnosti, jim učitelj predlaga, naj začnejo z zadnjimi obsežnejšimi nalogami in se postopoma vračajo nazaj skozi čas.

Delo v manjših skupinah – prva refleksija (10 minut):

Učenci se povežejo v manjše skupine in izmenjajo svoje sezname aktivnosti. Vsak učenec predstavi ključne ugotovitve in jih poskuša strniti v zgodbo (pripoved). Učenec lahko ob predstavitvi narejenega poda zaključek, kjer pove, kako je zadovoljen s svojim delom ipd.

Učitelj zastavi vprašanja:

- Kaj vas je presenetilo pri vašem pregledu aktivnosti?
- Ali ste naredili več ali manj, kot ste sprva mislili?
- Katere vzorce opazate pri svojem delu?

V tej fazi učenci spoznajo, da njihova zaznava lastne produktivnosti ni vedno objektivna. To jih spodbudi h globlji refleksiji.

Analiza strategije v širši skupini

(15 minut):

Učenci razčlenijo svoje aktivnosti skozi prizmo strategije. Učitelj vodi razmislek z vprašanji:

- Če bi bili zgodovinarji, kaj bi rekli o svoji strategiji?

- Kaj je bilo pri vašem delovanju strateško učinkovito?

- Kje opazate pomanjkljivosti in možnosti izboljšav?

Učitelj na tablo zapiše štiri ključne strateške elemente:

- Smer: Ali je bilo delovanje usmerjeno k dolgoročnim ciljem?

- Osredotočenost: Ali so bila prizadevanja osredotočena na prednostne naloge?

- Doslednost: Ali je bilo delo usklajeno skozi celotno obdobje?

- Prilagodljivost: Kako so se odzivali na spremembe?

Učenci se v parih pogovorijo, kateri strateški elementi so bili trdni in kateri potrebujejo izboljšave.

Zaključek in evalvacija (10 minut):

Učenci razmislijo, katere spremembe bi želeli vpeljati v svoje delo na podlagi spoznanj iz vaje. Vsak zapiše eno konkretno izboljšavo, ki jo bo uvedel pri načrtovanju svojih prihodnjih aktivnosti.

POVZETO IN PRIREJENO PO
TRAINING FOR CHANGE - [TRAININGFORCHANGE.ORG](https://www.trainingforchange.org)

Pica diagram

Namen vaje je učencem ponuditi strukturiran način, kako oceniti sodelovanje v skupini ter izvedbo projekta ali učne ure. Cilj je, da učenci ob vizualnem prikazu izkušnje prepoznajo ključne izzive in oblikujejo konkretne izboljšave. Ob strukturirani refleksiji razvijajo kritično mišljenje, analitične sposobnosti in timske kompetence.

Trajanje aktivnosti:

45–60 minut

Potrebščine:

- Velik list ali tabla za risanje diagrama.
- Pisala in barvni markerji.
- Samolepilni listki za zapis predlogov.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Učenci analizirajo svojo izkušnjo in prepoznajo vzorce.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Učenci ocenijo skupinsko dinamiko in kakovost sodelovanja.
- Participacija in demokratično delovanje: Učenci prispevajo k skupni evalvaciji in predlagajo izboljšave.
- Prilagodljivost in odpornost: Učenci se učijo, kako izboljšati svojo učinkovitost in sodelovanje.

Priporočena starost:

8–18 let

Prostor učenja:

Učilnica ali poljuben prostor z dostopom do materialov za risanje diagrama, primeren za diskusijo in skupinsko delo.

Učni izidi:

- Učenci bodo znali strukturirano analizirati skupinsko sodelovanje, projekt ali učno uro.
- Učenci bodo razvili sposobnost refleksije in oblikovanja konkretnih izboljšav.
- Učenci bodo pridobili vpogled v lastno delovanje in skupinsko dinamiko.
- Učenci bodo razvili kritično mišljenje in sprejeli odgovornost za kakovost sodelovanja.

Potek vaje:

Uvod in postavitvev konteksta

(10 minut):

Učitelj predstavi Pica diagram kot orodje za vizualno samooceno sodelovanja v projektu ali pri učni uri. Vsak učenec bo ocenil ključne vidike sodelovanja in identificiral področja, na katerih so stvari potekale dobro ali pa so potrebna izboljšav. Učitelj vpraša:

- *Kaj naredi skupinsko delo uspešno?*
- *Katere dejavnike je treba upoštevati pri ocenjevanju sodelovanja?*

Učenci skupaj oblikujejo 6–8 ključnih kategorij, ki jih bodo ocenili. Nekaj primerov:

- Jasnost ciljev.
- Komunikacija.
- Porazdelitev nalog.
- Reševanje težav.
- Učinkovitost sodelovanja.
- Motivacija skupine.

Ko so kategorije določene, jih učitelj zapíše na tablo.

Risanje Pica diagrama (10 minut):

Učenci v prejmejo velik list in narišejo krog s toliko enakih delov (rezin), kolikor

kategorij sodelovanja ali izvedbe so si izbrali. Vsaka "rezina" predstavlja eno od teh kategorij.

Učitelj razloži, da bodo ocenili vsako kategorijo na lestvici od 1 do 10:

- **1** pomeni, da je bila **zelo šibka**.
- **10** pomeni, da je bila **popolno izpolnjena**.

Učenci na vsaki "rezini" pice naredijo oznako (pika, nalepka, simbol...). Oznaka bliže središču pomeni nižjo oceno, bliže robu pa višjo.

Primerjava in razprava (15 minut):

Učenci se razdelijo v pare ali manjše skupine in primerjajo rezultate na diagramu. Učitelj postavlja vprašanja za refleksijo:

- *Katere kategorije so najmočnejše?*
- *Katere kategorije imajo najnižje ocene?*
- *Ali se vaši rezultati ujemajo s sošolci ali pa opazate kakšne razlike? Zakaj?*

Učenci opišejo vzorce, ki jih opazijo na diagramu. Učitelj jih spodbuja, da ne iščejo krivcev, temveč prepoznajo priložnosti za izboljšave.

Oblikovanje predlogov za izboljšanje (10 minut)

Vsak učenec izbere eno do dve kategoriji, kjer so bile ocene najnižje, in oblikuje predloge za izboljšanje. Predlogi naj bodo konkretni in izvedljivi.

Učitelj jim pomaga s primeri:

- Če je komunikacija dobila nizko oceno, bi predlog lahko bil: V prihodnje bomo na začetku vsakega projekta določili jasne naloge in preverili, ali so vsi razumeli cilje.
- Če je motivacija skupine nizka, bi predlog lahko bil: V prihodnje bomo določili manjše cilje in praznovali, ko vsakega od njih dosežemo.

Učenci svoje predloge delijo v skupini in jih zapisujejo na tablo ali flipchart.

Zaključek in evalvacija (10 minut)

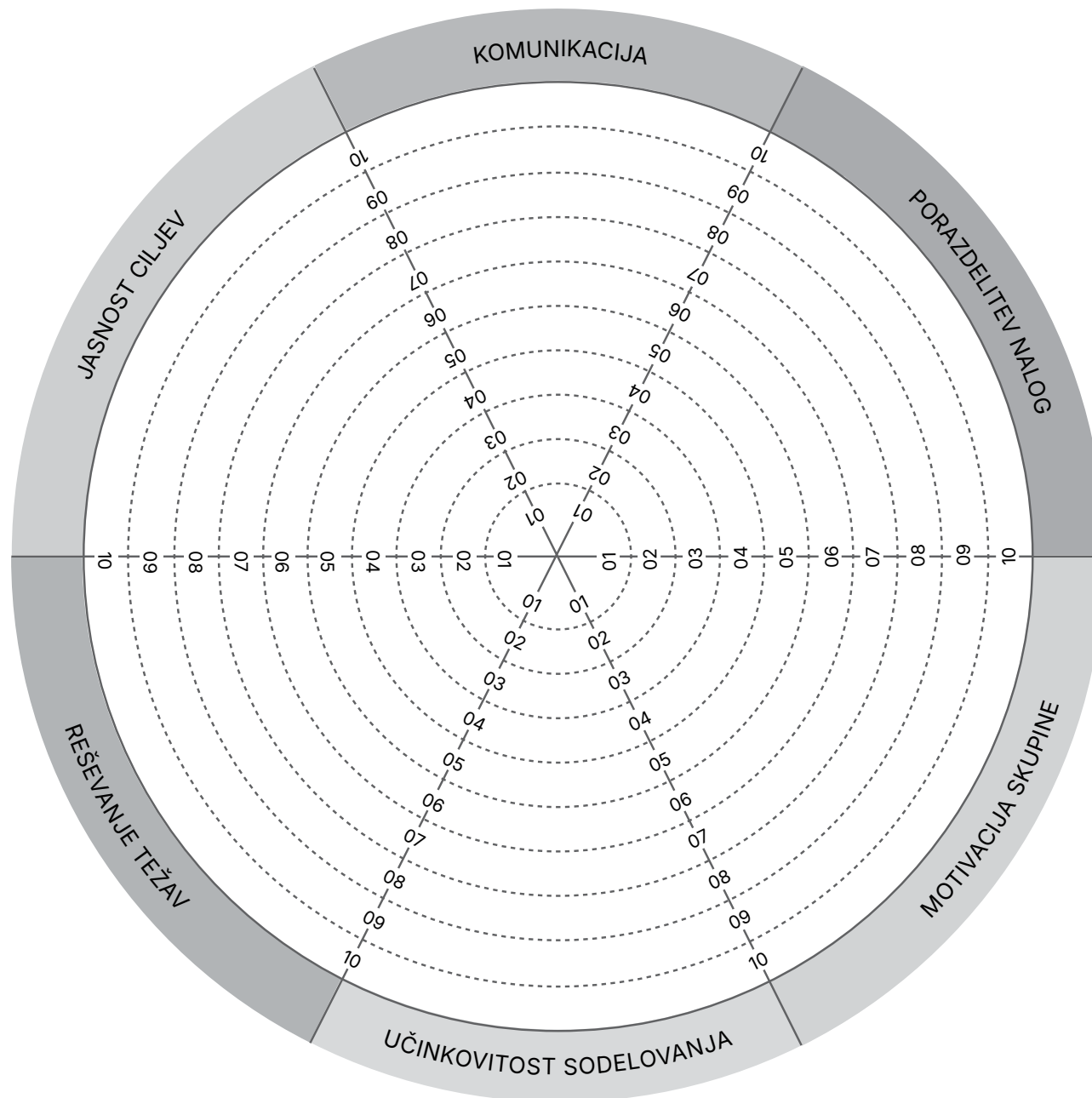
Učitelj vodi refleksijo in učence spodbuja k razmisleku:

- *Kaj ste se naučili iz te vaje?*
- *Kako vam bodo pridobljeni vpogledi pomagali pri naslednjem projektu ali sodelovanju?*
- *Kateri so prvi koraki k izboljšanju šibkih področij?*

Učenci na koncu zapišejo en osebni cilj, ki ga bodo uresničili pri naslednjem sodelovanju.

POVZETO IN PRIREJENO PO
SPORTSCOTLAND - [SPORTSCOTLAND.ORG.UK](https://sportscotland.org.uk)
PTS COACHING - [PTSCOACHING.COM](https://ptscoaching.com)

Kaj, zakaj, kaj zdaj?

Vaja spodbuja refleksijo o izkušnjah, prepoznavanje njihovega pomena in oblikovanje konkretnih korakov za prihodnost. Namen je izboljšati razumevanje ključnih dogodkov, analizirati njihov vpliv na posameznike in skupino ter oblikovati izvedljive načrte za ukrepanje v prihodnosti. Aktivnost podpira sodelovanje, izmenjavo perspektiv in poglobljeno razumevanje. kar Tako se krepijo povezave med udeleženci in oblikujejo temelji trajnostnih sprememb, prilagojenih lokalnemu kontekstu in potrebam.

Trajanje aktivnosti:
30–45 minut

Potrebščine:

- Prostor za razporeditev v krogu ali manjših skupinah.
- Listi in pisala (po potrebi).
- Tabla ali plakatni papir za beleženje ključnih točk.

Ekosocialne kompetence:

- Kritično mišljenje in refleksija: Razmišljanje o pomenih in izkušnjah.
- Kreativno reševanje problemov: Oblikovanje načrtov za prihodnje korake.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Razvoj skupnega razumevanja in povezovanja.

Priporočena starost:
8–18 let

Prostor učenja:

Učenci lahko sedijo v krogu ali se razdelijo v manjše skupine, odvisno od velikosti skupine.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo in razumejo ključne vidike izkušnje ali dogodka.
- Učenci analizirajo pomen izkušnje in njen vpliv na skupino ali posameznika.
- Učenci oblikujejo načrte za prihodnje korake ali izboljšave.
- Učenci izboljšajo sposobnost izražanja in sodelovanja.

Potek vaje:

Priprava (5 minut):

1. Pripravite prostor, da se lahko razporedite v krogu ali manjših skupinah (odvisno od velikosti skupine).
2. Na tablo ali plakat napišite tri ključna vprašanja: Kaj? Zakaj? Kaj zdaj?
3. Pojasnite namen vaje: refleksija, poglobljanje razumevanja in oblikovanje akcijskih korakov.

Izvedba (30 minut):

1. Kaj? (10 minut)
 - Udeleženci odgovarjajo na vprašanje: *Kaj se je zgodilo? Kaj ste opazili?*
 - Spodbujajte konkretne opise dogodkov ali izkušenj brez interpretacij ali ocen.
 - Primeri vprašanj: *"Kaj ste opazili med aktivnostjo?", "Kaj ste vi ali drugi storili?"*
2. Zakaj? (10 minut)
 - Udeleženci odgovarjajo na vprašanje: *Zakaj je to pomembno? Kaj to pomeni?*
 - Razpravljajo o vplivih, pomenih in čustvih, ki so jih doživeli.

- Primeri vprašanj: *"Kaj vas je najbolj presenetilo?", "Kako je izkušnja vplivala na vas osebno ali na skupino?"*

3. Kaj zdaj? (10 minut)

- Udeleženci odgovarjajo na vprašanje: *Kaj lahko storimo najprej? Kakšne korake bomo sprejeli?*
- Razvijajo konkretne ideje in akcijske načrte za prihodnost.
- Primeri vprašanj: *"Kako lahko uporabimo to, kar smo se naučili?", "Kateri je prvi korak, ki ga lahko naredimo takoj?"*

Zaključek in refleksija (5 minut):

1. Povzemite ključne točke iz razprave.
2. Povprašajte udeležence, kako se je med vajo spreminjalo njihovo počutje in razumevanje.
3. Spodbujajte udeležence, da povedo, kako bodo naučeno uporabili v prihodnosti.

POVZETO IN PRIREJENO PO
LIBERATING STRUCTURES -
[LIBERATINGSTRUCTURES.COM](https://www LiberatingStructures.com)

Krog hvaležnosti

Vaja spodbuja učence k refleksiji in izražanju hvaležnosti za ljudi, stvari in dogodke, ki pozitivno vplivajo na njihovo življenje. Učenci razvijajo empatijo, prepoznavajo pomen pozitivnih odnosov in krepijo občutek skupnosti. Cilji so ustvariti prostor za izražanje hvaležnosti, graditi medsebojno spoštovanje in dvigovati zavest o pomenu medosebnih odnosov.

Trajanje aktivnosti:

30–45 minut

Potrebščine:

- Prostor, v katerem se učenci lahko postavijo v krog.
- Listi in pisala (po potrebi).
- Sveča ali drug predmet, da simbolno označi sredino kroga (po želji).
- Citati o hvaležnosti (zapisani na kartončke ali liste).

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Prepoznavanje in razumevanje čustev drugih.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razmišljanje o lastnih občutkih in vedenju.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Krepitev povezovanja v skupini.

Priporočena starost:

10–14 let (druga triada osnovne šole)
in 14–18 let (srednješolci)

Prostor učenja:

Omogoča naj krožno razporeditev sedežev ali sedenje na tleh.

Učni izidi:

- Učenci prepoznajo in izrazijo občutke hvaležnosti za pomembne ljudi in dogodke v svojem življenju.
- Učenci razvijajo empatijo in razumevanje čustev drugih.
- Učenci izboljšajo komunikacijske veščine in izražanje čustev.
- Učenci gradijo pozitiven odnos do skupnosti in krepijo povezanost.

Potek vaje:

Priprava (10 minut):

Pripravite prostor, da se lahko učenci posedejo v krog. Na sredino postavite simbolni predmet, ki predstavlja hvaležnost (npr. svečo, kamen ali rožo). Na kartončke ali papirje napišite citate o hvaležnosti in jih razporedite okoli osrednje točke kroga. Razložite pomen hvaležnosti in poudarite, da je namen vaje deliti pozitivne misli v varnem in spoštljivem okolju. Določite pravila kroga: govori le tisti, ki drži simbolni predmet, ostali pa poslušajo brez prekinjanja.

Začetek kroga:

Učitelj prvi podeli preprost primer hvaležnosti, kot je: "Hvaležen sem za svojo družino, ker me podpira." Predmet preda naslednjemu učencu v krog.

Prvi krog: Osebna hvaležnost (10 minut):

Vsak učenec pove nekaj, za kar je hvaležen, bodisi osebi, dogodku ali stvari. Primeri:

- "Hvaležen sem za prijatelja, ki mi je pomagal pri nalogi."
- "Hvaležen sem za naravo, ker me pomirja."

Drugi krog: Hvaležnost za skupnost

(10 minut):

Učenci izražajo hvaležnost za skupino ali

skupnost, ki ji pripadajo. Primeri:

- "Hvaležen sem za naš razred, ker se skupaj zabavamo."
- "Hvaležen sem za našo šolo, ker organizira zanimive dejavnosti."

Refleksija z izbranimi citati (10 minut):

Učenci se premaknejo proti sredini in preberejo citate, razporejene okoli osrednje točke. Ko se vrnejo na svoja mesta, vsak izbere po en citat, ki ga najbolj nagovarja. Predmet kroži, učenci berejo izbrane citate na glas in razlagajo, zakaj so jih izbrali.

Zaključek in refleksija (5–10 minut):

1. Povprašajte učence:

- *Kako so se počutili, ko so izražali hvaležnost?*
- *Kaj so izvedeli o svojih sošolcih?*
- *Kako lahko tovrstno razmišljanje izboljša odnose v razredu?*

2. Povprašajte, ali so v izjavah opazili skupne teme ali vrednote.

3. Povprašajte, kako lahko izražanje hvaležnosti dolgoročno izboljša odnose in razpoloženje v razredu.

4. Spodbujajte učence k razmisleku, kako lahko izražanje hvaležnosti v vsakdanjem življenju vpliva na počutje in odnose.

Vevela le fala - Vroča preproga

Namen vaje je ustvariti varen in spoštljiv prostor za iskreno refleksijo o skupinskem dogodku, kampanji ali skupnostni izkušnji. Udeleženci preko individualnega izražanja in poslušanja razvijajo empatijo, globlje razumevanje skupinske dinamike in odgovornost za skupno dobro. Vaja spodbuja odprto komunikacijo, kritično razmišljanje in gradi zaupanje v skupini.

Trajanje aktivnosti:

90 minut

Potrebščine:

- večja tkanina ali preproga (po možnosti v barvi ognja – rdeča, oranžna, rjava)
- stoli za krožno postavitev
- listi z vprašanji za facilitacijo (ena kopa za učitelja)
- tabla ali plakat za skupne ugotovitve (neobvezno)
- pisala, papirji za zapiske

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje izkušenj drugih v skupnosti.
- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Refleksija skupnih dejanj in procesov.
- Kritično mišljenje in refleksija: Ovrednotenje poteka dogodkov in odnosov.
- Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo: Aktivno vključevanje v skupinske procese.

Priporočena starost:

15–18 let

Prostor učenja:

Miren, varen in zaprt prostor z možnostjo krožne postavitve in preprogo v središču (učilnica, knjižnica, skupni prostor).

Učni izidi:

- Učenec ovrednoti svojo vlogo pri skupinskem dogodku in prepozna osebne prispevke in izzive.
- Učenec izraža spoštovanje do različnih perspektiv in razvija sposobnost aktivnega poslušanja.
- Učenec prepozna pomen refleksije kot orodja za učenje in izboljšave v skupinski dinamiki.
- Učenec oblikuje predloge za izboljšave prihodnjih skupinskih projektov.
- Učenec utrjuje samozavest pri izražanju mnenj in čustev v skupini.

Potek vaje:

Priprava prostora in uvod (10 minut):

Učitelj (v vlogi facilitatorja) pripravi prostor v krožni postavitvi, v središče kroga pa položi preprogo (»fala«), ki simbolizira prostor varnosti in spoštovanja. Pojasni pomen izraza Vevela le Fala in izvor v samoanski kulturi, kjer »vroča preproga« pomeni prostor za odkrito in pogumno izražanje misli in občutij.

Predstavitev namena in pravil (10 minut):

Učitelj pojasni, da je vaja namenjena refleksiji po skupinskem dogodku (npr. šolski projekt, ekološka akcija, predstavitev). Določi osnovna pravila: vsak govori, ko sedi na preprogi, ostali poslušajo brez prekinjanja; kar slišimo, ostane v krogu (zaupnost); spoštovanje vseh mnenj. Vprašanja so znana samo facilitatorju, da ostane izkustveni značaj v ospredju.

Individualni intervjuji na preprogi (40 minut):

Učenci eden za drugim sedijo na preprogo, facilitator jim zastavlja vedno ista vprašanja, npr.:

- *Kaj si želel doseči s sodelovanjem pri dogodku?*
- *Kako si doživel svojo vlogo?*

- *Kaj ti je bilo najtežje, kaj najlepše?*
- *Kaj bi naredil drugače?*
- *Kaj si se naučil iz izkušnje?*

Vsak ima na voljo do 5 minut. Ostali poslušajo v tišini, brez odzivov.

Skupinska razprava in vprašanja (20 minut):

Ko vsi učenci zaključijo z osebnimi deli, se odpre prostor za vprašanja in refleksijo celotne skupine. Učenci lahko zastavijo vprašanja drug drugemu, izpostavijo skupne vzorce, opazke, razlike v dojetanju ali podajo ideje za izboljšave v prihodnje.

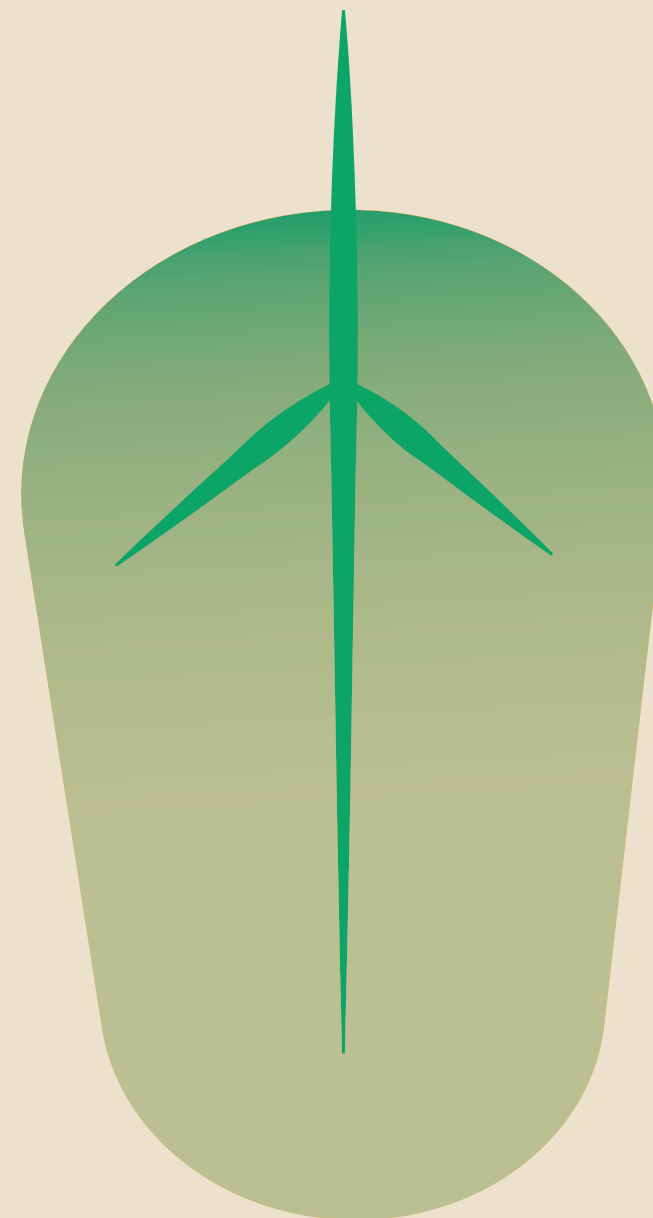
Zaključek in simbolno zapiranje prostora (10 minut):

Učitelj povzame nekaj ključnih poudarkov, se zahvali vsem za iskrenost in spoštovanje. Udeležence povabi, da v eni besedi izrazijo, kako se počutijo ob zaključku. Skupina nato simbolno »ohladi« preprogo (npr. s tihim dotikom, dihom, z besedami »preproga je hladna«) – kar pomeni konec vaje.

POVZETO IN PRIREJENO PO
350.ORG - [TRAININGS.350.ORG](https://www.trainings.350.org)

2.2.7

Premislek in meditacija

Vaje hvaležnosti: moč hvaležnosti v vsakdanjiku

Hvaležnost je temeljna človeška vrednota, ki sega onkraj preprostih izrazov spoštovanja ali zahvale. Njena moč se skriva v zmožnosti preoblikovati naš pogled na svet in nas povezati z globljim pomenom življenja. Raziskave kažejo, da hvaležnost izboljšuje duševno in telesno zdravje, krepi odnose ter spodbuja empatijo in prosocialno vedenje. Če redno izražamo hvaležnost, se lažje soočamo s stresnimi situacijami, negujemo trdnjše odnose in se osredotočamo na pozitivne plati življenja.

V šolskem okolju z urjenjem hvaležnosti krepimo čustveno inteligenco učencev, izboljšamo razredno dinamiko in jih spodbujamo v osebni rasti. Vaje, ki sledijo, so zasnovane tako, da omogočajo kreativno in poglobljeno izražanje hvaležnosti. Razvijajo empatijo, samozavedanje in povezanost.

DNEVNIK HVALEŽNOSTI

Dnevnik hvaležnosti je učinkovito orodje za osebno refleksijo, ki učencem pomaga prepoznati in ceniti pozitivne plati vsakdanjika. Redno zapisovanje misli in občutkov krepi zavedanje o njih, izostruje samorefleksijo in gradi pozitivno naravnost.

Izvedba vaje:

Učitelj pojasni pomen hvaležnosti in kakšne so čustvene dobrobiti, če redno beležimo, za kaj smo hvaležni. Vsi učenci prejmejo zvezek ali list, kamor dnevno zapišejo tri specifične stvari, za katere so hvaležni. Učitelj poudari, naj navedejo konkretne primere in osebne izkušnje. Enkrat tedensko jih povabi, da delijo zapise, in spodbuja razpravo o tem, kako vaja vpliva na njihovo razmišljanje in odnose.

KOZAREC HVALEŽNOSTI

Kozarec hvaležnosti je skupinski projekt, ki spodbuja deljenje pozitivnih misli in krepi občutek povezanosti.

Izvedba vaje:

Učitelj v razredu pripravi velik steklen kozarec ali posodo ter listke za zapisovanje. Vsak učenec tedensko zapiše eno stvar, za katero je hvaležen, in listek odloži v kozarec. Učitelj ob koncu tedna prebere nekaj naključnih listkov in spodbudi učence k razmisleku o skupnih pozitivnih izkušnjah. Na koncu šolskega leta lahko razred skupaj prebere celotno vsebino kozarca in tako opravi svojevrstno retrospektivo skupne poti in dosežkov.

KAMEN HVALEŽNOSTI

Kamen hvaležnosti je simbolični predmet, ki spodbuja osebno refleksijo in osredotočenost na trenutke hvaležnosti.

Izvedba vaje:

Učitelj vsem učencem podari majhen kamen ali podoben predmet. Nosijo ga s seboj ali ga postavijo na vidno mesto, da jih opominja, za kaj so hvaležni. Vsakič, ko opazijo ali primejo predmet, pomislijo na kaj, za kar so hvaležni. Na koncu tedna jih učitelj povabi, da delijo izkušnje in misli o tem, kako je vaja okrepila njihovo zavedanje o hvaležnosti.

SPREHOD HVALEŽNOSTI

Sprehod hvaležnosti povezuje gibanje in razmišljanje, kar učencem pomaga, da ob telesni aktivnosti prepoznajo pozitivne plati svojega življenja in okolja.

Izvedba vaje:

Učitelj organizira sprehod po šolskem dvorišču ali naravi. Med hojo učenci tiho razmišljajo, za kaj so hvaležni, in poskušajo občutke povezati z okoli-

co: z naravo, prijatelji ali trenutnimi dogodki. Po sprehodu jih učitelj povabi, da delijo svoje misli in izkušnje. Vaja spodbuja čustveno povezanost z okoljem in medosebne odnose.

RAZMISLEK O HVALEŽNOSTI

Vaja spodbuja učence k izražanju hvaležnosti ob poglobljenemu razmisleku o osebah ali dogodkih, ki so jih razveselili ali podprli.

Izvedba vaje:

Učitelj začne skupinsko razpravo z vprašanji, kot sta:
Kdo te je ta teden navdihnil ali podprl?

Kaj te je ta teden navdalo z občutkom zadovoljstva in hvaležnosti?

Učenci lahko odgovore delijo ustno ali jih zapišejo na listke. Učitelj povzame skupne misli učencev in jih spodbudi, da izrazijo hvaležnost tistim, ki so jih razveselili ali podprli. Vaja krepi medosebne vezi in spodbuja pozitivno mišljenje.

Ekosocialne kompetence za vaje hvaležnosti

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Prepoznavanje in cenjenje, pozitivnih vplivov drugih ljudi ter izražanje hvaležnosti.
- Socialna pravičnost in solidarnost: Spodbujanje povezanosti in priznavanja prispevkov drugih v skupnosti.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razčlenjevanje lastnih čustev in vrednot z refleksijo o trenutkih hvaležnosti.
- Prilagodljivost in odpornost: Krepitev sposobnosti soočanja s stresom s pomočjo osredotočanja na pozitivne vidike življenja.
- Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo: Povezovanje hvaležnosti z zavestjo o trajnostnem ravnanju in družbeni odgovornosti.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost izražanja hvaležnosti in empatije v različnih situacijah.
- Učenci reflektirajo o pozitivnih vidikih vsakodnevnih izkušenj in odnosov.
- Učenci izboljšajo zmožnost prepoznavanja prispevkov drugih k svojemu življenju in okolju.
- Učenci prepoznajo vpliv hvaležnosti na krepitev medosebnih vezi in čustvene stabilnosti.
- Učenci raziskujejo, kako praksa hvaležnosti spodbuja osebno rast in krepi razumevanje družbenih interakcij.

Globoko in aktivno poslušanje

Globoko poslušanje (*deep listening*) in aktivno poslušanje (*active listening*) sta bistveni spretnosti za kakovostno komunikacijo, poglobljeno razumevanje in učinkovito sodelovanje v učnem procesu. V facilitiranem učenju je sposobnost poslušanja ključnega pomena. Učenci niso zgolj pasivni prejemniki informacij, temveč so aktivni soustvarjalci znanja. Poslušanje presega golo zaznavanje besed, saj zajema tudi dojemanje neverbalnih signalov, čustev in skritih pomenov, ki se izražajo ob govoru.

Globoko poslušanje terja prisotnost, osredotočenost in odprtost za vse, kar govorec posreduje, ne da bi poslušalec ob tem že oblikoval svoj odgovor. Ni dovolj le zaznavati besede, potrebno je tudi poslušati neizrečeno – premore, spremembe v tonu glasu in čustvene odtenke sporočila. Pri aktivnem poslušanju potrjujemo, kar smo slišali, postavljamo razjasnitvena vprašanja in z odzivi spodbujamo nadaljnji pogovor. Skupaj ti metodi zagotavljata učno okolje, v katerem se učenci počutijo slišane in spoštovane, poleg tega pa se urijo v bolj zavestni in empatični komunikaciji (MindTools, n.d.; Global Peacebuilding Center, n.d.).

GLOBOKO POSLUŠANJE IN NJEGOVA VLOGA V UČNEM PROCESU

Globoko poslušanje ni zgolj tehnika, temveč je način razmišljanja in zaznavanja sveta. Poslušalec se popolnoma osredotoči na govorca, ne da bi ga sodil, prekinjal ali poskušal takoj oblikovati odziv. Ključni elementi globokega poslušanja vključujejo prisotnost v trenutku, zaznavanje notranjih in zunanjih signalov ter sprejemanje tišine kot dela komunikacije.

V praksi se poslušalec, ki želi globoko poslušati, pred začetkom pogovora umiri, osredotoči na svoje dihanje in občutke v telesu. S tem, ko umiri notranji monolog, lažje pozornost usmeri izključno na sogovornika. Med njegovim govorom, ne analizira in ne oblikuje lastnega odziva, temveč se le potopi v poslušanje, kot da je to edino pomembno v tistem trenutku (Transition Makers Toolbox, n.d.).

Z globokim poslušanjem učenci razvijajo tudi potrpežljivost, celostno zaznavanje in odprtost za drugačne perspektive. Učijo se tudi, da odziv ni vedno potreben takoj in da je včasih najbolj dragocena tista komunikacija, ki odpira prostor za razmislek.

PINAKARRI – globoko poslušanje v kontekstu Zmajevega sanjanja

Pinakarri v jeziku avstralskih staroselcev pomeni najgloblje možno poslušanje. To je bistven element metode Zmajevega sanjanja (Dragon Dreaming), ki izvira iz aboriginske kulture Zahodne Avstralije in temelji na treh ključnih načelih: služenju Zemlji, gradnji skupnosti in osebni rasti (Dragon Dreaming, n.d.). Pri Zmajevem sanjanju je sanjanje kolektivna izkušnja, ni zgolj individualno. S skupnim sanjanjem oblikujemo t. i. "redospeve" (songlines), nekakšne izvenčasne pripovedi, v katerih se povezujejo ljudje, prostor in čas (Dragon Dreaming, n.d.).

OSNOVNE PRAKSE PINAKARRI – kako vaditi globoko poslušanje

Ko izvajamo pinakarri, se zavedamo telesa, pozorni smo na srčni utrip, sproščamo napetosti z dihanjem in zavestno umirjamo notranji dialog. S pinakarrijem se pripravimo, da smo pozorni tako na informacije, kot tudi na čustva, sporočila med vrsticami in skrite namene.

Nekaj osnovnih korakov, ki so osrednji del te prakse (Dragon Dreaming, n.d.):

- 1. Zavestno povezovanje s telesom** – začutimo stik s površino, na kateri sedimo, in se osredotočimo na občutke v telesu.
- 2. Opazovanje diha** – pozorno spremljamo vdihe in izdihe ter razlike v tonu in temperaturi.
- 3. Poslušanje srčnega utripa** – ko prisluhnemo srcu, umirimo notranji monolog.
- 4. Prepoznavanje napetosti v telesu** – zavemo se točk napetosti in jih ob izdihu sprostimo.
- 5. Umirjanje tihega notranjega glasu** – mislim dovolimo, da se razkadijo kot oblaki, namesto da se oklepamo notranjega dialoga s samim sabo.
- 6. Povezovanje z načeli in namenom** – pri sebi preverimo, kako prispevamo k služenju Zemlji, gradnji skupnosti in osebni rasti ter k osrednjemu vprašanju v razpravi.

Pinakarri je dobro izvesti pred skupinsko diskusijo, saj se prisotni lažje umirijo, osredotočijo in pripravijo na resnično poslušanje brez sodb in pričakovanj.

PINAKARRI KOT DEL FACILITACIJE

– ustvarjanje pogojev za globoko poslušanje

Facilitirano sodelovalno učenje zahteva **varno okolje**, kjer se vsi udeleženci počutijo slišane in spoštovane. Pinakarri lahko k temu odlično prispeva, saj:

- **Odpira prostor za premišljene odgovore** – udeleženci si vzamejo čas za razmislek in ne odgo-

varjajo impulzivno.

- **Preprečuje prekinjanje govorca** – govorec se lahko izrazi brez prekinitev, kar nas uči potrpežljivosti in spoštljivega poslušanja.
- **Spodbuja globljo refleksijo** – učimo se poslušati s celotnim telesom, ne le z ušesi, s čimer izboljšujemo razumevanje sogovornikov.
- **Omogoča pristno komunikacijo** – s poslušanjem brez sodb zmanjšujemo napetosti v skupini in spodbujamo odprto deljenje izkušenj.

V šolskem okolju lahko učitelj pred začetkom vaje ali diskusije s pinakarrijem pripomore k temu, da učenci bolj zavestno poslušajo in se počutijo slišane (Dragon Dreaming, n.d.).

PRAKTIČNE VAJE ZA VKLJUČEVANJE PINAKARRIJA V UČNI PROCES

Učitelji lahko vključijo elemente globokega poslušanja v učni proces s preprostimi, a učinkovitimi vajami:

Vaja 1: Trenutek tišine pred odgovorom

Po vsakem vprašanju facilitator zahteva pet sekund (oz. dva globoka vdiha) tišine, preden lahko kdorkoli odgovori. S tem prepreči impulzivne odzive in spodbuja globljo refleksijo.

Vaja 2: Poslušanje brez odziva

Učenci se pogovarjajo v parih tako, da eden dve minuti govori, drugi pa samo poslušata, ne da bi prekinjal ali se odzival. Na koncu poslušalec pov-

zame, kar je slišal, in potem vlogi zamenjata.

Vaja 3: Zvok pinakarri

Izberemo predmet (zvonček, ropotuljico ipd.), da z njegovim zvokom naredimo kratek premor v razpravi, ko jo je treba upočasniti, umiriti ali preusmeriti nazaj k osrednjemu vprašanju. Lahko določimo nekaj članov skupine, da so "varuhi zvoka pinakarri" in so posebej pozorni na dinamiko in potek razprave. Lahko dopustimo tudi popolno odprtost, kjer ima vsakdo možnost sprožiti zvok, ko skupina zaide od osrednje teme ali pa razprava postane vročična. Vsi prisotni naj se vnaprej strinjajo, da ima zvok najvišjo avtoriteto in ko zazveni, se razprava ustavi. Takrat vsi zaprejo oči, pri sebi izvedejo šest korakov pinakarrija in šele potem se razprava nadaljuje. Praktično vedno se po premoru razprava nadaljuje bolj umirjeno in osredotočeno. Vloga varuha zvoka pinakarri je zelo primerna za introvertirane, senzibilne učence, ki se navadno manj vključujejo v diskusijo, imajo pa pogosto dar za globoko poslušanje in prepoznavanje škodljivih skupinskih dinamik.

Vaja 4: Poslušanje na treh ravneh: glava, srce, noge

Vaja poslušanja na treh ravneh (Listening at Three Levels) krepi sposobnost globokega razumevanja sporočil sogovornikov (Barefoot Guide Toolbox, n.d.). Tri ravni so:

- 1. Poslušanje z glavo** – osredotočanje na misli, dejstva in argumente; cilj je razumeti logično strukturo izrečenega, preveriti vsebinsko dosle-

dnost in razčleniti pomen besed.

2. Poslušanje s srcem – prepoznavanje govornikovih čustev; poudarek je na empatiji, dojetanju čustvenega konteksta in neverbalnih signalih.

3. Poslušanje z nogami – poslušanje s ciljem razumeti motivacijo govornika, njegove skrite in dolgoročne namene; poslušalec poskuša zaznati neizrečene pomene in možne prihodnje ukrepe.

Z uporabo tega modela pri facilitiranem učenju spodbujamo celostno razumevanje sporočil, ne le na intelektualni, temveč tudi na čustveni in intuitivni ravni.

AKTIVNO POSLUŠANJE KOT OSNOVA UČINKOVITE KOMUNIKACIJE

Z aktivnim poslušanjem izboljšujemo razumevanje, zmanjšujemo nesporazume in poglobljamo kakovost komunikacije, saj z neverbalnimi in verbalnimi signali spodbujamo sogovornika, medtem ko se pri globokem poslušanju osredotočamo na nezaznamovano prisotnost.

K osnovnim elementom aktivnega poslušanja spadajo ohranjanje očesnega stika, odprta telesna drža in odzivanje s kimanjem ali kratkimi besednimi potrditvami, denimo: Razumem. Zanimivo. Povej mi kaj več. Dodatno orodje je parafraziranje oz. povzemanje slišane, s čimer preverimo, ali smo vse dobro razumeli. Ko povzamemo povedano s svojimi besedami, lahko rečemo, na primer: »Če prav razumem, praviš, da ...« Z aktivnim po-

slušanjem preprečujemo nesporazume in zagotavljamo pravilno razumevanje sporočil (MindTools, n.d.).

Pomemben vidik aktivnega poslušanja je prepoznavanje čustev sogovornika. Poslušalec se ne osredotoča le na besede, ampak se trudi prepoznati tudi govornikov ton glasu, hitrost govora in telesno govorico. Če govorec izraža frustracijo, lahko poslušalec pritrdi njegovim čustvom s svojim odzivom, na primer: »Vidim, da si res zaskrbljen. Kaj bi lahko po tvojem mnenju naredili drugače?« S takšnim pristopom aktivno poslušanje gradi empatijo in pogloblja medosebne odnose (Global Peacebuilding Center, n.d.).

UPORABA GLOBOKEGA IN AKTIVNEGA POSLUŠANJA V ŠOLSKEM OKOLJU

Učitelji lahko tako globoko kot aktivno poslušanje vključijo v učni proces na več načinov. Ena najbolj priljubljenih metod je kratka tišina pred razpravo, da imajo učenci nekaj sekund za razmislek. Potem so odzivi bolj premišljeni in manj impulzivni.

Druga metoda je poslušanje brez prekinjanja. Učenci se pogovarjajo v parih tako, da eden govori, drugi pa posluša brez prekinitev. Po določenem času vlogi zamenjata, nato pa ocenita, kako sta se počutila v vlogi poslušalca in govornika. S tem krepimo sposobnost potrpežljivega poslušanja in zmanjšujemo skakanje k takojšnjemu odgovarjanju.

Tretja metoda je pogovor s povzetkom, pri čemer govorec, preden spregovori, povzame misli svojega predhodnika. To zahteva pozorno poslušanje, krepi občutek slišnosti in izboljšuje koherenost diskusije.

Sistemska igra

Namen vaje je omogočiti izkustveno razumevanje kompleksnih sistemskih odnosov in povezanosti v ekoloških in družbenih sistemih. Cilj je ozavestiti učence o delovanju in prilagajanju sistemov, ki z nenehno interakcijo ohranjajo ravnovesje.

Trajanje aktivnosti:
30 minut

Potrebščine:

- Dovolj velik prostor za gibanje.
- Listi in pisala za zapis refleksij.
- Tiha ambientalna glasba za ustrezno vzdušje (po želji).

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje medsebojnih povezav in vplivov.
- Kritično mišljenje in refleksija: Prepoznavanje dinamičnih sistemskih odnosov.
- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje pri vzpostavljanju ravnovesja v sistemu.
- Sistemsko razmišljanje: Razumevanje soodvisnosti in prilagajanja znotraj kompleksnih sistemov.

Priporočena starost:
12–18 let

Prostor učenja:

Velika učilnica ali športna dvorana, ki omogoča prosto gibanje brez ovir. Še boljše je vajo izvesti na prostem (na šolskem dvorišču, travniku, polju, gozdni jasi, v parku ...).

Učni izidi:

- Učenci bodo razvili sposobnost analiziranja delovanja kompleksnih sistemov.
- Učenci bodo povečali zavedanje o medsebojni povezanosti in vplivih posameznih elementov v sistemu.
- Učenci bodo izboljšali sodelovalne in prilagoditvene veščine.

Potek vaje:

Uvod (5 minut):

Učitelj učencem razloži dinamično naravo odprtih sistemov. Zanje so pomembni odnosi med elementi, kar jim omogoča prilagajanje in samouravnavanje.

Priprava na igro (5 minut):

Učenci se postavijo v krog v dovolj velikem prostoru, da se lahko premikajo brez ovir. Učitelj jim poda naslednja navodila:

- *"Vsak naj si v mislih izbere dve osebi, ne da to razkrije drugim."*
- *"Vaša naloga je, da se ves čas gibljete tako, da ohranjate enako razdaljo do obeh izbranih oseb."*

Izvedba igre (10 minut):

Učitelj da znak za začetek gibanja. Udeleženci se začnejo gibati, kar povzroči domino učinek v celotni skupini. Učenci hitro opazijo, da vsak njihov premik vpliva na druge. Nenehno se morajo prilagajati, da bi ohranili ravnovesje. Po nekaj minutah učitelj ustavi igro in povabi učence k refleksiji.

Refleksija in analiza (10 minut):

Učitelj vodi razpravo z naslednjimi vprašanji:

- *"Kaj ste opazili v gibanju in odzivih drugih?"*

- *"Ali je sistem deloval odprto ali zaprto? Zakaj?"*

- *"Kaj vas je vodilo, ko ste se trudili ohranjati enako razdaljo?"*

- *"Kako ste doživeli prilagajanje in odzivanje na spremembe?"*

Variacije igre

- **Ogroženi ekosistem:** Učenci ponovijo igro z dodatnimi pravili. Učitelj postane "virus", ki učence "okuži", če se jih dotakne. Ko se to komu zgodi, se mora ustaviti in tiho pri sebi šteti do pet ali deset. Ko odšteje, počepne ali pade na tla. Takrat drugi, za katere je ta učenec eden od dveh izbranih, prav tako obmirujejo, tiho odštejejo do pet in počepnejo. Postopek se nadaljuje, dokler vsi ne popadajo na tla, kar ponazarja kaskadni učinek motnje v ekosistemu in njegov kolaps.

- Če se po tapkanju nič ne zgodi, učitelj izbere drugega udeleženca.

Na koncu učitelj vodi refleksijo o tem, kaj se v sistemu spremeni, če njegovi elementi komunicirajo med seboj in se podpirajo.

POVZETO IN PRIREJENO PO
THE WORK THAT RECONNECTS -
WORKTHATRECONNECTS.ORG

Vodena meditacija

Namen je ponuditi učencem izkušnjo vodene meditacije, s katero spodbujamo sprostitve, izboljšujemo koncentracijo in povečujemo čustveno ravnovesje. Cilj je, da učenci osvojijo osnovne tehnike meditacije, s katerimi si lahko pomagajo pri obvladovanju stresa, boljši osredotočenosti in umirjenosti v vsakodnevnem življenju.

Trajanje aktivnosti:

20–30 minut

Priporočena starost:

9–18 let

Potrebščine:

- Blazine ali stoli za udobno sedenje.
- Mirna ambientalna glasba (po želji).
- Vodena meditacija v pisni ali avdio obliki.
- Tabla za refleksijo po meditaciji.

Prostor učenja:

Učilnica ali drug miren prostor, urejen tako, da omogoča sproščeno sedenje ali ležanje brez motečih dejavnikov.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost prepoznavanja in obvladovanja svojih čustev in misli.
- Učenci s sprostitvenimi tehnikami izboljšajo koncentracijo in pozornost.
- Učenci pridobijo veščine za učinkovitejše obvladovanje stresa.
- Učenci se naučijo refleksivnega razmišljanja in čuječnosti v vsakdanjem življenju.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razvijanje razumevanja čustvenih potreb sošolcev.
- Kritično mišljenje in refleksija: Ozaveščanje lastnih čustev in odzivov v različnih situacijah.
- Odpornost in prilagodljivost: Izboljšanje soočanja s stresom in prilagajanja na nove okoliščine.

POVZETO IN PRIREJENO PO
GUIDED MEDITATION FRAMEWORK - [GUIDEDMEDITATIONFRAMEWORK.COM](https://www.guidedmeditationframework.com)
MINDFULNESS EXERCISES - [MINDFULNESSEXERCISES.COM](https://www.mindfulnessexercises.com)

Potek vaje:

Uvod (5 minut):

Učitelj pojasni pomen meditacije in njene koristi: »Meditacija nam pomaga, da se sprostimo, bolje osredotočimo in zmanjšamo stres. Vzamemo si čas zase, da umirimo misli in se povežemo s sabo.« Učence povabi, da si izberejo udoben sedeč ali ležeč položaj: »Poskrbite, da vam je udobno. Lahko sedite s sproščeni rokami na kolenih ali ležite z rokami ob telesu.« Predlaga, naj zaprejo oči ali usmerijo pogled v tla, da zmanjšajo moteče dejavnike: »Če vam je udobno, zaprite oči ali nežno usmerite pogled predse.«

Priprava na meditacijo (5 minut):

Učitelj vodi učence skozi kratko dihalno vajo: »Globoko vdihnite skozi nos ... za-držite dih za trenutek ... in počasi izdihnite skozi usta. Ob vsakem vdihu si predstavljajte, da vdihujete mir in sprostitve, in ob izdihu izpustite napetost in stres.« Nadaljuje s postopnim sproščanjem telesa: »Začnite pri glavi in se postopoma pomikajte navzdol. Sprostite čelo ... ramena ... roke ... in noge. Z vsakim izdihom čutite, kako napetost zapušča vaše telo.«

Vodena meditacija (10 minut):

Učitelj začne vodeno meditacijo z vizu-

alizacijo: »Predstavljajte si miren kraj, morda čudovit travnik ali plažo. Čutite sončne žarke na koži, poslušajte nežno šumenje vetra. Ste v popolnem miru in varnosti.« Pri starejših učencih je lahko del meditacije osredotočenost na dihanje: »Opazujte, kako zrak vstopa skozi nosnice in polni vaša pljuča, potem pa ob izdihu nežno zapušča vaše telo.« Učence spodbuja, da sprejmejo svoje misli brez sodb: »Če vam misli odtavajo, jih nežno pripeljite nazaj k dihanju.«

Zaključek meditacije (3 minute):

Učitelj postopoma pripelje učence nazaj k zavedanju o bližnji okolici: »Počasi začutite tla pod seboj, premaknite prste na rokah in nogah. Ko ste pripravljeni, počasi odprite oči.« Povabi jih, da se nežno pretegnejo in se pripravijo na vrnitev k vsakodnevnim aktivnostim.

Refleksija (5 minut):

Učitelj vodi refleksijo o izkušnji: »Kako ste se počutili med meditacijo? Kaj ste opazili v svojem telesu in mislih?« Učenci imajo možnost deliti svoje vtise ali pa le razmisliti sami pri sebi. Učitelj jih povabi, naj razmislijo tudi o tem, kako bi bila lahko meditacija vsakodnevna rutina za obvladovanje stresa in izboljšanje osredotočenosti.

Sedma generacija

Namen vaje je poglobiti razmišljanje o tem, kako naše sedanje odločitve vplivajo na prihodnje generacije, in kako smo lahko bolj odgovorni za trajnostno prihodnost. Cilj je spodbuditi zavedanje o ekoloških in družbenih izzivih ter krepiti solidarnost z bodočimi generacijami.

Trajanje aktivnosti:

60 minut

Potrebščine:

- Udobni stoli ali blazine.
- Papir in pisala za zapis refleksij.
- Ambientalna glasba za ustrezno vzdušje (po želji).

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do ljudi in okolja: Razumevanje medgeneracijskih povezav in vplivov.
- Kritično mišljenje in refleksija: Prepoznavanje lastne vloge pri oblikovanju prihodnosti.
- Medgeneracijska solidarnost: Oza-veščanje odgovornosti do prihodnjih generacij.

- Participacija in demokratično delovanje: Aktivno sodelovanje pri iskanju trajnostnih rešitev.

Priporočena starost:

14–18 let

Prostor učenja:

Velika učilnica ali dvorana, ki omogoča oblikovanje parov in nemoteno komunikacijo.

Učni izidi:

- Učenci razvijejo sposobnost analiziranja dolgoročnih učinkov svojih odločitev.
- Učenci povečajo zavedanje o svoji odgovornosti do prihodnjih generacij.
- Učenci izboljšajo komunikacijske in sodelovalne veščine.

Potek vaje:

Uvod (10 minut):

Učitelj razloži, da vaja "sedma generacija" raziskuje dolgoročne učinke naših dejanj. Učenci si bodo predstavljali, da govorijo z ljudmi iz prihodnosti, ki bodo živeli čez 200 let. Dopustiti je treba, da ob tem držita dve ključni predpostavki:

- Prva je, da bodo takrat ljudje še živeli na Zemlji.
- Druga je, da bodo prihodnje generacije vedele za naše odločitve na podlagi zgodovinskih virov.

Učitelj najprej popelje učence "izven časa", da bi se lahko dve generaciji pogovarjali preko razpona dvestotih let. Skupaj izgovarjajo "Ah", da se prestavijo v ta simbolični prostor med sedanjostjo in prihodnostjo. Poleg tega "ah" simbolizira vse, kar še ni bilo izrečeno. Učitelj tako predstavi navodila:

"Vi, predstavniki sedanje generacije, si predstavljajte, da je pred vami oseba sedme generacije. Vi iz prihodnosti pa se zavedajte, da sedite v paru z nekom, ki živi v letu _____. Vi iz prihodnje generacije imate nekaj za povedati današnjim ljudem in jih vprašati. Izražali se boste z mojim glasom in to bo sprejeto, kot da prihaja neposredno iz vašega srca in misli. Današnji ljudje boste na glas od-

govarjali, prihodnje generacije pa bodo poslušale v tišini.

Mimogrede: beseda "prednik" se nanaša na vse pretekle generacije in ni omejena le na vaš rod."

Priprava prostora (5 minut):

Učitelj usmerja učence, naj se posedejo v parih, tako da eni gledajo proti vzhodu, drugi pa proti zahodu (oz. severu/jugu). Tisti, ki gledajo na zahod, predstavljajo sedanje generacije, tisti, ki gledajo na vzhod, pa prihodnje. Vloge niso zamenjive, zato jih učitelj jasno določi in poskrbi, da jih vsak učenec razume.

Prvo vprašanje (10 minut):

Prihodnje generacije nagovorijo sedanje generacije z besedami (izgovori jih učitelj):

"Prednik, pozdravljam te. Neverjetno je videti tvoj obraz, saj sem vse življenje slišal zgodbe o tvojem času. Pravijo, da ob tebi živijo ljudje, ki so bogatejši od najbogatejših kraljev iz preteklosti, medtem ko milijarde ljudi živijo brez osnovnih potrebščin, kot so hrana, voda in streha nad glavo. Pravijo tudi, da so v tvojem času izdelovali bombe, ki bi lahko uničile celotna mesta – in da ste vsi vedeli za to. Ali je to res? Če je res, kako ste se s tem soočali?"

Učenci, ki predstavljajo sedanje generacije, imajo pet minut časa, da razmislijo in odgovorijo učencem, ki jim sedijo naproti. Potem predstavniki prihodnje generacije tiho potrdijo, da so slišali njihove besede in se zahvalijo. Vsi se premaknejo za eno mesto na levo (ali desno), da tvorijo nove pare.

Drugo vprašanje (10 minut):

Prihodnje generacije zastavijo novo vprašanje (govori učitelj):

»Prednik, pozdravljam te. Ko v našem času najdemo čisto vodo in rodovitno prst, se lahko zahvalimo tebi in tvojim prijateljem za vaše delo. Verjetno je bilo težko, predvsem na začetku, ko ste se zavzemali za bitja, ki jih niste poznali. Kaj vas je navdihovalo, da ste začeli? Kateri so bili prvi koraki, ki ste jih naredili?«

Učenci iz sedanjosti izrazijo svoja prizadevanja in navdih. Po treh do petih minutah prihodnje generacije pritrdijo, da so jih slišale, in se spet pomaknejo za eno mesto, da se vsi pari zamenjajo.

Tretje vprašanje (10 minut):

Učitelj spregovori v imenu prihodnjih generacij:

»Prednik, pozdravljam te. Vemo, da se nisi ustavil pri prvih korakih. Poznam zgodbe in pesmi o tebi in tvojih prijateljih, ki so si prizadevali, da nam zapustijo prihodnost, v kateri je vredno živeti. Ne vemo pa, kje ste našli moč, da ste nadaljevali kljub vsem oviram. Lahko поделиš z menoj svojo izkušnjo?«

Učenci iz sedanjosti spet odgovorijo na vprašanje, prihodnje generacije pritrdijo, da so jih slišale.

Zaključek in refleksija (10 minut):

Učitelj povabi predstavnike prihodnjih generacij, ki so doslej le poslušali, da sporočijo prednikom, kar želijo. Vsak lahko deli občutke in izkušnje. Učitelj povzame ključno spoznanje vaje: *kako se naša dejanja odražajo v prihodnosti.*

POVZETO IN PRIREJENO PO
THE WORK THAT RECONNECTS -
WORKTHATRECONNECTS.ORG

Skupinsko žongliranje

Namen vaje je izboljšati sodelovanje, komunikacijske veščine in sposobnost reševanja problemov. Aktivnost spodbuja usklajenost, timsko delo in refleksijo, pri čemer učenci prepoznajo lastni prispevek k skupinskim procesom. Cilj je učence naučiti, kako z medsebojnim zupanjem in prilagodljivostjo skupaj dosegati rezultate.

Trajanje aktivnosti:

20–30 minut

Potreščine:

- Mehke žogice ali podobni predmeti, ki jih je varno metati (3–5 kosov).
- Odprt prostor, v katerem se lahko skupina postavi v krogu brez fizičnih ovir.

Ekosocialne kompetence:

- Skupnostno delovanje in sodelovanje: Spodbujanje sodelovanja in izmenjave znanj za doseganje skupnih ciljev.
- Kritično mišljenje in refleksija: Analiza procesov in iskanje načinov za izboljšanje.
- Prilagodljivost in odpornost: Sposobnost prilagajanja spremembam in učinkovito obvladovanje nepredvidljivih okoliščin.

Priporočena starost:

12–18 let

Prostor učenja:

Odprt prostor, notri ali zunaj, v katerem se lahko skupina postavi v krogu brez fizičnih ovir. Pomembno je, da je prostor dovolj velik, da je možno varno metati predmete.

Učni izidi:

- Učenci izboljšajo komunikacijske veščine z jasnim izražanjem in poslušanjem.
- Učenci razvijejo sposobnost sodelovanja in timskega dela pri skupnih nalogah.
- Učenci prepoznajo pomen usklajenosti in organizacije pri doseganju ciljev.
- Učenci reflektirajo o svojem prispevku k skupinskemu delu in identificirajo možnosti za izboljšave.

Potek vaje:

Priprava in uvod (5 minut):

Učitelj učence povabi, da se postavijo v krogu. Pojasni, da se bodo z vajo učili komunikacije, sodelovanja in prilagodljivosti. Temeljno pravilo igre je, da mora vsak učenec, ko poda žogico, jasno izgovoriti ime tistega, ki mu jo poda. Cilj je ohranjati vse žogice v gibanju tako, da skupina usklajeno sodeluje.

Utrjevanje zaporedja (5 minut):

Učitelj prvi vrže žogico enemu izmed učencev in pri tem jasno izgovori njegovo ime. Ta učenec nato vrže žogico naslednjemu in pri tem izgovori njegovo ime. Postopek se nadaljuje, dokler vsi ne prejmejo in podajo žogice vsaj enkrat. Zadnji učenec vrne žogico učitelju. Ta korak pomaga učencem, da si zapomnijo zaporedje in se osredotočijo na jasno komunikacijo.

Ponavljjanje in dodajanje žogic

(10 minut):

Ko učenci obvladajo podajanje z eno žogico, učitelj uvaja dodatne žogice. Ena za drugo krožijo po istem zaporedju. Učenci

morajo biti pozorni na to, komu jih podajajo, in paziti, da ne padejo na tla. Če se zmotijo, se igra ustavi. Premislijo, kaj je šlo narobe, in predlagajo izboljšave. Ta del igre spodbuja prilagodljivost, pozornost in vzajemno podporo.

Refleksija in povratne informacije

(5–10 minut):

Učitelj povabi učence, da razmislijo o izkušnji. Postavi vprašanja, kot so:

- *Kako ste doživeli sodelovanje?*
- *Kaj ste se naučili o pomenu komunikacije?*
- *Katere strategije ste uporabili za uspešno usklajevanje?*

Učenci izražajo svoja opažanja, učitelj pa povzame ključne ugotovitve in poudari uporabnost novih veščin v šolskem in vsakodnevnem življenju.

POVZETO IN PRIREJENO PO
VENTURE TEAM BUILDING -
VENTURETEAMBUILDING.CO.UK

Prizemljevanje

Prizemljevanje je namenjeno obvladovanju stresa, zmanjševanju anksioznosti in boljši osredotočenosti. Učenci se učijo, kako z introspekcijo nadzorovati čustveno stanje in razvijati čuječnost. Tako poglobljajo umirjenost, krepijo odpornost na zunanje pritiske in čustveno stabilnost.

Trajanje aktivnosti:

15 minut

Potrebščine:

Stoli ali blazine za sproščeno sedenje.

Ekosocialne kompetence:

- Empatija in sočutje do sebe in drugih: Razvijanje sočutja z introspektivnimi tehnikami, ki poglobljajo notranji mir in izboljšujejo razumevanje čustvenih odzivov.
- Prilagodljivost in odpornost: Lajšanje soočanja z zahtevnimi situacijami, k čemur prispeva osredotočenost na sedanost in na čutne zaznave.
- Kritično mišljenje in refleksija: Razčlenitev zaznav in čustvenih odzivov ter prepoznavanje njihovih vzrokov in posledic.

Način učenja:

- Čutna introspekcija: Učenci se osredotočajo na čutne zaznave, da dosega-jo notranji mir.
- Vodena refleksija: Učitelj z usmerjenimi vprašanji pogloblja razumevanje vpliva čutnih zaznav na čustveno stanje.

Priporočena starost:

12–18 let (zadnja triada osnovne šole in srednješolci)

Prostor učenja:

Učilnica ali drug miren prostor s sproščenim vzdušjem in brez zunanjih motenj.

Učni izidi:

- Učenci se naučijo uporabljati tehnike prizemljevanja za obvladovanje stresa in anksioznosti.
- Učenci izboljšajo čuječnost z raziskovanjem svojih čutnih zaznav in čustvenih stanj.
- Učenci spoznajo, kako z osredotočenostjo na sedanost bolje obvladovati življenjske izzive.
- Učenci razvijajo kritično razumevanje, kako čutne zaznave vplivajo na čustveno stabilnost.

Potek vaje:

Uvod in priprava (2 minuti):

Učitelj pojasni, da je tehnika prizemljevanja namenjena spopadanju s stresom in izboljšanju čustvene stabilnosti. Poudari, da je temeljno pri tej tehniki, da se osredotočimo na sedanost in svet zaznavamo s petimi čuti. Učence povabi, naj se udobno namestijo na stoli ali blazinah, sprostijo ramena, zamižijo in usmerijo pozornost na dihanje.

Vodena tehnika prizemljevanja

(10 minut):

Učitelj z umirjenim glasom vodi učence skozi naslednje korake z natančnimi navodili:

5 stvari, ki jih vidim: Učenci odprejo oči in se ozrejo po prostoru. Poiščejo pet stvari, ki jih opazijo. Osredotočijo se na podrobnosti, kot so barve, oblike in teksture (npr. »Vidim odsev svetlobe na mizi, zanimivo strukturo stola ...«).

4 stvari, ki jih slišim: Učenci ponovno zaprejo oči in prisluhnejo zvokom okoli sebe. Poskušajo prepoznati štiri različne zvoke, tako bližnje kot oddaljene (npr. »Slišim ptičje petje, šum listja ...«).

3 stvari, ki jih lahko otipam: Učenci se osredotočijo na tri občutke dotika, kot

so tekstura oblačil, hlad površine mize ali trdnost tal pod nogami.

2 stvari, ki ju lahko zavoham: Učenci zaznavajo vonjave v prostoru, denimo oblačil ali svežino zraka. Če vonjav ne zaznajo, si lahko priključijo prijetne vonjave iz spomina.

1 stvar, ki jo lahko okusim: Učenci opazujejo okus v ustih ali si predstavljajo svojo najljubšo jed in s tem spodbujajo mirne, prijetne misli.

Zaključek in refleksija (3 minute):

Na koncu učitelj povabi učence, da počasi odprejo oči in se s pozornostjo vrnejo v prostor. Sledi kratka razprava o izkušnjah, pri kateri lahko učitelj postavi naslednja vprašanja:

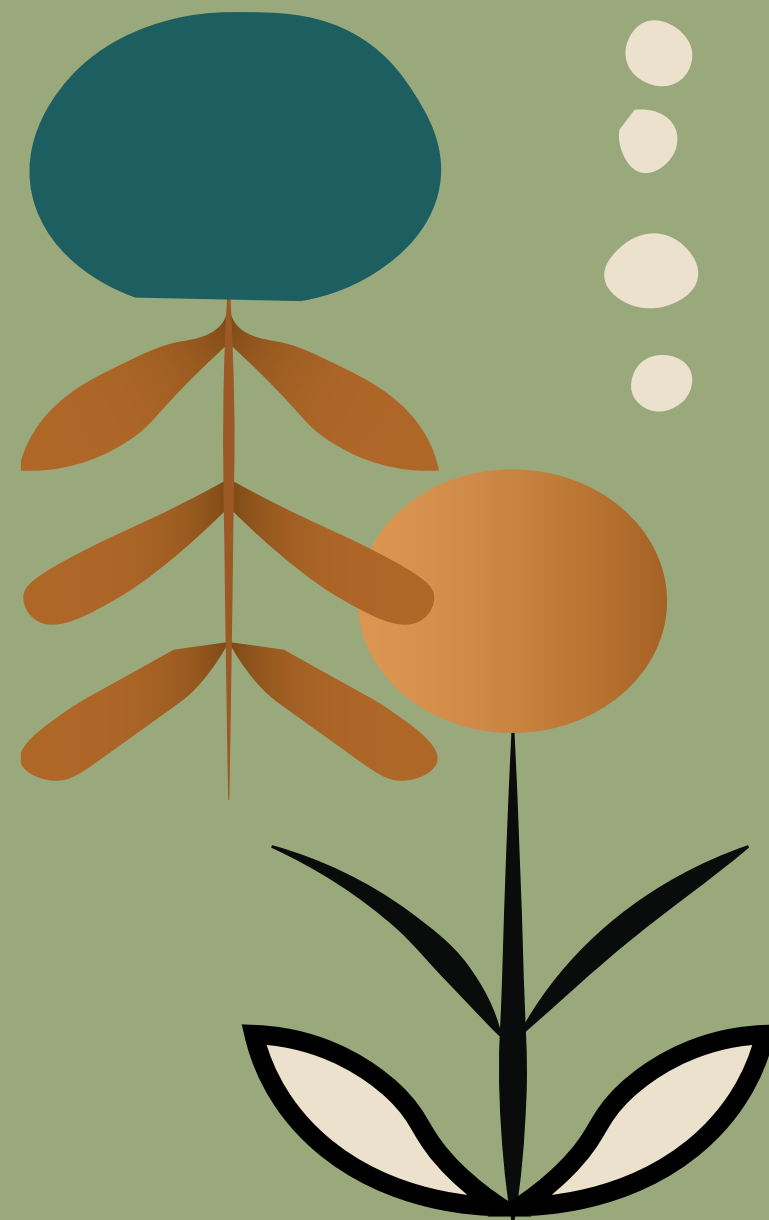
- *Kako ste se počutili med izvajanjem tehnike prizemljevanja?*
- *Katera zaznava vas je najbolj umirila?*
- *Kako bi lahko to tehniko uporabili v vsakdanjem življenju?*

Učenci lahko svoje izkušnje zapišejo ali jih ustno delijo z razredom.

POVZETO IN PRIREJENO PO
HYPER ISLAND TOOLBOX - [HYPERISLAND.COM](https://hyperisland.com)

03

TRETJI DEL: FACILITACIJA UČENJA ZA TRAJNOST V PRAKSI

3.1

Soustvarjanje učnih scenarijev za srednje in osnovne šole

Celoten proces soustvarjanja učnih scenarijev za srednje šole (in začetne korake procesa za osnovne šole) je metodološko zasnovala Maja Vrčon, vodja izobraževanja na projektu Učilnica za življenje. Temeljlil je na participativnem modelu soustvarjanja (co-design) in učenju z delom oz. samim procesom ustvarjanja, ki je potekal s simulacijo dela v razredu.

Kot osrednji okvir učnega procesa je Vrčon predlagala problemsko učenje (PU), pri katerem učitelj ne nastopa kot posredovalec znanja, temveč kot facilitator učenja, ki dijake vodi skozi raziskovanje kompleksnih problemov do razvoja rešitev. Učnih scenariji se osredotočajo predvsem na razvoj ekosocialnih kompetenc, kar se sočasno dogaja tako z učnimi pristopi in metodami, uporabljenimi v didaktičnih sekvencah, kot tudi z obravnavo kompleksnih ekosocialnih tematik.

Vrčon je udeleženi v projektu Učilnica za življenje je predstavila tri, v slovenskem prostoru takrat (leta 2022) še neuveljavljene kompetenčne okvire:

1. GreenComp, je evropski referenčni okvir kompetenc za trajnost. Okvir ponuja poenoteno zbirko kompetenc prihodnosti za učence in smernice za učitelje, pri čemer spodbuja konsenzualno opredelitev tega, katere kompetence zaobjemajo pojem trajnosti.

2. Inner Development Goals (Cilji notranjega razvoja), ki postavljajo osebnostni razvoj kot temelj družbenih sprememb,

3. priročnik ekosocialnega izobraževanja španske organizacije FUHEM, ki naslavlja okoljsko in družbeno trajnostnost z interdisciplinarnimi pristopi.

S to metodološko zasnovo je proces soustvarjanja učnih scenarijev presegel zgolj razvoj učnih vsebin in postal model interdisciplinarnega načrtovanja. Učiteljem omogoča implementacijo facilitatorskih metod ter razvoj pedagoških pristopov, pri katerih se osredotočajo na interdisciplinarne vsebine, skupinsko participativno učenje in sistemsko razumeva-

nje ekosocialnih izzivov.

Učni scenariji za srednje šole

Soustvarjanje učnih scenarijev za srednje šole je temeljilo na participativnem, facilitiranem in iterativnem procesu, v katerem so učitelji sočasno razvijali kompetence za facilitacijo učenja ter oblikovali interdisciplinarne učne scenarije. Ti scenariji niso zgolj učni pripomočki, temveč so konkretni primeri aplikacije facilitacijskih metod in orodij, predstavljenih v priročniku. Nudijo navdih in primer oblikovanja inovativnih učnih procesov, ki temeljijo na facilitaciji problemskega učenja s poudarkom na ekosocialnih vsebinah. Njihova vrednost je v tem, da omogočajo učiteljem preizkusiti facilitatorske metode v praksi in s tem transformirati svoje pedagoške vloge. Soustvarjanje učnih scenarijev je potekalo na strukturiranih srečanjih študijskih skupin učiteljev iz različnih slovenskih srednjih šol. Ti so v obdobju enega leta razvili svoje scenarije. Srečanja študijskih skupin so potekala spletno, po videokonferenčni aplikaciji Zoom, ter z uporabo digitalnih platform za skupinsko delo in dizajn, kot sta JamBoard in Mural.

Samo oblikovanje scenarijev se je začelo z uvodnim srečanjem, na katerem so učitelji spoznali temeljne principe facilitiranega učenja in soustvarjanja (angl. *co-creation*). Ključni vprašanji prvega srečanja sta bili, kako učitelji razumejo svojo vlogo in kako lahko preoblikujejo svoje pedagoške prakse tako, da spodbudijo aktivno sodelovanje dijakov. Po uvodnih usmeritvah in predstavitvi metod facilitacije so se učitelji razdelili v interdisciplinarne skupine glede na predmete, ki jih poučujejo, in glede na izbrane skupne cilje trajnostnega razvoja (SDG). S tem so začrtali smer razvoja učnih scenarijev, ki naslavljajo ključne trajnostne in ekosocialne tematike. V facilitiranih diskusijah so učitelji izbrali specifične kompleksne izzive, ki so bili dovolj odprti, da so omogočali kreativne rešitve, a hkrati dovolj konkretni, da so imeli jasen cilj. Na naslednjem srečanju so učitelji začeli proces oblikovanja problemskega vprašanja (oz. izziva), ki je ključno za vsak pričujoč učni scenarij. Za raziskovanje in poglobitev razumevanja izbranega izziva, so uporabljali orodja systemskega mišljenja, kot je npr. systemska preslikava. Nato so z vodenimi vajami začeli oblikovati ključno problemsko vprašanje, ki je postalo vodilo za razvoj celot-

nega učnega scenarija. V naslednjih srečanjih so nadaljevali z razvojem scenarijev skozi iterativni proces, pri čemer so uporabljali metode kolektivne inteligence in dizajnerskega mišljenja. Vsaka skupina je razvijala svojo strukturo scenarija, pri čemer so bile ključne faze oblikovanje učnih aktivnosti, načrtovanje evalvacije in vključevanje medpredmetnih povezav. Učitelji so v korake problemskega učenja, po katerih naj bi učni scenarij potekal, umeščali različna orodja za facilitacijo učenja, zbrana tudi v tem priročniku. Ta orodja so uporabljali predvsem v fazah oblikovanja funkcionalnih skupin za skupno učenje, raziskovanja ekosocialnega izziva, oblikovanja rešitev in evalvacije. Pomemben vidik študijskih srečanj je bila tudi razprava o tem, kako bo scenarij implementiran v razredu in kako ga prilagoditi realnim časovnim omejitvam pedagoškega procesa. Učitelji so pogosto izražali skrb glede umeščanja scenarijev v 45-minutne pedagoške ure, zato so razvijali prilagodljive module, ki omogočajo delno izvedbo ali povezovanje več učnih ur v tematske sklope.

Trije nastali učni scenariji so zasnovani tako, da odražajo različne pristope k trajnostnemu

učenju in interdisciplinarnemu povezovanju. Scenarij Korak na boljše se osredotoča na participativne procese in družbeno odgovornost. Dijake vključuje v analizo trajnostnega razvoja skozi različne perspektive, kot so etika, ekonomija in ekološki vplivi. Poudarek je na kritičnem mišljenju in oblikovanju rešitev s sodelovanjem in skupnostnim delovanjem. Scenarij vključuje problemske situacije, pri katerih dijaki analizirajo konkretne primere trajnostnega razvoja ter z uporabo metod facilitacije in systemskega mišljenja razvijajo možne rešitve. Scenarij Domače priprave ekoloških čistil je naravoslovno usmerjen in daje dijakom možnost, da eksperimentalno raziskujejo vpliv industrijskih čistil na okolje, hkrati pa razvijajo lastne trajnostne alternative. Poudarek je na raziskovalnem učenju, primerjavi podatkov in razvoju praktičnih spretnosti. Dijaki uporabljajo laboratorijske analize, kemijske eksperimente in trajnostno načrtovanje, sodelujejo v skupinah in primerjajo učinkovitost različnih čistil. Scenarij Kamen na kamen, suhi zid raziskuje pomen kulturne in naravne dediščine skozi prizmo trajnostne rabe virov. Zajema terensko delo in interdisciplinarno povezovanje naravoslovnih in družboslovnih predmetov.

Dijaki z raziskovanjem zgodovinskih suhozidov prepoznajo njihov pomen za biodiverzitetu in trajnostno gradnjo, obenem pa pri projektu sodelujejo z lokalnimi skupnostmi in ustanovami, ki varujejo dediščino.

Evalvacija dveh učnih scenarijev (*Korak na boljše in Domača priprava ekoloških čistil*) je bila izvedena skozi proces pilotnega testiranja v razredu. Učitelji so pridobili neposredne povratne informacije o tem, kako dijaki sprejemajo metode facilitacije in aktivnega učenja. Povratne informacije so pokazale, da so dijaki izrazili več zanimanja za teme, predstavljene skozi problemsko učenje, saj so imeli možnost aktivnega sodelovanja in samostojnega raziskovanja. Učitelji so kot največjo vrednost scenarijev prepoznali njihovo prilagodljivost in možnost nadgradnje, zato so primerni za različna predmetna področja in časovne okvire.

Analiza soustvarjanja učnih scenarijev kaže, da je facilitiran proces omogočil učiteljem razvoj novih kompetenc in razumevanja, kako participativno učenje vpliva na učne izide dijakov. Ugotovitve potrjujejo teze iz literature o soustvarjanju v izobraževanju, po katerih so-

delovalni procesi ne prispevajo le k izboljšanju učnih vsebin, temveč tudi k profesionalnemu razvoju učiteljev. Učitelji so z iterativnim testiranjem in prilagajanjem scenarijev v praksi preizkusili metode za facilitacijo učenja, kar je imelo neposreden vpliv na njihovo pedagoško delo.

Lahko zaključimo, da je takšen način soustvarjanja učnih scenarijev odlična podlaga za medpredmetno in interdisciplinarno pedagoško delo. Učni scenariji so zasnovani tako, da jih je mogoče prilagoditi različnim predmetnim področjem, časovnim okvirjem in stopnjam zahtevnosti. So praktična aplikacija facilitatorskih metod in pristopov, predstavljenih v priročniku, in konkretno prikazujejo, kako lahko učitelji uporabijo facilitacijo za aktivno učenje v razredu.

Učni scenariji za osnovne šole

Namen učnih scenarijev je razvijati pri učencih osnovnih šol celostno razumevanje podnebja in trajnosti ter empatijo do družbenega in naravnega okolja.

Razvoj učnih scenarijev je potekal po korakih. Vsaka skupina je najprej določila svoj izziv in raziskovalno vprašanje. Učiteljice so si izbrale različne pereče okoljske tematike, kot so onesnaženje vode in zraka, problematika odpadkov in onesnaževanje s plastiko ter ohranjanje biodiverzitete. V skupinah so načrtovale učne scenarije, in sicer z orodjem »skupinsko platno«. Vse članice skupine so imele možnost ustvarjanja in urejanja vsebin. Skupaj so zapisale in uredile ideje za scenarij ter načrtovale potek dela oziroma pripravile načrt. Pri načrtovanju učnih scenarijev so upoštevale cilje iz učnega načrta in povezovanje različnih predmetnih področij ter uporabile orodja za facilitacijo učenja o trajnosti in podnebj. Učni scenariji temeljijo na problemskem učenju in razvijanju ekosocialnih kompetenc, zato so učiteljice pri načrtovanju izhajale iz Evropskega okvira kompetenc za trajnost (GreenComp) in Ciljev notranjega razvoja. (O scenarijih za osnovne šole: dr. Nataša Dolenc Orbanic in dr. Nastja Cotič, Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.)

3.2

Smernice za uporabo učnih scenarijev

Učni scenariji, predstavljeni v tem priročniku, so zasnovani predvsem kot navdih in primer uporabe metod facilitiranega učenja in interdisciplinarnih pristopov v učnem procesu. Niso toge predloge, temveč prilagodljivi načrti, ki jih lahko učitelji preoblikujejo glede na specifične potrebe, cilje in kontekst poučevanja. Prilagoditve obsegajo spremembe časovnega trajanja scenarijev, njihovo vključevanje v različne predmete, prilagoditev ravni zahtevnosti ter zamenjavo facilitatorskih orodij in pristopov. Velika prednost scenarijev je njihova fleksibilnost, saj jih lahko učitelji uporabijo v različnih učnih situacijah, bodisi v rednem pouku, v okviru projektnih dni ali kot tematske sklope pri interdisciplinarnem učenju. Scenariji so najbolj učinkoviti, kadar učitelji spodbujajo aktivno sodelovanje učencev. Namesto, da pasivno sprejemajo informacije, z reševanjem

problemskih situacij razvijajo kritično mišljenje ter raziskovalne in sodelovalne spretnosti. Participativno skupinsko učenje postavlja učitelje v vlogo facilitatorjev, ki usmerjajo učence k iskanju rešitev in povezovanju znanj z različnih področij. Pri izvajanju scenarijev je priporočljivo, da učitelji sodelujejo s kolegi.

Vsak scenarij je jasno strukturiran. Začne se z opredelitvijo ključnega problema ali izziva in se nadaljuje s formulacijo učnih ciljev ter izbiro ustreznih učnih aktivnosti. Scenariji temeljijo na problemskem učenju in uporabljajo facilitatorska orodja, orodja kolektivne inteligence, systemskega in dizajnerskega mišljenja. Z njimi učenci prepoznavajo povezave med različnimi vidiki izzivov in razvijajo inovativne rešitve. Vsak scenarij vsebuje predloge za evalvacijo, pri čemer se lahko učitelji odločijo tudi za individualno ali skupinsko refleksijo, izvedbo vrstniške povratne informacije ipd. Izvedba scenarijev je prilagodljiva, uporabiti je možno celoten scenarij ali samo izbrane dele. Dolžina je odvisna od organizacije pouka, učitelji lahko izvedejo več zaporednih učnih ur ali jih razdelijo potek na manjše učne enote. Možno je tudi modularno izvajanje s prilagoditvijo po-

sameznih aktivnosti učnemu načrtu in specifikam posameznega razreda. Pomembno je, da učitelji pred izvedbo scenarija načrtujejo časovno razporeditev in določijo ključne faze z upoštevanjem predznanja učencev in želenih učnih izidov.

Ker učni scenariji niso predpisani učni načrti, temveč odprti modeli, jih lahko učitelji razvijajo naprej, dopolnjujejo z lastnimi izkušnjami in prilagajajo aktualnim učnim ciljem. Proces soustvarjanja scenarijev se lahko nadaljuje z oblikovanjem novih izobraževalnih pristopov, v katerih učitelji združujejo različne metodologije in oblikujejo inovativne pedagoške strategije. Ključna prednost modela je, da so lahko učitelji fleksibilni in kreativni, hkrati pa se lahko opirajo na strukturiran okvir za učinkovito implementacijo facilitiranega učenja v izobraževalnem sistemu.

3.3

Primeri učnih scenarijev za osnovno šolo

Ohranjanje narave

Ohranjanje narave in posledice onesnaževanja na živa bitja

Razred

2. razred

Število ur ali srečanj

10 (naravoslovni dan – Eko dan in tehniški dan Obdelava materiala)

Tematski sklop

Okoljska vzgoja

Izzivi, iz katerega izhaja ta učni scenarij

IZZIV ZA UČITELJA: Kako združiti različne predmete pod tematico ohranjanja narave glede na učni načrt v učnem scenariju problemskega učenja (z učiteljem v vlogi facilitatorja učenja)?

IZZIV ZA UČENCA: Kako lahko pripomorem k ohranjanju narave?

Splošni cilji

Učenec:

- spozna, da ob proizvodnji in v vsakdanjem življenju nastajajo odpadki,
- zna opisati, kako sam in drugi vplivajo na naravo,
- zna pojasniti, kako dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živi,
- zna uporabljati različna gradiva (snovi), orodja in obdelovalne postopke,
- zna povezati lastnosti gradiv in načine obdelave,
- zna preoblikovati z rezanjem, striženjem,
- zna se za delo pripraviti in po končanem delu pospraviti,
- ve, da so spremembe v okolju za živali ali rastline včasih ugodne, včasih pa škodljive.

Operativni cilji iz učnega načrta za SPO:

Učenec:

- zna opisati, kako sam in drugi vplivajo na naravo,
- zna pojasniti, kako dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živi,
- ve, da so spremembe v okolju včasih za živali ali rastline ugodne, včasih pa škodljive, lahko pa so za nekatere ugodne in za druge škodljive.

Kompetence

- podpiranje pravičnosti,
- promoviranje narave,
- kritično mišljenje,
- raziskovalno mišljenje,
- kolektivno ukrepanje,
- individualna iniciativa.

Specifične ekosocialne kompetence

Ekološka pismenost in zavest o omejenosti virov

Skozi aktivnosti, kot so ločevanje odpadkov, izdelava recikliranega papirja in tablic, učenci razvijajo razumevanje o omejenosti naravnih virov. Spoznavajo pomen ponovne uporabe materialov in ustvarjanja čim manj odpadkov, kar jih spodbuja k trajnostnemu ravnanju.

Kreativno reševanje problemov

Izdelava izdelkov iz recikliranih materialov, kot so tablice z ekološkimi sporočili, stripi in družabne igre, učencem omogoča razvijanje inovativnih rešitev za spodbujanje varovanja narave. Pri tem raziskujejo alternativne pristope k zmanjšanju odpadkov in vključujejo ustvarjalnost v reševanje okoljskih izzivov.

Skupnostno delovanje in sodelovanje

Aktivnosti v skupinah, kot so skupinski dogovori, razprave o fotografijah in izdelava recikliranega papirja, spodbujajo medsebojno sodelovanje in iskanje skupnih rešitev za trajnostne izzive. Učenci razvijajo sposobnost dela v skupini in debatiranja o pomembnih okoljskih vprašanjih.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

Z razmislekom o vplivu onesnaževanja na naravo in živali ter z ustvarjanjem tablic, ki širijo pozitivna sporočila, učenci razvijajo globoko čustveno povezanost z naravnim okoljem. To spodbuja občutek odgovornosti za zaščito narave.

Sistemska razmišljanje

Raziskovanje in analiza vzročno-posledičnih povezav med človekovimi dejanji in okoljskimi spremembami, kot so ločevanje odpadkov in vpliv onesnaževanja, učencem omogočata razumevanje kompleksnih sistemov narave in vpliva posameznih dejavnikov.

* Ključni poudarki:

- Aktivnosti, kot so razvrščanje odpadkov in izdelava recikliranega papirja, spodbujajo trajnostne navade in praktično razumevanje trajnosti.
- Poudarek na sodelovanju pri skupinskih projektih krepi zavedanje o kolektivni odgovornosti za okoljske rešitve.
- Učenci skozi ustvarjalne procese razvijajo inovativne ideje za zmanjšanje vpliva na naravo.
- Refleksija in diskusije učence povezujejo z okoljem na čustveni in intelektualni ravni.

Medpredmetne povezave

SLJ

Učenec:

- čutno-domišljjsko predstavo besedila ubesedi, ilustrira in zapiše,
- tvori vsebinsko celovito besedilo, pri čemer sta namen in tema prepoznavna,
- se vključi v pogovor in odziva na sogoovorca,
- povzame temo in poroča o pogovoru s sošolcem.

MAT

Učenec:

- razvija prostorske in ravninske predstave,
- uporablja šablono in ravnilo,
- riše različne črte,
- meri prostornino z nestandardno enoto.

LUM

Učenec:

- se sproščeno in izvirno likovno izraža,
- pri likovnem izražanju uporablja in razvija likovno domišljijo, spomin in predstave,
- po predstavljenih postopkih izvaja različne likovne tehnike,
- spozna in zna uporabljati osnovne likovne materiale in orodja (kot so škarje, lepilo, goba, časopis, barvice, flomastri, risalni list, karton ...),
- upodobi oblike z različnimi materiali in pripomočki na podlage različnih velikosti,
- razvija motorično spretnost in občutek za ravnanje z različnimi materiali in pripomočki.

ŠPO

Učenec:

- izvaja naravne oblike gibanja (hoja) v različnih pogojih,
- oblikuje pozitivne vedenjske vzorce (strpno in prijateljsko vedenje v skupini, upoštevanje pravil v igrah, odgovoren odnos do narave in okolja),
- upošteva osnovna načela varnosti v prostoru.

Učila in pripomočki

Material za izvedbo:

- listki, pisala,
- odpadki (npr. jogurtov lonček, papirnat robček, tetrapak, stekleni kozarec, list papirja, časopis ...), smetnjaki, fotografije z okoljsko problematiko,
- plakat, pisalo,
- za recikliran papir: stare PVC vrečke/odsluženi pladnji/tetrapak; goba za brisanje table; časopisni papir; plastenka (pollitrška); mlačna voda; naravni material; lepilo za les; tetrapak; lonček,
- za tablice: očiščen tetrapak, vodoodporni flomaster, vrvice,
- za strip: samolepilni lističi, risalni list, flomastri, barvice, svinčnik, ravnilo, igra Tri v vrsto: karton, ravnilo, črn flomaster, barvice, zamaški (dvakrat po 5 enake barve),
- igra Narava, ne jezi se: karton, šablona, črn flomaster, flomastri/barvice/tempera barve, zamaški (štirikrat po 4 enake barve), igralna kocka, škarje, lepilo.

Učne oblike

Frontalna, individualna, skupinska, delo v dvojicah.

Učne metode

Razlaga, razgovor, pripovedovanje, poslušanje, poročanje, branje, pisanje, opazovanje, demonstracija, igra, praktično delo.

Način evalvacije

sprotna, ustna, izdelki

POTEK UČNEGA SCENARIJA

1. UVODNA MOTIVACIJA

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
1. DAN 20-30 min	S pomočjo sledečega orodja učencem predložimo izziv (problem): <i>Kako lahko pripomoremo k ohranjanju narave?</i> 1. vaja: Uvodno spoznavanje v parih (Priloga 1)¹ Povemo, da bo izbrani par poročal, nato sledijo ostali, ki imajo drugačne zapise. Pogovor usmerjamo.	Izberejo najbližjega sošolca. Medtem ko en v paru poroča, drugi posluša in zapiše na listek njegovo razmišljanje. Nato se vlogi zamenjata. Poročajo in listke pritrdijo na tablo.	Učilnico uredimo tako, da so mize razporejene v štiri skupine. Material: / listki, / pisalo.

2. OSREDNJI DEL

15 min	Izvedemo delitev v skupine² glede na razporejanje odpadkov v ustrezen smetnjak. Pripravimo predhodno izdelane štiri smetnjake: za papir (RDEČ), embalažo (RUMEN), steklo (BEL) in ostale odpadke (ČRN). Vsak učenec dobi en odpad in ga odloži v ustrezen smetnjak. Dobimo štiri skupine. Po končanem sortiranju preverimo pravilnost in jih spodbudimo k razmišljanju z vprašanjem: <i>Zakaj smo odpadke sortirali v različne smetnjake?</i> Usmerjamo pogovor. Smetnjake odnesemo po mizah (skupinah). Naročimo, naj se presedejo k mizi, kjer je smetnjak, v katerega so odvrgli odpadek.	Razporedijo odpadke v ustrezne smetnjake. Išče rešitve. Se presedejo k ustrezni skupini.	Učencem predhodno pripravimo odpadke (npr. jogurtov lonček, papirnati robček, tetrapak, stekleni kozarec, list papirja, časopis ...) in smetnjake.
--------	--	---	---

¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Uvodno spoznavanje v parih** v priročniku

² za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

15 min	S pomočjo sledečega orodja učenci izvedejo vajo: 2. vaja: Skupinski dogovori³ (Priloga 2) Medtem jih vodimo, usmerjamo in dogovore zapisujemo na plakat.	Predlagajo pravila dela v skupini. Na koncu vaje se podpišejo pod dogovorjena pravila.	Material: - plakat, - pisalo.
30-40 min	Vsaki skupini predložimo fotografije z okoljsko problematiko. Povemo, da se v skupini pogovorijo o problemu, ki ga fotografija predstavlja in poiščejo rešitev. Usmerjamo pogovor.	V skupini razmišljajo o problemu s fotografije in poiščejo rešitev. Poročajo ostalim skupinam.	Material: Učencem predhodno pripravimo fotografije z okoljsko problematiko.
100 min	Sledi delo po skupinah. Aktivnosti izvajajo vse skupine sočasno. Vsaki skupini razdelimo navodila za delo. 1. Aktivnost: izdelava recikliranega papirja Navodila za izdelavo s potrebnimi materiali in pripomočki so v prilogi 3 . Usmerjamo učence.	Po navodilih izdelajo recikliran papir. Ko je papir posušen, naredijo okvir iz tetrapaka in upodobijo sliko iz naravnih materialov.	Vsaka skupina dobi na listu zapisana navodila za vse štiri aktivnosti. Izdelek podarimo poljubni ustanovi.
	Evalvacija prvega dne Vprašamo: <i>Kako smo danes pripomogli k ohranjanju narave?</i>	Delijo svoje izkušnje.	

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski dogovori** v priročniku

2. DAN
25-30 min

2. Aktivnost: izdelava tablic – pozitivne misli o ohranjanju narave

Damo navodilo za izdelavo tablic:

Kako bi lahko tudi ostale učence naše šole/krajane spodbudili k ohranjanju narave?

Povemo, naj pozitivno misel zapišejo z vodoodpornim flomastrom na očiščen pravokotnik iz tetrapaka.

Usmerjamo učence.

Primeri:

- V šolo hodim peš.
- Občudujem cvetlice.
- Spoštujem živali.
- Objamem drevo.
- Ugašam luči.
- Zapiram vodo.
- Čisto je lepo.
- Ločujem odpadke.
- Vzamem toliko hrane, kolikor je bom pojedel.
- Dovolj mi je le ena papirnata brisačka.

...

Tablice postavimo na primerna mesta: avtobusna postaja, travnik, park, igrala, dvorišče, učilnica ... Pritrdimo jih z vrvico.

Iščejo rešitev. Izrežejo iz tetrapakov večje pravokotnike (za tablice).

Zapišejo pozitivne misli o ohranjanju narave.

V spremstvu učitelja postavijo tablice na primerna mesta

Material:

- očiščen tetrapak,
- škarje,
- vodoodporni flomaster,
- vrvico

90 min

3. Aktivnost: strip o ohranjanju narave

Napovemo, da bodo s pomočjo sledečega orodja izvedli vajo:

3. vaja: Pikokracija⁴ (Priloga 4)

Ko s pikokracijo določijo junake in vsebino stripa, v skupini izdelajo strip o ohranjanju narave (vsaj 4 prizore), v katerem rešijo izziv (problem).

Prisluhnemo predstavitev in spodbudimo ostale učence k evalvaciji.

Izvede vajo po navodilih.

V skupini izdelajo strip o ohranjanju narave (vsaj 4 prizore), v katerem rešijo izziv (problem).

Predstavijo strip, s katerim upodobijo rešitev izziva. Sodelujejo pri evalvaciji.

Material:

- samolepilni lističi,
- risalni list,
- flomastri,
- barvice,
- svinčnik,
- ravnilo ...

60 min

4. Aktivnost: družabni igri iz odpadnega materiala

Navodila za izdelavo s potrebnimi materiali in pripomočki so v prilogah 5 in 6.

- tri v vrsto (**Priloga 5**)
- narava, veseli se (**Priloga 6**)

Usmerja učence.

Opazuje učence.

Po navodilih izdelajo v skupini družabni igri.

Sodelujejo v družabni igri in upoštevajo pravila.

3. ZAKLJUČNI DEL

20 min

Z učenci sedimo v krogu in s pomočjo sledečega orodja izvedemo vajo:

4. vaja: Močna Burja piha⁵ (Priloga 7)

Usmerjamo učence.

Sedijo v krogu.

Sledijo navodilom in izvedejo vajo

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Pikokracija** v priročniku

⁵ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Močna Burja piha** v priročniku

PRILOGA 1

1. vaja: Uvodno spoznavanje v parih (za več podrobnosti o izvedbi glej vajo Uvodno spoznavanje v parih v priročniku)

Učenec izbere najbližjega sošolca. Oblikujejo se pari. En učenec poroča, drugi posluša in zapisuje na listek njegovo razmišljanje ob vprašanju: *Kako lahko pripomoreš k ohranjanju narave?*

Po določenem času vlogi zamenjata.

PRILOGA 2

2. vaja: Skupinski dogovori (za več podrobnosti o izvedbi glej vajo Skupinski dogovori v priročniku)

Učence spodbudimo, naj navedejo pravila, ki jih morajo v skupini upoštevati, da bo skupina uspešna. Učitelj jih vodi in usmerja ter dogovore zapisuje na plakat, ki bo visel na vidnem mestu. Plakat lahko obogatimo z ilustracijami/piktogrami, ki ponazarjajo dogovore. Na koncu vaje sledi podpis dogovorjenih pravil.

Učitelj usmerja učence k pomembnejšim dogovorom glede dela v skupini.

Primeri:

- Ko en govori, ostali poslušamo.
- Sodelujemo.
- Dogovarjamo se in spoštujemo mnenja drugih.
- Delo si razdelimo (vsak opravlja svojo zadolžitev).
- Prilagodimo glasnost govorjenja.
- Držimo se dogovorjenega časa.
- Skrbimo za prijetno vzdušje.
- Veselimo se uspehov.

PRILOGA 3

Recikliran papir

Postopek:

1. Na koščke natrgamo časopisni papir (lahko ga tudi narežemo s škarjami).

2. Natrgan časopisni papir damo v prazno plastenko.

3. V lonček nalijemo toliko mlačne vode, kolikor je na njem že označeno z rdečo črto (8 cl). Vodo zlijemo v plastenko. Platenko zapremo. Namaka naj se 15 minut.

V tem času izpeljemo čistilno akcijo (prostor šole, dvorišče, travnata površina ...).

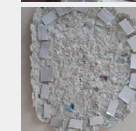
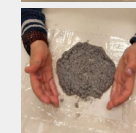
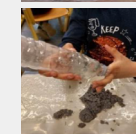
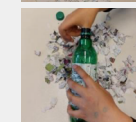
4. Pričnemo stresati plastenko. Tresemo jo tako dolgo, da nastane gosta zmes. Na mizi pripravimo podlago in nanjo stresemo zmes.

5. S prsti razporedimo zmes po podlagi (naj ne bo vmesnih lukenj). Oblikujemo jo v zeleno obliko. Debela naj bo toliko, da se ne vidi podlage.

6. Z gobo popivnemo vodo iz zmesi. Če je potrebno, jo ožememo.

7. Izdelek postavimo na prosto, da se posuši. Ko je na zgornji strani suh, ga obrnemo. Ob sončnem vremenu bo suh po 24 urah.

8. Na koščke razrežemo tetrapak. Iz koščkov oblikujemo okvir na posušenem recikliranem papirju. Z naravnimi materiali izdelamo zelen motiv. Za lepljenje uporabimo lepilo za les.

PRILOGA 4

3. vaja: Pikokracija (za več podrobnosti o izvedbi glej vajo Pikokracija v priročniku)
Vsak član skupine napiše na listek junake, ki bi nastopali v stripu, na drugi listek pa kratko vsebino stripa (nekaj besed).

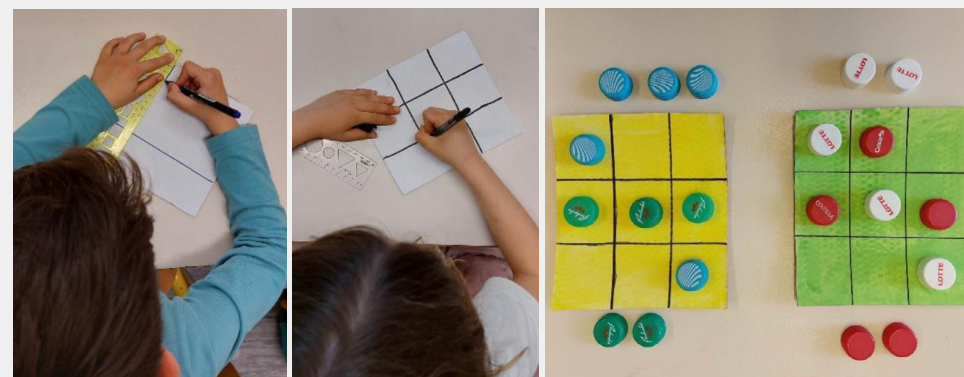

Na sredino mize najprej predložijo listke z junaki, nato še z vsebino. Vsak otrok pozorno pregleda vse predloge in se nato odloči, koliko pik bo podelil posameznemu predlogu. Na voljo ima 5 pik za vsak del: 5 za junake in 5 za vsebino. Pike poljubno porazdeli med dane predloge (le svojim ne). Predlogi, ki zberejo največ pik, bodo glavna nit njihovega stripa.

PRILOGA 5

Družabna igra: Tri v vrsto
Pripomočki: karton v obliki kvadrata, ravnilo, črn flomaster, barvice, zamaški (dvakrat po 5 enake barve).
Navodila: Igro igramo tako, da igralca izmenično v polje polagata svoje zamaške. Zmaga igralec, ki prvi v vrsto (vodoravno, navpično ali diagonalno) postavi tri svoje zamaške.

Na karton s flomastrom in ravnilom narišemo mrežo. Ozadje pobarvamo s poljubno barvo in pričnemo z igro.

PRILOGA 6

Družabna igra: narava, veseli se

Pripomočki: večji karton v obliki kvadrata, šablona, črn flomaster, flomastri/barvice/tempera barve, zamaški (štirikrat po 4 enake barve), igralna kocka, škarje, lepilo.

Navodila: Igralec mora vreči šestico, da premakne eno izmed štirih figuric v začetno polje. Ko figurica vstopi v igralno polje, se po krogih premika glede na število na kocki, ki jo je vrgetel igralec. Med potjo si igralci pomagajo. Ko drugi pristane na istem polju, soigralca pomakne za eno polje naprej. Cilj je stolpec s štirimi polji. Igralec, ki vse svoje figurice prvi postavi v stolpec, zmaga. Ostali igralci lahko nadaljujejo z igranjem.

1. Na karton s flomastrom in šablono narišemo ustrezna polja.
2. Pobarvamo polja z dogovorjenimi barvami (glede na barvo zamaškov) in pričnemo z igro.

PRILOGA 7

4. vaja: Močna Burja piha (za več podrobnosti o izvedbi glej vajo *Močna Burja piha* v priročniku)

Učenci sedijo na stoli v krogu. Učitelj izbere enega otroka, da gre v sredino (v nadaljevanju: govorec). Prosti stol odstrani. Govorec izbere dejavnost, vezano na ohranjanje okolja, in reče: »*Močna Burja piha in presede tiste, ki ločujemo embalažo.*« Vstanejo samo tisti učenci, ki ločujejo embalažo in se usedejo na nov stol. Ne smejo se uvesti na stol poleg njih, tudi če je prazen. Stol si poišče tudi govorec. Tako en otrok ostane na sredini in igra se nadaljuje. Novi govorec reče npr.: »*Močna Burja piha in presede tiste, ki kompostiramo.*« V igri lahko govorec izreče tudi besedo: »*Orkan!*« Takrat vsi vstanejo in si poiščejo novo mesto. Igro nadaljujemo toliko časa, da učenci navedejo čim več dejavnosti vezanih na ohranjanje okolja.

Voda (H₂O)

Lastnosti vode, Vrste voda in kroženje vode v naravi,
Trajnostno ravnanje z vodo

Razred
5. razred

Število ur ali srečanj
10

Tematski sklop
Voda

Izziv, iz katerega izhaja ta učni scenarij
kaj moramo narediti, da bomo lahko v prihodnosti še pili vodo iz pipe?

Kompetence

- razumevanje osnovnih načel naravoslovja,
- osnovne eksperimentalne spretnosti,
- analitično razmišljanje,
- vzdrževanje varnosti,
- razvijanje kritičnega mišljenja,
- razvijanje raziskovalnega mišljenja,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- razvijanje empatije,
- razvijanje kreativnega reševanja problemov,
- razvijanje tehnoloških veščin,
- razvijanje zavesti o pomenu ohranjanja narave in družbe,
- razvijanje pismenosti za prihodnost,
- razvijanje prilagodljivosti,
- razvijanje veščin za trajnostno ravnanje,
- razvijanje kognitivnih spretnosti,
- razvijanje povezovalnih veščin,
- razvijanje okoljske pismenosti,
- razvijanje veščin za reševanje okoljskih in družbenih problemov,
- razvijanje odgovornosti in angažiranosti,
- razvijanje komunikacijskih spretnosti,
- razvijanje sodelovalnih in timskih veščin,
- razvijanje samozavesti in pozitivne samopodobe.

Splošni cilji

Učenci imajo možnost in priložnost naravo in tehniko izkustveno doživljati.

- Učenci spoznajo naravne procese in pojave, ob tem zastavljajo vprašanja in z eksperimentiranjem odgovarjajo nanje. Usvajajo in se urijo v metodologiji raziskovanja (pojavov, procesov in stanj), tako da si zastavljajo vprašanja, oblikujejo domneve, načrtujejo poskuse (in kontrolo spremenljivk), zbirajo, obdelujejo in interpretirajo podatke, oblikujejo zaključke ter sporočajo svoje ugotovitve.

Ob praktičnem delu učenci spoznavajo, kako skrbeti za svojo varnost in varnost drugih.

- Učenci z dejavnim vključevanjem v pouk in s praktičnim delom odkrivajo in razvijajo svoje sposobnosti, urijo spretnosti ter razvijajo pozitivne osebnostne lastnosti.
- Oblikujejo pozitiven odnos do narave in kritičen odnos do posegov v naravo. Zavedajo se pomena trajnostnega razvoja.

Operativni cilji iz učnega načrta za NIT

SNOVI

Utemeljiti pomen ločenega zbiranja odpadkov, razložiti škodljivost divjih odlagališč in vrednotiti pomen urejenih odlagališč, opisati agregatna stanja vode in pojasniti njihove lastnosti, razložiti procese, ki potekajo pri kroženju vode v naravi, razložiti pomen podtalnice kot vira pitne vode, utemeljiti pomen vode za življenje in napovedati posledice omejenosti vodnih zalog, prepoznati in opisati onesnaževalce površinskih voda in podtalnice ter pojasniti posledice onesnaževanja, utemeljiti pomen varovanja vode, prikazati, da se v vodi lahko raztapljajo samo določene snovi, nekatere pa le v omejenih količinah.

RAZVRŠČANJE ŽIVIH BITIJ

Razvrstiti živa bitja v skupine po skupnih značilnostih, prepoznati najpogostejše vrste rastlin, živali in gliv v neposrednem okolju, povezati zunanji videz živali z njenim načinom življenja, spolom, okoljem ipd.

NARAVNE ZNAČILNOSTI (DOMAČE) POKRAJINE KOT POGOJ ZA ŽIVLJENJE

Ugotoviti vzroke in posledice nekaterih sprememb, ugotoviti naravne danosti kot pogoj za življenje ljudi, prikazati in opisati razporeditev in vrste voda, ugotoviti pomen stoječih voda, navesti in vrednotiti vpliv človeka na spreminjanje narave pokazati in opisati (na zemljevidu domače pokrajine) razporeditev in vrste voda.

LJUDJE V ČASU

Orientirati se v času in prostoru, razvijati aktivne oblike dela, ugotoviti vzroke in posledice nekaterih sprememb.

Specifične ekosocialne kompetence

Ekološka pismenost in zavest o omejenosti virov

Učenci skozi raziskovanje vodnih virov in eksperimente, kot so filtriranje vode, analiza plovnosti in preučevanje mikroplastike, pridobivajo razumevanje omejenosti vodnih virov in posledic njihovega onesnaževanja. Spoznavajo se s pomenom biotske raznovrstnosti, kroženja vode v naravi in trajnostne rabe. Razvijajo sposobnost razumevanja povezave med ekosistemi in posledicami neodgovornega ravnanja z vodo ter se naučijo uporabljati pridobljeno znanje pri vsakodnevnih odločitvah, na primer pri varčevanju z vodo doma.

Kreativno reševanje problemov

Na eksperimentalnih postajah, kjer se soočajo z izzivi, kot so čiščenje vodnega kamna, izboljšanje plovnosti ali zaščito vodnih drsalcev pred onesnaženjem, učenci raziskujejo inovativne rešitve za ohranjanje vodnih virov. Sodelujejo pri ustvarjanju umetniških instalacij iz odpadkov in predlagajo rešitve za zmanjšanje onesnaženja vodnih virov. Pri tem razvijajo sposobnost povezovanja znanja o ekosistemi, podnebnih spremembah in trajnostnem razvoju z vsakodnevnimi rešitvami.

Sistemsko razmišljanje

Učenci analizirajo vplive onesnaževanja na vodne vire in povezanost med naravnimi procesi, družbenimi dejavnostmi in posledicami podnebnih sprememb. Meritve kakovosti vode (pH, temperatura, hitrost vodnega toka) in raziskovanje vpliva onesnaževalcev jim omogočajo vpogled v kompleksnost ekosistemov in potrebo po celostnem razmišljanju. Razvijajo sposobnost prepoznavanja posledic človeških dejanj na širše okolje in povezanosti različnih delov sistema.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

S pravljico o kapljici Ariji in ozemljitvenimi vajami ob vodnem viru učenci razvijajo čustveno povezanost z naravo. Razumejo, da imajo njihova dejanja neposreden vpliv na kakovost vode in življenja na planetu. To jih spodbuja k prevzemanju odgovornosti za ohranjanje naravnih virov in oblikovanju občutka pripadnosti naravnemu okolju.

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Aktivnosti, kot so zbiranje in ločevanje odpadkov, raziskovanje bioindikatorjev ter izdelava skupinskega platna z rešitvami za zmanjšanje onesnaženja, učence usmerjajo v aktivno vlogo pri ohranjanju narave. Razvijajo občutek odgovornosti do skupnosti in planeta ter se usposabljaajo za komuniciranje okoljskih rešitev na razumljiv in motivirajoč način.

Skupnostno delovanje in sodelovanje

Skozi skupinsko delo pri meritvah, ločevanju odpadkov in predstavitev ugotovitev učenci razvijajo občutek skupnosti in timski duh. Razvijajo sposobnost sodelovanja z vrstniki in delijo svoje rešitve za varovanje narave, kar krepi njihovo zavedanje o kolektivni odgovornosti za trajnostno prihodnost.

Prilagodljivost in odpornost

Učenci se skozi raziskovalno delo prilagajajo različnim okoliščinam, kot so spremenljivi pogoji pri raziskovanju vodnih virov. Pri soočanju z izzivi (npr. kako izboljšati kakovost vode ali zmanjšati onesnaženost) razvijajo sposobnost prilagajanja spremembam in prilagodljivosti pri iskanju novih, učinkovitih rešitev.

* Ključni poudarki:

Učenci pridobivajo poglobljeno razumevanje okoljskih izzivov, povezanih z vodnimi viri, in razvijajo sposobnost za reševanje teh izzivov z inovativnimi rešitvami. Praktične in raziskovalne aktivnosti spodbujajo razvoj empatije do narave ter čustveno povezanost z okoljem.

Sistematično delo v skupinah krepi timski duh, občutek pripadnosti skupnosti in odgovornost za ohranjanje narave.

Naloge, kot so zbiranje podatkov, analiza mikroplastike in izdelava umetniških instalacij, učence povezujejo s konkretnimi trajnostnimi praksami.

Scenarij učencem omogoča, da razvijajo prilagodljivost in odpornost v spremeni-njajočem se okolju ter razumejo dolgoročne posledice svojih odločitev.

Učne oblike

Individualno, v paru, skupinsko.

Učne metode

Terensko delo, eksperimentalno delo, pogovor, izdelava makete, igra vlog, razprava, opazovanje, delo z besedilom, raziskovalno delo.

Učila in pripomočki

Delovni list, internet, projektor, kartončki z besediščem in slikami, pripomočki (material) za izvedbo poskusov.

Medpredmetne povezave

MAT

Učenci:
uporabljajo zanesljive tehnike štetja,
oblikujejo preglednico za zapis podatkov,

ŠPO

Učenci:
oblikujejo pozitivne vedenjske vzorce (vztrajnost, samozavest, medsebojno sodelovanje in pomoč, strpnost, sprejemanje drugačnosti, spoštovanje športnega obnašanja, naravovarstveno ozaveščanje),
razumejo različnost v gibalni učinkovitosti posameznikov,
ozavestijo pomen gibanja za zdravje,
razumejo pomen varovanja naravne in kulturne dediščine,

LU

Učenci:
ob likovnih delih, likovnih izdelkih učencev ter ob zgledih iz narave in okolja spoznavajo likovne pojme, povezane z oblikovanjem v tridimenzionalnem prostoru, razporejajo oblike v tridimenzionalnem prostoru, oblikujejo maketo in so pozorni na povezave med prostori in na odprtine.

TJA

Učenci:
razvijajo strategije poslušanja in slušnega razumevanja ter sporazumevalnih strategij (npr. prepoznavanje glavnih misli v besedilih, iskanje določenih podatkov itd.),

ob poslušanju besedil (v skladu s predlaganimi temami) in delu z njimi spoznajo nekaj preprostih, pogosto rabljenih jezikovnih struktur in besedišče ter njihov pomen in rabo v sobesedilu, na podlagi veščin, razvitih v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, še razvijajo osnovne bralne veščine (natančnost branja – dekodiranje) in preproste bralne učne strategije (predvsem razumevanje in delno interpretacijo), v govoru uporabljajo osnovne jezikovne strukture, upovedujejo v preprostih, enostavnih in tudi večstavčnih povedih, uporabljajo pogosto rabljeno, omejeno besedišče v povezavi s predlaganimi temami in temami, ki jih zanimajo.

SLO

Razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem recepcijske zmožnosti s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem recepcijske zmožnosti Tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje)

Učenci:
uprizorijo odlomek iz dramskega dela/krajše dramsko delo/dramatizirano prozo (individualno ali skupinsko).

NIP umetnost (drama, lutke)

Učenci razvijajo spretnosti in sposobnosti izvajanja kulturno-umetniških vsebin. Pokažejo jih tako, da: aktivno sodelujejo pri izvedbi različnih nalog in aktivnosti, znajo ponoviti prikazane vsebine (npr. pojme, gibe, vzorce, tehnike), izkažejo razumevanje in uporabo vsebin prek besedne, gibalne, glasbene, likovne in digitalne komunikacije, samostojno izvedejo kulturno-umetniške vsebine.

Viri in literatura za učence

Svetovni splet (video posnetek), učni listi, predloga za gledališko predstavo.

Način evalvacije

Sprotna, ustna, končni izdelek.

POTEK UČNEGA SCENARIJA

1. UVODNA MOTIVACIJA

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
1 ura	K pouku angleščine prinesemo v razred modelček za led in dežnik kot motivacijo za novo temo učenja. Izzovemo učence z vprašanji v angleščini: <i>Kaj imata predmeta skupnega, zakaj smo ju je prinesli? Čemu služita? Kaj novega bodo spoznali? Česa se bodo učili?</i> Izvedemo metodo Možganska nevihta¹ ob besedi voda. Izberemo 5-6 besed za imena vodnih pojavov in jih zapišemo na različne barvne listke, ki predstavljajo imena skupin. Predvajamo video o vodnem krogu. <i>Vir: Happy Learning English. (2016, September 8). The Water Cycle Educational video for kids [Video]. YouTube. Povezava: https://www.youtube.com/watch?v=y5gFI3pMvol</i> Po ogledu vsaki skupini razdelimo komplet kartic (slika – pomen) iz 1. dela za na klop.	Učenci ugibajo ime nove učne snovi na podlagi prinesenih predmetov. Prikličejo različne angleške besede, povezane z vodo. Izžrebajo svojo barvo in se razdelijo v skupine. Vsaka dobi ime enega naravnega pojava. Ogledajo si videoposnetek. V skupinah jih povežejo v pare (slika – pomen).	Pričakovano besedišče: <i>sea, river, rain, snow, stream, cloud, ocean, raindrop, snowflake ...</i> Priloga 1: Vocabulary – part 1

¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Možganska nevihta** v priročniku

Razdelimo UL.

Drugič predvajamo posnetek. Razdelimo razrezane kartončke z izrazi iz vodnega kroga (vsak učenec dobi svoj komplet).

Poslušamo rešitve, dopolnimo razlago in preverimo razumevanje z vprašanji v slovenščini. Po potrebi dodatno razložimo potek vodnega kroga v slovenščini.

Zaključek ure – igra:

Podamo navodila za igro za utrjevanje besedišča in razumevanje vodnega kroga. Učenci sedijo na tla. En učenec je sonce.

Podamo navodilo, da bodo z igro vlog predstavili vodni krog. Razdelimo slike kapljic, oblakov, sonca.

Igro lahko večkrat ponovimo in menjamo vloge.

Zapišejo slovenski pomen besed. UL zalepijo v zvezek pod naslov Water cycle.

Ponovno si ogledajo video in med ogledom samostojno povežejo sliko procesa (water cycle, evaporation, precipitation, condensation) z angleško razlago.

Preverijo svoje rešitve z drugimi člani skupine.

Kartončke zalepijo vsak v svoj zvezek.

Učenci si zamislijo, da so vodne kapljice. Vsak učenec vzame po eno sličico vodne kapljice. V vsaki skupini imajo trije učenci sliko oblaka. Nato se razporedijo v tri skupine in sedijo. Učenci prikažejo potek vodnega kroga s svojimi telesi: Učenec-sonce se sprehaja po učilnici. Ko se približa eni skupini, učenci pričnejo dvigati majhne kapljice v zrak, jih potiskati skupaj z ostalimi. Ko učenec -sonce »dovolj dolgo greje,« vstanejo učenci-oblaki. Ostali učenci-kapljice se prerivajo in združujejo v večje kapljice, ki padejo spet na tla. Učenci uprizorijo padavine in njihovo zbiranje na tleh. Tam se spet postavijo v manjše skupine, ki predstavljajo vodne pojave (jezero, morje, reka ...).

Priloga 1:
Vocabulary – part 2

Priloga 1:
Vocabulary – part 3

Izdelamo kartončke s slikami vodnih kapljic, oblakov in eno sliko sonca.

2. OSREDNJI DEL

NIT
2-3 ure

Pred začetkom pouka pripravimo materiale, pripomočke in gradivo za izvajanje poskusov.

Učencem podamo navodilo, da se udobno namestijo in prisluhnejo pravljici:

Predavnimi časi je živela mlada kapljica vode, imenovana Aria. Aria je bila posebna kapljica, saj je imela čarobno moč. Bila je neskončno radovedna in želela je raziskovati vse kotičke sveta.

Nekega sončnega jutra se je Aria rodila v skritem izvira globoko v gozdu. Ko je prvič stopila iz izvira, je občutila toplino sončnih žarkov, ki so ji božali obraz. Toda ob svojem prvem koraku po tleh je opazila, da je zemlja suha in trda. Aria se je odločila, da bo svojo magično moč uporabila za spremembo.

Kapljica Aria je zaprla oči, se osredotočila in zbrala vso svojo energijo. Nato se je nežno dotaknila zemlje. Magična moč je začela delovati in zemlja je začela piti vodo. Aria je bila vesela, ker je pomagala oživeti zemljo, da je postala bolj rodovitna in gostila čudovite rastline.

Aria je potovala daleč po svetu ter vedno prinašala življenje s seboj. Obiskala je velike reke, ki so tekle skozi mesta in polja, prinašala blaginjo in navdih ljudem. Dotaknila se je jezer in morij, kjer so ribe veselo plavale in ustvarjale živahne podvodne svetove. Ob obali je ustvarjala drobne kapljice solza, ki so obnavljale obale.

Učence na koncu vprašamo, kaj navedena pravljica predstavlja. Če ne ugotovijo, ga vodimo s podvprašanji do pravilnega odgovora: kroženje vode. Nato skupaj obnovimo, kako poteka kroženje vode v naravi.

Se udobno namestijo (lahko zaprejo oči) in prisluhnejo pravljici.

Ugotavljajo, kaj je pravljica opisovala, in obnovijo, kako voda kroži v naravi.

NIT
2-3 ure

Ko ugotovijo pravilen odgovor, jim predstavimo namen dveh učnih ur (in naravoslovnega dne, ki sledi), v katerih bodo spoznavali čudoviti svet vode. Voda je en izmed najdragocenejših in najpomembnejših virov na našem planetu. Je ključnega pomena za vse življenje, ki ga poznamo, in igra nepogrešljivo vlogo v našem vsakdanjiku.

Voda je povsod okoli nas, a se le redko vprašamo, kako je voda nastala. *Kako potuje in kroži po našem planetu? Kako vpliva na naše okolje, podnebje in življenje organizmov?*

Skozi učenje o vodi bomo odgovarjali na ta in številna druga vprašanja. Spoznali bomo različne oblike vode, kot so reke, jezera, oceani, led in oblaki. Raziskali bomo različne vodne ekosisteme ter življenje v njih. Skozi eksperimente in opazovanje bomo spoznavali fizikalne in kemijske lastnosti vode ter se naučili, kako varno ravnati z njo.

Iskali bomo načine, kako ohraniti ta neprecenljivi vir in skušali razumeti, kako naše vsakodnevne odločitve in dejanja vplivajo na kakovost vode ter kako lahko postanemo odgovorni varuhi tega naravnega bogastva.

Učencem pojasnimo, da bo delo potekalo v skupinah po 4 po postajah (5). Razložimo jim, kako se bodo razdelili v skupine.

Obnovijo potek kroženja vode v naravi.

Seznani se z namenom današnjih dveh in sledečih pet ur pouka.

NIT
2-3 ure

DELITEV V SKUPINE²

Učence razdelimo v skupine (po 4-5 učencev), tako da žrebajo barvne lističe, na katerih so napisana imena živali, ki jih bodo morali oponašati po gibanju in oglašanju. Naročimo jim, da se gibajo po prostoru/razredu in oponašajo svojo žival, obenem pa poiščejo ostale udeležence, ki oponašajo to žival (pingvina, zajca, medveda, kokoš, kačo, slona ipd.).

Učencem podamo navodilo, da se usedejo glede na žrebane skupine na eno izmed postaj, rešijo prva dva stolpca tabele na delovnem listu: *Kaj že vem o vodi? Kaj si želim izvedeti o vodi?*

Učencem pojasnimo potek dela. Na vsaki izmed petih postaj bodo izvajali poskuse. Vsaka postaja vsebuje gibalno nalogo, ki jo opravi v 1 minuti vsak v skupini. Po opravljeni gibalni nalogi sledi/ta poskus/poskusa, ki je/sta določen/a za dotično postajo.

Na vsaki postaji je določen izziv, ki ga morajo učenci pred izvedbo poskusa prebrati in na podlagi izvedenega poskusa, na koncu rešiti – s skupnimi močmi z ostalimi člani skupine. Za izvedbo poskusa imajo 7 minut. Sledi 5 minut za reševanje delovnega lista in 3 minute za iskanje rešitev danega izziva. Navodilo: Ko zaslišimo zvonček, zamenjamo postajo v smeri urinega kazalca. To ponovimo petkrat, tako da opravimo poskuse, rešimo delovne liste in izzive ter gibalne naloge na vseh petih postajah.

Žrebajo svojo žival, jo oponašajo z gibanjem in oglašanjem ter se razvrstijo v skupine.

Se posedejo v skupine in rešijo prva dva stolpca v tabeli.

V skupinah izvajajo gibalne naloge, poskuse, rešijo delovne liste in izzive ter ustno evalvirajo svoje ugotovitve.

Priloga 2:
Delovni list s poskusi.

² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Delitev v skupine** v priročniku

NIT
2-3 ure

Imajo 7 minut. Sledi 5 minut za reševanje delovnega lista in 3 minute za iskanje rešitev danega izziva.

Navodilo: Ko zaslišimo zvonček, zamenjamo postajo v smeri urinega kazalca. To ponovimo petkrat, tako da opravimo poskuse, rešimo delovne liste in izzive ter gibalne naloge na vseh petih postajah.

OPIS POSTAJ

POSTAJA 1

Gibalna naloga: prehajanje reke (na tla vzporedno položimo 2 kolebnici na medsebojni razdalji 1 m). Med kolebnici položimo plastificirane liste v obliki stopala, dlani, na katere mora vsak učenec položiti svoje dlani/stopala tako, da varno prečka reko. Poskusi: Kaj se z vodo meša in kaj ne? Voda kot topilo.

Izziv: *Na WC školjki se je nabralo veliko vodnega kamna. Kako bi jo očistili?*

POSTAJA 2

Gibalna naloga: Sinhroni ples vode. Učenci v parih izvajajo sinhronizirane gibalne sekvence, ki spominjajo na gibanje vode. Lahko posnemajo tok reke, valovanje morja ali druge vodne elemente. Pomembno je, da se učenca v paru usklajujeta, tako da izvajata enake gibe hkrati. Lahko vključita različne elemente, kot so vrtenje, plavanje, dvigovanje rok in premikanje po prostoru. Učenca lahko tudi ustvarita zvok vode s šumenjem ali tapkanjem po različnih površinah.

Poskus: *Plovnost. Kaj na vodi plava, kaj se potopi.*

Izziv: *Barka iz kamna se je potopila. Poišči boljši material zanjo.*

NIT

2-3 ure

POSTAJA 3

Gibalna naloga: Ples vodnih kapljic. Učenca tvori-ta par in se postavita na nasprotna konca prostora. Eden od učencev predstavlja padajočo vodno ka-pljico, drugi pa posodo ali bazen, v katerega ka-pljica pade. Učenca se gibljeta po prostoru in drug drugega oponašata. Kapljica se premika s skaka-njem, plapolanjem rok in posnemanjem zvokov ka-pljanja. Posoda ali bazen se giblje z nagibanjem, vrtenjem in oblikovanjem »vdolbinic« s telesom. Učenca se lahko izmenjujeta v vlogah kapljice in posode.

Eksperiment: Napetost vodne gladine. Izdelamo drsalca iz sponke, Pazljivo ga položimo na gladino vode na krožniku, da plava na njej. Ko dodamo ka-pljico detergenta, drsalec potone.

Po gladini vode na krožniku potresemo poper. Va-tirano palčko pomočimo v detergent in se z njo do-taknemo gladine vode v krožniku s poprom. Poper se odmakne.

Izziv: Voda je onesnažena s čistili. Veliko vodnih drsalcev je poginilo. Kako to preprečiti?

POSTAJA 4

Gibalna naloga: Povezani morski konjički. Par igral-cev se drži za pas in posnema gibanje morskih ko-njičkov. Igralci se premikajo po prostoru in se tru-dijo ostati povezani. Igra lahko vključuje tudi ovire, ki jih mora par premagati skupaj, denimo plastične cevi ali ovire za plezanje. Cilj je ohraniti povezavo med igralci in premagati ovire brez prekinitve.

Poskusa: *Vodni filter, Maketa reke.*

Izziv: Že dolgo ni deževalo. Kaj lahko storimo, da varčujemo z vodo?

NIT
2-3 ure

POSTAJA 5

Gibalna naloga: učenci se v vsaki skupini postavijo v kolono in masirajo v obliki valov učenca pred seboj. Po minuti zamenjajo smer masaže.

Poskusa: Potovanje vode (topla/mrzla – gor/dol) + dvigovanje gladine (ob taljenju ledenih kock).

Izziv: *Led na Antarktiki se je stalil. Zalilo je obalna mesta.*

Spremljava in podpora učencem pri izvajanju poskusov.

Sprotna ustna evalvacija.

Po izvedenih poskusih sledi pregled učnih listov in predstavitev najdenih rešitev za dane izzive. Na koncu podamo navodilo, da učenci rešijo še tretji stolpec v tabeli: *Kaj novega sem danes izvedel o vodi?*

**NIT, ŠPO,
LUM, MAT, ND**
5 ur

NARAVOSLOVNI DAN – RAZISKOVANJE VODNEGA VIRA

Ob prihodu na mesto vodnega vira:

IZVEDEMO **VAJO PRIZEMLJEVANJA**³ (4 minute)

Učencem naročimo, da globoko vdihnejo in dolgo izdihnejo. Nato pogledajo okoli sebe in si zapomnijo 5 stvari, ki jih najbolj pritegnejo. Nato zapre oči in teh 5 stvari glasno našteje, ko jih pokličemo.

V drugem krogu učenci sedijo na tla (razen če je mokro, v tem primeru stojijo). Naročimo jim, da ozavešijo in naštejejo vse, kaj čutijo (kakšna so tla, kakšni so kamni ...) in to občutje opišejo (npr. mrzel in hrapav kamen). Nekaj učencev pozovemo, da podajo odgovor.

Učenci se sprehodijo do šoli najbližjega vodnega vira.

Učenci izvajajo tehniko ozemljitve po navodilih učitelja. Ko so pozvani, odgovorijo.

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Prizemljevanje** v priročniku

**NIT, ŠPO,
LUM, MAT, ND**
5 ur

V tretjem koraku ponovno zaprejo oči in poslušajo zvoke. Po nekaj sekundah nekaj učencev pozovemo, da povedo, katere zvoke so slišali. Še zadnjič vdihnejo in izdihnejo, ponovno zaprejo oči, če so jih imeli odprte, in poskušajo zaznati vonj in okus. Ponovno pozovemo nekaj učencev, da podajo odgovore. Na koncu pomanejo dlani in jih še tople položijo na obraz in oči.

1. DEL

Podamo navodila za potek naravoslovnega dne.

Poudarimo pravila in opozorimo na nevarnosti in posledice neupoštevanja pravil.

Učence pospremimo do šoli najbližjega vodnega vira.

NAMEN ND

Učencem pojasnimo, da je namen naravoslovnega dne nadaljevati raziskovanje lastnosti vode, in sicer tako, da bomo raziskovali lastnosti najbližjega (domačega) vodnega vira: temperaturo, hitrost vodnega toka, pH, barvo, rastlinsko in živalsko pestrost, širino (in dolžino) vodnega vira, GPS koordinate ter onesnaženost. Pri tem skušamo odgovoriti na izziv:

IZZIV

*Ali bi vodo iz domačega vodnega vira ponudil prijatelju za piti?
Kaj lahko storimo, da se kakovost vode v domačem vodnem viru izboljša?*

Poslušajo navodila.

Poslušajo namen in izziv ND-ja.

**NIT, ŠPO,
LUM, MAT, ND**
5 ur

DELITEV V SKUPINE⁴

Ob prihodu k vodnemu viru učencem pojasnimo, da bo delo potekalo v skupinah.

Učence razdelimo na skupine glede na letni čas, v katerem so rojeni. Vsaka skupina določi vodjo, ki lahko edini vpraša učitelja za dodatna pojasnila, če česa ne razumejo, ko preberejo navodila za delo. Za dodeljene meritve imajo 20 minut časa.

Vsaka izmed skupin dobi navodila za delo.

1. skupina: izmeri temperaturo zraka in vodnega vira, opiše agregatno stanje vodnega vira.
2. skupina: izmeri hitrost vodnega toka in določi obliko vodnega vira (potok, reka ...) ter okus (slana/ sladka).
3. skupina: določi pH in vonj vodnega vira.
4. skupina: opiše barvo vodnega vira in izmeri njegovo širino, če je zagotovljena ustrezna varnost; če je vodni vir kratek, lahko izmerijo tudi dolžino.

Ko vse skupine opravijo meritve, jih preverimo, nato učencem naročimo, da morajo prepisati meritve ostalih skupin in v celoti izpolniti delovni list Lastnosti mojega najbližjega vodnega vira. To naredijo tako, da vodje skupin krožijo (med vsemi skupinami) in narekujejo dobljene meritve. Na koncu si še vodje prepišejo, kar jim manjka od ostalih članov skupine.

Po opravljeni nalogi učitelj poda navodilo, da bodo imeli 20 minut za malico.

Poslušajo navodila in se razdelijo v skupine.

Učenci, razdeljeni v skupine, izvajajo dodeljene naloge in si zapisujejo ugotovitve/meritve.

Dopolnijo učni list, vodje krožijo in narekujejo rezultate meritev vsake skupine in na koncu še sami dopolnijo delovne liste o lastnostih domačega vodnega vira.

Malicajo.

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Delitev v skupine** v priročniku

**NIT, ŠPO,
LUM, MAT, ND**
5 ur

Učitelj vsaki skupini razdeli živalske in rastlinske bioindikatorje ter pripomočke, s katerimi jih lahko najdejo in ulovijo.

V nadaljevanju vse skupine na območju 50 m² okrog vodnega vira iščejo vse različne rastline in živali, kar jih lahko najdejo. Rastline razvrstijo na bel papir, živali fotografirajo (ali ujamejo v ustrezno posodo, da jo lahko po določitvi vrste izpustijo). Za navedeno dejavnost imajo 30 minut časa. Nato s pomočjo določevalnih ključev poiščejo imena rastlin in živali.

Vse ugotovitve naj bodo zabeležene.

Če je skupin več, lahko ena skupina, ki ima pri sebi mobilni telefon, z aplikacijo iNaturalist na terenu poslika 10-15 rastlin in tako izvede mini raziskavo o rastlinski biotski pestrosti območja.

Iščejo živali in rastline ter jim poskušajo določiti vrsto s pomočjo določevalnega ključa.

Vse ugotovitve si zapisujejo.

Ena skupina z mobilnim telefonom poslika 10-15 rastlinskih vrst in jih z aplikacijo iNaturalist identificira ter zabeleži.

2. DEL

Učenci ostanejo v istih skupinah, kot smo jih oblikovali v prvem delu ND. Učencem naročimo, da se ustrezno zaščitijo (rokavice). Naloga učencev je, da na različnih območjih vodnega vira poiščejo in ločijo odpadke glede na njihovo vrsto (določen je prostor za papir, steklo, embalažo in mešane odpadke).

Ena skupina išče delce mikroplastike v plitvem delu vodnega vira. Vse odpadke, ki jih najdejo, zabeležijo na delovni list.

Za opisano nalogo imajo 40 minut časa.

Učencem podamo navodilo, da iz ustreznih odpadkov ustvarijo umetniško instalacijo (za omenjeno dejavnost imajo 20 minut).

Učenci v skupinah iščejo odpadke na območju, ki jim je določeno, ter jih zapisujejo in ločujejo. Pri tem uporabljajo zaščitne rokavice.

**NIT, ŠPO,
LUM, MAT, ND**
5 ur

Nato odpadke zložijo v vreče za odpadke in jih odložijo na ustrezno mesto. Če je potrebno, obvestimo lokalno komunalno službo, da izvede odvoz.

Učenci iz odpadkov sestavijo umetniško inštalacijo (vsaka skupina iz ene vrste).

3. DEL

SKUPINSKI NAČRT⁵

Učence izzovemo, da skozi vajo Skupinski načrt iščejo načine, kako bi zmanjšali onesnaževanje vodnih virov in izboljšali njihovo kvaliteto, da bi bili primerni za pitje.

(Za dejavnost je na voljo 20 minut.)

Sledi predstavitev skupinskega platna ostalim skupinam (10 min).

Skupinski načrt – navodila:

Učenci dobijo samolepilne lističe in odgovarjajo na vprašanja iz 5 področij. Listke prilepijo na platno in napišejo svoja imena in vloge v skupini, svoje vrednote, cilje, pravila in načine akcije.

Izvedemo eno izmed **Vaj hvaležnosti: moč hvaležnosti v vsakodnevem življenju⁶**.

Učencem podamo navodilo, da se postavijo v krog s sošolci, globoko vdihnejo in izdihnejo, zaprejo oči in razmislijo, za kaj so v tistem trenutku hvaležni. Po nekaj minutah povabimo nekaj učencev, da povedo, za kaj so hvaležni.

Spremimo učence do šole.

Učenci izdelajo Skupinski načrt.

Učenci izvajajo vajo hvaležnosti.

Hodijo nazaj proti šoli.

⁵ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski načrt** v priročniku

⁶ za več podrobnosti o izvedbi glej **Vaje hvaležnosti: moč hvaležnosti v vsakodnevem življenju** v priročniku

3. ZAKLJUČNI DEL

2 uri

Uvod – delitev učencev po skupinah

Z eno od vaj **Delitev v skupine**⁷ učence usmerjamo, da oblikujejo štiričlanske skupine, in sicer najprej glede na spol, nato pa, glede na like v knjigah/filmih/risankah, ki so jim všeč – pozitivni ali negativni. Idealne skupine sestavljajo štirje, 2 dekleti in 2 fanta.

Skupno 1. glasno branje

Izberemo 4 posameznike (lahko "dobre" bralce ali tiste, ki kasneje ne bodo imeli glavnih vlog), da skupaj preberejo besedilo. Pri tem beremo vse scenske opombe/didaskalije.

Sledi pogovor o potrebnih rekvizitih.

Zaključek – predstavitev skupin

Učence usmerimo v "zgledno in kritično občinstvo."

S pomočjo dialoške metode strnemo ugotovitve ur.

Aktivno sodelujejo pri nastajanju skupin.
Štiri vloge: ekofrajer, ekofrajerka, ekopacek, ekopacka.

Učenci aktivno sodelujejo.

Po skupinah vadijo za uprizoritev.

Učenci, tako nastopajoči kot gledalci, kritično ovrednotijo vsak nastop.

Učencem je potrebno pojasniti, da je "negativni lik" v predstavah zgolj vloga in ne pokazatelj našega realnega značaja. Prav tako ima "naša" predstava visoko moralno noto; na koncu vsi sprevidijo svoje zmote in postanejo "ekofrajerji".

Če število učencev ni deljivo s 4, so preostali lahko statisti, rekviziterji ipd.

MOŽNOSTI IZVEDBE

Ena od možnih izvedb je, da učencem posredujemo besedila že prej in se jih naučijo doma.

PRILOGA 3:

Predloga za gledališko predstavo Igrišče – smetišče ali Ekomol, da padeš dol.

⁷ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Delitev v skupine** v priročniku

Didaktični napotki za učitelja

Če je le mogoče, čim več dejavnosti opravimo na prostem. Preizkuse naj opravimo sami pred dejansko izvedbo. (Če je le mogoče, vse.) V primeru časovne stiske, jih izvedemo po izboru, lahko pa jih razširimo na dodatni dan dejavnosti. Vse metode in strategije si natančno preberemo.

Delo na terenu (varnost): Velikost skupine: Ne peljemo več otrok, kot jih lahko nadzorujemo. Normativi predpisujejo 15 učencev na enega odraslega.

Oblačila: Vsi otroci morajo biti obuti v škornje, nepremočljive

vetrovke, tople jope, pokrivala in rokavice, če je hladnejše obdobje. Vzamemo še rezervne za vsak slučaj. V toplejših obdobjih morajo imeti otroci obleko, ki jih zaščiti pred sončno pripeko. Zagotovimo, da so vse rane in praske prekrite z nepremočljivim obličjem ali gumijastimi rokavicami.

Kako pripravimo učence: Prepričamo se, da so razumeli in si zapomnili napotke o varnosti. Prepričamo jih, da morajo biti vedno v naši bližini. Učenci naj se zaščitijo s sredstvi, ki odganjajo klope.

Kako se pripravimo sami: vsestransko. Kdaj: Ne pred marcem in ne po novembru, odvisno od vremena. Najbolje je v poletnem času, ko je biotska pestrost večja. Vse delo naj poteka tako, da so dejavnosti osredotočene na učenca, učitelj je le facilitator. Učence ustrezno motiviramo in vzpodbujamo k ustvarjalnim rešitvam problemov. Če je učencem najbližji vodni vir morje, sladkovodne rastlinske in živalske bioindikatorje zamenjamo z morskimi.

Učence vzpodbujamo h gibanju.

Celoten proces evalviramo.

PRILOGA 1

VOCABULARY 1

SUN	OBLAKI (slika)
WARM AIR	SONCE (slika)
CLOUDS	DEŽ (slika)
COLD AIR	HLADEN ZRAK (slika)
RAINFALL	TOČA (slika)
SNOW	VODNE KAPLJICE (slika)
HAIL	SNEG (slika)
WATER DROPLET	TOPEL ZRAK (slika)

VOCABULARY 2

SUN	OBLAKI (slika)	
WARM AIR	SONCE (slika)	
CLOUDS	DEŽ (slika)	
COLD AIR	HLADEN ZRAK (slika)	
RAINFALL	TOČA (slika)	
SNOW	VODNE KAPLJICE (slika)	
HAIL	SNEG (slika)	
WATER DROPLET	TOPEL ZRAK (slika)	

PRILOGA 1

VOCABULARY 3

ENGLISH	IMAGE	DESCRIPTION
WATER CYCLE		It's the journey water takes from the land to the sky and back again.
PRECIPITATION		It's the rain, snow, sleet or hail that falls to the ground.
EVAPORATION		It's when the sun heats up water in rivers or lakes or the ocean and turns it into vapour or steam. The water vapour or steam goes into the air.
CONDENSATION		It's the opposite of evaporation. It takes place when water vapour in the air condenses from a gas, back into a liquid form, and returns to the surface of the Earth.

PRILOGA 2

Prilogo 2 najdete na spletni strani www.ucilnica.eu poleg objavljenega scenarija.

PRILOGA 3

IGRIŠČE – SMETIŠČE ALI EKOMOL, DA PADEŠ DOL

Otroci se igrajo na igrišču. K igrišču prideta brat in sestra, sedeta na klopco, jesta bombone, mečeta papirčke po tleh. Odvržeta prazni pločevinki, plastenko ... Ignorirata koš, ki je zraven klopi.

■ **ekofrajer**
■ **ekofrajerka**
■ **ekopacek**
■ **ekopacka**

Ekofrajer (sredi igre opazi početje prišlekov, zato pristopi k njima):

Ej, stari,
daj, skuliraj se,
zasvinjal si čisto vse!!!

Ekopacek (se je ravno pripravljaj, da s kepo papirja zadene drevo, zato precej grozeče odgovori):

Sem glavni as,
kar pazi se,
utihni rajš,
če nočeš še!

(Nakaže, da bo kepo papirja vrgel vanj, če ne bo dal miru.)

Ekofrajerka (sliši pogovor, pristopi zraven in reče povsem miroljubno):

Res frajer ni ta, ki packa,
pri puncih tak nič ne velja!

To moja sestra je, da veš,
ji blizu – tak komar – ne smeš!

Ekofrajer (posmehljivo):

Oooo, poglej, poglej.
Ekopacek (vzvišeno):
Glej jo,
mačka, upaš si,
te bran'le bodo te kosti???

Ekofrajer:

Pa tvojo???
Jo boš branil ti???
Saj sploh ne vidi iz smeti!!!

Ekopacek (ponosno):

Kdo se oglašaj,
gospod Smetko in Nataša – flaša!

Ekopacka (prestrašeno gleda brata, ko tiho govori):

Nisem flaša, jaz sem Maša ...

Ekopacek (jo grozeče prekine):

Ne govori, če te nihče nič ne vpraša!!!

Ekofrajer (jo ošteva):

Ne samo, da svinjaš,
(posmehljivo):
tut na dekleta kričati znaš,
resnično, pravi kavalir ...
(bolj po tiho):
sem hotel reči, netopir ...

Ekopacek (posmehljivo in grozeče):

Poslušaj, model »green peacovski«,
polomil ti bom te tvoje ekološke kosti.
Kaj misliš, da svet izginil bo v nekaj dneh,
če par smeti leži na tleh?

Ekofrajer:

Poglej ... (pokaže z roko):
zraven nas teče potok.

Ekopacek (ga prekine):

Si hotel reči luža?

Ekopacka:

Ali mlakuža?

(Ekopacek ji spet pokaže, naj bo tiho.)

Ekofrajer (pomirljivo):

Prav ... nekoč je bil potok,
zdaj pa je lepljiva in smrdljiva brozga ...

(precej otožno):

po zaslugi takih ljudi kot si ti!!!

Ekopacek (precej užaljeno):

A zdaj mi boš naprtil še to ...
pa, reci, da sem kriv še za vsak izumrli obtok,
pa ozonsko luknjo ...

(malo razmišlja, se zadovoljen spomni):
in vesoljni potop!!!

Ekofrajer (očitajoče):

Ne morem verjeti, da ti je vseeno za tale ... potoček ...

Ekopacek (se zadovoljno poboža po trebuščku):

Kaj mi mar ...

saj ne polni tale ...

(pogleda svoj trebuh):

tale sodček!!!

Ekofrajer (zmagoslavno):

O, pa polni!!!

Ekopacek (z gnusom):

A si neumen???

Ekofrajer (zmagoslavno):

Prej bistroumen ... si že slišal kdaj za podtalnico???

Ekopacek (začudeno):

Kaj ... kako talnico???

Ekofrajer (poudari):

Podtalnico! Se niste učili pri biologiji?

Ekopacek (opravičujoče):

Verjetno sem manjkal ...

Ekofrajer (hudomušno):

Saj si po moje tudi, ko so pamet delili ...

no, tako je s to rečjo ...

vse neuporabne reči,

ki zavržejo jih lahkomišelnih ljudi ...

torej taki kot ti ...

zemlja vsrka vase ...

(pomembno):

zemlja za vse večne čase

in ... ko misliš ... da jih davno več ni,

saj veš ... akumulatorjev in ostankov škropiv in lakov, vijakov

in tisoče drugih strupenih snovi,

mamica narava hitro poskrbi,

da zadevo vrne v tvoj dom,

sicer ... v drugi obliki ...

Ekopacek (začudeno):

V drugi obliki???

Ekofrajer (hudomušno):

Ha ... po gospe pipi!

Ekopacek (zgroženo):

A misliš ...

(z gnusom):

z vodo?

Ekofrajer (z otroškim glasom):

Tako je ... z vodo,

ki mamica iz pipe ulovi jo v posodo ... zate,

z njo, tebi, sinko,

juhico skuha,

pa čajček ...

V njej se kuha tudi prikuha ...

in seveda je v njej vse,

kar si brez sramu odvrigel v naravo

tako ... za zabavo.

Ekopacek (zgroženo):
Pa saj nisem vedel ...

Ekofrajerka:
Kar si skuhal, boš pojedel ...

Ekopacek (zgroženo):
Nikoli več ne bom ...

Ekopacka:
Vedno bolj se mi dozdeva,
da precej smrdi vsa ta zadeva,
da ... čeprav si moj starejši brat,
bi najraje ti zavila vrat ...
pa ... kakšne neumnosti si me učil,
naj kar smetim, si govoril ...
naj v naravo odvržem vse,
naj ignoriram koš ...
ti ... ti ...
(se mu grozeče približa)
o, zdaj videl boš ...

Ekopacek (strahoma se ji umika)

Ekofrajer (s pomirjajočim glasom):
No, no, Maša,
mirno kri,
vse bo še v redu,
kar brez skrbi ...
všeč mi je ...
da sta spoznala,
da narobe sta ravnala,
zato predlagam ...
in tu pomagam,
da očistimo okolje,
nato pa dobre volje
opazujmo naš planet,
ki brez smeti tako je lep ...
(podajo si roke in začnejo čistiti)

Konec.

Kako očistiti zrak?

Onesnaženost zraka

Razred
5. razred

Število ur ali srečanj
17 (5 NIT, 3 SLJ, 4 LUM, 2 DRU, 3 MAT)

Tematski sklop
Snovi v naravi

Izziv, iz katerega izhaja ta učni scenarij
Kako lahko s svojim ravnanjem vplivamo na ohranjanje čistega zraka?

Kompetence

- vrednotenje trajnostnosti,
- promoviranje narave,
- formuliranje problema,
- kritično mišljenje,
- pismenost za prihodnost,
- politična angažiranost.

Operativni cilji iz učnega načrta za NIT

Učenci znajo:

- prepoznati in opisati glavne povzročitelje onesnaženosti zraka in lokalne onesnaževalce zraka,
- ugotoviti onesnaženje zraka s trdimi delci, predlagati možne rešitve za čistejši zrak (zračni filtri),
- vrednotiti ravnanje oz. odnos ljudi do onesnaževanja zraka in ob tem razložiti, kaj pomeni odgovoren odnos do okolja,
- načrtovati raziskavo, s katero ugotovimo, da lahko lišaje uporabljamo kot biološke pokazatelje čistega zraka.

Splošni cilji

Učenci:

- spoznajo naravne procese in pojave, si ob tem postavljajo vprašanja ter z eksperimentiranjem odgovarjajo nanje,
- urijo se v metodologiji raziskovanja (pojavov, procesov in stanj) s tem, da si zastavljajo vprašanja, oblikujejo domneve in načrtujejo raziskave,
- zbirajo, obdelujejo ter interpretirajo podatke, oblikujejo zaključke ter sporočajo svoje ugotovitve,
- z opazovanjem, s poskusi, ob delu in z uporabo virov podatkov raziskujejo povezave med strukturo in funkcijo,
- zavedajo se pomena trajnostnega razvoja,
- razvijajo digitalno pismenost in bralno razumevanje.

Medpredmetne povezave

Učenci:

DRU

- spoznavajo pomen delovanja in načrtovanja z vidika trajnostnega razvoja,
- spoznajo značilnosti trajnostnega razvoja,
- navedejo primere povezanosti in soodvisnosti prebivalcev Zemlje (na primer – skozi vlogo komunikacij, prometa, dobrin idr.),
- poznajo in uporabljajo nekatere strategije terenskega dela (anketiranje),

MAT

- postavljajo raziskovalna vprašanja,
- uporabljajo orodja za zbiranje in predstavitev podatkov,
- pred štetjem znajo smiselno opredeliti razrede razporejanja podatkov,
- uporabljajo zanesljive tehnike štetja in oblikujejo preglednico za zapis podatkov,
- prikažejo podatke s tortnim prikazom (polovica, četrtina) in s prikazom s stolpci (vrsticami),
- rešijo problem, ki zahteva zbiranje in urejanje podatkov, njihovo predstavitev ter branje in interpretacijo,

SLJ

- oblikujejo anketni list, razvijajo bralno pismenost, ustvarjalno pisanje pesmi, besedila, pisma,

LUM

- izdelujejo likovne izdelke iz odpadne embalaže – maketa, plakat.

Specifične ekosocialne kompetence

Povezanost med ekologijo in družbo

Učenci raziskujejo, kako onesnaženje zraka vpliva na naravne ekosisteme in zdravje ljudi, ter hkrati preučujejo družbene aktivnosti, kot so promet, kurjenje in industrijska proizvodnja, ki prispevajo k onesnaženju. Pri tem se povezujejo s svojim domačim okoljem, kar krepi zavedanje o neposrednem vplivu lokalnih dejavnosti na kakovost življenja. Na primer, s pomočjo anket in opazovanja (lišaji kot pokazatelji) učenci prepoznajo onesnaženje in razmišljajo o rešitvah, ki upoštevajo soodvisnost narave in družbe.

Odpornost in prilagodljivost v ekosocialnem kontekstu

Aktivnosti v scenariju spodbujajo učence k razmišljanju o prilagodljivih in dolgoročnih rešitvah za izboljšanje kakovosti zraka, kot so zmanjšanje uporabe fosilnih goriv, spodbujanje kolesarjenja in sajenje rastlin. Učenci se učijo, kako se prilagajati vplivom onesnaženja, na primer z načrtovanjem izboljšav za šolsko okolje in z uporabo preprostih tehnologij (filtri za zrak).

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Skozi aktivnosti v scenariju učenci razvijajo odgovorno državljanstvo s poudarkom na rešitvah, ki jih lahko sami implementirajo ali spodbudijo v lokalni skupnosti. To vključuje predloge, kot so pisma lokalnim oblastem, ozaveševalne kampanje in izdelava opozorilnih tablic za domači kraj. Učenci postanejo aktivni akterji trajnostnih sprememb z vključevanjem v reševanje okoljskih vprašanj, kar je ključnega pomena za krepitev njihove ekosocialne zavesti.

Kreativno reševanje problemov

Učni scenarij uporablja ustvarjalne pristope za naslavljanje kompleksnih vprašanj onesnaženja zraka. Učenci izvajajo eksperimente (npr. kako dokazati prisotnost saj v zraku), ustvarjajo makete iz odpadnega materiala in oblikujejo rešitve, kot so naravni filtri. Ti procesi jim omogočajo, da skozi praktično delo in ustvarjalnost iščejo inovativne rešitve za realne probleme.

Sistemsko razmišljanje

Učenci analizirajo kompleksne vzročno-posledične povezave med človeškimi dejavnostmi in kakovostjo zraka. S pomočjo metod, kot so opazovanje, zbiranje podatkov in analiza rezultatov, razumejo, kako različni dejavniki (npr. promet, industrija, sezonske spremembe) vplivajo na stanje zraka. Sistematičen pristop omogoča celostno razumevanje problematike in iskanje ustreznih rešitev.

* Ključni poudarki:

Scenarij učinkovito združuje praktično raziskovanje, kreativnost in lokalno usmerjeno delovanje.

Učenci razvijajo ključne veščine za soočanje z izzivi trajnostnosti, kot so analiza, sodelovanje in akcijsko načrtovanje.

Aktivnosti (eksperimenti, ankete, oblikovanje predlogov) spodbujajo povezovanje znanja in akcije, kar krepi njihovo zmožnost kritičnega razmišljanja in družbene odgovornosti.

Učne oblike

problemski pouk, projektno učno delo, individualno delo, delo v paru, frontalno delo, skupinsko delo, delo v razredu, delo izven razreda.

Učne metode

Razgovor, razlaga, delo z besedili, demonstracija, diskusija, praktično delo, delo z računalniki, poskus, opazovanje ...

Učila in pripomočki

zvezek, učni list, učno gradivo, računalnik, fotografije, didaktični material, drugo (samolepilni lističi, listi za plakate, lepilo v obliki gnetilne gume/blazinic ...) Seznam pripomočkov za poskuse je v prilogah.

IKT – oprema

Viri in literatura za učence

učbenik NIT 5. razred, e-učbenik za NIT <https://eucbeniki.sio.si/nit5/1383/index.html>
preprost filter: <https://eucbeniki.sio.si/nit5/1383/index3.html>,
kisli dež: <https://eucbeniki.sio.si/nit5/1383/index4.html>,
naloge za utrjevanje in poglobljanje: <https://eucbeniki.sio.si/nit5/1383/index5.html>.

Način evalvacije

Evalvacija poteka po načelih formativnega spremljanja, kar pomeni sprotne izpraševanje in (samo) presojanje napredka. Kaj nam gre dobro? Kje se zatika? Kaj bomo izboljšali? Kaj potrebujemo za napredek? (Metoda dve zvezdici in en oblak.)

POTEK UČNEGA SCENARIJA

1. UVODNA MOTIVACIJA

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
NIT 2 uri (45 min)	1. Opredelimo problemsko vprašanje¹ za delo v skupinah: Glede na fotografije različne fotografije čistega in onesnaženega okolja), ki jih vidite, kakšna prihodnost nas čaka? 2. Učence razdelimo v skupine po vlogah². 3. Pripravimo slikovno gradivo za delo v skupinah (fotografije onesnaževalcev zraka in okolja s čistim zrakom). 4. Usmerjamo povzetek – vodimo razgovor z vprašanji: Kdo in kako vpliva na stanje, ki ga fotografije prikazujejo? (samolepilni lističi) Kaj je pri skrbi za zrak in ozračje najpomembnejše? Kdo vse ima na to vpliv? Ugotovimo ali imajo učenci potrebno znanje: <i>Kaj je zrak?</i> <i>Kako je sestavljen?</i> <i>Za kaj je pomemben?</i> <i>Kaj nam omogoča?</i> <i>Kdo so glavni onesnaževalci zraka?</i>	2. Formirajo se v skupine in se medsebojno povežejo z igro (predlagajo učenci). 3. a) Sodelujejo v skupini, si ogledujejo fotografije, iščejo asociacije ... b) Oblikujejo skupinske plakate kot odgovor na problemsko vprašanje in pripravijo predstavitev pred tablo ob plakatu. 4. Na samolepilne lističe zapišejo svoje odgovore in jih zalepijo na ustrezne fotografije na plakatih na tabli. V skupini se pogovorijo in odgovore napišejo ob plakate na tablo. Sodelujejo pri pogovoru in preverijo svoje znanje.	Priloga 1: Delitev v skupine po vlogah in barvah

¹za več podrobnosti o izvedbi glej **Kako postavimo problemsko ali raziskovalno vprašanje** v priročniku

²za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

45 min

5. Prikažemo sliko (tloris) domačega kraja. Učence vodimo v pogovoru z iztočnicami: *Katere stavbe vidite (tovarne, stanovanjski del ...)? Kje bi se lahko nadihali svežega zraka? (parki, ob morju, ob rekah ...)* *Kdaj in kje je zrak najbolj onesnažen? (v času kurilne sezone, ob cestah, požari/kurišča v naravi, tovarne ...)*

Kakšen zrak diham/dihamo v domačem kraju? Pojasnimo navodila za delo z orodjem **Skupinski načrt**³.

Domača naloga

6. Podamo navodila za domačo nalogo pred dnem dejavnosti:

- zbiranje odpadnega materiala (škafce in škaflice, pena, spužva, vata, avtomobilčki ...),
- zbiranje gradiva o onesnaževanju zraka (članki, knjige),
- spodbudimo k reševanju ankete.

5. V tlorisu se orientirajo in poiščejo poimenovane stavbe in dele kraja/mesta.

Izražajo svoje mnenje in sodelujejo z odgovori.

Spoznajo orodje Skupinski načrt in sodelujejo v skupinah.

6. Zbirajo material za izdelavo makete na temo onesnaženosti zraka.

tloris domačega kraja/mesta (posnetek zaslona spletnih zemljevidov)

Priloga 2:
Skupinski načrt

Učenci domačo nalogo opravijo do naravoslovnega dne.

DOD

1 ura

dan ali dva pred osrednjim delom

DODATNI POUK SLJ (diferenciacija)

Cilj: **priprava ankete** (3 do 5 vprašanj različnega tipa)

VODILO: Kaj želimo z anketo raziskati, izvedeti?

Ključni poudarki:

čist/onesnažen zrak v domačem kraju, moj in tvoj vpliv na zrak v domačem kraju, predlogi za izboljšave zraka, vpliv politike in gospodarstva v kraju.

Vodi učence pri pripravi ankete.

Natisne anketne lističe za vse učence (po 4 na učenca)

Spoznajo značilnosti anketnih vprašalnikov.

Pripravijo anketna vprašanja in anketni listič z navodili.

Razdelijo lističe sošolcem.

Vsi učenci opravljeno anketo prinesejo na dan dejavnosti.

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski načrt** v priročniku

MAT

1 ura
(računalniška učilnica)

pred ND

OBLIKOVANJE HIPOTEZ IN OBDELAVA PODATKOV

1. Pripravimo navodila in vodimo obdelavo podatkov iz ankete.
Usmerjamo oblikovanje hipotez.
2. Pojasnimo postopek računalniškega oblikovanja stolpičnih prikazov z vnosom pridobljenih podatkov in obvezno izdelavo legende.
3. Vodimo oblikovanje zaključkov:
Kaj smo ugotovili?
Katera pričakovanja so se potrdila?
Kaj nas je presenetilo?
Kako nam bodo ti podatki koristili?

DELO V SKUPINAH

1. Oblikujejo pričakovanja (hipoteze) in jih v skupinah zapišejo.
2. Obdelajo podatke pridobljene z anketo ter v skupinah pripravijo zbirnik odgovorov.
Podatke združijo.
Izdelajo stolpični prikaz z uporabo urejevalnika besedil.
3. Sodelujejo v razgovoru, oblikujejo zaključke in jih zapišejo na svoje Skupinske načrte.

2. OSREDNJI DEL

SKUPNO
5 UR

45 min

NARAVOSLOVNI DAN

Zanima nas:
Kakšen zrak diham/dihamo v domačem kraju?
Kako naša dejanja vplivajo na zrak, ki ga dihamo?
Kaj je glede zraka glavni problem sodobnega časa?

1. Pregled opravljenega domačega dela.
Kaj ste izvedeli?
Katere podatke ste pridobili?
2. Vodimo delitev v skupine⁴. (Po potrebi skupine spremenimo ali ohranimo iste).
Učence spodbudimo k opazovanju razstavljenega materiala in vodimo pogovor o njem.

1. Poročanje o zbranih podatkih in ogled slik, ki so jih prinesli učenci.

2. Delitev v skupine.

Priloga 1

Delitev v skupine po vlogah in barvah

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

45 min

3. Kratki poskusi:
a) **Kisli dež** – eksperiment z indikatorjem rdečega zelja,
b) **Saje in trdi delci** – stiropor priprava in namestitev stiropora (saje),
c) **Sveča v vodi** – *Zakaj sveča ugasne in se nivo vode v posodi dvigne?* (Zaradi gorenja). <https://www.cevko.si/brihtna-buca/sveca-v-vodi>
d) **Priprava preprostega filtra**. <https://eucbeniki.sio.si/nit5/1383/index3.html>

4. Vodimo pogovor za povzetek eksperimentalnega dela.
Kaj smo se naučili?
Kako poskuse povezujemo z našo temo?
Kako nam ti podatki koristijo?

3. Obhodno izvedejo kratke poskuse, vsi vse in zapišejo ugotovitve, povzetke na pripravljene delovne liste.

4. Sodelujejo v frontalnem razgovoru in oblikujejo smiselne, s temo povezane ugotovitve/zaključke.
Predlagajo smiselne odgovore ali poslušajo razlago učitelja. Po potrebi jih zapišejo v zvezek.

Priloga 3
Poskusi

30 min

LIŠAJI

5. Kako lahko prepoznamo, da je zrak čist? Kje lahko najdemo podatke o tem?
Vodimo pogovor o indikatorjih kakovosti zraka:

LIŠAJI – pomen, iskanje podatkov in kje jih najti.

Podamo navodila za opazovalno nalogo in razdelimo delovne liste.

5. Sodelujejo v pogovoru.

Opravijo nalogo (lahko takoj kot kratek sprehod na prostem ali za domačo nalogo).

Podatki o kakovosti zraka na ARSO.

Priloga 4
Opazovalni kartonček

Delovni list
Lišaji, povečevalna stekla

30 min

REŠEVANJE PROBLEMA

1. Usmerjamo predstavitev Skupinskih načrtov.

2. Kako bomo pomagali skrbeti za ohranjanje čistega zraka? (stop kajenju, manj razpršil, kolesarjenje, posadimo rastlino...)

1. Učenci predstavijo svoje Skupinske načrte.

2. Vsak zase pripravijo predloge, nato se z isto mislečimi povežejo v skupine, kjer skupaj naredijo načrt za izvedbo (snežna kepa).

1, 2, 3... dajmo vsi (snežna kepa)

2 uri

3. Kaj lahko naredimo?

Spodbuja k razmišljanju o širšem/kolektivnem ukrepanju:

- pismo županu,
- objava v lokalnih medijih,
- opozorilne tablice v domačem kraju ...

4. Ustvarjalnost KAKO OČISTITI ZRAK?

- likovno ustvarjanje (risanje, slikanje, modeliranje, ipd.),
- literarno ustvarjanje (pesem, zgodba, pravljica, dramatizacija
- strip ...),
- reklama (uporaba IKT/računalniška pismenost – izdelava v računalniških programih (PPT, Word)),

Glede na razred in interese ponudimo otrokom načine ustvarjanja.

3. Predlagajo in se odločijo za svojo aktivnost.

Sestavijo besedila, ki so lahko naslovljena na župana in lokalne medije, napišejo opozorilne tablice ...

Npr.: *Jaz se vozim s kolesom. Kaj pa ti?*
Jaz sadim rastline. Kaj pa ti?

Izkoristijo svoj ustvarjalni potencial in ustvarijo izdelek za razredno razstavo, lahko tudi skupinski:

- izdelava makete iz odpadnega materiala,
- risanje z ogljem,
- ustvarjanje iz recikliranih materialov,
- izdelava oglasov, ki spodbujajo k skrbi za okolje.

Po potrebi izdelke zaključijo doma ali pri LUM ali SLJ.

v skupinah,
v dvojicah ali individualno

Priloga 5

Slikovno navodilo za izdelavo makete

3. ZAKLJUČNI DEL

LUM
2 uri
DRU
1 ura
SLJ
1 ura

Pomagamo oblikovati zaključno prireditev z razstavo za starše, vodstvo, svet staršev in predstavnike sveta šole.

Zaključijo likovne izdelke.
Oblikujejo načrt predstavitve svojega dela (razstava, prireditev, table z napisi ...).
Pripravijo prireditev (pesmi, ples, preberejo pismo županu, dramatizacija ipd.) in razstavo za starše ali za primerne poslušalce na šoli.

DODATNA DEJAVNOST

Podamo navodilo za začetek novega projekta

Vrt na okenski polici

Spodbujamo pogovor z vprašanji:

- *Zakaj je potrebno gojiti rastline?*
- *Kakšen je pomen rastlin v našem okolju? Kaj nam zagotavljajo?*
- *Kje vse lahko rastline posadimo?*

Posadijo užitno rastlino – lahko tudi kot uvod v novo projektno delo (prehranjevanje rastlin, pomen rastlin, opis ...).

IZVEDBA:

V šolo prinesejo sadiko užitne rastline, ki jo doma ustrezno presadijo, nato zanjo skrbijo in opazujejo njeno rast. O rastlini zberejo podatke, pripravijo opis in ga predstavijo sošolcem (dalj časa trajajoča dejavnost).

Didaktični napotki za učitelja

(kaj bi svetovali učitelju, ki bi pouk izvedel po predlaganem scenariju)

Izvede se v jesensko-zimskem času, saj je zrak pogosto vidno onesnazen in so vplivi kurilne sezone najbolj vidni.

Dejavnosti lahko učitelj prilagodi svojemu oddelku in svojemu ustvarjalnemu potencialu.

Opazovalni kartonček - LIŠAJI se po potrebi plastificira in lahko se uporablja tudi piši-briši pisalo.

Podatke o kvaliteti zraka v določenem obdobju za izbrani kraj poiščemo na spletni strani ARSO.

Oblikovanje skupin je potrebno nameniti razmislek o tem, kakšen je oddelek, saj je uspesno delo v skupinah ključno.

Verjetno bodo najustreznejše heterogene skupine, v katerih si bodo učenci ustrezno razdelili posamezne vloge za skupno uspešno delo.

Pogosto sestavljanje skupin glede na želje otrok privede do skupinčkanja in skoraj vedno tudi nekaj posameznikov, ki jih ostali v skupino ne sprejmejo, kar je lahko ovira za uspesno izpeljavo scenarija. Premislek o tem je zelo pomemben.

PRILOGA 1

Delitev v skupine po vlogah in barvah

Sestavljanje skupin

ATOMČKI – Otroci se prosto gibljejo po prostoru. Na določen znak se združijo v skupine. Število članov skupine določimo pred aktivnostjo.

GUMBI – Otroci iz vrečke izžrebajo vsak po en gumb. Skupine oblikujejo s tistimi, ki imajo gumb enake barve.

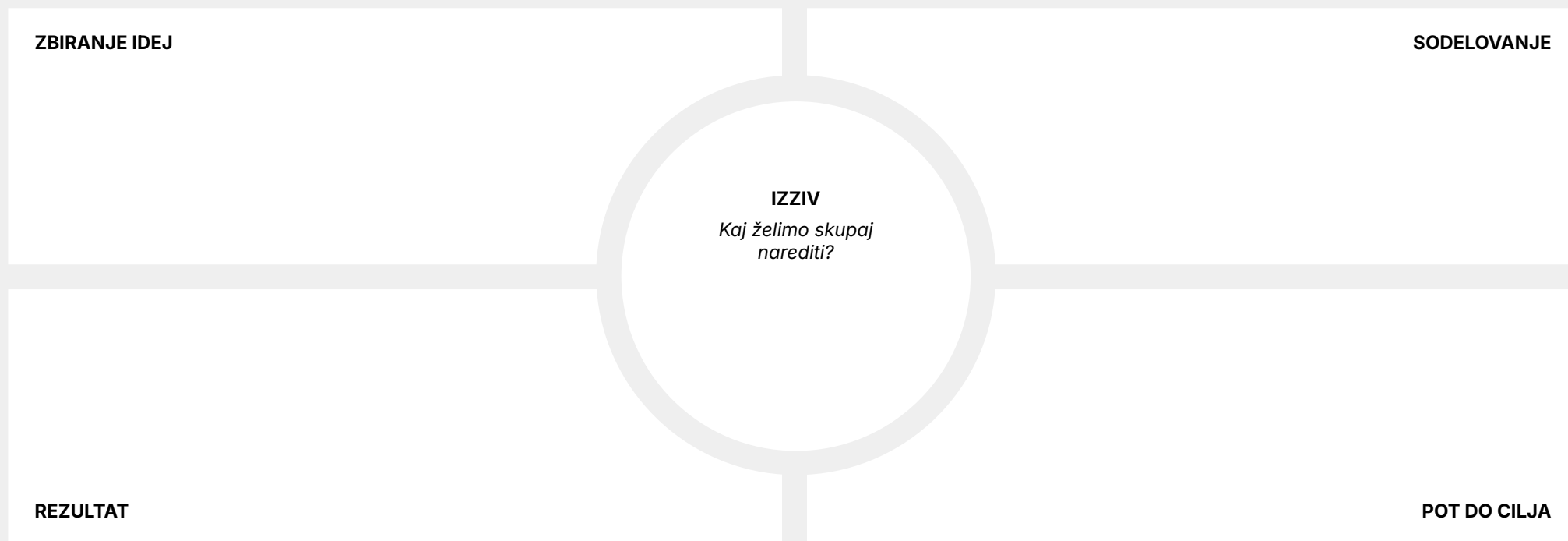
ŽIVALI – Z otroki se pogovorimo o tem, kako se gibljejo in oglašajo določene živali. Učencem naročimo, da se ob predvajanju glasbe gibljejo kot živali, ki smo jih izbrali. Na znak se ustavijo v gibu živali, ki jo oponašajo. Skupine oblikujejo glede na to, katero žival, oponašajo .

LISTIČI – Učenci izžrebajo lističe, na katerih so poklici/vloge v skupini.

V skupine se združijo tako, da so zastopani vsi poklici v vsaki skupini. (Poklici: vodja, zapisovalec, bralec, ilustrator ... Poklice določimo glede na pripravljeno delo v skupini.)

PRILOGA 2

Skupinski načrt

PRILOGA 3

Poskusi

EKSPERIMENT: KISLI DEŽ

Kako nastane kisli dež?

Kako dokažemo, da je dež kisel?

POTREBŠČINE:

- steklen kozarec s pokrovom
- vžigalice ali vžigalnik
- voda (0,5 dl)
- manjša žlica za mešanje
- pH lističi
- tinktura rdečega zelja (Manjšo glavo rdečega zelja narežemo na kose in jo za kratek čas pokuhamo v vreli vodi, odcedimo in dobljeno tinkturo uporabimo kot naravni indikator kislosti.)

POTEK POSKUSA:

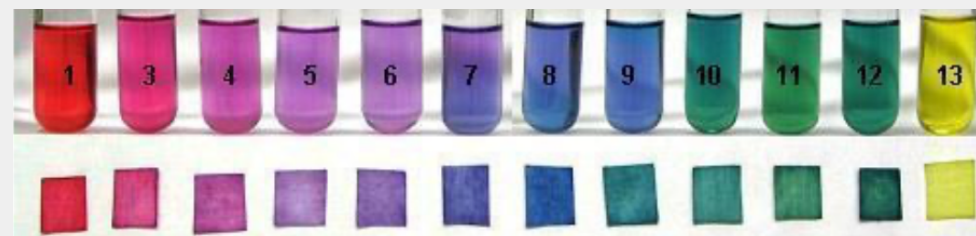
1. Več vžigalic ali dolg vžigalnik prižgemo v kozarcu, da se notranjost vidno zadimi in počrni.
2. V kozarec nalijemo pol decilitra vode, zapremo s pokrovom in dobro premešamo. Ko se dim in vse saje pomešajo z vodo, je mešanica gotova.
3. V mešanico potopimo pH listič. Potopimo ga za toliko sekund in do take globine, kot je označeno v navodilih.
4. pH listič primerjamo s predvideno lestvico na embalaži, da odčitamo rezultat.
5. V mešanico vode in saj nakapamo nekaj kapljic indikatorja rdečega zelja in opazujemo, kako se obarva. Obarvanost tekočine primerjamo z lestvico.

(Slika prevzeta: http://botanika.kladnik.xyz/zeleni-skrat/poskusi_sam/rdece_zelje.htm)

Razporeditev oznak in koščkov filtrirnega papirja na plastični foliji

pH	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lestvica pufrov z različnimi pH in nekaj kapljicami ekstrakta rdečega zelja

Indikatorski papirčki, prepojeni z ekstraktom rdečega zelja in pomočeni v pufre z različnimi pH.

Slika in foto: Barbara Vihar

EKSPERIMENT: SAJE IN TRDI DELCI

Kako vemo, da so v zraku tudi trdi delci?

Kako dokažemo, da so v zraku saje?

POTREBŠČINE:

- stiropor (dva kosa velikosti cca 10 cm x 10 cm)
- vrvica
- oster predmet, s katerim naredimo luknjo v stiropor
- alkoholni flomaster

POTEK POSKUSA:

1. Na oba kosa stiropora napišemo datum začetka poskusa.
2. Z ostrim predmetom v oba kosa stiropora naredimo luknjo skozi katero napeljemo vrvico, da bomo stiropor lahko obesili.
3. En kos stiropora obesimo pred domačo hišo ali blok. Drugi kos stiropora obesimo ob prometno cesto.
4. Kosa stiropora pobere po približno enem mesecu. Opazujemo ju in primerjamo.

EKSPERIMENT: GORENJE, ZAKAJ SVEČA UGASNE

Kaj potrebuje sveča za gorenje?

POTREBŠČINE:

- večja čaša ali kozarec za vlaganje
- sveča
- voda + nekaj kapljic črnila
- steklena posoda z nižjim robom ali globok krožnik
- vžigalnik ali vžigalice

POTEK POSKUSA:

1. V sredino steklene posode z nižjim robom postavimo svečo. Okrog sveče nalijemo vodo.
2. Svečo prižgemo in čez njo postavimo večjo čašo.
3. Opazujemo, kdaj plamen sveče ugasne in kaj se zgodi z gladino vode.

PRILOGA 4

opazovalni karton in delovni list – Lišaji

LIŠAJI, POKAZATELJI ČISTEGA ZRAKA

Lišaji običajno rastejo na drevesih, na njihovih vejah ali deblu.

Poišči različna mesta opazovanja, npr: park, bližina tovarne, gozd ...

1. Mesto opazovanja:

Kateri lišaj si opazil?

Kakšen je zrak?
(obkroži)

- a) onesnažen
- b) neonesnažen
- c) zelo čist

1. Mesto opazovanja:

Kateri lišaj si opazil?

Kakšen je zrak?
(obkroži)

- a) onesnažen
- b) neonesnažen
- c) zelo čist

1. Mesto opazovanja:

Kateri lišaj si opazil?

Kakšen je zrak?
(obkroži)

- a) onesnažen
- b) neonesnažen
- c) zelo čist

1. Mesto opazovanja:

Kateri lišaj si opazil?

Kakšen je zrak?
(obkroži)

- a) onesnažen
- b) neonesnažen
- c) zelo čist

Ugotovitve:

Opazovalni kartonček - LIŠAJI

Poznamo več tipov lišajev. Preberi si njihove opise in jih svoji okolici poišči.

*Razmisli! Kakšna je kakovost zraka, glede na lišaje, ki si jih v svojem kraju našel?

SKORJASTI LIŠAJI:

- so tesno prirasli na podlago,
- najmanj občutljiva vrsta na onesnažen zrak,
- navadno sivkasto zeleni ali črnkavo oranžni,
- pritrjeni na les ali kamen.

OPAZOVALNO OKENCE IZREŽI GA

LISASTI LIŠAJI

- so vmesna oblika med skorjastimi in grmičastimi lišaji,
- na podlago so pritrjeni na več delih,
- srednje občutljivi na onesnažen zrak.

GRMIČASTI LIŠAJI:

- z manjšim delom rastline so pritrjeni na podlago,
- večji del rastline je odlepljen od podlage,
- velik del rastline je na vseh straneh v stiku z zrakom,
- spominjajo na majhne grmičke
- najbolj občutljivi na onesnažen zrak

Fotografije pridobljene na www.freepik.com

PRILOGA 5

Slikovno navodilo za izdelavo makete

MAKETA ONESNAŽEVANJA V NAŠEM OKOLJU

Potrebščine:

- škarje,
- lepilo,
- lepilni trak,
- barvni papir,
- barve,
- čopiči,
- vata,
- škatlice od zdravil,
- manjši avtomobilčki,
- škatla za čevlje.

Škatlo za čevlje pobarvamo z barvami, ki ponazarjajo tla (travnik, ceste, reke, gozdovi, mesto ...), nebo (oblaki).

Manjše škatlice (za zdravila) pobarvamo z barvami ali oblepimo z barvnim papirjem in izdelamo stavbe. Dodamo okna, vrata, dimnike ...

Na podlago v škatlo namestimo škatlice (stavbe) in prikažemo oblake, izpušne pline in dimniške izpuste z vato.

Na oblake lahko pritrdimo vrvice (nitke) in nanje prilepimo kapljice, ki predstavljajo dež.

Naravno zabavno

Ohranjanje narave — naravoslovni in tehniški dan

Razred

1. razred

Število ur ali srečanj

10

Tematski sklop

Okoljska vzgoja

Izziv, iz katerega izhaja ta učni scenarij

Kako v vsakdanjem življenju v domačem okolju zmanjšati uporabo nevarnih in umetnih snovi z enako učinkovitimi naravnimi?

Kompetence

- Vrednotenje trajnosti, promoviranje narave,
- kritično mišljenje, formuliranje problema,
- pismenost za prihodnost, prilagodljivost, raziskovalno mišljenje,
- kolektivno ukrepanje, individualna iniciativa.

Operativni cilji iz učnega načrta za NIT

Učenec:

- razmisli o svoji vlogi pri delu doma, v skupnosti,
- primerja svoje navade z drugimi,
- spozna naravne načine čiščenja,
- spozna enostavno pripravo naravne kozmetike,
- preveri naravne načine čiščenja (namesto škodljivih),
- sestavi reklamo za naravno čistilo in naravno kozmetiko,
- se uri v socialnih veščinah.

Splošni cilji

Učenec:

- zna opisati, kako sam in drugi vplivajo na naravo,
- zna pojasniti, kako sam dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja ter k urejanju okolja, v katerem živi,
- razume, da mora grajeno okolje vzdrževati in varovati naravno okolje,
- razume, kako lahko sam prispeva k urejenemu videzu okolice,
- zna ustrezno ravnati z odpadki,
- pozna nekatere onesnaževalce voda, zraka in tal v svoji okolici,

OPAZOVANJE

- usmerjeno opazuje, uporablja več čutil, opazovano nariše ali napiše,
- pri opazovanju primerja, uporablja štetje in merjenje z nestandardnimi enotami,

EKSPERIMENTIRANJE

- eksperimentira in napoveduje – operacijsko določa lastnosti, preverja napovedi,

SKLEPANJE

- preprosto povezuje dve spremenljivki (*čim ...*, *tem ...*), povezuje vzrok s posledico (*zato*, *ker*),

SPOROČANJE

- razvija sposobnosti za grafično komuniciranje (uporaba simbolov),
- dela s pisnimi in slikovnimi viri.

Medpredmetne povezave

Učenci:

SLOVENŠČINA

- sodelujejo v igri vlog,
- spoznavajo posebnosti medijev,
- govorno nastopajo z vnaprej napovedano temo,

MATEMATIKA

- pri opazovanju primerjajo, uporabljajo štetje in merjenje z nestandardnimi enotami,

LIKOVNA UMETNOST

- razvijajo ustvarjalne likovno-izrazne zmožnosti in negujejo individualni likovni izraz,
- se spontano in doživeto likovno izražajo,

GLASBENA UMETNOST

- melodično ali/in ritmično obogatijo predstavitev.

Specifične ekosocialne kompetence

Ekološka pismenost in zavest o omejenosti virov

Učenci skozi aktivnosti, kot je razvrščanje materialov na nevarne in nenevarne ter priprava izdelkov, ki temeljijo na naravnih sestavinah, kot so kis, soda bikarbona in eterična olja, spoznavajo, da so naravni viri omejeni in dragoceni. Skozi refleksijo o vsakodnevnih odločitvah se začnejo zavedati, kako njihova uporaba virov vpliva na ekosisteme. Učenci razvijajo razumevanje, da ohranjanje virov zahteva preproste, a zavestne korake v vsakdanjem življenju, in spoznavajo, da je trajnostna raba naravnih virov ključna za prihodnost.

Kreativno reševanje problemov

Pri izdelavi naravnih alternativ za nevarne snovi učenci razvijajo ustvarjalne rešitve, ki združujejo praktično znanje z inovativnim razmišljanjem. Prek eksperimentov, kot sta izdelava univerzalnih čistil ali dišečih obeskov iz slanega testa, raziskujejo naravne možnosti, ki so enostavne, dostopne in okolju prijazne. S pripravo reklam za širjenje teh rešitev presegajo običajne pristope in iščejo nove načine, kako navdušiti druge za uporabo trajnostnih izdelkov.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

Učenci skozi razprave o vplivu kemikalij na zdravje ljudi in narave razvijajo globoko sočutje do planeta in živih bitij. Aktivnosti, kot so izdelava naravnih izdelkov, jih povezujejo z naravnimi procesi ter spodbujajo občutek odgovornosti do okolja in skupnosti. Sodelovanje v igri vlog in diskusije o vsakodnevnih okoljskih izzivih učence opremijo z razumevanjem, da so spremembe mogočne, če se začnejo pri posamezniku.

Etično odločanje in odgovornost

Učenci skozi praktično delo, kot je razvrščanje snovi in uporaba naravnih čistil, razvijajo zmožnost razlikovanja med škodljivimi in trajnostnimi izbiri. S prepoznavanjem vpliva njihovih odločitev na okolje razvijajo občutek odgovornosti do prihodnjih generacij. Etika njihovega odločanja temelji na preprostih, a pomembnih vprašanjih, kot je: »Kako moje dejanje

prispeva k boljšemu planetu?»

Skupnostno delovanje in sodelovanje

Pri skupinskem delu, kjer učenci pripravljajo naravne izdelke in reklame, razvijajo sposobnost sodelovanja, timskega odločanja in delitve nalog. Vsaka skupina prispeva k ustvarjanju praktičnih rešitev, ki so prilagojene njihovem lokalnemu okolju. Skupno oblikovanje reklam za naravne izdelke učence uči, kako učinkovito komunicirati okoljske vrednote širši skupnosti.

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Skozi aktivnosti, kot so izdelava naravnih čistil in priprava reklam, učenci prepoznavajo svojo vlogo v družbi kot aktivni nosilci sprememb. Učijo se, kako lahko tudi majhne odločitve, kot je uporaba naravnih materialov, pomembno vplivajo na okolje in skupnost. Postanejo glasniki trajnostnega načina življenja in zavedajo se, da njihova odgovornost presega meje šolskega okolja.

* Ključni poudarki

Učenci skozi praktične aktivnosti razumejo pomen naravnih alternativ in raziskujejo njihove koristi za okolje in zdravje.

Skupinsko delo pri izdelavi izdelkov in reklam krepi sposobnost sodelovanja, razumevanje različnih perspektiv in komunikacijskih veščin.

Razprave in igre vlog poglobljajo empatijo učencev do planeta in njihovega lokalnega okolja.

S pripravo inovativnih reklam učenci preizkušajo nove načine širjenja okoljske zavesti in trajnostnih praks v širši skupnosti.

Refleksivne naloge spodbujajo učence k zavestnemu odločanju, ki temelji na trajnostnih vrednotah in dolgoročni odgovornosti.

Učne oblike

- Frontalna,
- individualna,
- delo po skupinah.

Učne metode

Razlaga, poslušanje, razgovor, pripovedovanje, poročanje, samostojno delo, branje slikovnih navodil, risanje, opazovanje, praktično delo, merjenje, izkustveno učenje, prikazovanje, demonstracija, eksperimentiranje.

Učila in pripomočki

- **Material za uvod:** različne embalaže (čistila, mila, soda bikarbona, kis), rokavice, zaščitna maska, gobica, krtača.
- **Slikovna sestavljanica in slikovna navodila za delavnice.**
- **Material za delavnice:** stekleni kozarci, pršilke, nalepke, žlice, papirnati in plastični lončki (1,5 dcl in 0,4 dcl), lij, manjše plastične vrečke, valjar, modelčki za piškote, vrvice, flomastri, sladkor, olje, alkoholni kis, fina in groba sol, jedilna barvila, moka, voda, eterično olje.
- **Video oprema ali mobilni telefon.**
- **Računalnik.**

Viri in literatura za učence

Animals save the planet
<https://www.youtube.com/watch?v=3WtVrrmnWDo>
Emillie Beaumont; Podobe za najmlajše: Varujmo okolje, OKA OTROŠKA KNJIGA, 2007
Gantschev, I.: Zeleni otok in sivi otok (<https://www.youtube.com/watch?v=U9UahTwp668>)

Način evalvacije

Ustna, sprotna, izdelki in videoposnetek reklame.

POTEK UČNEGA SCENARIJA

1. UVODNA MOTIVACIJA

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
1. DAN 1. in 2. šolska ura	Učence zberemo v krog, da skupaj ponovijo, kar so do sedaj spoznali v povezavi z nevarnimi snovmi. Na sredino kroga postavimo različne materiale in pripomočke, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju za čiščenje. Postavimo učencem izziv¹: <i>Kako v vsakdanjem življenju v domačem okolju zmanjšati uporabo nevarnih in umetnih snovi z enako učinkovitimi naravnimi?</i> Po pogovoru pripravimo VŽN tabelo: <i>Kaj vemo, kaj želimo izvedeti, (kaj novega smo izvedeli – ostane prazno za na konec).</i> Zastavimo nalogo: Razvrstimo materiale in pripomočke na nenevarne (neškodljive) in nevarne (škodljive). Z naravnimi čistili (kis, soda in citronka/limona) očistimo umivalnik. Razložimo igro: Sociometrija - Skupinski zemljevid² od A (👍) do B (👎) Otrokom pokažemo, kje na črti (v razredu ali na hodniku) je piktogram 👍 in kje piktogram 👎. 👍 pomeni, da se strinjajo, 👎, da se ne strinjajo (orodje Kretnje - signalizacija z rokami³). Na sredino med piktogramoma položimo znak vprašaja, ?, ki pomeni »včasih«, »ne vem«, »ne morem se odločiti«. Označimo.	Učenci sedijo v krogu. Izkazujejo svoje zanimanje za temo. Ogledujejo si embalaže (čistil, mil, sode bikarbone, kisa) ipd. in pripomočke za čiščenje (rokavice, zaščitna maska, gobica, krtača), ter jih razvrstijo na nevarne in nenevarne. Razmišljajo in povezujejo znanje o uporabi v šolskem in domačem okolju. Pripovedujejo o uporabi naravnih izdelkov doma. Povzamejo svoje izkušnje in kaj jih zanima v zvezi z naravnimi čistili in mili ter ozavešijo predznanje in navajajo nova vprašanja in interese. Razvrščajo snovi na nenevarne in nevarne (kis, soda ... detergenti, kupljena čistila). Učenci opazujejo, kaj se dogaja ... Poslušajo navodila in opazujejo prostor, kjer so piktogrami 👍, 👎 in ?. Se pomikajo na črte glede na svoje odločitve.	Na sredino kroga postavimo material: embalaže in pripomočke. V, Ž, N tabela Priloga 10 Na sredin kroga postavimo material: embalaže in pripomočke. Priloga 1

¹ za več podrobnosti o izvedbi glej **Kako postavimo problemsko ali raziskovalno vprašanje** v priročniku

² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Sociometrija - Skupinski zemljevid** v priročniku

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Kretnje - signalizacija z rokami** v priročniku

Otrokom preberemo trditve/ vprašanja za vodenje sociometrije:
Ali doma kdaj čistiš?
Ali pomagaš staršem čistiti?
Ali si že čistil s čistili?
Ali si kdaj nosil zaščitne rokavice?
Ali imate ob čiščenju odprta okna?
Ali imaš doma dostop do čistil?
Ali si kdaj čistil z naravnimi čistili (s kisom, sodo bikarbono, limono)?
Ali se umivaš s trdim milom?

Sproti jim razložimo nejasne pojme.

Podamo navodilo za novo igro: **Uvodno spoznavanje v parih**⁴

Hodimo po prostoru. Ko srečamo sošolca ali sošolko, mu povemo, kako pomagamo doma pri čiščenju in če sploh pomagamo. Najprej odgovarja tisti, ki ima npr. krajše rokave (svetlejša lase, temnejše copate ...)

PREDSTAVITEV DELA (V KOTIČKIH, DELAVNICAH):
Razložimo, kaj bodo učenci delali v kotičkih. Pokažemo končne izdelke.

Pripravimo štiri kotičke, v katere položimo osnovne potrebščine za:

- sladkorni piling,
- univerzalno čistilo,
- kopalno sol,
- dišeče obeske iz slanega testa.

DELITEV V SKUPINE⁵:

Učencem v vrečki ponudimo dele sestavljanke v naključni žreb. V vrečko damo štiri razrezane fotografije pripomočkov za izdelke, ki jih bodo učenci potrebovali. Vsaka fotografija je na svoji barvni podlagi za lažje sestavljanje. Slike so razrezane na toliko delov, kolikor je učencev.

Poslušajo navodilo.
Krožijo po prostoru in si izmenjujejo izkušnje o čiščenju in umivanju.

Poslušajo navodila in pozorno opazujejo.

Iz vrečke potegnejo del sestavljanke. S sošolci poskusijo sestaviti celotno sestavljanke na isti barvni podlagi.

Postavijo se v kotiček, ki jim je bil določen s sestavljanke.

Z vprašanji vzpodbudimo razmišljanje o temi.
Ne komentiramo njihovih odločitev.

Glede na število otrok prilagodimo čas kroženja po prostoru in izmenjevanja izkušenj.

Pred poukom si za vsako skupino posebej na pladnju pripravimo pripomočke za delavnice.

Priloga 2
Priloga 3
Priloga 4
Priloga 5

Učenci, ki so sestavili skupno sliko, so člani iste skupine.

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Uvodno spoznavanje v parih** v priročniku

⁵ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

2. OSREDNJI DEL

3., 4. in
5. šolska ura

V vsako skupino nastavimo postopke z navodili in vse potrebne pripomočke za delo.

1. skupina Sladkorni piling

Potrebščine:

- steklen kozarec s pokrovom
- sladkor
- olivno olje
- eterično olje
- flomastri
- bele nalepke

Priprava:

Pripravimo steklen kozarec in ga do polovice napolnimo s sladkorjem. V kozarec natočimo olivno olje, da se sladkor z oljem prepoji. Dodamo 5 kapljic eteričnega olja, če je na voljo. Kozarec zapremo s pokrovom in narišemo nalepko, ki bo krasila izdelek. Nalepko prilepimo na ustrezno vidno mesto.

2. skupina Univerzalno čistilo

Potrebščine:

- pršilka
- 3 papirnati lončki z označbo- količine
- alkoholni kis
- voda
- lij
- eterično olje (po želji)
- flomastri
- bele nalepke

Priprava:

Pripravimo pršilko in jo odpremo.

Vanjo nalijemo vodo in alkoholni kis v razmerju 2:1 (2 lončka vode in 1 lonček alkoholnega kisa). Lahko dodamo 10 kapljic eteričnega olja, če je na voljo. Pršilko zapremo in pretresemo. S flomastri narišemo nalepko in jo prilepimo na ustrezno vidno mesto na pršilki.

Pripravijo steklen kozarec in vanj do polovice natresejo sladkor. V steklen kozarec s sladkorjem natočijo olivno olje. Mešanici dodajo 5 kapljic eteričnega olja, če je na voljo. Kozarec zaprejo s pokrovom. S flomastri narišejo nalepko in jo prilepijo na vidno mesto steklenega kozarca.

Pripravijo pršilko in jo odprejo. S pomočjo sošolca v pršilko natančno vlijejo 2 lončka vode in 1 lonček alkoholnega kisa. Mešanici vode in alkoholnega kisa po želji dodajo 10 kapljic eteričnega olja, če je na voljo. Pršilko zaprejo in pretresejo. S flomastri narišejo nalepko in jo prilepijo na ustrezno mesto na pršilki.

Glede na velikost skupin (številčnost oddelka) se odločimo, koliko izdelkov naredi otrok (lahko delajo v parih).

Priloga 6

Postopek z navodili za učence

Učenci sodelujejo in si pomagajo.

Priloga 7

Postopek z navodili za učence

Učenci sodelujejo in si pomagajo.

Ko vse skupine opravijo dve od štirih delavnic, delo zaključimo s pospravljanjem in s kratko analizo dela. Napovemo, da z delavnicami nadaljujemo naslednji dan.

2. DAN

1. in 2. šolska ura

Nadaljujemo z delavnicami v obstoječih skupinah:

3. skupina Kopalna sol

Potrebščine:

- steklen kozarec s pokrovom
- groba sol
- jedilne barve
- plastične vrečke za gospodinjstvo
- flomastri
- bele nalepke

Dodatki: eterično olje, suhi cvetovi, zelišča.

Priprava:

Pripravimo steklen kozarec, vrečko za gospodinjstvo in grobo sol. Vrečko za gospodinjstvo napolnimo z nekaj soli. V vrečko s soljo dodamo jedilno barvo po lastni izbiri in dobro premešamo, da se sol enakomerno obarva. Vsebinske vrečke pretresemo v steklen kozarec. Postopek barvanja soli lahko ponovimo z drugo barvo. Nato dodamo 5 kapljic eteričnega olja ali primešamo katerega od predlaganih dodatkov. Steklen kozarec zapremo in s flomastri narišemo nalepko. Nalepko prilepimo na ustrezno vidno mesto.

4. skupina

Dišeči obeski iz slanega testa

Potrebščine (za 1 učenca):

- moka
- fina sol
- voda
- olje (po potrebi)
- 1 plastičen lonček 0,4 dcl
- 2 plastična lončka 0,4 dcl z označbo količine

Sledijo napotkom za pripravo.

Priloga 8

Postopek z navodili za učence

Učenci sodelujejo in si pomagajo.

Priloga 9

Postopek z navodili za učence.

Ostalo:

- palčka za ražnjiče
- valjar
- modelčki za piškote
- eterično olje
- vrvica

Priprava:

Na šolsko klop odmerimo 1 poln lonček moke in $\frac{1}{2}$ lončka soli. Na sredini kupčka naredimo luknjico. Vanjo vlijemo $\frac{1}{2}$ lončka vode. Vse skupaj zgnetemo v gladko maso. Po potrebi dodamo moko ali malo olja. Maso razvaljamo na pomokani površini. Z modelčki za piškote oblikujemo obeske. Vsakemu obesku s palčko naredimo luknjico. Obeske posušimo. Vrvico in poljubno eterično olje lahko dodamo takoj ali, ko se masa posuši.

Pozovemo učence, da pospravijo koticke.

Povabimo učence k ogledu izdelkov.

Sledijo napotkom za pripravo.

Pospravijo koticke.

Ogledajo si nastale izdelke in pripovedujejo o svojih občutkih in vtisih ob izdelavi in ustvarjanju.

Slano testo lahko zamenjamo z glino.

Učenci sodelujejo in si pomagajo.

Če obeske sušimo na zraku v učilnici, so na voljo za uporabo čez nekaj dni.

Če se odločimo obeske sušiti v pečici na 50 stopinj, so na voljo še isti dan.

3. in 4.
šolska ura

Ogledamo si animirane serije
Animals save the planet.

Vodimo razgovor o videnih primerih.

Poskrbimo za dvig energije z igro
Preštej do deset⁶:

Učenci poskušajo šteti brez vnaprejšnjega dogovora, kdo bo izrekel številko, po vrsti od 1 do 10 (lahko do 5). Če dva ali več učencev hkrati izrečeta/jo isto številko, mora skupina začeti štetje od začetka. Igra se zaključi, ko skupina uspešno prešteje do 10 (lahko do 5).

Smiselno prilagodimo velikost posamezne skupine za štetje in ciljno številko pri štetju (10, 5 ...).

Učenci si ogledajo filmčke.

Povedo svoja razmišljanja in razumevanje prikazanega.

Se postavijo ali posedejo v krog.
En prične s štetjem, »ena«, nadaljuje drugi »dve« ...
Vsi lahko izgovorijo številko, kadarkoli želijo.
Uspešno preštejejo do 10.

Ni nujno, da vse skupine uspešno zaključijo igro.

⁶ za več podrobnosti o izvedbi glej *Igre in požitve - Preštej do deset* v priročniku

Napovemo pripravo predstavitev izdelkov in prikaz njihove uporabe.
Povemo, da bodo snemali reklame.

Učence vprašamo, če poznajo kakšno reklamo in kaj je namen reklam.

Učence pozovemo k skupni pripravi kriterijev za uspešno pripravo reklame.
Zapišemo kriterije na vidno mesto (v obliki pikto-gramov).

Podamo navodila za delitev v skupine od 3-5 učencev.

Določimo čas, ki ga imajo skupine na voljo, da se dogovorijo, kako predstaviti izdelek, da bo nastala reklama za šolsko spletno stran (besedilo, gib, zvočno ozadje).

Predlagamo učencem, da s tehniko **Možganska nevihta**⁷ izberejo slogan za reklamo.

Krožimo od skupine do skupine in spremljamo delo, predlagamo, pomagamo.

Se veselijo novega izziva.

Naštejejo njim znane reklame in s svojimi besedami razložijo, kaj je reklama in kaj je njen namen.

Z učiteljevo pomočjo določijo kriterije za uspešno pripravo reklame.
Z idejami pomagajo zapisati kriterije uspešnosti. Razumejo zapisane kriterije uspešnosti.

Učenci se razdelijo v poljubne skupine.

Izberejo slogan svoje reklame.
Razdelijo si vloge in izdelajo scenarij za reklamo. V svoji skupini sestavijo reklamno besedilo (morda melodijo ali pesem) o izdelku, ki so ga izdelali na zadnji postaji.

Kriteriji za reklamo, npr.:
/ upoštevati temo: prednost uporabe naravnih čistil ali mil za osebno higieno
/ kratka
/ imeti mora slogan
/ smešna

3. ZAKLJUČNI DEL

5. šolska ura

Učence po skupinah spodbudimo k prvi predstavitvi reklame.
Snemamo predstavitev reklame.

Ostale učence pozovemo k opazovanju in podajanju povratne informacije o delu skupine, ki opravlja predstavitev.

Po skupinah predstavijo svoje scenarije pred razredom.

Na podlagi kriterijev uspešnosti podajajo mnenja na predstavitve reklam.

⁷ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Možganska nevihta** v priročniku

Po potrebi podamo posameznim skupinam povratno informacijo.

Učencem predvajamo njihove reklame.

Reklame objavimo na spletni strani šole.

VŽN tabela

Pregledamo, kakšne novosti so danes spoznali in jih zapišemo v VŽN tabelo.

Sprejmemo povratno informacijo in scenarij za reklamo po potrebi popravijo.

Ogledajo si posnetke.

Pozovejo starše, sorodnike, prijatelje in sosede k ogledu objav na spletni strani šole in postanejo ambasador naravnih čistil in kozmetike.

Učenci povedo, kaj so se novega naučili, kaj so naredili, da bo boljše za naravo.

Po potrebi v naslednjih šolskih urah izboljšajo reklame.

VŽN tabela, ki je ostala na začetku prazna pod rubriko »N«
Priloga 10

Didaktični napotki za učitelje

(Nasveti učiteljem, ki se odločijo izvesti pouk po predlaganem scenariju.)

Opisan scenarij je namenjen organizaciji dveh dnevov dejavnosti – naravoslovni in tehniški dan. Nastal je ob zavedanju, da če iz odpadkov delamo odpadke, učencem ne pomagamo razumeti, kako ohranjati naravo, kako delovati, da bodo njihovi otroci imeli pitno vodo in kvaliteten zrak.

Prepričane smo, da bi bilo idealno izvajati dejavnosti v okviru interesne dejavnosti, saj je tematika široka in pereča in bi bila s kontinuiranim delom vzgoja in spodbuda k skrbi za ohranjanje narave uspešnejša. Prepričane smo, da bi prvošolci že z vsakotedenskimi »zelenimi stražami« dobili občutek za to, da odpadke nosimo v za to namenjene smetnjake.

(»Zelene straže«: učenci dobijo rokavice in vrečko za smeti in po šolskem vrtu poberejo odpadke.)

Izberemo dejavnosti primerne starostnim skupinam, lahko pa učence povežemo po vertikali. Najbolj pa lahko razširimo razmišljanje o tematiki na dnevni šoli, kjer sodelujejo vsi učenci in učitelji in vsak razred po tehtnem razmisleku pripravi dejavnost, izdelek ali dogodek in ga predstavi zbranim, tudi staršem in starim staršem, ki se udeležijo prireditve.

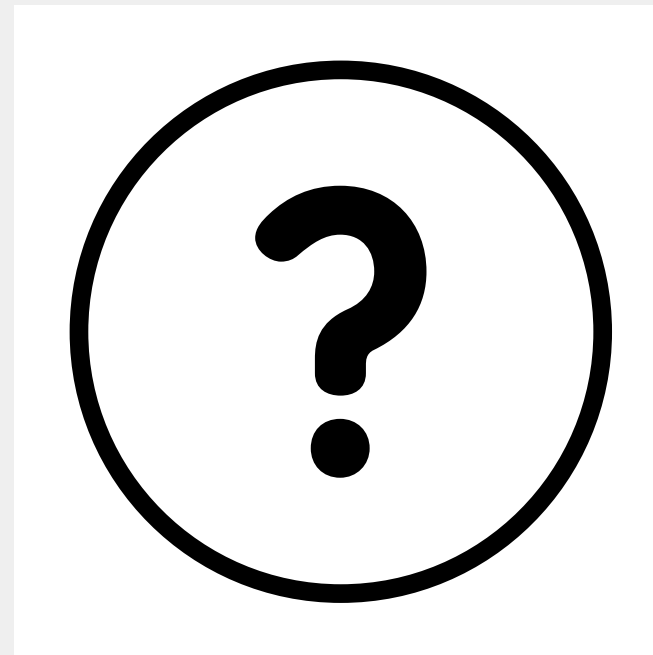
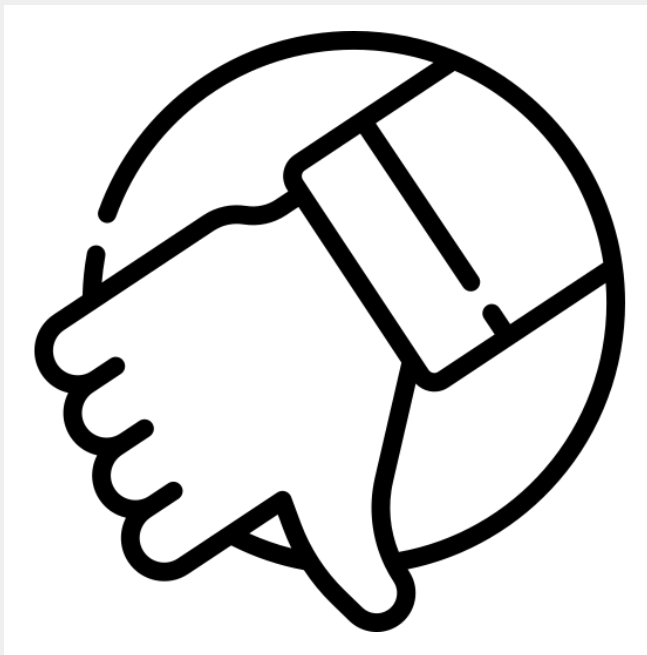
Nekaj idej:

- Povabimo starše k sodelovanju (zaposleni na komunalnih podjetjih, v zavodih za zaščito narave, ogroženih živali ...), povabimo podjetja na šolo da predstavijo svojo dejavnost in učencem skupaj pripravimo naloge/izzive/love na zaklad – ustvarimo priložnost, da »obujejo čevlje« ljudi, ki se ukvarjajo z odpadki, ogroženimi živalmi ... ali pa učence peljemo na ekskurzijo.

- Za posebne priložnosti (novoletni bazar, 8. marec, materinski dan ...) lahko izdelamo darila iz naravnih materialov:

- sveče iz čebeljega voska (lahko povabimo čebelarja),
- karamele različnih okusov, postrežene v steklenem kozarcu,
- povoščene krpice za pokrivanje živil v hladilniku (naredimo jih iz izrezanih bombažnih krpic - različnih velikosti tako, da čeznje naribamo čebelji vosek in jih polikamo),
- bombažne vrečke za v omaro/avto, napolnjene s posušeno sivko.

PRILOGA 1

PRILOGA 2

SLADKORNI PILING

PRILOGA 4

KOPALNA SOL

PRILOGA 3

UNIVERZALNO ČISTILO

PRILOGA 5

DIŠEČI OBESKI IZ SLANEGA TESTA

PRILOGA 6

SLADKORNI PILING

1. Pripravi steklen kozarec in ga do polovice napolni s sladkorjem.

3. Kozarec zapri s pokrovom in s flomastri nariši nalepko.

2. V kozarec natoči olivno olje in dodaj 5 kapljic eteričnega olja.

4. Prilepi nalepko na stekleni kozarec.

PRILOGA 7

UNIVERZALNO ČISTILO

1. Pripravi pršilko in jo odpri.

PRILOGA 8

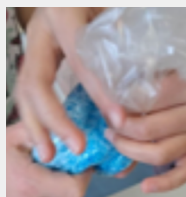
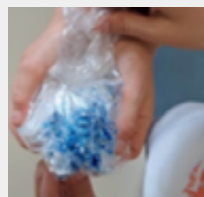
KOPALNA SOL

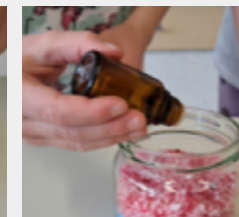
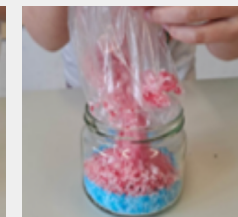
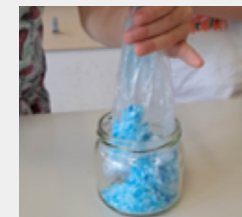
1. Pripravi steklen kozarec, vrečko in sol.
Vrečko napolni z nekaj soli.

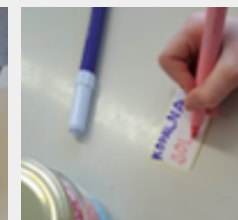
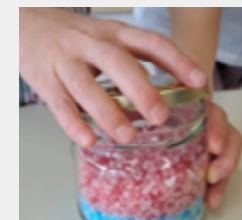
2. Dodaj jedilno barvo in pregretni, da se sol enakomerno obarva. Lahko pripraviš vrečke z različnimi barvami.

3. Vsebino vrečk pretresi v kozarec in dodaj 5 kapljic eteričnega olja.

4. Zapri kozarec. S flomastri nariši nalepko in jo prilepi.

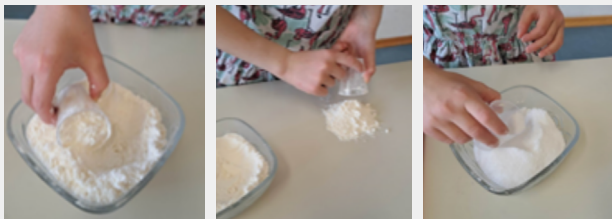

PRILOGA 9

DIŠEČI OBESKI IZ SLANEGA TESTA

1. Na šolsko klop odmeri en lonček moke in pol lončka soli.

2. Dodaj pol lončka vode.

3. Vse skupaj zgneti v gladko maso in jo razvaljaj.

4. Z modelčki oblikuj obeske, naredi luknjico za vrstico ter dodaj eterično olje.

5. Obeske posuši.

PRILOGA 10

VŽN TABELA

VEM	ŽELIM IZVEDETI	NOVOSTI

PRILOGA 11

Za reklame

Kako čistimo brez čistil?

S kisom nad bakterije

Jabolčni kis je naravni uničevalec bakterij, ki nevtralizira vonje. Vonj po kisu se hitro razdiši, zato v prostoru po čiščenju ne bo neprijetnega vonja. Primeren je za čiščenje vseh vrst površin (razen marmorja), predvsem v kopalnici in kuhinji.

S kisom in limono nad vodni kamen

Če vinski kis predhodno še pogrejemo, lahko z njim odstranimo tudi vodni kamen in tako očistimo umivalnik, kad, školjko itd. Z njim lahko odlično očistimo straniščno školjko: zmešamo nekaj kisa in soli ter z mešanico operemo školjko. Prav tako lahko vodni kamen očistimo z rezino limone tako, da z njo zdrgnemo površino, na kateri je vodni kamen. Limonin sok, če ga dodamo h kisu, dodatno pomaga nevtralizirati vonj po kisu.

Limonin sok kot odlično razkužilo

Kislina limone ima to lastnost, da med čiščenjem deluje antiseptično in antibakterijsko. Limonin sok zmešamo s kisom in sodo bikarbono. Dobimo idealno čistilo za čiščenje vseh površin. Sodo lahko naneseemo tudi na krheli limone in z njim očistimo madeže na kuhinjskih površinah.

Z limoninim sokom nad odtoke

Če iz naših odtokov smrdi, pa nimamo ustreznega sredstva, s katerim bi to odpravili, v odtoke vlijemo vročo vodo, ki ji dodamo limonin sok.

Za boljši zrak v prostoru

Vodi dodamo limonin sok in mešanico razpršimo po prostoru.

Limona kot naravno belilo

Če se nam je na belih oblačilih naredil madež, tkanino (krpo) pokapamo z limoninim sokom, saj učinkuje kot naravno belilo.

Pomaranča in limona za čista okna

Zmešamo eno skodelico kisa, približno petnajst kapljic eteričnega olja limone in pomaranče ter malo mlačne vode. Mešanico prelijemo v steklenico z razpršilom in razpršimo po oknih. Za brisanje oken uporabimo časopisni papir.

S sodo bikarbono nad maščobo

Če se nam je kje nabrala maščoba od peke ali pripravljanja kosila, lahko posodo ali pečico pustimo čez noč namočeno z mešanico sode in vode. Če sodo naneseemo na krpo, lahko z njo odlično očistimo vse površine (steklo, porcelan, marmor, plastiko).

S sodo nad neprijetne vonjave

Ščepec sode bikarbonate postavimo na dno koša za smeti ali z njo očistimo hladilnik. Če imamo po pripravi hrane na rokah vonj po česnu ali čebuli, si roke zdrgnemo s sodo.

Kavna zrna za boljši zrak

Če želimo izboljšati zrak v omari, vanjo položimo nekaj zrn pražene kave. Enak učinek dosežemo tudi v hladilniku, če vanj položimo skodelico kavnih zrn.

Kdo se boji plastične vrečke?

Odpadki

Razred
3. razred

Število ur ali srečanj
5

Tematski sklop
Okoljska vzgoja

Izziv, iz katerega izhaja ta učni scenarij
Zakaj je pomembno zmanjšati porabo plastičnih
vrečk v vsakdanjem življenju?

Operativni cilji iz učnega načrta za SPO

Učenci:

- znajo utemeljiti, kako ljudje vplivajo na naravo,
- vedo, da ob proizvodnji in v vsakdanjem življenju nastajajo odpadki,
- znajo opisati ustrezna ravnanja z odpadki za varovanje in vzdrževanje okolja,
- spoznajo, kako potrošništvo vpliva na okolje,
- eksperimentirajo in napovedujejo – operacijsko določajo lastnosti, preverjajo napovedi,
- načrtujejo preprost poskus,
- opazujejo, urejajo, razvrščajo, štejejo, napovedujejo, povezujejo, sklepajo, skicirajo,
- grafično prikažejo in predstavijo ugotovitve opazovanj, raziskav idr.,
- iz podatkov oblikujejo tabele, iz tabel pa rišejo stolpčne in vrstične prikaze,
- delajo s pisnimi, slikovnimi in grafičnimi viri,

Kompetence

- vrednotenje trajnosti,
- razvijanje okoljske pismenosti za prihodnost
- opolnomočenje proaktivnih posameznikov,
- razvijanje kritičnega mišljenja.

Splošni cilji

- razumevanje okolja in razvijanje spoznavnega področja,
- zavedanje zdajšnjih in prihodnjih okoljskih in družbenih vprašanj človeštva ter s tem povezano ohranjanje naravnega okolja in sonaravno gospodarjenje z njim.

Medpredmetne povezave

Kurikularni cilji drugih predmetov:

SLJ

Učenci:

- poslušajo (in gledajo) neumetnostno/umetnostno besedilo določene vrste,
- povedo, kako so se počutili med poslušanjem (in branjem) besedila,
- povzamejo temo in bistvene podatke ter obnovijo besedilo,
- poimenujejo bitja, predmete, dejanja ... v svoji okolici ali na sliki s knjižnimi besedami in besednimi zvezami,

MAT

- berejo podatke iz preglednic in prikazov,
- predstavijo zbrane podatke.

Specifične ekosocialne kompetence

Ekološka pismenost in zavest o omejenosti virov

Učenci skozi raziskovalne aktivnosti, kot so razgrajevanje plastičnih in papirnatih vrečk ter analiza vpliva odpadkov na prehranjevalni splet, pridobivajo osnovno razumevanje naravnih virov. Spoznajo, da plastika ni zgolj »odpadek«, temveč simbol potrošništva, ki zahteva premislek o ponovni uporabi, zmanjševanju in pravilnem ravnanju z viri. Te dejavnosti učence opominjajo, da naravni viri niso neskončni, in jih spodbujajo k trajnostnim odločitvam.

Kreativno reševanje problemov

Aktivnosti v scenariju učence spodbujajo k inovativnim rešitvam za zmanjšanje porabe plastičnih vrečk. S praktičnimi dejavnostmi, kot so eksperimentalna razgradnja materialov in analiza prehranjevalnih povezav, učenci ne le identificirajo probleme, ampak iščejo realistične rešitve. Na primer, skozi raziskovalno delo predlagajo alternative za plastične vrečke ter razmišljajo o sistemskih izboljšavah, kot so ponovna uporaba in recikliranje.

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Skozi aktivnosti v scenariju učenci razvijajo občutek osebne odgovornosti učencev za stanje okolja. S pomočjo beleženja plastičnih odpadkov doma in diskusij o njihovi uporabi učenci prepoznajo vpliv svojih dejanj na okolje. S tem postanejo ozaveščeni državljani, ki razumejo pomen zmanjševanja odpadkov in aktivno prispevajo k trajnostni prihodnosti z inovativnimi rešitvami in idejami.

Socialna pravičnost in solidarnost

Aktivnosti v scenariju omogočajo razpravo o družbenih in okoljskih posledicah potrošništva ter vplivu na ranljive skupine in naravne sisteme. Učenci se učijo razumeti, da ima potrošnja materialov, kot so plastične vrečke, širši vpliv na globalno okoljsko in družbeno pravičnost. Skupinsko delo jih spodbuja k sodelovanju in iskanju rešitev, ki vključujejo širšo skupnost.

Sistemske razmišljanje

Učenci analizirajo kompleksne povezave med potrošnimi navadami, ravnanjem z odpadki in njihovim vplivom na okolje. Na primer, skozi aktivnosti, kot so razgrajevanje vrečk in prehranjevalni splet, razumejo, kako plastični odpadki vplivajo na ekosisteme. Razvijajo zmožnost prepoznavanja vzročno-posledičnih povezav in načrtovanja celovitih ukrepov.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

S pripovedjo iz knjige Potovanje male plastične vrečke učenci razvijajo empatijo do živih bitij, ki trpijo zaradi plastičnih odpadkov. Prek iger in opazovanja se povežejo z naravo ter razvijejo občutek odgovornosti za zaščito okolja. Ta čustveni vidik aktivnosti spodbuja bolj sočutno in odgovorno vedenje do okolja.

* Ključni poudarki:

- Praktične aktivnosti: Eksperimenti, analiza prehranjevalnih spleto in igra vlog krepijo kritično mišljenje in omogočajo učencem, da spoznajo resnične posledice plastičnih odpadkov.
- Lokalni in globalni vpliv: Beleženje odpadkov doma in diskusije spodbujajo učence k povezovanju lokalnih dejavnosti z globalnimi problemi.
- Sodelovanje in odgovornost: Skupinsko delo in aktivne diskusije razvijajo zavedanje o kolektivnem ukrepanju za trajnostno prihodnost.
- Čustvena povezanost: S pripovedmi in refleksijo učenci razvijajo čustveno povezavo z okoljem in občutek za pravičnost ter skrb za prihodnje generacije.
- Refleksivne naloge spodbujajo učence k zavestnemu odločanju, ki temelji na trajnostnih vrednotah in dolgoročni odgovornosti.

Učne oblike

Frontalna, skupinska učna oblika (sodelovalno učenje), individualna učna oblika.

Učne metode

Razlaga, razgovor, delo s tekstom, diskusija, praktično delo, viharjenja možganov, opazovanje, zaznavanje, občutenje, metoda stene z listki.

Učila in pripomočki

- Preglednica Dnevnik plastičnih odpadkov, kartice Prehranjevalni splet skozi igro (Pirati plastike),
- samolepilni lističi,
- kartonska škatla,
- dve večji prozorni posodi, plastične vrečke, papirnate vrečke, / voda, peščena ura, štoparica, škarje, list papirja, pisala,
- vreče za smeti (50l - 70l), škarje,
- risalni listi,
- učni listi,
- tablični računalnik.

Viri in literatura za učence

Potovanje male plastične vrečke, Mojiceja Podgoršek <https://www.youtube.com/watch?v=uJyqQzJZAGA>

Pirati plastike https://www.plastic-pirates.eu/sites/default/files/document/2021-05/Uc%CC%8Cno_gradivo_in_delovni_listi_za_uc%CC%8Citelje_0.pdf

B. Milavec: Problematika odpadkov in posledice <https://www.youtube.com/watch?v=5BNHeQP3i9Y>

Način evalvacije

Sprotna, ustna, izdelek, izvedba.

POTEK UČNEGA SCENARIJA

1. UVODNA MOTIVACIJA

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
7 dni pred pričetkom dejavnosti	Z učenci se pogovori o izvajanju raziskovalne naloge v domačem okolju »Pirati plastike« Plastični odpadki doma (Priloga 1)	Izvedejo dvotedensko beleženje porabe plastičnih vrečk doma. Podatke vnašajo v tabelo.	
1 ura	Vodimo pogovor o poteku izvajanja domače raziskave. Usmerjamo učence pri oblikovanju prikaza skupnih izsledkov raziskave. Delitev v skupine¹ (barvni lističi). Načrtovano določanje skupin: Pripravimo lističe, obarvane na eni strani, v toliko barvah, koliko skupin želimo. Če je v skupini 28 udeležencev in želimo oblikovati 4 skupine, pripravimo, na primer, 7 rdečih, 7 rumenih, 7 zelenih, 7 modrih. Lističe pomešamo na mizi, da udeleženci vidijo samo hrbet, ki je na vseh lističih enak. Vsak vzame po en listič in se pridruži v skupini ostalim z isto barvo.	Predstavijo svoje rezultate in jih primerjajo z rezultati sošolcev. Na tabli oblikujejo prikaz zbranih podatkov. Učenci sodelujejo v igri in oblikujejo skupine.	

¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

2. OSREDNJI DEL

1 ura

RAZISKOVALNA ŠKATLA

Pred učence postavimo večjo kartonasto škatlo, napolnjeno z raznovrstnimi plastičnimi vrečkami, s 4 zakritimi odprtini v barvah skupin. Učence povabimo, da sedejo/stopijo v krog.

Učence izzovemo, da z roko raziščejo vsebino škatle.

Učence opozorimo, naj bodo pozorni na to, kakšni so predmeti v škatli na otip, in da svoje ugotovitve še ne izdajo ostalim.

Ko se učenci zvrstijo, vodimo pogovor o ugotovitvah in občutjih. Spodbujamo jih z vprašanji: *Kako ste se počutili? Kako bi opisali otipane predmete? Ali ste jih prepoznali? ipd.*

Razkrijemo vsebino škatle. Izzovemo kritično mišljenje učencev s problemskim vprašanjem: »**Kdo se boji plastične vrečke?**«

Predvajamo posnetek *Potovanje male plastične vrečke* Mojiceje Podgoršek <https://www.youtube.com/watch?v=uJyqQzJZAGA> (12.35 min)

Pogovor v manjših skupinah
Prilagojeno po orodju **Pogovorna kavarna**²
Usmerjamo in spodbujamo učence k razmišljanju
Kdo nastopa v zgodbi?
Kako nastane plastična vrečka?
Zakaj je družina potrebovala vrečko?
Kaj se je z vrečko zgodilo potem?
Kje se njena sled izgubi?
Kaj misliš, da se je zgodilo z vrečko v oceanu? Zakaj? Pojasnimo.

Učenci sedejo/stopijo okoli škatle. Postavijo se k barvi svoje skupine na škatli.

Skozi odprtine tipajo in raziskujejo, kaj je v škatli.

Sodelujejo v pogovoru.

Prepoznajo vsebino kot del vsakdanjega življenja. Izrazijo svoj odnos do plastične vrečke in argumentirajo svojo trditev.

Ogledajo si posnetek.

Učenci se usedejo v skupine. Vsaka skupina dobi vrečko. Učenec z vrečko v roki izrazi svoje mnenje o ogledanem posnetku. Ponovno razmislijo o vprašanju: »Kdo se boji plastične vrečke?« in argumentirajo svojo trditev.

Aktivno se vključujejo v pogovor.

V učilnici so klopi postavljene za delo v skupinah.

² za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Pogovorna kavarna** v priročniku

2 uri

DELO PO POSTAJAH

Na mize postavimo material za raziskovalno delo in navodila za izvedbo (**Priloga**).

Podamo skupna navodila za delo po postajah (natančno branje navodil, sodelovanje, varnost pri rokovanju, zapis skupnih ugotovitev in oblikovanje skupne tabelske slike, pospravljanje po opravljenem delu).

1. postaja: *Prehranjevalni splet* – kartice *Pirati plastike* (**Priloga 2**)
2. postaja: *Razgrajevanje plastične in papirnate vrečke* (**Priloga 3**)

Učence usmerjamo k razmišljanju o pomenu razgrajevanja odpadkov in njihovega vpliva na okolje s pomočjo problemskih vprašanj.

1. postaja: Izkuštena igra *V vrečki* (**Priloga 4**)

Ogled posnetka na tablici:
B. Milavec: *Problematika odpadkov in posledice*
<https://www.youtube.com/watch?v=5BNHeQP3i9Y>
(3.15 min)

Gibalne vaje: *Oviti v vrečko*.

1. postaja: *+ in – plati plastične vrečke* (**Priloga 5**)

Tabelska slika (**Priloga 6**)

Z učenci se pogovorimo o delu po postajah. Povzamemo spoznanja, misli in ugotovitve.

Učenci opravljajo naloge po navodilih posamezne postaje.

Ugotovitve zapišejo in prilepijo na dogovorjeno mesto (**Priloga 6**).

Aktivno se vključujejo v pogovor.

Trajanje postaje:
cca. 15 minut.

3. ZAKLJUČNI DEL

1 ura

Postavimo **problemsko vprašanje**³: »Kako bi zmanjšali uporabo plastičnih vrečk?«

Povzamemo ideje učencev in jih vodimo k razmišljanju o iskanju trajnostnih rešitev.

Usmerjamo jih v sooblikovanje tabelske slike s povzetki dela po postajah.

Z metodo **Možganska nevihta**⁴ nizajo svoje ideje. Zapišejo jih na samolepilne lističe in prilepijo na dogovorjeno mesto.

³ za več podrobnosti o izvedbi glej **Kako postavimo problemsko ali raziskovalno vprašanje** v priročniku

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Možganska nevihta** v priročniku

Didaktični napotki za učitelja

(kaj bi svetovali učitelju, ki bi pouk izvedel po predlaganem scenariju)

Predlogi za nadgradnjo

LUM

Izdelava izdelka iz plastične vrečke (padalo, zapestnica, kolebnica, žoga...).

SLJ

- Poustvarjanje ob branju knjige Mojiceja Podgoršek, Potovanje plastične vrečke
- Branje neumetnostnega besedila o izvoru plastične vrečke
- Igra vlog

GUM

Izdelovanje glasbila

MAT

Oblikovanje prikazov in branje podatkov

ŠPO

Šaljive štafetne igre z vrečkami

PRILOGA 1

Raziskovalna naloga v domačem okolju

PLASTIČNI ODPADKI DOMA

Navodilo:

En teden vodi dnevnik plastičnih odpadkov. Zapiši količine plastičnih odpadkov, ki jih tvoja družina ustvari vsak dan.

Sestavi seznam vseh plastičnih predmetov, ki jih odvržete.

Dan v tednu	Število plastičnih odpadkov	Vrsta plastičnih odpadkov
<i>Primer dneva</i>	4	<i>Plastenka, tuba zobne paste, embalaža od sira, ovitki čokoladic</i>
Ponedeljek		
Torek		
Sreda		
Četrtek		
Petek		
Sobota		
Nedelja		

PRILOGA 2

1. POSTAJA

1. Oglejte si karte na mizi.
2. Vsak vzame po eno karto in prebere, s čim se živo bitje prehranjuje in komu je hrana namenjena.
3. Sličice razporedite v krogu na risalni list.
4. Poiščite, kdo je komu hrana, in povežite med seboj sličice živih bitij.
5. Kaj opazite?

Skupne ugotovitve zapišite:

Prehranjevalni splet

PRILOGA 3

2. POSTAJA

Razgrajevanje plastične in papirnate vrečke

Kaj potrebujemo:
dve večji prozorni posodi
plastična vrečka
papirnata vrečka
voda
peščena ura ali štoparica
škarje
list papirja
pisala

1. Vsako vrečko razrežemo na trakove. Trakove položimo v ločeni posodi.
2. V posodi nalijemo enako količino vode.
3. Opazujemo dogajanje v posodah 2 min.
4. Vzamemo trakove iz vode in jih močno raztegnemo.

Kaj se je zgodilo s trakovi?

Na list narišemo potek poskusa in zapremo ugotovitve.

1. korak

2. korak

3. korak

4. korak

Ugotovitve

PRILOGA 4

3. POSTAJA

Ogledamo si posnetek na tabličnem računalniku.

Razmislimo, kako odpadki vplivajo na življenje živih bitij. Vsak v skupini navede vsaj en primer.

Izkustvena igra: V vrečki

Kaj potrebujemo:
vreče za smeti (50l - 70l) z izrezano odprtino za glavo za vsakega člana skupine

1. Oblečeni v vrečko oponašamo gibanje živali:
letenje ptice
plazenje kače
skakanje žabe
hojo mačke
plavanje delfina

2. Enake gibe ponovimo brez vrečke.

Kako smo se počutili ob tem? Zakaj?
Skupne ugotovitve zapišemo:

V vrečki

Brez vrečke

PRILOGA 5

4. POSTAJA

+ in – plastične vrečke

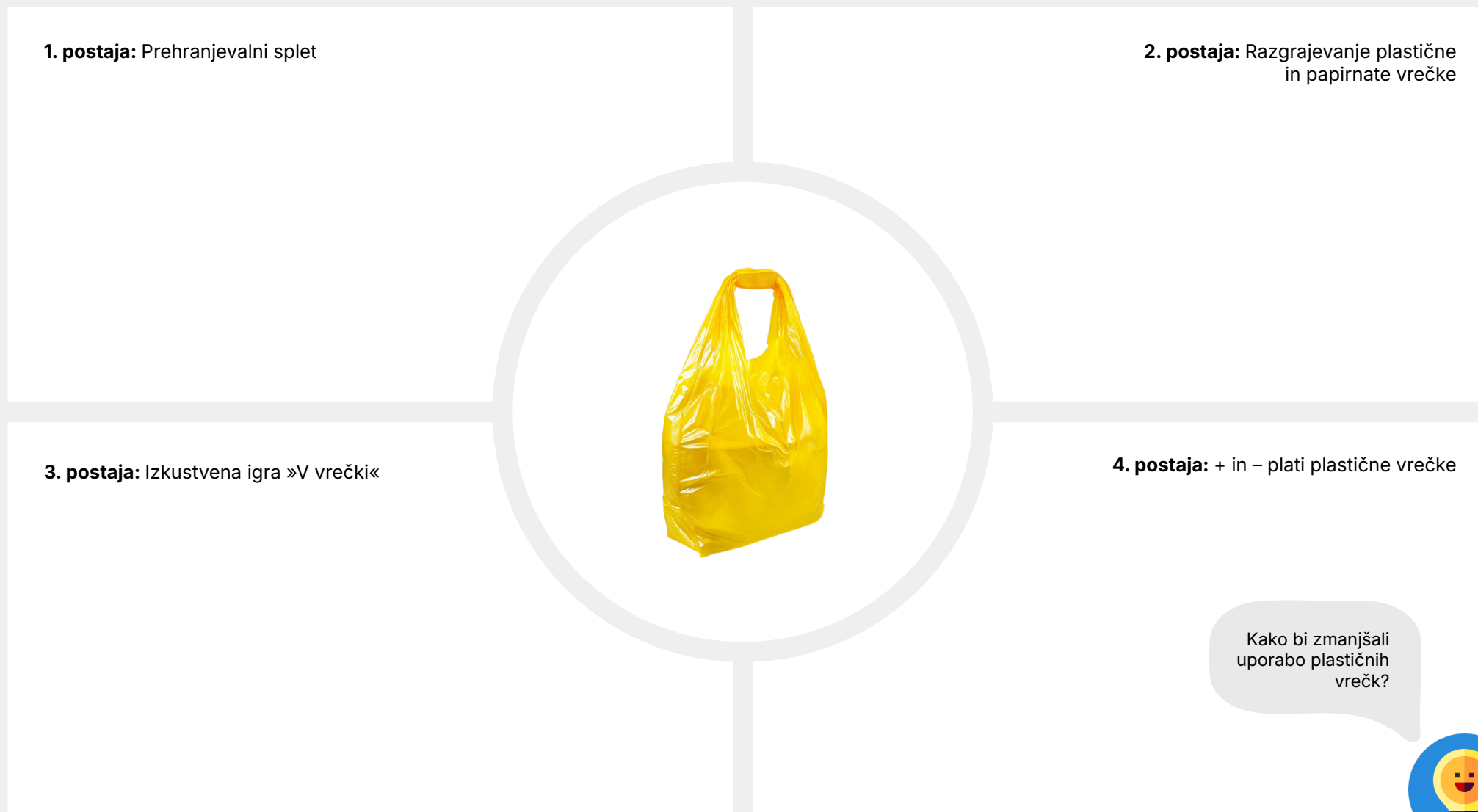
Kaj potrebujemo:
list papirja
pisala

Na list papirja zapišemo pozitivne (dobre) in negativne (slabe) plati uporabe plastičnih vrečk.

PRILOGA 6

Tabelska slika

10 — 10

3.4

Primeri učnih scenarijev za srednjo šolo

Korak na boljše

Zdravje in dobro počutje - Mešana skupina

Kdaj v šolskem letu (semester)

Jeseni, zgodaj spomladi

Letnik

2. letnik

Število ur / srečanj

18

Stopnja

Srednja šola

Avtorji učnega scenarija

Alenka Sedlar Špehar, Eva Bavcon, Erik Bizaj, Marko Marčetič, Petra Peroci

Tematski sklopi in vsebine

Učni scenarij "Korak na boljše" zajema tematike povezane s trajnostnim in ekosocialnim razvojem ter povezuje različna predmetna področja iz kurikuluma srednješolskega izobraževanja. Konkretno se navezuje na problem toplogrednih plinov v ozračju in poskuša dijake poučiti in ozavestiti o škodljivosti le-teh. V učnem scenariju je predstavljena izvedba sejnanja dreves torej, kako s konkretnim primerom/akcijo zmanjšati količino CO₂ v zraku. Učni scenarij je zastavljen tako, da se v ozaveščanje o problemu toplogrednih plinov in izvedbo sajenja dreves vključi populacija srednješolcev in širše.

V scenarij je vključena:

- debata o varovanju okolja z namenom varovanja našega zdravja
- ogled degradiranega ekosistema in razprava o videnem
- sanacija degradiranega prostora z zasaditvijo rastlin z namenom izboljšanja življenjskega prostora
- evalvacija aktivnosti

Medpredmetne povezave v okviru tematskih sklopov

Za lažje razumevanje tematik, povezanih s trajnostnim razvojem, in ekosocialnimi znanji ima veliko vlogo medpredmetno povezovanje. Prepletanje vsebin različnih predmetnih področij, kot so biologija, geografija, kemija, matematika, slovenščina, računalništvo, tuj jezik in drugih, pripomore h kompleksnejšemu razumevanju problema, iskanju rešitev in ozaveščanju širše javnosti

Biologija:

- Prepoznavanje okoljskih problemov s katerimi se srečujemo v današnjem času in prepoznavanje problema toplogrednih plinov.
- Osvajanje pojmov in nove snovi o temah: gozd, ekosistemi, ohranjanje okolja, tujerodne, avtohtone in invazivne rastlinske in živalske vrste, ogljični odtis.
- Navodila za delo in izvedba dela biološke skupine (analiza živalskih in rastlinskih vrst).
- Navodila za delo in izvedba okoljske skupine (analize dejavnikov okolja).
- Popis rastlinskih in živalskih vrst na izbranem območju.
- Obisk vrtnarije.
- Spoznavanje postopkov za vzgojo rastlinskih in drevesnih vrst.
- Raziskovanje prehranjevalnih verig.
- Spoznavanje biogeokemijskega kroženja.
- Spoznavanje odnosa človeka do okolja.

Geografija:

- Navodila za delo in izvedba okoljske skupine (analize dejavnikov okolja).
- Preučitev naravnogeografskih in družbenogeografskih značilnosti izbranega območja.
- Pedološka in geološka analiza izbranega območja.
- Analiza okoljskih dejavnikov (podnebje, vodovje) na izbranem območju.

Kemija:

- Kateri so toplogredni plini, njihov izvor in značilnosti ter na podlagi tega znanja razmislek, kako se lahko zmanjša prisotnost teh plinov v okolju.
- Navodila za delo in izvedba okoljske skupine (analize dejavnikov okolja).
- Kemijske analize na izbranem območju.

Etika:

- Obravnava toplogrednih plinov kot okoljske problematike.

Računalništvo:

- Iskanje informacij o toplogrednih plinih na spletu in obdelava pridobljenih podatkov.
- Pridobivanje in obdelava fotografskih in video materialov.

Slovenski jezik:

- Debata na izbrano temo (toplogredni plini, gozd).
- Navodila in izvedba za delo medijske skupine (zbiranje in priprava materiala – fotografije in besedilo za objavo na spletnih straneh), novinarske skupine (priprava besedila za objavo).
- Spremljanje dela skupin in pisanje poročil.
- Priprava evalvacij s sodelovanjem vseh področij.

Matematika:

- Izvajanje kalkulacij v povezavi s prostorom in nabavo materiala za izvedbo.

POVZETEK UČNEGA SCENARIJA

Scenarij (zgodba – opis)	Vsak lahko naredi nekaj, da stopimo korak na boljše. Na povečano količino toplogrednih plinov v ozračju lahko vplivamo s sajenjem dreves. V okviru tega scenarija bodo dijaki spoznali, kakšno je v Sloveniji stanje gozdov. Spoznali se bodo z avtohtonimi in tujerodnimi vrstami dreves ter okolja, v katerem uspevajo. Naredili bodo analizo prostora (biološko vzorčenje, pedološko vzorčenje ...), se spoznali z bontonom na terenu in izvedli delovno akcijo – sajenje dreves. Tekom celotnega procesa bodo skrbeli, da vse dokumentirajo. V povezavi z informatiko bodo izdelali video, ki bo prikazoval celoten potek in bo primeren za objavo na spletni strani šole. Na koncu bodo naredili evalvacijo celotnega procesa. Razmislili bodo o smiselnosti izvedene prakse in kaj so se ob njej naučili.
Obravnavana ekosocialna problematika (opis)	Toplogredni plini v ozračju, ki jih povzročajo človeške dejavnosti, kot so industrija, promet in kmetijstvo, so eden ključnih izzivov sodobne družbe. Njihovo kopičenje v atmosferi prispeva k podnebnim spremembam, kar vodi v višanje globalnih temperatur, degradacijo ekosistemov in poslabšanje življenjskih pogojev. Zmanjšanje emisij toplogrednih plinov je zato nujno za ohranjanje stabilnosti podnebja, zaščito biotske raznovrstnosti in izboljšanje kakovosti življenja, zato je nujen celovit pristop k trajnostni rabi virov in sanaciji degradiranih območij.
Ostala znanja iz ekosocialnih vsebin, vezana na zgornjo, primarno	Ekosocialna kriza, ki združuje okoljske in družbene izzive, se v scenariju “Korak na boljše” odraža skozi problem toplogrednih plinov, degradacije okolja in izgube biotske raznovrstnosti. Dijaki bodo skozi eksperimentalno in praktično delo preučevali, kako lahko sajenje dreves in sanacija degradiranih območij prispevata k zmanjšanju vpliva človeških dejavnosti na podnebne spremembe in izboljšanju kakovosti življenja. - Preseganje planetarnih meja in vpliv človekovih dejavnosti na ekosisteme: Razumevanje, kako naraščajoče emisije toplogrednih plinov in uničevanje naravnih ekosistemov vplivajo na globalne podnebne vzorce, kakovost zraka in stabilnost naravnih procesov. - Vloga dreves pri vezavi ogljika in blaženju podnebnih sprememb: Analiza, kako drevesa absorbirajo CO₂ iz ozračja in prispevajo k zmanjšanju toplogrednega učinka ter izboljšanju mikroklimatskih pogojev v urbanih in degradiranih območjih. - Družbene posledice degradacije okolja: Raziskovanje, kako izguba zelenih površin in podnebne spremembe nesorazmerno prizadenejo različne družbene skupine, zlasti tiste, ki so ekonomsko ali geografsko bolj ranljive. - Biotska raznovrstnost in ekosistemske storitve: Prepoznavanje vloge dreves in naravnih ekosistemov pri zagotavljanju ključnih ekosistemskih storitev, kot so kroženje vode, izboljšanje kakovosti tal ter podpora habitatom za različne vrste. - Etična vprašanja rabe tal in prostorskega načrtovanja: Kritična analiza, kako odločitve o urejanju prostora vplivajo na trajnostnost lokalnega okolja ter kako lahko vključevanje zelenih površin izboljša kakovost bivanja. - Kolektivno delovanje in skupnostne iniciative za sanacijo degradiranih območij: Razumevanje, kako lahko sodelovanje med različnimi deležniki, kot so šole, lokalne skupnosti in nevladne organizacije, pripomore k uspešni obnovi degradiranih površin. - Trajnostna urbana in podeželska načrtovanja: Raziskovanje praks, ki omogočajo dolgoročno ohranjanje zelenih površin ter učin

kovito upravljanje naravnih virov v hitro spreminjajočih se naselbinskih okoljih.

- **Vpliv globalnega gospodarstva na lokalne okoljske spremembe:** Prepoznavanje, kako širši ekonomski interesi vplivajo na posege v prostor in kako lahko lokalne skupnosti razvijejo strategije za trajnostno rabo naravnih virov.

- **Pomen izobraževanja in ozaveščanja za spremembo okoljskih praks:** Razvoj veščin za ozaveščanje o pomenu dreves in zelenih površin v vsakdanjem življenju ter spodbujanje trajnostnih praks med vrstniki in širšo javnostjo.

Dijaki bodo s temi znanji poglobili razumevanje povezave med podnebnimi spremembami, trajnostnim načrtovanjem prostora in družbenimi vprašanji, obenem pa razvijali kompetence za aktivno sodelovanje pri ohranjanju in obnavljanju naravnega okolja.

KONKRETIZACIJA KURIKULUMA

Kompetence

- Obnašati se in ukrepati v skladu z dobrim telesnim, mentalnim, družbenim in čustvenim počutjem; biti pozoren in paziti na bližnje ljudi in okolje; začeti z odgovorno potrošnjo v vsakdanjih situacijah.
- Prepoznati in ukrepati glede dogodkov in situacij v vsakdanjem življenju, ki negativno vplivajo na trajnost bližnjega okolja; skrbeti za lokalno okolje, dobrobit in dobro počutje ljudi in prepoznavati osnovne odnose in povezave med ljudmi.
- Prepoznati, ovrednotiti in sodelovati na različnih kulturnih dogodkih v šoli in lokalnem okolju; komunicirati z ostalimi in pri tem spoštovati razlike.

Kriteriji evalvacije

- Aktivna udeležba pri šolskih aktivnostih, ki zahtevajo premislek in sprejemanje odločitev ter pripomorejo k boljšemu sobivanju.
- Učenec predlaga nabor aktivnosti ali idej za rešitve preprostih nalog in izzivov, zna načrtovati časovno in logično.
- Učenec sodeluje pri preprostih sodelovalnih projektih; zna deliti in ovrednotiti lastna mnenja in mnenja ostalih; zna podati zaključke.
- Učenec izkazuje spoštovanje in skrb do naravnega okolja, ki ga obdaja.
- Zna identificirati in podati primere pozitivnih in negativnih vplivov človeka na lokalno naravno okolje.
- Ukrepa v primeru situacij brezbriznosti in nespoštovanja v naravnem in družbenem okolju.

Specifične ekosocialne kompetence

Povezanost med ekologijo in družbo

Razumevanje vzajemnih vplivov med naravnimi procesi in družbenimi dejavnostmi, prepoznavanje posledic človeških dejanj za naravne sisteme ter iskanje trajnostnih rešitev.

Ekosocialni kriterij evalvacije

- Učenec analizira vpliv degradiranega prostora na lokalno skupnost in naravne ekosisteme.
- Razume pomen sajenja dreves pri zmanjševanju toplogrednih plinov in izboljšanju kakovosti življenja v lokalni skupnosti.
- Prispeva k iskanju rešitev za izboljšanje stanja degradiranega prostora z aktivnostmi, kot so sajenje dreves in ozelenjevanje.

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Zavedanje o vplivu človekovih dejanj na okolje in družbo ter aktivno sodelovanje pri iskanju trajnostnih rešitev in ustvarjanju boljše prihodnosti.

Sistemske razmišljanje

Sposobnost prepoznavanja kompleksnih povezav med naravnimi in družbenimi sistemi ter razumevanje njihovih dolgoročnih vplivov.

Etično odločanje in odgovornost

Razvijanje zmožnosti za sprejemanje odločitev, ki upoštevajo trajnostne vrednote in dolgoročne posledice za družbo ter okolje.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

Razvijanje občutka za naravo in ljudi, ki spodbuja trajnostno delovanje in odgovornost za ohranjanje okolja.

Kreativno reševanje problemov

Iskanje inovativnih, trajnostnih rešitev za okoljske izzive s povezovanjem znanja, ustvarjalnosti in sodelovanja.

- Učenec aktivno sodeluje v projektu sajenja dreves in ozelenjevanja kot delu širšega trajnostnega prizadevanja.

- Dokumentira izvedene aktivnosti (fotografiranje, priprava videa) in jih deli s širšo skupnostjo z namenom ozaveščanja.

- Oblikuje predloge za trajnostne ukrepe, ki bi lahko prispevali k zmanjšanju ogljičnega odtisa šole ali lokalne skupnosti.

- Učenec povezuje podatke iz bioloških, pedoloških in kemijskih analiz ter oblikuje sklepe o trenutnem stanju prostora in možnostih za njegovo izboljšanje.

- Razume medsebojne vplive podnebnih sprememb, degradacije prostora in družbenih dejavnikov ter jih uporablja za načrtovanje trajnostnih ukrepov.

- Prepozna dolgoročne posledice sanacije degradiranega prostora za ekosisteme in lokalno skupnost.

- Učenec prepozna okoljske in etične dileme pri načrtovanju sajenja dreves (npr. izbira avtohtonih ali invazivnih vrst).

- Upošteva trajnostne in etične vrednote pri odločanju o rabi naravnih virov za projekt.

- Razvija odgovoren odnos do skupinskega dela in naravnega okolja ter upošteva bonton pri delu na terenu.

- Učenec izraža spoštovanje in skrb za naravo skozi aktivno sodelovanje pri sanaciji prostora in ohranjanju biotske raznovrstnosti.

- Sodeluje v razpravah, kjer izraža razumevanje potreb drugih ljudi in narave ter predlaga rešitve, ki spodbujajo trajnostno sobivanje.

- Razvija čustveno povezanost z naravnim okoljem ob terenskem delu in razpravah o pomenu dreves za ekosisteme.

- Učenec predlaga inovativne metode za sanacijo degradiranega prostora na podlagi analize terena in lokalnih potreb.

- Oblikuje učinkovite strategije za vključevanje skupnosti v projekte, kot je ozelenjevanje degradiranih območij.

- Uporablja digitalna orodja in medije za pripravo vizualnih in vsebinskih materialov, ki spodbujajo trajnostne rešitve.

Osnovna znanja

- Spoznajo slovenski gozd in njegovo problematiko.
- Spoznajo rastlinske vrste v svoji okolici.
- Znajo uporabiti metodologijo okoljskih analiz.
- Urijo se v timske duhu, razporejanju nalog, samostojnosti, kreativnosti.
- Znajo kritično ovrednotiti svoje in skupinsko delo, ozavešajo pomen varovanja gozdnih površin.

Osnovna ekosocialna znanja (cilj)

- Učenci razumejo pomen dreves za zmanjšanje toplogrednih plinov in izboljšanje kakovosti zraka ter prepoznajo njihove koristi za biotsko raznovrstnost in lokalne ekosisteme.
- Razvijejo zavedanje o medsebojni povezanosti človekovih dejavnosti, podnebnih sprememb in naravnih ekosistemov ter razumejo potrebo po trajnostnem upravljanju naravnih virov.
- Spoznajo razlike med avtohtonimi, tujerodnimi in invazivnimi vrstami ter njihovo vlogo v ekosistemih, vključno s pozitivnimi in negativnimi vplivi.
- Učenci razumejo osnove biogeokemijskih ciklov (npr. kroženje ogljika) in kako degradacija prostora vpliva na te procese.
- Osvojijo metodologijo za raziskovanje okolja, vključno z biološkimi, pedološkimi in kemijskimi analizami ter uporabo določevalnih orodij.
- Razvijejo praktične veščine za načrtovanje in izvedbo sanacijskih ukrepov, kot so ozelenjevanje degradiranih območij in sajenje dreves ter spremljanje dolgoročnih učinkov teh ukrepov.
- Spoznajo pomen kolektivnega delovanja in sodelovanja z lokalnimi skupnostmi ter razumejo, kako družbena angažiranost lahko prispeva k trajnostnim spremembam.
- Razvijejo empatijo in čustveno povezanost z naravnim okoljem skozi praktične aktivnosti in razprave, ki spodbujajo odgovornost za naravne vire.
- Naučijo se oblikovati in izvajati ozaveševalne projekte, ki vključujejo širjenje informacij o okoljskih problemih in trajnostnih rešitvah po različnih komunikacijskih medijih.
- Razvijejo kritično mišljenje in sposobnost vrednotenja trajnostnih praks, povezanih z varovanjem okolja, zmanjševanjem ogljičnega odtisa in ohranjanjem biotske raznovrstnosti.
- Spoznajo pomen planetarnih omejitev ter se naučijo ocenjevati vpliv človeških dejavnosti na globalno in lokalno raven.
- Razumejo pomembnost etičnega odločanja pri upravljanju naravnih virov in sprejemanju odločitev, ki dolgoročno koristijo tako naravi kot družbi.

METODE

Strategije

- Problemsko učenje
- Sodelovalno učenje: delo v skupini (velika skupina, majhne skupine ali individualno)
- Projektno učenje
- Učenje z dialogom
- Izkusveno učenje

Postopki

- Raziskovalna skupina
- Debata
- Kolektivno poslušanje
- Gostovanje strokovnjakov
- Sestankovanje
- Delavnice, ustvarjalnice
- Eksperimentiranje
- Igra vlog
- Sodelovanje na projektih, z organizacijami
- Obiski

Povezava s Cilji trajnostnega razvoja (CTR):

3. Zdravje in dobro počutje:

- 3.1 pričakovano trajanje življenja ob rojstvu,
- 3.2 splošno zdravstveno stanje oseb

6. Čista voda in sanitarna ureditev:

- 6.4 nitrati v podzemni vodi,
- 6.5 fosfati v rekah

7. Cenovno dostopna in čista energija:

- 7.2 delež energije iz obnovljivih virov,
- 7.5 energetska odvisnost

13. Podnebni ukrepi:

- 13.1 emisija toplogrednih plinov,
- 13.3 aktivnosti za blaženje ali prilagajanje na podnebne spremembe

15. Življenje na kopnem:

- 15.1 delež gozda v skupni površini države

DIDAKTIČNA SEKVENCA (NAČRT)

TEHNIKA	NALOGE / AKTIVNOSTI	VRSTA SKUPINE, POTREBŠČINE, NAČIN EVALVACIJE
UVAJANJE PROBLEMATIKE (3 šolske ure)	AKTIVNOST 1 - OKOLJSKI PROBLEMI DANAŠNJEGA SVETA (10 + 35 min) DELITEV V SKUPINE¹: (10 min) Dijake se najprej razporedi v manjše skupine. Maksimalno število dijakov je 6. Razporejanje v skupine je lahko poljubna, spodaj sta zapisani dve ideji.	Vrsta skupine: Vsi skupaj Potrebščine: /

¹za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Delitev v skupine** v priročniku

Ideja 1: V tišini se razporedijo glede na to, kdaj imajo rojstni dan. Določi se mesto, kamor se postavi januar ter konec kolone, kjer se zaključi z decembrom. Prvih šest bo del prve skupine, itd.

Ideja 2: Pred učence se postavi nabrane liste dreves, herbarizirane ali pa le slike dreves. Minimalno število: 10. Učenci poskušajo prepoznati vrste. Prepoznane vrste si zapišejo na papir. Razporedijo se v skupine glede na število prepoznanih drevesnih vrst.

DEBATA IN MOŽGANSKA NEVIHTA² (35 min)

Dijaki imajo 15 minut časa, da na velik list pred sabo zapišejo čim več idej, s katerimi okoljskimi problemi se soočamo na našem planetu ter kako lahko rešujemo te probleme. Napisano med sabo tudi predebatirajo in pripravijo kratke ugotovitve, ki jih bodo predstavili sošolcem. Sledi 20 minutna predstavitev, kjer posamezne skupine predstavijo svoje ugotovitve in skupna debata.

Vključiti je potrebno: PROBLEM TOPLOGREDNIH PLINOV - v kolikor do tega ne pridejo sami, se jih na to napelje.

AKTIVNOST 2 - PROBLEM TOPLOGREDNIH PLINOV

(15 min + 20 min + 10 min)

V stilu tehnike **1-2-4 Vsi**³, učenci najprej samostojno pomislijo, kaj že vedo na to temo. Ključna vprašanja: Kaj so toplogredni plini, zakaj je toplogrednih plinov več kot v preteklosti, kaj povzroča nastajanje toplogrednih plinov, kako bi lahko zmanjšali nastajanje toplogrednih plinov. Vse ideje zapišejo na list papirja. Časa imajo 5 minut.

Po preteku 5 minut se razporedijo v pare. Med sabo si podelijo napisano in skupaj zapišejo glavne ugotovitve. Časa imajo prav tako 5 minut.

Po preteku 5 minut se združijo v skupine po 4, 5, odvisno od števila. Ponovno si izmenjajo znanje in skupaj zapišejo glavne ugotovitve.

V skupinah na šolskih računalnikih, tablicah ali mobilnih napravah poiščejo te informacije in si ključne stvari zapišejo. (20 minut)

Po eden iz skupine predstavi ugotovitve, predvsem, kako bi lahko vplivali na količino toplogrednih plinov. Da se med sabo ne prekinjajo, se lahko uporabi orodje **Pogovorna palica**⁴. (10 min)

AKTIVNOST 3 – PREDAVANJE STROKOVNJAKA (45 min)

Uvodno predavanje strokovnjaka ali učitelja o gozdu, ekosistemu in o pomenu ohranjanja okolja, o tujerodnih, avtohtonih in invazivnih vrstah, o deležu slovenskega gozda in ogljičnem odtisu.

Vrsta skupine: Po skupinah
Potrebščine: Pisala, večji listi papirjev
Razumevanje kaj bomo delali/počeli

Vrsta skupine: Individualno, v parih, skupinsko
Potrebščine: Pisala, listi papirja ali post it listki, elektronska naprava z internetom

Vrsta skupine: Vsi skupaj

² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja in Možganska nevihta** v priročniku

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **1-2-4 Vsi** v priročniku

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja** v priročniku

	AKTIVNOST 4 – DEBATA PRED NAČRTOVANJEM (20 min) Skupinska debata o tem, kako lahko konkretno sami pripomoremo k ohranjanju okolja ter zmanjšanju toplogrednih plinov. Debata lahko poteka prosto, s opiranjem na orodja Galerija vizij ali orodja 1-2-4 Vsi⁵. Na koncu debate učitelj napelje di-jake k rastlinam in kako le te vplivajo na zmanjšanje toplogrednih plinov. Ključno vprašanje za dijake: <i>Kako bi se lahko lotili sajenja rastlin in dreves?</i>	Vrsta skupine: Vsi skupaj Potrebščine: /
NAČRTOVANJE (1 šolska ura)	AKTIVNOST 5 – RAZPOREDITEV V SKUPINE in SAMOSTOJNO NAČRTOVANJE (5 + 20 min) Dijaki se razporedijo v skupine po 6. Vsaka skupina izdelava načrt. Delo lahko poteka z orodjem Puščični diagram⁶. Vpraša-nja, ki so jim pri tem v pomoč: <i>Kje bi posadili rastline? Kje bi posadili drevesa? Kaj vse potrebujemo? Kdaj je primeren čas? Kaj je potrebno narediti pred tem?</i> Učitelj jih predvsem usmeri, da pomislijo na vse etape v procesu sajenja. Namen je, da dijaki sami premislijo, kako bi zas-tavili delo. PREDSTAVITVE: (20 min) Posamezne skupine predstavijo svoje delo. Sledi evalvacija, ko druge skupine pokomentirajo, kar je smiselno, in opozorijo na to, kar je morebiti spregledano.	Vrsta skupine: V manjših skupinah (do 6 dijakov). Potrebščine: Pisala, papir, po pot-rebi tudi internet.
NAČRTOVANJE (1 šolska ura)	AKTIVNOST 6 - DELITEV V SKUPINE⁷ (30 min) Učitelj poudari, kako pomembno je, da so v proces vključeni vsi. Najprej dijaki naključno izbranih manjših skupinah (orodje Delitev v skupine – naključno določanje skupin) razmislijo, kako bi vsak lahko pripomogel pri skupnem projektu. Vsaka skupina deli svoje ideje. Učitelj lahko kvirno določi tudi naloge posameznih skupin. Predlogi za skupine: - MEDIJSKA SKUPINA – zadolžena za fotografiranje, popisovanje in sprotno objavljanje na šolskih straneh. - NOVINARSKA SKUPINA – za pripravo besedila na spletnih straneh in zraven objav na družbenih omrežjih, spletnih straneh ipd. - BIOLOŠKA SKUPINA – analiza rastlinskih in živalskih vrst. - OKOLJSKA SKUPINA – analiza okolja (T, pH, vlaga, osvetljenost ...) RAZPOREDITEV V SKUPINE (15 min) Dijaki se razporedijo sami glede na interes ali pa jih razvrsti učitelj. Vsaka skupina si nadene ime in zapiše svoje člane.	Vrsta skupine: V manjših skupinah (do 6 dijakov) Potrebščine: Pisala, papir, po pot-rebi tudi internet.

⁵ za več podrobnosti o izvedbi glej vaji **Galerija vizij ali 1-2-4 Vsi** v priročniku

⁶ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

⁷ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Puščični diagram** v priročniku

AKTIVNOST 7 – PRIPRAVA PRED TERENOM (45 min)

Dijaki se pripravijo in začnejo pridobivati informacije na izbrano temo svoje skupine. Premislijo, kaj potrebujejo in to tudi pripravijo. Znotraj skupine si razdelijo naloge. Priskrbijo si material in pripomočke in so zanje odgovorni (fotoaparati, določevalni ključ, kemijska oprema ... odvisno od skupine). Orodje za to aktivnost: **Skupinski miselni vzorec**⁸.

AKTIVNOST 8 – BONTON NA TERENU (45 min)

V stilu tehnike **Predstavljalj si, da ...**⁹ dijaki najprej sami zapišejo, kakšna so pravila obnašanja na terenu. Po samostojnem delu debatirajo v skupini in oblikujejo glavna pravila. Vsaka skupina predstavi svoja pravila. Na koncu profesor pojasni, kako se je ustrezno vesti na terenu in posebej poudari varovanje živih bitij.

Vrsta skupine: V manjših skupinah (do 6 dijakov) in skupinsko,

Potrebščine: Pisala, papir, po potrebi tudi internet.

UČENJE NA PROSTEM (5 šolskih ur)

AKTIVNOST 9 – OGLED IN ANALIZA TERENA (90 min)

Vse skupine se odpravijo na teren, kjer je možno posaditi drevo. Učitelj glede na število skupin prilagodi število raziskav.

1. Popis rastlinskih vrst: Dijaki se razdelijo na skupine. Naredijo popis drevesnih vrst, v pomoč jim je seznam dreves in drugih rastlin. V pomoč so jih slikovni določevalni ključ in aplikacija Plant.net. Če je v bližini društvo, ki se s tem ukvarja, jih učitelj povabi zraven.
2. Popis živalskih vrst: Dijaki naredijo popis živalski vrst. Pozorni so na majhne in velike organizme. Če je v bližini kakšno društvo, jih lahko učitelj povabi zraven.
3. Kemijska analiza: Dijaki naredijo analizo tal in vode.
4. Pedološka analiza: Analiza tal, kamnine v tleh.
5. Okoljska analiza: Kakšno je podnebje, koliko je padavin ...
6. Medijska ekipa: Posnetki in fotografije dogajanja.
7. Novinarska ekipa: Kroži, zbira glavne ugotovitve in jih zapisuje v obliki besedila za spletno stran in šolska družbena omrežja.

Dijaki, ki prej zaključijo z delom, pomagajo skupinam, v katerih je delo obsežnejše. Vsaka skupina na koncu zapiše tudi kratko poročilo.

Vrsta skupine: V manjših skupinah (do 6 dijakov).

Potrebščine: Pisala, papir, po potrebi tudi internet, določevalni ključ, pripomočki za analizo tal, kemijsko analizo vode (če je v bližini), slikovno gradivo za določevanje kamnin, termometri, strokovnjaki za prostor, kemijo in vrtni material ...

AKTIVNOST 10 – POROČANJE (45 min)

Vsaka skupina določi predstavnika ali več predstavnikov, da na koncu poročajo o izvedenem delu. Za poročanje je primerno orodje **Kroženje besede**¹⁰. Učitelj glede na zbrane informacije določi najboljši teren za posaditev.

⁸ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski miselni vzorec** v priročniku

⁹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Predstavljalj si, da...** v priročniku

¹⁰ za več podrobnosti o izvedbi glej **Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja** in vajo **Beseda kroži** v priročniku

	AKTIVNOST 11 – OBISK VRTNARIJE (90 min) Učitelj z dijaki obiše bližnjo vrtnarijo, v kateri jim predstavijo drevesne in rastlinske vrste. Po skupnem ogledu in predavanju skupine same raziščejo, katere vrste bi bile primerne za saditev. Z orodjem Prednosti, slabosti določijo, katero drevo bi bilo najbolj primerno posaditi ob upoštevanju analiz, ki so jih že izvedli, in podatkov, ki so jih pridobili v vrtnariji.	
SAJENJE (1 šolska ura)	AKTIVNOST 12 – SAJENJE (45 min) Dijaki pripravijo vse pripomočke in posadijo drevo. Dobijo tudi vrečko z želodi, da jih prosto razmečejo po terenu. Lahko posadijo tudi druge rastline. Medijska in novinarska ekipa ostajati v svoji vlogi, ostale skupine prevzamejo druge naloge: pomagajo prinesiti rastline na mesto zasaditve, prenašajo pripomočke, kopljejo ...	Vrsta skupine: Skupinsko. Potrebščine: Lopate, samokolnica, zalivalka, fotoaparati, papir.
PREDSTAVITVE IN EVALVACIJA (5 šolskih ur)	AKTIVNOST 13 – KAKO NAPREJ? (45 min) Dijaki naredijo načrt, kako naprej. Razmislijo, kaj pričakujejo, da se bo zgodilo s posajeno rastlino: koliko bo zrasla, kako bo to vplivalo na okolico, kakšna bo videti. Uporabno orodje za to aktivnost je Kaj, zakaj, kaj zdaj?¹¹. Dijaki naj razmislijo tudi o tem, kakšna bo rastlina čez 1 leto, 5 let, 10, 25 in 50 let. Oblikujejo lahko tudi skupino, ki bo spremljala rastline v prihodnjem letu. AKTIVNOST 14 – PREDSTAVITVE (45 min) Dijaki naredijo evalvacijo, kaj so počeli tekom projekta, z orodjem Skupinski miselni vzorec¹². Pripravijo predstavitev dela in skupaj zapišejo: katera nova znanja so pridobili, kako je to pomembno za prihodnost in kaj so se novega naučili. Naredijo kratek video celotnega dne, ki so ga preživeli na terenu. AKTIVNOST 15 – IZDELAVA VIDEOA (90 min) V kolikor dijaki pred tem še niso izdelovali videa, bo aktivnost trajala vsaj dvakrat toliko, da se spoznajo s samo izdelavo.	Vrsta skupine: skupinsko Potrebščine: Tablice, telefoni, računalniki, prenosniki, program, veliki papirji, flomastri

¹¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Kaj, zakaj, kaj zdaj?** v priročniku

¹² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski miselni vzorec** v priročniku

EVALVACIJA

Postopki ali tehnike	Aktivnost za ocenjevanje	Način
- Sistematično opazovanje - Spraševanje - Končni izdelki - Samo-ocenjevanje - Skupno ocenjevanje	- Digitalni arhiv	- Kontrolni seznam - Vprašalnik - Pisno preverjanje znanja - Drugo: Praktični del

POVEZAVA Z OSTALIMI NAČRTI, PROGRAMI IN PROJEKTI VAŠEGA VIZ

- OIV vsebine
- Aktivno državljanstvo
- Odprti kurikulum

RAZŠIRITEV Z DOPOLNILNIMI IN OBŠOLSKIMI DEJAVNOSTMI

Izvedba scenarija je obogatena v sodelovanju z društvi in drugimi organizacijami v občini. Ključno dejanje – sajenje dreves – naj poteka v sodelovanju z društvi, organizacijami in samo občino. Vredno je povabiti tudi lokalne drevesnice in semenarne. K sodelovanju in nadgradnji projekta lahko povabite tudi druge srednje in osnovne šole v regiji in spodbudite podjetja, ki se posvečajo zmanjšanju toplogrednih plinov. Šole in razne organizacije lahko spremljajo napredek z objavami na skupni spletni strani ali v aplikacijah (npr. Padlet). Uporabite lahko družbena omrežja za deljenje informacij vseh, ki so vključeni v projekt – tudi po končani izvedbi projekta. Projekt lahko razširite tako, da postane celosten in v njegovem okviru dijaki vzpostavijo spletno stran, na kateri objavljajo spremembe na posajenih drevesih in zasajenem območju. V okviru projekta lahko spremljajo, kako drevesa rastejo in kako in spreminja okolje z rednim fotografiranjem z istega mesta, ob koncu leta pa iz vseh posnetih fotografij izdelajo video, ki prikazuje spreminjanje okolja v časovnih presledkih. Projekt lahko razširite s šolskim tekmovanjem z naslovom "Kdo je naredil največji korak?" Dijaki za vsako posajeno drevo dobijo točko, prav tako za vsako drevo, ki ga posadijo skupaj z družinskimi člani ali prijatelji. Letniki tekmujejo med sabo, kdo izmed njih bo zbral največ točk. Projekt je smiselno razširiti z izobraževalnimi delavnicami. Dijaki, ki so bili vključeni v projekt, pripravijo krajše aktivnosti za učence osnovnih šol in tako informirajo tudi mlajše učence o toplogrednih plinih in samem pomenu dreves. Za vse zainteresirane dijake lahko organizirate poglobljena izobraževanja in izobraževalne delavnice na temo toplogrednih plinov, okoljskih analiz, o pedologiji, botaniki, ekologiji in naravovarstvu.

Celotno šolo lahko v projekt vključite z natečaji.

- Fotografski natečaj: Izberete komisijo, v katero so vključeni učitelji in dijaki. Dijaki lahko tekmujejo s sliko dreves in degradiranih okolij. V vsaki kategoriji izberete zmagovalca.
- Umetniški natečaj: Dijaki lahko izdelajo plakat, kip, risbo ... Delo morajo nasloviti. Predlagani naslov umetniškega natečaja je Drevesni rešitelj. Komisija v sestavi učiteljev in dijakov izbere zmagovalca.
- Literarni natečaj: Dijaki lahko sodelujejo pri 4 podkategorijah – esej, črtica, pesem ali haiku. Komisija v sestavi učiteljev in dijakov izbere zmagovalca v vsaki podkategoriji.

Projekt je smiselno razširiti v okviru šolskega taborjenja, ekskurzij ali izletov v naravo. Za vse naravoslovne navdušence lahko projekt razširite v okviru raziskovalne naloge, ki jo izvedejo dijaki s pomočjo mentorja.

Druge možnosti razširitve projekta – šolski krožki, okoljevarstveni dnevi in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

POZORNOST NA RAZNOLIKOSTI UČENCEV

Učni scenarij obsega raznolike aktivnosti na prostem, terensko delo, raziskovanje in skupinsko delo, zato je pomembno zagotoviti, da so dostopne vsem dijakom, ne glede na njihove individualne potrebe, fizične zmožnosti ali učne stile. Prilagoditve se osredotočajo na zagotavljanje enakovredne vključenosti vseh dijakov v proces raziskovanja, sajenja dreves, dokumentiranja in evalvacije. Dijaki s fizičnimi ovirami naj sodelujejo v pripravljalnih fazah izvedbe projekta, kot so načrtovanje zasaditve, priprava zemljevida lokacij, izbira rastlinskih vrst in organizacija potrebnega materiala. V kolikor teren ni dostopen, naj bodo aktivnosti prilagojene s postavitvijo dvignjenih gredic ali zasaditvijo dreves na bolj dostopnih lokacijah. Dijakom naj bodo na voljo prilagojena orodja, kot so lahke sadilne lopate, podaljšani ročaji in druga ergonomska orodja. Pri analizi tal in rastlinskih vrst naj bodo dijaki, ki ne morejo sodelovati pri terenskem delu, aktivno vključeni v obdelavo podatkov, izdelavo kartografskih prikazov, pripravo digitalnih vsebin ter dokumentiranje projekta s fotografijami in video vsebinami. Pri tem naj uporabljajo orodja za digitalno obdelavo slik, urejanje videov in vodenje evidenc o rastlinskih vrstah. Za dijake z učnimi težavami uporabite vizualne in interaktivne pristope, kot so infografike, miselni zemljevidi in sodelovalno učenje v skupinah. Pri diskusijah in refleksiji naj bo poudarek na uporabi različnih metod izražanja, vključno z vizualnim in pisnim prikazom ugotovitev, da zagotovite vsem dijakom enakovredne možnosti sodelovanja. Dijaki z različnimi učnimi stili lahko izbirajo med različnimi načini sodelovanja, kot so raziskovanje literature, delo na terenu, priprava digitalnih vsebin, pisanje poročil in snemanje dokumentarnih videov. Sodelovanje v večdisciplinarnih skupinah spodbuja raznolike pristope k reševanju problema toplogrednih plinov in ekološke sanacije. Scenarij z upoštevanjem teh prilagoditev zagotavlja vključujoče učno okolje, kjer imajo vsi dijaki možnost aktivnega sodelovanja in razvijanja ključnih ekosocialnih kompetenc ter občutka odgovornosti do narave in skupnosti.

Domača priprava ekoloških čistil

Zdravje in dobro počutje

Kdaj v šolskem letu (semester)

Jeseni, zgodaj spomladi

Letnik

2. letnik

Število ur / srečanj

18

Stopnja

Srednja šola

Avtorji učnega scenarija

Vera Orešnik, Mateja Puc, Špelca Flerin, Tanja Gašperlin, Romana Vodišek, Dragana Španovič in Metod Kovačič.

Tematski sklopi in vsebine

1. Uvod: Pomen ekoloških čistil in trajnostnega razvoja

- Razprava o negativnih vplivih komercialnih/industrijskih čistil na okolje.
- Predstavitev koncepta trajnostnega razvoja in njegove pomembnosti v vsakdanjem življenju.

2. Osnovne sestavine ekoloških čistil

- Razlaga osnovnih sestavin, ki se pogosto uporabljajo pri pripravi ekoloških čistil (npr. kis, soda bikarbona, limona).
- Demonstracija kemijskih reakcij, ki se zgodijo med sestavinami in vplivajo na čiščenje.

3. Priprava ekoloških čistil: Recepti in postopki

- Raziskovanje različnih receptov za ekološka čistila.
- Praktična priprava ekoloških čistil s poudarkom na varnosti in učinkovitosti.

4. Vplivi čistilnih sredstev na okolje

- Analiza vplivov konvencionalnih/industrijskih čistil na vodo, tla in zrak.
- Primerjava s trajnostnimi alternativami in ocena njihovega vpliva na okolje.

5. Ekonomski vidik: Stroški in prihranki pri domači pripravi čistil

- Razprava o ekonomski učinkovitosti priprave lastnih čistil doma.
- Izračun prihrankov in primerjava s stroški komercialnih čistil.

6. Komunikacija in ozaveščanje: Deljenje izkušenj in idej

- Razprava o izkušnjah s pripravo in uporabo ekoloških čistil.
- Načini, kako ozaveščati druge o prednostih uporabe ekoloških čistil.

7. Projektna naloga: Domača priprava ekoloških čistil v praksi

- Učenci doma izvedejo projekt priprave ekoloških čistil in delijo izkušnje s skupino.
- Analiza rezultatov, učinkov na okolje in osebne zadovoljstva.

8. Zaključek: Trajnostni življenjski slog in odgovorno ekološko ravnanje

- Poudarek na pomenu trajnostnega življenjskega sloga.
- Razmišljanje o drugih področjih, kjer lahko posamezniki prispevajo k ohranjanju okolja.

Ta učni scenarij omogoča učencem raziskovanje različnih vidikov ekoloških čistil vključno z znanstvenimi, ekološkimi, ekonomskimi in družbenimi vidiki. Prav tako spodbuja praktično delo in sodelovanje.

**Medpredmetne povezave
v okviru tematskih sklopov**

Medpredmetne povezave so ključne za povezovanje različnih učnih vsebin in razumevanje, kako se različni predmeti prepletajo v resničnem življenju.

1. Kemija in biologija:

- Raziskovanje kemijskih lastnosti sestavin ekoloških čistil ter njihovega vpliva na mikroorganizme in okolje.
- Razumevanje bioloških procesov, ki se lahko pojavijo med razgradnjo ekoloških čistil.

2. Ekologija in geografija:

- Raziskovanje okoljskih vplivov čistil na lokalno in globalno okolje.
- Analiza regij, kjer pridelujejo in pridobivajo nekatere naravne vire, na primer limone ali sodo bikarbono.

3. Matematika:

- Izračuni stroškov in prihrankov pri pripravi ekoloških čistil v primerjavi s komercialnimi.
- Statistična analiza rezultatov projektne naloge in priprava grafov.

4. Slovenščina:

- Pisanje poročil o izkušnjah s pripravo ekoloških čistil.
- Razprava o prednostih in izzivih trajnostnega življenjskega sloga.

5. Informacijsko področje:

- Uporaba informacijskih orodij/tehnologij za raziskovanje receptov za ekološka čistila.
- Oblikovanje in izdelava navodil za pripravo ekoloških čistil.

6. Družboslovje:

- Raziskovanje vpliva potrošništva na okolje in razmislek o družbenih vidikih trajnostnega razvoja.
- Analiza vloge podjetij pri razvoju ekoloških čistil in njihove vloge v družbi.

7. Umetnost: Kreativno oblikovanje

- Ustvarjanje promocijskih materialov za ozaveščanje o uporabi ekoloških čistil.
- Oblikovanje embalaže za doma pripravljena čistila.

8. Etika:

- Razprava o etičnih vidikih uporabe ekoloških čistil in odgovornem ravnanju do okolja.

Medpredmetne povezave dodajo globino in pomen učenju, saj omogočajo učencem, da bolje razumejo, kako različni predmeti sodelujejo in so povezani v resničnem svetu.

POVZETEK UČNEGA SCENARIJA

Scenarij (zgodba – opis)

Dijaki se bodo soočili z izzivom, kako zmanjšati škodljive vplive vsakodnevnih gospodinjskih čistil na okolje in zdravje ljudi. Najprej bodo analizirali sestavine komercialnih čistil ter razpravljali o njihovih kemijskih lastnostih in vplivih na ekosisteme. Z eksperimentalnim delom bodo raziskovali, kako lahko sintetične snovi nadomestimo z naravnimi alternativami, in preizkušali učinkovitost različnih ekoloških čistil, ki jih bodo pripravili sami. Raziskovanje jih bo vodilo k spoznavanju povezanosti med potrošniškimi odločitvami, trajnostjo in okoljskimi vplivi, pri čemer bodo kritično vrednotili ekosocialne vidike proizvodnje in potrošnje. V skupinah bodo razvili recepte za naravna čistila ter jih primerjali z industrijskimi izdelki, pri čemer bodo upoštevali čistilno moč, ekološki odtis in ekonomsko dostopnost. Ob zaključku bodo svoje ugotovitve predstavili v obliki izobraževalnega gradiva za širšo skupnost ter tako prevzeli vlogo ozaveševalcev o trajnostnih praksah in odgovorni rabi čistil v vsakdanjem življenju.

Obravnavana ekosocialna problematika (opis)

Industrijska čistila vsebujejo sintetične kemikalije, ki ob uporabi vstopajo v vodne tokove, onesnažujejo tla in negativno vplivajo na zdravje ljudi ter ekosisteme. Teh snovi v veliki meri ni mogoče reciklirati, so težko razgradljive in lahko sčasoma preidejo v prehranjevalne verige, kar vodi do dolgoročnih ekoloških in zdravstvenih posledic. Proizvodnja in uporaba takšnih snovi prispevata k preseganju planetarne meje novih entitet, saj v okolje vstopajo kemikalije in plastični odpadki, katerih učinki na Zemljo še niso v celoti raziskani. Presežek teh snovi v okolju ustvarja nepredvidljive interakcije z naravnimi procesi in zmanjšuje samoregulatorne sposobnosti ekosistemov. Problematika sega tudi na družbeno raven, saj nimajo vsi enakega dostopa do okolju prijaznejših alternativ, poleg tega agresivno trženje »zelenih« izdelkov pogosto zavaja potrošnike. Ključno vprašanje, ki ga scenarij odpira, je, kako zmanjšati vnos sintetičnih snovi v okolje in jih nadomestiti z naravnimi, razgradljivimi alternativami, ki ne presegajo absorpcijskih zmogljivosti ekosistemov. Dijaki bodo raziskovali vpliv teh snovi, eksperimentalno preizkušali ekološka čistila ter razvijali strategije za zmanjšanje okoljskega odtisa v vsakdanjem življenju.

Ostala znanja iz ekosocialnih vsebin, vezana na zgornjo, primarno

Ekosocialna kriza, ki združuje okoljske in družbene izzive, je neposredno povezana z uporabo sintetičnih kemikalij v gospodinjskih čistilih ter njihovimi vplivi na ekosisteme, zdravje in socialno pravičnost. Scenarij nudi celovito razumevanje, kako trenutni načini proizvodnje in potrošnje presegajo planetarne meje ter kako lahko s preходом na trajnostne alternative zmanjšamo negativne vplive.

- **Preseganje planetarnih meja in vpliv novih snovi na Zemljin sistem:** Razumevanje, kako množična proizvodnja kemikalij in plastičnih materialov presega sposobnost ekosistemov za njihovo absorpcijo in razgradnjo, kar ima za posledico onesnaževanje tal, vode in zraka.
- **Neenakomerna porazdelitev okoljskih bremen in socialna neenakost:** Analiza, kako so učinki kemijskega onesnaževanja nesorazmerno porazdeljeni, pri čemer revnejše skupnosti pogosto nosijo največje okoljske breme, ker živijo bližje industrijskim obratom in imajo slabši dostop do varnejših alternativ.
- **Trajnostna proizvodnja in odgovorna potrošnja:** Raziskovanje, kako lahko spremembe v proizvodnji čistilnih sredstev in prehod na naravne alternative zmanjšajo negativne vplive na okolje in zdravje ter omogočijo bolj pravično distribucijo naravnih virov.
- **Ekonomski interesi in ekološka etika:** Kritično vrednotenje, kako korporativni interesi in strategije trženja vplivajo na dostopnost trajno

stnih rešitev ter kako lahko potrošniki s svojimi odločitvami podpirajo ekološko pravičnost.

- **Odpadki, embalaža in krožno gospodarstvo:** Razumevanje, kako je mogoče zmanjšati količino odpadkov, povezanih s plastično embalažo čistil, ter prepoznati alternative, ki podpirajo krožno gospodarstvo in ponovno uporabo materialov.

- **Vpliv kemikalij na biotsko raznovrstnost:** Prepoznavanje, kako se toksini iz čistil nalagajo v ekosistemih in vplivajo na vodne organizme, kakovost tal ter dolgoročno stabilnost prehranskih verig.

- **Lokalne in globalne rešitve za zmanjšanje ekološkega odtisa:** Raziskovanje, kako lahko individualna in kolektivna dejanja, kot je prehod na ekološka čistila, zmanjšajo obremenitve ekosistemov ter spodbujajo sistemske spremembe na globalni ravni.

- **Vloga izobraževanja in ozaveščanja v trajnostnem prehodu:** Razvijanje veščin za oblikovanje učinkovitih kampanj ozaveščanja, ki spodbujajo odgovorno ravnanje in trajnostne prakse tako v šolskem okolju kot v širši skupnosti.

Dijaki bodo s temi znanji pridobili zmožnost kritične presoje trenutnega sistema proizvodnje in potrošnje, hkrati pa razvijali kompetence za aktivno sodelovanje pri preoblikovanju družbenih praks v smeri večje trajnostnosti in pravičnosti.

Izobraževalni namen

Kaj je vzpodbuda ali izziv, iz katerega izhaja ta učni scenarij?

Varovanje zdravja in okolja je ključno vodilo učnega scenarija, saj se industrijska čistila pogosto uporabljajo brez zavedanja o njihovih škodljivih vplivih na ekosisteme, kakovost zraka in zdravje ljudi. Množična proizvodnja in potrošnja sintetičnih kemikalij presegata planetarne meje novih entitet, kar prispeva k onesnaževanju voda, tal in zraka. Izziv za učenci je prepoznati te vplive in raziskati ekološke alternative, ki so enostavne za pripravo, varne za zdravje in okoljsko trajnostne.

Kaj želimo s tem učnim scenarijem doseči pri učencih?

Z učnim scenarijem »Domača priprava ekoloških čistil« želimo učence spodbuditi k razmišljanju o trajnostnih alternativah sintetičnim čistilom ter spodbuditi razvoj praktičnih in znanstvenih spretnosti. Pri tem bodo povezali teoretična znanja iz kemije, biologije in ekologije s konkretnimi primeri iz vsakdanjega življenja, kar bo pripomoglo k razvoju kritičnega mišljenja in odgovorne potrošnje. Spoznali bodo negativne vplive komercialnih čistil na okolje ter se naučili prepoznati trajnostne alternative, ki zmanjšujejo onesnaževanje in negativen vpliv na ekosisteme. Razvili bodo zavest o pomenu trajnostnih potrošniških odločitev in prepoznali, kako lahko posameznik s spremembo navad zmanjša obremenjevanje okolja.

Z eksperimentalnim delom bodo učenci praktično razumeli kemijske procese, povezane s čistili. Analizirali bodo kemične reakcije in učinke tako naravnih kot sintetičnih sestavin, hkrati pa se bodo naučili pripravljati ekološka čistila iz naravnih sestavin, kot so kis, soda bikarbona in eterična olja. Tako bodo povezovali znanja iz različnih predmetnih področij, kot so kemija, biologija, ekologija, matematika in informatika, s čimer bodo okrepili celostno razmišljanje. Kritično bodo vrednotili oglaševalske trditve, prepoznavali zavajajoče prakse »greenwashinga« in se učili informiranega odločanja.

Kakšen končni rezultat bodo dosegli učenci?

Sodelovanje v skupinah bo prispevalo k razvoju timskih in komunikacijskih veščin, saj bodo pri izvedbi eksperimentov izmenjevali spoznanja in oblikovali skupne rešitve. Ob tem bodo prepoznali svoj vpliv na okolje in razvili zavest o pomembnosti trajnostnih izbir v vsakdanjem življenju. Ob koncu scenarija bodo pridobili praktične izkušnje pri pripravi ekoloških čistil, jih znali uporabljati ter razložiti njihove prednosti pred sintetičnimi. Preizkusili bodo učinkovitost različnih formulacij in rezultate primerjali z industrijskimi izdelki. Poleg tega bodo pripravili ozaveščevalno gradivo za širšo skupnost, kjer bodo predstavili svoje ugotovitve in praktične rešitve za zmanjšanje kemičnega onesnaževanja v gospodinjstvih. Končni rezultat bo tako združeval eksperimentalne ugotovitve, ozaveščanje in trajnostne prakse, ki bodo uporabne tudi po koncu šolanja.

KONKRETIZACIJA KURIKULUMA

Kompetence

Skrb za zdravje in dobro počutje

Razumevanje vpliva kemikalij na zdravje ljudi, varna uporaba snovi in odgovorno ravnanje z ekološkimi čistili.

Skrb za okolje in trajnostni razvoj

Poznavanje vpliva čistil na ekosisteme in zmožnost iskanja trajnostnih rešitev za zmanjšanje ekološkega odtisa.

Naravoslovna in tehnološka kompetenca

Razumevanje kemijskih procesov in naravnih sestavin v čistilih ter uporaba znanstvenih metod pri eksperimentiranju.

Osebna in socialna odgovornost

Razvoj zavesti o vplivu potrošniških izbir na okolje in sposobnost prevzemanja odgovornosti za trajnostno ravnanje.

Digitalna kompetenca

Uporaba digitalnih orodij za raziskovanje, zbiranje podatkov in ustvarjanje ozaveševalnih gradiv.

Matematična kompetenca in analitično mišljenje

Razumevanje izračunov koncentracij, merilnih razmerij in količinske analize pri pripravi čistil.

Kriteriji evalvacije

Učenec prepozna škodljive učinke sintetičnih čistil na zdravje ter prepozna varnejše alternative. Uporablja zaščitna sredstva in upošteva varnostne ukrepe pri rokovanju s kemikalijami.

Učenec analizira vpliv sintetičnih čistil na vodne ekosisteme ter razvije rešitve za zmanjšanje onesnaževanja s pripravo ekoloških alternativ. Ocenjuje trajnostne prakse pri izbiri sestavin.

Učenec prepozna osnovne kemijske lastnosti snovi v ekoloških in sintetičnih čistilih ter preizkuša kemijske reakcije med različnimi sestavinami. Pojasni razloge za izbiro posameznih sestavin na podlagi njihovega učinka.

Učenec kritično vrednoti lastne potrošniške navade in oblikuje strategije za zmanjšanje negativnih vplivov na okolje. Aktivno spodbuja trajnostne prakse v domačem in šolskem okolju.

Učenec uporablja digitalne vire za raziskovanje sestavin čistil in njihovih vplivov na okolje. Pripravi vizualna gradiva (infografike, videoposnetke, predstavitve), s katerimi ozavešča druge o trajnostnih alternativah.

Učenec pravilno izračuna razmerja sestavin ekoloških čistil in analizira razlike v učinkovitosti različnih formulacij. Pojasni razlike med koncentracijami čistil in njihovo uporabo v različnih okoliščinah.

Podjetniška kompetenca in inovativnost

Iskanje inovativnih rešitev za zmanjšanje kemičnega onesnaževanja in razvoj trajnostnih izdelkov.

Kompetenca sodelovanja in komunikacije

Razvoj veščin timskega dela in sposobnost učinkovitega podajanja informacij o trajnostnih praksah.

Kulturna zavest in socialna pravičnost

Razumevanje vpliva ekoloških praks v različnih kulturnih okoljih ter etičnih vprašanj potrošnje.

Specifične ekosocialne kompetence

Ekološka pismenost in zavest o omejenosti virov

Razumevanje vpliva uporabe industrijskih čistil na okolje in zdravje ter pomena trajnostnih alternativ za zmanjšanje onesnaževanja vodnih virov in ekosistemov.

Sistemska razmišljanje

Prepoznavanje kompleksnih povezav med sestavinami čistil, njihovim vplivom na okolje, družbo in gospodarske procese ter razumevanje dolgoročnih posledic njihove uporabe.

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Razumevanje vpliva individualnih odločitev na širše okoljske in družbene spremembe ter spodbujanje trajnostnega ravnanja v skupnosti.

Učenec razvije in preizkusi lastne recepte za ekološka čistila ter prepozna tržne možnosti za širšo uporabo trajnostnih alternativ. Izvede analizo stroškov in koristi različnih pristopov.

Učenec sodeluje v skupinskem delu pri izdelavi in testiranju ekoloških čistil. Jasno in učinkovito komunicira ugotovitve ter pripravlja predstavitev za širšo skupnost.

Učenec raziskuje tradicionalne metode čiščenja in prepozna povezavo med dostopnostjo ekoloških čistil ter socialno pravičnostjo. Razpravlja o vplivu globalne proizvodnje čistil na družbo in okolje.

Ekosocialni kriterij evalvacije

- Učenec prepozna škodljive učinke industrijskih čistil na zdravje in okolje ter analizira vpliv trajnostnih alternativ.
- Pojasni razlike med sintetičnimi in naravnimi sestavinami ter njihove vplive na ekosisteme.
- Razvija zavedanje o pomenu trajnostne rabe virov pri uporabi in izdelavi gospodinj-skih čistil.
- Učenec povezuje kemijske lastnosti ekoloških in industrijskih čistil z njihovimi učinki na okolje in zdravje.
- Analizira celoten življenjski cikel čistil – od proizvodnje do odlaganja – in predlaga bolj trajnostne alternative.
- Pojasni, kako lahko individualne potrošniške izbire vplivajo na širše okoljske in druž-bene sisteme.
- Učenec prepozna vpliv svojih vsakodnevnih potrošniških odločitev in spozna odgovorne trajnostne prakse v gospodinjstvu.
- Aktivno sodeluje pri oblikovanju strategij za zmanjšanje uporabe industrijskih čistil v šolskem okolju in doma.
- Oblikuje predloge za ozaveščanje o trajnostnih gospodinj-skih praksah in jih predsta-vlja širši skupnosti.

Etično odločanje in odgovornost

Sposobnost prepoznavanja etičnih dilem, povezanih s proizvodnjo, porabo in odlaganjem čistil ter sprejemanje odgovornih odločitev na podlagi trajnostnih vrednot.

Kreativno reševanje problemov

Sposobnost razvijanja inovativnih, trajnostnih rešitev za vsakodnevne okoljske izzive z eksperimentiranjem in analizo učinkov.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

Razvijanje občutka za vpliv industrijskih praks na ljudi in naravo ter spodbujanje bolj pravičnih in trajnostnih alternativ.

Skupnostno delovanje in sodelovanje

Sposobnost organiziranja in spodbujanja skupnostnih iniciativ za uvajanje trajnostnih praks v gospodinjstvih, šolah in širši družbi.

Prilagodljivost in odpornost

Sposobnost prilagajanja okoljskim spremembam in iskanja inovativnih alternativ v spreminjajočih se okoliščinah.

Ekološka pravičnost in globalna odgovornost

Povezovanje lokalnih praks s širšimi globalnimi okoljskimi in socialnimi vprašanji ter razumevanje njihovega vpliva na pravičnost in trajnostni razvoj.

- Učenec analizira vpliv industrijskih čistil na vodne in kopenske ekosisteme ter sprejema premišljene odločitve o uporabi okolju prijaznih alternativ.
- Raziskuje etične vidike proizvodnje komercialnih čistil in njihov vpliv na delovne pogoje v državah v razvoju.
- Oblikuje trajnostne rešitve, ki upoštevajo tako okoljske kot socialne dejavnike.

- Učenec razvija in preizkuša nove recepte za ekološka čistila, pri čemer analizira njihovo učinkovitost in vpliv na okolje.
- Oblikuje eksperimentalne metode za primerjavo čistilne moči različnih naravnih in sintetičnih snovi.
- Predlaga kreativne rešitve za zmanjšanje uporabe embalaže in plastičnih odpadkov pri izdelavi čistil.

- Učenec razmišlja o vplivu industrijskih čistil na zdravje ljudi, zlasti ranljivih skupin, ter prepoznava družbene neenakosti pri dostopu do trajnostnih izdelkov.
- Razume posledice odvajanja kemikalij v vodne ekosisteme in oblikuje rešitve za zmanjšanje onesnaževanja.
- Razvija zavest o socialni pravičnosti pri potrošniških odločitvah, povezanih z rabo trajnostnih gospodinjskih izdelkov.

- Učenec sodeluje pri ozaveščanju o trajnostnih praksah v šoli in lokalni skupnosti ter pripravlja informativne materiale o ekoloških čistilih.
- Vodi delavnice ali predstavitve, na katerih drugim učencem in širši javnosti predstavi koristi naravnih čistil.
- Oblikuje strategije za spodbujanje trajnostnih praks v gospodinjstvih in šolah ter jih preizkuša v praksi.

- Učenec se uči prilagajanja in iskanja alternativ pri uporabi čistil v vsakdanjem življenju glede na razpoložljive sestavine in potrebe.
- Razvija sposobnost prilagajanja in izboljševanja receptov za ekološka čistila na podlagi eksperimentalnih ugotovitev.
- Išče alternative za zmanjšanje kemične obremenitve okolja.

- Učenec preučuje vpliv proizvodnje industrijskih čistil na delovne pogoje v državah v razvoju in oblikuje etične rešitve.
- Raziskuje vplive globalnega trgovanja s kemičnimi izdelki na ekonomsko neenakost in okoljsko škodo.
- Razvija kritično razmišljanje o trajnostni potrošnji in oblikuje priporočila za bolj odgovorno potrošniško vedenje.

Osnovna znanja (cilj)

1. Kemija:

- Razumevanje osnovnih kemijskih reakcij, ki se pojavljajo med sestavinami ekoloških čistil (npr. reakcije med kisom in soda bikarbono).
- Prepoznavanje kemičnih lastnosti sestavin, kot so kis, soda bikarbona in limona.

2. Ekologija:

- Zavedanje o negativnih vplivih komercialnih čistil na okolje: onesnaženju voda, tal in zraka.
- Razumevanje konceptov trajnostnega razvoja in ekološke ozaveščenosti.

3. Trajnostni razvoj:

- Poznavanje pomena trajnostnega ravnanja in odgovornega potrošništva.
- Razumevanje družbenih, okoljskih in ekonomskih vidikov trajnosti.

4. Praktične veščine:

- Priprava ekoloških čistil iz enostavnih sestavin, kot so kis, soda bikarbona in limona.
- Varno in učinkovito izvajanje postopkov pri pripravi čistil.

5. Medpredmetno povezovanje:

- Povezovanje znanja iz kemije, ekologije, matematike in jezikovnih predmetov za celostno razumevanje teme.

6. Kritično razmišljanje:

- Razvijanje sposobnosti kritičnega razmišljanja o potrošniških navadah in vplivu na okolje.
- Prepoznavanje alternativnih in trajnostnih rešitev.

7. Komunikacija:

- Ustno in pisno komuniciranje o izkušnjah pri pripravi ekoloških čistil ter njihovih učinkih na okolje.
- Sposobnost jasne in prepričljive komunikacije o trajnostnih vprašanjih.

8. Osebna odgovornost:

- Razumevanje osebne odgovornosti pri izbiri čistil in drugih izdelkov.
- Razvoj trajnostnih vedenjskih vzorcev v vsakdanjem življenju.

Osnovna ekosocialna znanja (cilj)

- Učenci razumejo vpliv industrijskih čistil na zdravje ljudi in na okolje ter prepoznavajo ekološke alternative, ki zmanjšujejo onesnaževanje in prispevajo k trajnostni rabi virov.

- Spoznajo kemijsko sestavo čistil, razlikujejo med sintetičnimi in naravnimi sestavinami ter analizirajo njihove učinke na ekosisteme.

- Prepoznavajo povezavo med vsakodnevnimi potrošniškimi praksami ter okoljskimi, družbenimi in širšimi ekosocialnimi vplivi.

- Razumejo, kako lahko trajnostne odločitve v gospodinjstvu zmanjšajo obremenitve vodnih virov, tal in zraka ter prispevajo k varovanju ekosistemov.

- Analizirajo lokalne in globalne okoljske izzive, povezane s proizvodnjo, uporabo in odlaganjem čistil, ter razvijajo rešitve za zmanjšanje negativnih vplivov.

- Kritično vrednotijo vpliv industrijskih čistil na socialno pravičnost, kamo spadata neenakost pri dostopu do trajnostnih alternativ in vpliv globalne proizvodnje na delovne pogoje.

- Razvijajo veščine za pripravo trajnostnih rešitev in njihovo vključevanje v vsakdanje življenje, kot je izdelava in uporaba ekoloških čistil.

- Razumejo pomen trajnostnega življenjskega sloga in osebne odgovornosti ter razvijajo sposobnost zagovarjanja trajnostnih praks v skupnosti.

- Sodelujejo pri ozaveščanju in širjenju informacij o trajnostnih alternativah ter oblikujejo komunikacijske strategije za promocijo ekoloških rešitev.

- Prepoznavajo etične vidike potrošnje in sprejemajo odgovorne odločitve pri izbiri izdelkov, ki vplivajo na okolje, zdravje in socialno pravičnost.

METODE

Strategije

- Problemsko učenje
- Sodelovalno učenje: delo v skupini (velika skupina, majhne skupine ali individualno)
- Projektno učenje
- Učenje z dialogom
- Izkustveno učenje

Postopki

- Debata
- Kolektivno poslušanje
- Gostovanje strokovnjakov
- Delavnice, ustvarjalnice
- Eksperimentiranje
- Igra vlog
- Sodelovanje na projektih, z organizacijami
- Obiski
- Medgeneracijsko sodelovanje
- Sodelovanje z lokalnim okoljem

Povezava s Cilji trajnostnega razvoja (CTR):

Učni scenarij »Domača priprava ekoloških čistil« se lahko poveže s Cilji trajnostnega razvoja (CTR). To so globalni cilji Združenih narodov za bolj trajnosten in uravnotežen svet. Spodaj so nekateri relevantni cilji in podcilji:

1. CTR 6: Čista voda in sanitarna ureditev

- 6.1: Do leta 2030 vsem omogočiti enakopraven dostop do čiste in poceni pitne vode
- 6.3: Do leta 2030 izboljšati kakovost vode z zmanjšanjem onesnaževanja, preprečevanjem odmetavanja odpadkov ter omejitev izpustov nevarnih kemikalij in drugih snovi, prepolovitvijo deleža neprečiščenih odpadnih voda ter precejšnjim povečanjem recikliranja in varne ponovne uporabe v svetu

2. CTR 12: Odgovorna poraba in proizvodnja

- 12.4: Do leta 2020 zagotoviti ustrezno ravnanje s kemikalijami in vsemi odpadnimi snovmi v celotnem življenjskem ciklu v skladu z dogovorjenimi mednarodnimi okviri ter občutno zmanjšati njihovo sproščanje v zrak, vodo in tla, da se čim bolj zmanjšajo njihovi škodljivi vplivi na zdravje ljudi in okolje.
- 12.5: Do leta 2030 občutno zmanjšati količino odpadkov s preventivnimi ukrepi, zmanjševanjem porabe, recikliranjem in ponovno uporabo.

3. CTR 13: Podnebni ukrepi

- 13.3: Izboljšati izobraževanje, ozaveščanje ter človeške in institucionalne zmogljivosti za blažitev podnebnih sprememb, prilagajanje, omejevanje posledic in zgodnje opozarjanje.

4. CTR 14: Življenje v vodi

- 14.1 Do leta 2025 preprečiti in občutno zmanjšati vsakovrstno onesnaževanje morja, zlasti zaradi dejavnosti na kopnem, tudi morske naplavine in onesnaževanje s hranili.
- 14.2 Do leta 2020 trajnostno upravljati morske in kopenske ekosisteme ter jih varovati, tudi s krepitvijo njihove odpornosti, da se preprečijo večje škodljive posledice, in sprejeti ukrepe za njihovo obnovo ter za zdrave in produktivne oceane.

DIDAKTIČNA SEKVENCA (NAČRT)

Didaktična sekvenca je načrt, kako boste učno vsebino predstavili in strukturirali, da bi učencem omogočili optimalno razumevanje in pridobivanje znanja. Sledi primer načrta didaktične sekvence za učni scenarij »Domača priprava ekoloških čistil«:

1. Uvod (1 ura):

- Predstavitve teme: Pomen ekoloških čistil in njihov vpliv na okolje.
- Povezava s Cilji trajnostnega razvoja.
- Vzbujaanje zanimanja s predstavitvijo problematike.

2. Teoretično ozadje (2 uri):

- Kratak pregled kemije čistilnih sredstev in njihovih negativnih učinkov na okolje.
- Razlaga kemijskih procesov pri pripravi ekoloških čistil (reakcije med sestavinami).

3. Praktična delavnica (2 uri):

- Učenci bodo v manjših skupinah pripravili ekološka čistila ob strokovnem vodenju.
- Aktivna participacija in sodelovanje pri postopkih priprave.

4. Analiza ekosocialnih vplivov (2 uri):

- Skupinsko raziskovanje in analiza ekosocialnih vplivov čistil na okolje.
- Priprava poročila o ugotovitvah.

5. Izdelava plakata (3 ure):

- Izvedba projekta: Priprava predstavitve o trajnostnih vidikih ekoloških čistil.
- Predstavitve rezultatov in razprava.

6. Debata in razprava (2 uri):

- Organizacija debate o etičnih in družbenih vidikih trajnostnih praks.
- Skupinska razprava o alternativnih rešitvah in ukrepih.

7. Refleksija in zaključek (1 ura):

- Skupinska refleksija o pridobljenem znanju in izkušnjah.
- Poudarek na trajnostnem življenjskem slogu in osebni odgovornosti.

8. Domiselnost in kreativnost (6 ur):

- Učenci bodo spodbujeni k razmisleku o domiselnih in kreativnih načinih promocije ekoloških čistil v skupnosti.

Metode in pripomočki:

- Diskusije, skupinsko delo, praktično delo, projektno delo, debata, uporaba multimedialnih vsebin.
- Različni pripomočki, kot so kemikalije za pripravo čistil, informativni listi, računalnik in projektor za predstavitve.

Evalvacija:

- Formativna evalvacija med praktično delavnico.
- Predstavitve projektnih nalog in evalvacija s strani sošolcev.
- Ustna razprava in refleksija.

Prilagoditve:

- Prilagoditve za različne stopnje znanja in sposobnosti učencev.
- Vključitev dodatnih virov in strokovnjakov za širši pogled na tematiko.

Ta didaktična sekvenca je zgolj primer in jo je treba prilagoditi posebnostim učencev ter razpoložljivosti sredstev in časa.

1. UVODNA URA: Pomen ekoloških čistil in njihov vpliv na okolje.

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
5 min	Učiteljica pozdravi dijake in jim predstavi temo učne ure: » EKOLOŠKA ČISTILA IN NJIHOV VPLIV NA OKOLJE. «	Dijaki odzdravijo in se aktivno vključijo v obravnavo teme.	Metoda formativnega spremljanja »VŽN«.
10 min	Razdeli jim DL na katerih je tabela po metodi » VŽN « in jih usmeri, da najprej rešijo prvi stolpec – » V: Kaj že vem? « Usmeri jih k razmišljanju in Viharjenju možganov ¹ – kaj o čistilih na splošno že vedo, ali znajo opredeliti, kdaj govorimo o ekoloških čistilih in kaj mislijo o vplivu čistil na okolje (tudi ekoloških).	Priskrbijo si pisala in sledijo navodilom učiteljice. Svoje misli zapišejo.	Dodaten vir: Strategija VŽN (ang. KWL Method: Know, Want, Learn; Ogle 1986) ,
5 min	Učiteljica preveri zapise dijakov, vsak prebere, kar je zapisal.	Dijaki iz DL berejo svoje zapise in se v pogovoru medsebojno dopolnjujejo.	Pisala, delovni listi.
5 min	Učno uro teoretično nadaljuje in jih usmeri, da se osredotočijo na sredinski stolpec na DL » Ž: Kaj se želim naučiti? « Ob tem poudari, zakaj je skrb za okolje pomembna in kako lahko vsak posameznik prispeva k trajnostnemu razvoju ... Zakaj so zanje pomembni ta učna snov, veščine in vrednote? Kateri so njihovi osebni (in tudi učni cilji) glede na obravnavano snov?	Priskrbijo si pisala in sledijo navodilom učiteljice. Svoje misli zapišejo.	
10 min	Učiteljica uporabi grafike, diapozitive, ali plakate, ki vizualno prikažejo povezave med uporabo ekoloških čistil in cilji trajnostnega razvoja. Nato postavlja dodatna vprašanja, spodbuja dijake, da delijo svoje mnenje in razmišljanja o tem, kako lahko uporaba ekoloških čistil vpliva na njihovo lokalno okolje (npr. čista voda). Lahko uporabite vajo Modre množice ² .	Priskrbijo si pisala in sledijo navodilom učiteljice. Svoje misli zapišejo.	

¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Viharjenje možganov** v priročniku

² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Modre množice** v priročniku

10 min	Učiteljica predvaja kratek videoposnetek, ki prikazuje negativne učinke čistil na okolje. Dijake vzpodbudi, da na DL izpolnijo še zadnji stolpec – »N: Kaj sem se naučil?«	Dijaki iz DL berejo svoje zapise in se ob pogovoru medsebojno dopolnjujejo.	
5min	Učitelj lahko uporabi vajo Tekma samolepilnih lističev ³ . Vsem razdeli samolepilne lističe in pisala in postavi vprašanje, na primer: »Kako bi lahko zamenjali strupena čistila z neškodljivimi?« Učenci morajo v določenem času čim več idej zapisati vsako na svoj listek. Na koncu listke razporedijo na tablo ali steno, da so vidni vsem.	Dijaki aktivno razmišljajo in podajajo ideje o bolj trajnostnih praksah v povezavi z rabo ekoloških čistil v vsakdanjem življenju. Priskrbijo si pisala in sledijo navodilom učiteljice. Misli zapišejo in (trije dijaki) na kratko izpostavijo svoje zapise.	

2. TEORETIČNO OZADJE (2 uri): Kemična sestava čistilnih sredstev.

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
15 min	Učiteljica nadaljuje teoretično snov o temi: »KEMIČNA SESTAVA ČISTILNIH SREDSTEV«. Dijake vzpodbudi k razmišljanju z vprašanji o tem, kaj so čistila, katere vrste čistilnih sredstev poznajo in kako se uporabljajo v vsakdanjem življenju.	Dijaki aktivno razmišljajo in podajajo odgovore v povezavi s čistilnimi sredstvi ... da jih uporabljamo za čiščenje posode, stekla, keramike, tkanin, preprog, kuhinjske posode, jedilnega pribora, kuharskih pripomočkov ...	
15 min	Med dijake razdeli različne etikete čistil in jim predstavi seznam sestavin. Nato jih pozove, da razvrstijo sestavine glede na kemijske lastnosti.		
25 min	Učiteljica nato postavi nalogo, ob kateri dijaki raziskujejo, kako čistila vplivajo na njihovo življenje – analizajo izdelke, ki jih uporabljajo doma in etikete izdelkov, ki jih je prej razdelila.		
15 min	Učiteljica po predstavitev ugotovitev dijakov povabi k učni uri t. i. »gostujočo učiteljico« KEM, da predstavi dejanske primere in izkušnje s »kemijo« v čistilnih sredstvih.	Dijaki skupaj z učiteljico analizirajo sestavine. Pogovorijo se o njihovih lastnostih in morebitnih vplivih na zdravje in okolje.	

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Tekma samolepilnih lističev** v poglavju **Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja** v priročniku

15 min	»Gostujoča učiteljica« KEM predstavi eksperiment za prikaz kemijskih reakcij pri pripravi ekoloških čistil. Izdela skico procesov in jih tudi razloži. Demonstrira reakcijo med kislino (npr. kisom ali limoninim sokom) in bazo (npr. sodo bikarbono), ki ju pogosto najdemo v ekoloških čistilih.	Dijaki aktivno razmišljajo in sodelujejo.	
5 min	Teoretično učno uro učiteljici zaključita s povzetkom in tistimi aktivnostmi, ki poudarjajo ključne ugotovitve. Spodbudita refleksijo z vprašanji, npr: »Kako so kemijske reakcije, ki smo jih opazovali, povezane z učinkovitostjo ekoloških čistil?«. Če imate na voljo dovolj časa, lahko uporabite tudi vajo Kaj, zakaj, kaj zdaj? ⁴ . Učiteljici dijake povabita v drugo učilnico, kjer bodo pripravili ekološka čistila.	Dijaki aktivno opazujejo in sodelujejo pri učni uri. Dijaki napišejo kratek esej na zastavljeno vprašanje z razmislekom o tem, kaj so se naučili. Dijaki drug za drugim odidejo v učilnico.	

3. PRAKTIČNA DELAVNICA (2 uri): Priprava ekoloških čistil

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
5 min	Učitelj pozdravi dijake in predstavi učno temo: »Priprava ekoloških čistil« in jo naveže na predhodno obravnavano teoretično snov. Poudari pomen ekoloških čistil za ohranjanje okolja in zdravja.	Dijaki se posedejo in aktivno poslušajo.	
5 min	Učitelj spodbudi dijake k izražanju svojih izkušenj in razmisleku o uporabi ekoloških čistil v vsakdanjem življenju. Učitelj si pri tem pomaga z vajo Beseda kroži ⁵ .	Dijaki aktivno podajajo svoja mnenja in stališča. Navezujejo jih na znanje, ki so ga obravnavali pri teoretičnem delu.	

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Kaj, zakaj, kaj zdaj?** v priročniku

⁵ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Kroženje besede** v poglavju **Aktivnosti za spodbujanje sodelovanja** v priročniku

5 min	Učitelj dijakom razloži, da bodo sodelovali pri pripravi in izdelavi ekoloških čistil in tako razvili razumevanje kemijskih procesov, ki se dogajajo pri uporabi ekoloških čistil.	Dijaki pozorno poslušajo učiteljev uvod v aktivnost.	
15 min	Učitelj predstavi osnovne sestavine, ki se uporabljajo pri pripravi ekoloških čistil.	Dijaki aktivno opazujejo.	
5 min	Razloži, kako posamezne sestavine delujejo in zakaj so prijaznejše za okolje. Ponovno demonstrira osnovne postopke in reakcije, ki se zgodijo med pripravo ekoloških čistil. Pojasni varnostne ukrepe in pravilno uporabo sestavin.	Dijaki se razporedijo po skupinah. Pregledajo recept in natančno preberejo sestavine za pripravo določenega ekološkega čistila.	
15 min	Učitelj razdeli dijake v skupine z vajo Številčenje ⁶ . Vsaka skupina dobi nalogo pripraviti določeno ekološko čistilo (glej prilogo: recepti za ekološka čistila).	Dijaki vzamejo merilne tehtnice in namenske posode. Pripravijo si vse potrebne sestavine, ki so navedene v receptu. Upoštevajo priporočila varnostnih ukrepov.	
20 min	Učitelj predstavi sestavine, s katerimi bodo dijaki pripravljali ekološka čistila in jih postavi na pult. Poudari pomen pravilnega merjenja sestavin in upoštevanje varnostnih ukrepov.	Dijaki sledijo receptom in postopkom, ki jih je predstavil učitelj, ter pripravijo ekološka čistila.	
5 min	Učitelj spremlja in usmerja dijake pri postopku priprave in izdelave ekoloških čistil.		
10 min	Učitelj dijake usmeri k ureditvi vseh pripomočkov in pospravljanju.		
5 min	Učitelj skupaj z dijaki oceni potek učne ure z vajo Dialog raziskovanja in akcije ⁷ , da preučijo, kaj so ob tem praktično naučili in kako je potekala praktična delavnica.	Dijaki pospravijo pripomočke, ki so jih uporabili za izdelavo ekoloških čistil.	

⁶ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

⁷ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Dialog raziskovanja in akcije** v priročniku

Učitelj vodi diskusijo z vprašanji v večih fazah o tem, kako enostavno je vključiti trajnostne prakse v vsakdanje življenje.

Učitelj z vprašanji spodbudi dijake k nadaljnjemu raziskovanju o trajnostnih alternativah običajnim čistilom in deljenju izkušenj z družino in prijatelji.

Dijaki aktivno sodelujejo in dopolnjujejo učitelja. Jasno izražajo mnenja in pridobljene izkušnje.

Dijaki prejmejo vzorce ekoloških čistil, ki so jih pripravili, da jih doma preizkusijo in ocenijo njihovo učinkovitost.

4. ANALIZA EKOSOCIALNIH VPLIVOV (2 uri)

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
5 min	Učitelj predstavi pomen ekosocialnih vplivov v kontekstu trajnostnega razvoja. Razloži problematiko tega, da imajo ekosocialni vplivi dva ključna elementa: ekologijo in socialne vidike uporabe čistil.	Učenci aktivno poslušajo in poskušajo razumeti, kako čistila vplivajo na okolje (onesnaževanje zraka, vode, tal ...) in na družbo (zdravje proizvodnih delavcev, dostopnost ekoloških čistil različnim skupinam ...)	Skupinsko delo, debata, uporaba multimedijских vsebin, računalnik.
5 min	Učitelj razdeli učence v štiri skupine⁸, vsaki dodeli naslov in pojasni nalogo. Dostopnost in cenovna dostopnost doma pripravljenih čistil v primerjavi s konvencionalnimi. Ocena tveganj za zdravje ljudi pri uporabi domačih ekoloških čistil v primerjavi z običajnimi.	Organizirajo se v skupine in pripravijo skupinski načrt za raziskavo vsakega naslova. Dijaki prve skupine pregledajo osnovne sestavine doma pripravljenih čistil (kis, soda bikarbona, limona) in njihove lastnosti. Primerjajo cene sestavin za doma pripravljena čistila s ceno za enako količino konvencionalnih čistil. Razmislijo o dolgoročnih prihrankih zaradi manjše količine uporabljenih sestavin. Druga skupina ugotavlja tveganje za zdravje ljudi (alerģeni, draženje kože in dihal).	

⁸ za več podrobnosti o izvedbi glej vaje **Delitev v skupine** v priročniku

	Vpliv embalaže na okolje in družbo. Promocija uporabe domačih ekoloških čistil za trajnostni življenjski slog.	Preučujejo vpliv čistil na notranje prostore (škodljive kemikalije, ki se sproščajo v prostor) ter biološko razgradljivost sestavin. Tretja skupina preučuje materiale v embalaži (plastika, steklo, karton, papir). Ocenjujejo možnost ponovne uporabe embalaže s poudarkom na zmanjševanju odpadkov. Četrta skupina določi potencialne kupce (starši z majhnimi otroki, ljudje z alergijami ...). Promovira preprostost priprave (recepta, osnovnih sestavin, ki jih večina ljudi že ima doma). Poudari ekonomske in okoljske koristi doma pripravljenih čistil.	
40 min	Učitelj usmerja skupine, ko pripravljajo predstavitev. Nudi pomoč pri iskanju virov in postavljanju ciljev. Za izvedbo tega dela si pomaga z vajo Galerija vizij⁹. Pomaga pri analizi rezultatov in poudarja pomembne vidike teme.	Učenci samostojno pripravijo predstavitev – galerijo vizij. Aktivno sodelujejo in uporabljajo različne vire. Zberejo in uredijo informacije v smiselno celoto.	
40 min	Učitelj vodi razpravo, v kateri vsaka skupina na kratko predstavi svojo vizijo. Povpraša udeležence, kako lahko ideje iz galerije uporabijo v praksi, in jih spodbuja k akcijskim korakom, ki temeljijo na njihovih vizijah.	Vsaka skupina predstavi svojo temo. Ostale skupine sodelujejo pri debati z dodatnimi vprašanji.	
5 min	Zaključna refleksija: Na koncu učitelj poudari, da naša vsakdanja dejanja vplivajo na okolje, da trajnostnost ni le trend, ampak nujnost in da lahko vsak od nas prispeva k bolj zeleni prihodnosti.	Dijaki razumejo, kako raba čistil vpliva na okolje, zlasti odpadki in kemikalije, ki se sproščajo v vodo in zrak. Razvijejo sposobnost kritičnega razmišljanja o vsakodnevnih navadah in razumejo, kako s spremembo navad prispevajo k pozitivnim spremembam v okolju.	

⁹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Galerija vizij** v priročniku

5. IZDELAVA PLAKATA (3 ure)

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
15 min	Učitelj poda napotke za izdelavo plakata in predstavitev rezultatov.	Dijaki poslušajo napotke in predstavitve rezultatov ter delajo samostojne zapiske navodil.	Uporaba računalnika: Word, Excel, PPT.
75 min	- Izvedba projekta: Priprava predstavitve trajnostnih vidikov ekoloških čistil. Napotki za izdelavo plakata (Priloga 1).	Dijaki sooblikujejo vsebinske sklope plakata in njegovo sporočilnost. Dijaki v skupinah po štiri izdelajo plakat.	Uporaba IKT opreme. Uporaba tehničnih pripomočkov: A1 papir, škarje, lepilo, barvice, flumastri, kolaž papir ...
45 min	- Predstavitev rezultatov in razprava. Napotki za predstavitev: Plakat je treba še ustno predstaviti. Na voljo je 15 minut. Učitelj si pripravi kratek zapis, ki vsebuje podatke, pomembne za predstavitev. Dobro je, če plakat predstavi še z modelom, lahko se poslužuje tudi filma ali drugega multimedijskega sredstva. Ob vsem tem ne sme pozabiti na urejen videz in primerno držo v prostoru (dijaki naj ne stojijo ves čas na istem mestu, rok ne tlačijo v žepe in se ne praskajo), očesni stik s poslušalci (ne strmijo v enega samega poslušalca, pač pa drsijo z očmi od enega do drugega). Ne govorijo plakatu ali računalniku, temveč občinstvu. Govorijo jasno, primerno hitro in glasno (niti prepočasi niti prehitro, pa tudi ne vpijejo) ter skrbijo za lep jezik (torej knjižni in ne pogovorni, sploh pa ne uporabljajo slenga). Učitelj spremlja in dodatno usmerja dijake pri samostojni izdelavi plakata in predstavitvi. Učitelj koordinira predstavitve plakatov.	Ugotovitve in rezultate predstavijo ostalim dijakom v obliki plakata. Ostali dijaki aktivno poslušajo predstavitve in na koncu zastavljajo smiselna vprašanja.	Delo v skupinah po dva do štiri dijake. Uporaba tehničnih pripomočkov: A1 papir, škarje, lepilo, barvice, flumastri, kolaž papir ... Delo v skupinah po dva do štiri dijake.

6. DEBATA IN RAZPRAVA (2 uri)

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
5 min	Učitelj predstavi cilje o katerih bo potekala razprava. Cilji - Razumevanje pomena ekoloških čistil za okolje. - Razprava o etičnih in družbenih vidikih trajnostnih praks. - Izbira alternativnih rešitev in ukrepov za spodbujanje uporabe ekoloških čistil.	Dijaki aktivno poslušajo predstavljene cilje. Vsak dijak si jih zapiše.	
10 min	V uvodu učitelj ponovi snov - Predstavitev teme: Ekološka čistila in njihov pomen za okolje. - Razloži razlike med vplivom neekoloških in ekoloških čistil na okolje. - Poudari pomen trajnostnih praks v vsakdanjem življenju.		
30 min	Debata - Učitelj razdeli dijake v dve skupini: zagovornike in in nasprotnike uporabe ekoloških čistil. - Skupina imata 20 minut, da pripravita argumente in strategije ZA ali PROTI. - Sledi debata, v kateri dijaki izmenjajo zagovarjajo svoja stališča. - Učitelj vodi debato in spodbuja enakopravno sodelovanje.	Dijaki ponovno poslušajo in hkrati utrjujejo že pridobljeno znanje.	
30 min	Razprava - Dijaki se razdelijo v manjše skupine (po 3-5 oseb). - Vsaka skupina razpravlja o možnih alternativnih rešitvah in ukrepih za spodbujanje uporabe ekoloških čistil. - Poudarek je na podnebnih, etičnih, družbenih in ekonomskih vidikih ter izvedljivosti predlaganih rešitev. - Vsaka skupina pripravi kratko predstavitev svojih ugotovitev in jo deli z ostalimi. - Skupine delajo po svojih zmožnostih.	Dijaki se razdelijo v dve skupini. Dijaki zapišejo svoje argumente in jih potem utemeljeno zagovarjajo. Znotraj skupine določijo dijaka, ki bo argumente sproti povzemal in jih predstavil v sklepu.	

15 min

Sklep

- Povzetek ključnih točk debate in razprave.
- Poudarek je na pomenu trajnostnih praks in vplivu posameznika na okolje.

Dijaki se spet razdelijo v skupine, a tokrat manjše. Razpravljajo o alternativnih rešitvah, predvsem podnebnih in ekonomskih.

Prej omenjeni predstavnik skupine zapiše in povzame ključne točke debate in razprave.

7. REFLEKSIJA IN ZAKLJUČEK (1 ura)

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
5 min 5 min 20 min 10 min 5 min	Učiteljica pozdravi dijake in jim predstavi temo učne ure "Skupinska refleksija o pridobljenem znanju in izkušnjah s poudarkom na trajnostnem življenjskem slogu in osebni odgovornosti." Dijake nagovori in jih spodbudi k razmišljanju, kaj je to refleksija? Kaj pomeni trajnostni razvoj? Dijake razdeli v štiri skupine po metodi Abecedni red¹⁰, jim izroči prazne liste in postavi naloge, da vsaka skupina napiše refleksijo pridobljenega znanja o pomenu ekoloških čistil in njihovem vplivu na okolje. Vpraša jih, kako bo to znanje vplivalo na njihov življenjski slog? Učiteljica preveri zapise skupin. Učiteljica se po predstavitev zahvali za sodelovanje in spodbudi dijake k rabi ekoloških čistil v vsakdanjem življenju. Če je na voljo več časa, lahko izpelje vajo Krog hvaležnosti¹¹.	Dijaki odzdravijo. Dijaki razmišljajo in podajajo odgovore na vprašanja. Dijaki si priskrbijo pisala, se razdelijo v skupine ter skladno z navodili zapišejo svoje misli in ugotovitve. Vsaka skupina dijakov oz. njihov predstavnik, poda skupinsko refleksijo. Dijaki se poslovijo in odidejo iz razreda.	Pisala in listi.

¹⁰ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Abecedni red** v poglavju **Delitev v skupine** v priročniku

¹¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Krog hvaležnosti** v priročniku

8. DOMISELNOST IN KREATIVNOST (6 ur)

Predviden čas	DEJAVNOSTI UČITELJA	DEJAVNOSTI UČENCA	OPOMBE
45 min	Skupinski miselni vzorec¹² - Učitelj začne z razlago, kaj je miselni vzorec in kako pomaga vizualno organizirati ideje. Na tablo ali velik list napiše osrednjo temo – ekološka čistila (npr. kis, soda bikarbona, limona). Povabi dijake, da razmislijo o svojih idejah in jih individualno zapišejo na post-it listke ali v zvezek. Nato se zberejo v skupinah po 4–6 in začnejo deliti svoje zamisli. Ko skupine zberejo ideje, začnejo iskati povezave med njimi. Uporablja jo puščice, črte ali simbole, da povežejo podobne ali povezane koncepte.	Sodelujejo v debati Na tabli ali večji poli papirja ustvarjajo miselni vzorec, ki vključuje ključne vidike, kot so sestavine čistil, njihova raba, ekološki vidiki itd.	Učenje z dialogom, kolektivno poslušanje, debata.
45 min	Skupine analizirajo svoje miselne vzorce ter identificirajo glavne vzorce. Učitelj vodi razpravo z vprašanji in spodbuja dijake h kritičnemu razmišljanju: - o etičnih in družbenih vidikih uporabe ekoloških čistil, - kako njihove odločitve vplivajo na okolje in družbo.	Za domačo nalogo praktično pripravijo in opravijo preizkus svojih receptov in jih v šoli pri uri predstavijo.	Izkustveno, problemsko učenje, eksperimentiranje.
90 min	2. Razvoj receptov za ekološka čistila: - spodbudi dijake k eksperimentiranju, praktičnemu delu, primerjavi in razvoju receptov za čistila iz različnih sestavin (npr. kis, soda bikarbona, limona).	Za svoje ekološko čistilo oblikujejo ustvarjalno embalažo z nalepko in domiselnim sloganom ter jo predstavijo.	Delavnice, ustvarjalnice.
90 min	3. Ustvarjanje embalaže: - spodbudi dijake k oblikovanju ustvarjalne embalaže in sloganov. 4. Eko-razstava: Organizira razstavo, kjer dijaki predstavijo svoja ekološka čistila in plakate, slogane in embalaže. Spodbuja dijake, da ustvarijo trajnostno družbeno mrežo, kjer delijo svoje ideje o ekoloških čistilih, nasvetih za trajnostni življenjski slog in izmenjujejo izkušnje.	Pripravljajo, urejajo gradivo za razstavo. Izražajo svoje ideje o ekoloških čistilih, nasvete za trajnostni življenjski slog, izmenjujejo izkušnje in sodelujejo po družbenih omrežjih.	Sodelovanje na projektih in z organizacijami.

¹² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski miselni vzorec** v priročniku

EVALVACIJA

Postopki ali tehnike	Aktivnost za ocenjevanje	Način
- Sistematično opazovanje - Spraševanje - Končni izdelki - Skupno ocenjevanje	- Debata - Razstava - (skupinska, individualna)	- Ocenjevalna lestvica - Vprašalnik

POVEZAVA Z OSTALIMI NAČRTI, PROGRAMI IN PROJEKTI VAŠEGA VIZ

Povezava učnega scenarija »domača priprava ekoloških čistil« s programom zdravstvene nege lahko prispeva k razumevanju povezanosti med zdravim okoljem in samo skrbjo za okolje. Trajnostne prakse in ekološko ozaveščanje koristita tako posameznikom kot skupnosti. Pri tem je ključno naslednje:

1. Vpliv na zdravje:

- razlaga o negativnih vplivih komercialnih čistil na zdravje, še posebej na dihalni sistem,
- poudarek na ekoloških čistilih kot alternativni, s katero zmanjšamo izpostavljenost škodljivim kemikalijam.

2. Varnost in higiena:

- poudarek na varnosti pri pripravi ekoloških čistil in izogibanju nevarnim kemikalijam,
- spodbujanje pravilne uporabe in skladiščenja ekoloških čistil.

3. Trajnostno ravnanje:

- poudarek na etičnih vidikih potrošništva in vplivu posameznikovih odločitev na okolje,
- spodbujanje trajnostnega vedenja kot sestavnega dela zdravega življenjskega sloga.

4. Družbena odpornost:

- povezovanje trajnostnih praks s konceptom družbene odpornosti in poudarek na

vlogi posameznika pri ustvarjanju bolj zdravih skupnosti.

5. Komunikacija s pacienti:

- razvijanje komunikacijskih veščin za ozaveščanje pacientov o povezavi med okoljem in zdravjem,
- osvetljevanje možnosti rabe ekoloških čistil v domačem okolju.

6. Preventivne prakse:

- promocija rabe ekoloških čistil kot preventivne prakse za zmanjšanje možnosti zastrupitev in zdravstvenih težav.

7. Medpredmetno povezovanje:

- povezovanje znanja iz kemije, biologije, ekologije in družboslovja za celovito razumevanje ekosocialnih vidikov.

8. Promocija zdravja na družbeni ravni:

- poudarek na vlogi zdravstvenih strokovnjakov pri promociji trajnostnih praks in ozaveščanju o povezavi med okoljem in zdravjem.

Povezava s programom zdravstvene nege omogoča, da učni scenarij ne obravnava le okoljskih vidikov, ampak tudi njihov vpliv na zdravje posameznikov in skupnosti. Na tej osnovi lahko v prihodnje gradimo trajnostno ozaveščenost in skrb za okolje med zdravstvenimi strokovnjaki.

RAZŠIRITEV Z DOPOLNILNIMI IN OBŠOLSKIMI DEJAVNOSTMI

Dopolnilne in obšolske dejavnosti so lahko odličen način za razširitev učnega scenarija »domača priprava ekoloških čistil« ter za še bolj celovito razumevanje trajnostnih praks. Spodaj so nekatere ideje za dopolnilne in obšolske dejavnosti:

1. Ekološki klub:

– ustanovitev ekološkega kluba, kjer se učenci redno srečujejo, delijo izkušnje in ideje ter organizirajo različne ekološke projekte.

2. Delavnice za skupnost:

– organizacija delavnic za lokalno skupnost, kjer učenci poučujejo druge o pripravi ekoloških čistil in njihovem pozitivnem vplivu na okolje.

3. Obisk ekološke kmetije ali trajnostnega podjetja:

– organizacija terenskega obiska ekološke kmetije ali podjetja, da učenci dobijo vpogled v dejansko izvajanje trajnostnih praks.

4. Projektno delo za družbeno dovršenost:

– sodelovanje z lokalnimi okoljskimi organizacijami in priprava projekta za izboljšanje ekoloških praks v lokalni skupnosti.

5. Družbene kampanje:

– organizacija kampanje za ozaveščanje v šoli ali lokalni skupnosti o prednostih uporabe ekoloških čistil in ohranjanja okolja.

6. Strokovna predavanja:

– organizacija strokovnih predavanj s povabljenimi strokovnjaki s področja ekologije, trajnostnega razvoja in kemije.

7. Sodelovanje s starši:

– vključevanje staršev v projekt, kjer skupaj z učenci pripravljajo ekološka čistila in delijo izkušnje o domačih trajnostnih praksah.

8. Eko-umetniški projekt:

– organizacija projekta, kjer učenci ustvarjajo umetniška dela, povezana z ekološkimi čistili, in jih razstavijo v šoli ali drugod v skupnosti.

9. Družbena mreženja:

– uporaba družbenih omrežij za deljenje informacij o trajnostnih praksah in spodbujanje okoljske ozaveščenosti med vrstniki.

10. Zeleni dan v šoli:

– organizacija posebnega dneva v šoli za ekološko osveščenih delavnic, predavanj, trajnostne tržnice in podobno.

Z udeležbo pri takšnih dopolnilnih in obšolskih dejavnostih se učenci ne le učijo o trajnosti, ampak tudi aktivno sodelujejo v praktičnih prizadevanjih. Tako razvijajo veščine, kot so timsko delo, vodenje, komunikacija in družbena odgovornost.

POZORNOST NA RAZNOLIKOSTI UČENCEV

Učni scenarij »Domača priprava ekoloških čistil« obsega eksperimentiranje, praktično delo in skupinsko raziskovanje vpliva čistil na okolje. Da bi zagotovili enakovredno sodelovanje vseh dijakov, so aktivnosti prilagojene različnim učnim stilom, fizičnim zmožnostim ter jezikovnim in kognitivnim potrebam.

Prilagoditve pri eksperimentalnem delu

Dijaki, ki so občutljivi na kemikalije ali imajo alergije, se vključijo v analizo rezultatov, dokumentiranje postopkov ali pripravo ozaveščevalnega gradiva, namesto da bi neposredno rokovali s snovmi. Za dijake z motnjami v koncentraciji je predvidena možnost dela v manj intenzivnem okolju, kjer lahko spremljajo poskuse prek videoposnetkov ali digitalnih simulacij.

Dostopnost in podpora pri praktičnih nalogah

Učenci, ki imajo težave z natančnim rokovanjem s snovmi, uporabljajo prilagojene posode z merilnimi oznakami, večje odmerne žlice in enostavnejša orodja. Skupinsko delo je organizirano tako, da lahko vsak učenec prispeva v skladu s svojimi sposobnostmi – od izvajanja eksperimenta do beleženja podatkov in analize vpliva sestavin na okolje.

Prilagoditev vsebine glede na učne stile

Vizualno usmerjeni učenci imajo dostop do infografik in shematskih prikazov kemijskih reakcij, medtem ko lahko slušni usmerjeni uporabljajo zvočne posnetke razlag. Pri evalvaciji znanja lahko dijaki izberejo med različnimi oblikami predstavitev – pisnim povzetkom, infografiko, kratko predstavitevijo ali praktično demonstracijo izdelave ekološkega čistila.

Dostopnost vsebin za večjezične dijake

Ključni pojmi in navodila so predstavljeni v jasnem in enostavnem jeziku. Dijaki, ki potrebujejo dodatno jezikovno podporo, imajo možnost uporabe slovarčkov s strokovnimi izrazi in prevodov ključnih delov učne snovi.

Gibalne prilagoditve za dijake z omejeno mobilnostjo

Eksperimentalne postaje so postavljene tako, da omogočajo dostop gibalno oviranim dijakom. Za tiste, ki ne morejo rokovati s snovmi, je predvidena možnost dela z digitalnimi simulacijami ali beleženjem rezultatov eksperimentov.

Prilagojena evalvacija in povratne informacije

Pri ocenjevanju učencev je vredno upoštevati različne pristope – od klasičnih pisnih preverjanj do vizualnih in praktičnih prikazov znanja. Dijaki s težavami pri pisanju lahko odgovarjajo ustno ali prek digitalnih posnetkov. Povratne informacije so individualizirane, s poudarkom na napredku in krepitvi samozavesti.

Kulturna in družbena raznolikost pri obravnavi teme

V razprave so vključeni primeri ekoloških čistil in tradicionalnih metod čiščenja iz različnih kultur. Dijaki raziskujejo, kako so naravna čistila uporabljali v preteklosti in kakšne so trajnostne prakse v različnih delih sveta.

Sodelovanje in vključevanje v skupnost

Učenci sodelujejo pri pripravi izobraževalnih vsebin za širšo skupnost – bodisi v obliki videoposnetkov, plakatov ali interaktivnih predstavitev, kar omogoča različne načine sodelovanja. Dijaki z močnejšimi komunikacijskimi veščinami lahko prevzamejo vloge ozaveščevalcev, medtem ko tisti z analitičnimi sposobnostmi prispevajo k obdelavi podatkov in interpretaciji rezultatov.

Te prilagoditve omogočajo, da vsi dijaki aktivno sodelujejo v učnem procesu ter razvijajo ključne ekosocialne kompetence, ne glede na individualne razlike. Tako scenarij spodbuja inkluzivno učno okolje, ki podpira raznolikost in vsem ponuja kakovostno učno izkušnjo.

PRILOGA 1

Napotki za izdelavo plakata

Kaj je plakat?

Plakat je eden od najbolj preprostih vizualnih komunikacijskih sredstev in tudi ena od najstarejših oblik vizualne komunikacije. Nastal je konec osemnajstega stoletja z izumom tiskarskega stroja, ko je bilo mogoče enostavno natisniti in razširjati stvarna sporočila. Z izumom litografskega postopka s tremi tiskarskimi ploščami se je začelo večbarvno tiskanje in so plakati ostali uporabni pri prvih oblikah oglaševanja. Danes imamo na voljo plakate različnih velikosti, tako velikih kot majhnih, imajo pa vsi isti cilj. Listi so veliki od A5 do A1, orientirani pokončno ali ležeče.

Namen plakata je:

- pritegniti pozornost,
- privabiti radovednost,
- podati specifično sporočilo,
- narediti vtis,
- izzvati reakcijo.

Funkcija plakata je da je viden z razdalje in služi za reklamiranje ali podajanje specifičnega sporočila. Če je dobro oblikovan, lahko vpliva na ravnanja posameznika. Spodbudi ga, da se o tematiki plakata pozanima podrobneje, uvede spremembe ali spremeni percepcijo.

Kaj je ključno za dober plakat?

Jasen občutek za vizualno hierarhijo. Če je na njem preveč elementov, ki tekmujejo med seboj in med njimi ni jasnega reda in kontrasta, ga bo težko razbrati. Predstavljajte si, da poslušate tri osebe, ki ti govorijo hkrati. Težko boste kaj razumeli ali izbrali, koga poslušati najprej. Enako je pri oblikovanju plakata. Prenatran plakat je lahko neprivlačen in mu spodleti pri pritegovanju pozornosti in učinkovitem sporočanju.

Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje plakata:

Prvi dejavnik dobre zasnove plakata je jasen občutek vizualne hierarhije.

Dobro oblikovan plakat vsebuje vsaj tri nivoje hierarhije:

- osnovni motiv,
- sekundarni motiv,
- podporne elemente.

Slika 1: Primeri hierarhije pri izdelavi plakata

Vir: Gareth, 2025 (<https://254-online.com/what-makes-a-good-poster-design/>)

Slika 2: Primeri dobrega plakata

Vir: A (<https://iwishihadthoughtofthat.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/10/slasfinal1.jpg>),
B (<https://venngage.com/templates/posters/plastic-marine-life-4c5cb3e3-ab2a-4cd9-bfdb-cfe7c879cb1a>)

Osnovni motiv:

Po navadi je to element, ki je v postavitvi najbolj izrazit, čitljiv in kontrasten. Najbolj pritegne pozornost ali radovednost in predstavlja izhodišče, ki vabi k ogledu.

Sekundarni motiv:

Običajno je to manjši element, ki stoji v bližini osnovnega motiva, da podpre njegovo sporočilo. Namen sekundarnega motiva je vzpostaviti skladnost in smiselno dinamiko kompozicije.

Podporni elementi:

Na posamezni izvedbi plakata je lahko manj ali več podpornih elementov. Te elemente v kompoziciji si posameznik ogleda potem, ko opazi in prepozna primarne in sekundarne motive. Namen podpornih elementov je ponuditi dodatne vizualne (in tekstovne) informacije.

Ko beremo informacije na plakatu, je dobro zagotoviti občutek za smer. Začetek, sredi in konec morajo biti jasni, da ustrezno vodijo opazovalca.

Učinkovito uporabljena hierarhija lahko zapleteno sporočilo poenostavi, poudari pomen in okrepi splošni vtis. Jasna vizualna hierarhija in kontrast med elementi ustvarita jasno strukturo in berljivost sporočila.

Drugi dejavnik, ki vpliva na dobro zasnovo plakata, je umestitev.

Oblikovanje plakatov še ni vse. Umestitev plakata je dejavnik, ki prav tako vpliva na naravo njegove zasnove.

Dobro oblikovan plakat pritegne pozornost in je zlahka berljiv/razumljiv v katerem koli prostoru, toda različni prostori vendarle nudijo različne možnosti.

Če visi plakat na prostem, na steni, na ulici ali na oglasni deski, ga mimoidoči vidijo le bežno, zato mora biti oblikovanje bolj udarno, da pritegne pogled že od daleč. Pri plakatih na prostem je pomemben dejavnik preprostost. Elementi so lahko večji in bolj kontrastni, prostor pa bolj izkoriščen, da pritegnemo pozornost.

Če je plakat postavljen v ateljeju, galeriji, pisarni, šoli ali na železniški postaji, si ga mimoidoči lahko ogledujejo dalj časa. V tem primeru je lahko še vedno oblikovan tako, da pritegne pozornost od daleč in je preprost, lahko pa je tudi bolj zapleten in obsega več informacij.

Tako kot hierarhija je tudi preprostost eden najpomembnejših dejavnikov dobrega oblikovanja plakatov. Če je plakat preprost in oblikovan z mislijo na predvideno umestitev, bo dobro služil namenu in jasno posredoval informacije.

Tretji dejavnik, ki naredi dober plakat, je dinamična raba pisave, slike, oblike in forma.

Dober plakat je lahko preprost in uporablja pisavo na jasen, dobeseden način, da najbolj praktično posreduje sporočilo. Odličen plakat izkorišča slike in pisavo skupaj, da pritegne pozornost in posreduje sporočilo na čim bolj vizualen način. Prava kombinacija

vizualnih elementov pove več kot tisoč besed.

Odličen plakat se skoraj poetično opira na sliko, pisavo, obliko in formo v dinamični komunikaciji. Prav takšne vrste plakatov si najbolj zapomnimo in naredijo na nas največji vtis, vzbujajo domišljijo in pozivajo k takojšnjem delovanju.

Četrti dejavnik, ki določa dobro zasnovo plakata, je ravnesje med elementi.

Za plakate je značilno, da v zasnovo vključujejo več vizualnih elementov. Možna je raba velike slike ali velike pisave, da bi pritegnili pogled in posredovali sporočilo.

Ponekod kombinacija slike, pisave, oblike in forme ustvarja estetiko, ki okrepi sporočilnost in vizualni učinek. Pri dobrem plakatu je opazna skladnost med vsemi vizualnimi elementi v kompoziciji, vključno z barvo, podobami, oblikami, teksturo in pisavo.

Na dobrem plakatu so vsi vizualni elementi medsebojno usklajeni. Ker so uravnoteženi, ohranjajo ravnesje in čistost hierarhij.

Peti dejavnik, ki naredi dober dizajn plakata, je ustvarjanje posebnega vtisa.

Plakat ni le okrasek. Njegov namen je običajno navdihovati in spodbuditi določene ciljne skupine k ukrepanju. Cilj plakata je tudi izobraziti, spremeniti dožemanje, izvedeti več ali vplivati na dejanja. Dober plakat jasno poziva k ukrepanju in vzbuja čustva.

Tako kot uporabljamo ustrezne besede za izražanje sporočil, uporabljamo ustrezni vizualni besednjak za oblikovanje plakata s "pravim tonom". Plakat dosega učinek, ko vzbuja radovednost in ustvarja poseben vtis.

Ključni dejavniki za dobro oblikovanje plakata so torej naslednji:

1. Jasen občutek hierarhije.
2. Upoštevanje umestitve.
3. Dinamična uporaba pisave, podobe, oblike in forme.
4. Ravnesje med elementi.
5. Ustvarjanje posebnega vtisa.

Viri in literatura:

Gareth D., What Makes A Good Poster Design? Dostopno na: <https://254-online.com/what-makes-a-good-poster-design/> (28. jan. 2025)

Slika 2 (A). Dostopno na: <https://iwishihadthoughtofthat.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/10/slasfinal1.jpg> (28. jan. 2025)

Slika 2 (B). Dostopno na: <https://venngage.com/templates/posters/plastic-marine-life-4c5cb3e3-ab2a-4cd9-bfdb-cfe7c879cb1a> (28. jan. 2025)

Kamen na kamen, suhi zid

Kdaj v šolskem letu (semester)
2. semester

Letnik
2. letnik

Število ur / srečanj
23

Stopnja
Srednja šola

Avtorica učnega scenarija
Maja Vrčon

Tematski sklopi in vsebine

Ekologija: Suhozidovi so pomembni za ohranjanje ekosistemskih funkcij, saj ponujajo edinstvene mikrohabitate za številne vrste rastlin in živali. Ustvarjajo pogoje za razvoj lišajev, mahov in gliv, ki zagotavljajo stabilnost tal. Zaradi prepustne strukture preprečujejo odtekanje vode in zmanjšujejo erozijo, kar je prispeva k zadrževanju vlage v tleh. Podpirajo biotsko raznovrstnost, saj nudijo dvoživkam, plazilcem in manjšim sesalcem prostor za prezimovanje in gnezdenje. Še posebej učinkoviti o kot biološki koridorji, ki povezujejo razdrobljene habitate in prispevajo k regeneraciji lokalnih ekosistemov.

Kulturna dediščina: Suhozidna gradnja je pomemben del kulturne identitete regij in lokalnih skupnosti. Ta tradicija sega več stoletij nazaj in odraža tesno prepletenost človekovih praks z naravnim okoljem. Suhozidovi niso zgolj funkcionalni, temveč so tudi nosilci zgodovinskih pripovedi, ki jih je mogoče razbrati iz njihovih tehnik in postavitev. Njihovo ohranjanje ne zagotavlja le fizične dediščine, temveč tudi spodbuja razumevanje preteklih praks trajnostnega upravljanja naravnih virov. Njihova obnova vključuje sodelovanje lokalnih skupnosti, kar prispeva k ohranjanju tradicionalnih veščin in krepi zavest o pomenu dediščine za sodobno družbo.

Regeneracija: Suhozidovi so primer regenerativne prakse, saj spodbujajo obnovo degradiranih tal in podpirajo ekosistemske storitve. Njihova gradnja zahteva sodelovanje lokalnih skupnosti, ki s tem ohranjajo tradicionalna znanja in podpirajo družbeno kohezijo. Z uporabo lokalnih materialov in s trajnostnim upravljanjem naravnih virov suhozidovi prispevajo k razvoju lokalne ekonomije in krepijo odpornost krajine na podnebne spremembe. Takšna praksa ne le varuje naravne vire, temveč tudi krepi identiteto skupnosti ter spodbuja trajnostni turizem in lokalno ekonomijo. Lokalne skupnosti se vključujejo v proces gradnje, vzdrževanja in promocije suhozidov, kar krepi socialno kohezijo in lokalno ekonomijo.

Medpredmetne povezave v okviru tematskih sklopov

Medpredmetne povezave v okviru tematskih sklopov

Učni scenarij *Kamen na kamen* temelji na medpredmetnem povezovanju. Združuje naravoslovne, družboslovne in humanistične vsebine za celostno razumevanje pomena suhozidov z okoljskega, zgodovinskega, družbenega in matematičnega vidika. Povezovanje učnih predmetov temelji na skupnih učnih ciljih in razvoju kompetenc, ki presegajo okvire posameznih predmetov ter omogočajo pridobivanje praktičnih znanj in mehkih veščin.

Povezava naravoslovnih in tehničnih predmetov (biologija, geografija, matematika, športna vzgoja)

- Biologija/naravoslovje in geografija se povezujejo pri analizi ekosistemskih funkcij suhozidov, raziskovanju biodiverzitete in vpliva podnebnih sprememb na krajino.
- Matematika dopolnjuje geografijo pri merjenju in modeliranju stabilnosti suhozidov, izračunavanju kotov in trdnosti struktur ter uporabi statističnih metod za obdelavo podatkov s terenskega dela.
- Športna vzgoja se povezuje z naravoslovnimi vedami tako, da preučuje gibalne vzorce pri gradnji suhozidov in vpliv fizičnega dela na telesno pripravljenost ter ergonomije pri delu na terenu.

Povezava družboslovnih in humanističnih predmetov (zgodovina, aktivno državljanstvo, slovenščina)

- Zgodovina se povezuje z geografijo pri razumevanju razvoja kulturne krajine in pomena suhozidov, ki so zgodovinsko del agrarnega okolja. Povezuje se tudi s slovenščino, kjer dijaki raziskujejo zgodovinske vire in dokumentacijo o suhozidih ter se učijo interpretirati pisne in ustne vire.
- Aktivno državljanstvo dopolnjuje zgodovino pri analizi zakonodajnih okvirov varovanja kulturne dediščine in pri raziskovanju lokalnih pobud za ohranjanje suhozidov. Povezuje se tudi z geografijo in biologijo pri načrtovanju trajnostnega razvoja in upravljanja naravnih virov.
- Slovenščina igra ključno vlogo pri razvoju raziskovalnih in komunikacijskih veščin, saj dijaki pripravljajo pisna in govorna besedila o pomenu suhozidov, sestavljajo raziskovalna poročila in se učijo kritične argumentacije v javni razpravi.

Povezava med praktičnimi in analitičnimi veščinami

- Terensko delo (geografija, biologija, športna vzgoja) omogoča dijakom uporabo raziskovalnih metod, ki združujejo opazovanje, merjenje in eksperimentiranje. Te podatke nato statistično obdelajo pri matematiki in interpretirajo pri biologiji in zgodovini.
- Interdisciplinarna analiza (matematika, zgodovina, slovenščina, aktivno državljanstvo) spodbuja razvijanje kritičnega mišljenja, ker morajo dijaki povezovati empirične podatke z družbenimi in kulturnimi konteksti.
- Javna predstavitev (slovenščina, aktivno državljanstvo, zgodovina) vključuje argumentacijo, refleksijo in komunikacijske veščine, kjer se dijaki učijo predstaviti in zagovarjati svoje ugotovitve pred vrstniki in strokovno javnostjo.

POVZETEK UČNEGA SCENARIJA

Scenarij (zgodba – opis)

Dijaki raziskujejo pomembnost suhozidov za okolje in kulturno dediščino skozi terensko delo, zgodovinsko analizo in eksperimentalno gradnjo suhih zidov. Pri preučevanju vpliva suhozidov na ekosistem, podnebne spremembe in trajnostno rabo prostora sodelujejo z lokalno skupnostjo in strokovnjaki. Na podlagi ugotovitev pripravijo javne predstavitve, kjer v fikijskih vlogah različnih deležnikov zagovarjajo rešitve za ohranjanje in trajnostno uporabo suhozidov. Naloga dijakov je oblikovati praktične predloge, ki združujejo tradicionalno znanje, zakonodajne okvirje in sodobne trajnostne strategije.

Obravnavana ekosocialna problematika (opis)

Scenarij Kamen na kamen obravnava izginjanje kulturne dediščine, degradacijo krajine in pomanjkanje trajnostnega upravljanja naravnih virov. Suhozidovi, kot tradicionalni element primorske kulturne krajine, imajo pomembno ekološko in kulturno vlogo, vendar jih ogrožajo urbanizacija, opuščanje tradicionalnih praks in intenzivne kmetijske prakse. Problematično je tudi pomanjkanje angažiranosti lokalnih skupnosti pri ohranjanju dediščine ter omejene možnosti vključevanja teh praks v sodobne trajnostne strategije. Scenarij izpostavlja vprašanje, kako lahko skupnost s sodelovanjem, inovativnimi pristopi in povezovanjem znanja ohrani suhozide kot naravno in kulturno vrednoto, hkrati pa jih trajnostno vključi v ekoturizem, regenerativno kmetijstvo in prostorsko načrtovanje.

Ostala znanja iz ekosocialnih vsebin, vezana na zgornjo, primarno

Ekosistemske storitve in trajnostna raba prostora

- Pomen suhozidov pri zadrževanju vode, preprečevanju erozije in ohranjanju biotske raznovrstnosti.
- Vpliv podnebnih sprememb na stabilnost tal in regeneracijo krajine.

Izobraževalni namen

Družbeno-ekološke interakcije in kulturna dediščina

- Razumevanje zgodovinskega odnosa med človekom in krajino ter vpliva tradicije na sodobno upravljanje prostora.
- Pomen lokalne identitete in nesnovne dediščine za skupnosti.

Skupnostno delovanje in participacija

- Mehanizmi sodelovanja lokalnih prebivalcev, občin in strokovnjakov pri varstvu naravne in kulturne dediščine.
- Vloga aktivnega državljanstva pri trajnostnem razvoju in prostorskem načrtovanju.

Trajnostne inovacije in zelena ekonomija

- Priložnosti za vključitev suhozidov v regenerativne in ekoturistične projekte.
- Razvoj trajnostnih poslovnih modelov in lokalnih gospodarskih pobud, povezanih z varstvom dediščine.

Etično odločanje in prihodnost trajnostnega razvoja

- Premislek o dolgoročnih posledicah degradacije kulturne krajine.
- Odgovorno ravnanje pri ohranjanju naravnih virov in tradicionalnega znanja za prihodnje generacije.

Kaj je vzpodbuda ali izziv, iz katerega izhaja ta učni scenarij?

Izginjanje in uničevanje suhozidov kot pomembnega elementa kulturne in naravne dediščine, pomanjkanje lokalne angažiranosti pri njihovem varovanju ter potreba po iskanju trajnostnih rešitev za njihovo ohranitev in ponovno uporabo.

Kaj želimo s tem učnim scenarijem doseči pri učencih?

Razviti ekosocialno zavest, sposobnost systemskega razmišljanja in aktivnega državljanstva ter spodbuditi razumevanje povezanosti med naravo, družbo in gospodarstvom skozi praktično delo, raziskovanje in skupnostno sodelovanje.

Kakšen je končni rezultat, ki ga bodo dosegli učenci?

Učenci bodo oblikovali trajnostne predloge za ohranjanje in uporabo suhozidov, jih zagovarjali pred različnimi (fiktivnimi) deležniki ter pridobili konkretne veščine sodelovanja, analize, argumentacije in načrtovanja trajnostnih rešitev.

KONKRETIZACIJA KURIKULUMA

Kompetence	Kriteriji evalvacije
Skrb za okolje in trajnostni razvoj Razumevanje pomena suhozidov kot trajnostne rešitve za varovanje ekosistemov, preprečevanje erozije in ohranjanje biodiverzitete.	Dijak analizira vpliv suhozidov na ekosisteme, pojasni njihov pomen za biotsko raznovrstnost in predlaga izboljšave za trajnostno upravljanje krajine.
Kulturna dediščina in identiteta Razumevanje suhozidne gradnje kot dela nesnovne kulturne dediščine, povezanosti med naravo in človekovimi praksami ter pomena njenega ohranjanja.	Dijak opisuje zgodovinski pomen suhozidov, utemelji njihov vpliv na lokalno identiteto ter primerja tradicionalne in sodobne pristope ohranjanja dediščine.
Naravoslovna in tehnološka kompetenca Raziskovanje fizikalnih in geoloških lastnosti kamnov ter zakonitosti gradnje suhozidov, ki zagotavljajo stabilnost in trajnost struktur.	Dijak izvede eksperiment za določanje geoloških lastnosti kamnov, razloži fizikalne zakonitosti stabilnosti struktur in ovrednoti metode gradnje.
Podjetniška kompetenca in inovativnost Razvoj rešitev za vključevanje suhozidne dediščine v sodobne trajnostne projekte, kot so ekoturizem, regenerativno kmetijstvo ali lokalna ekonomija.	Dijak razvije in predstavi podjetniško idejo, ki vključuje suhozidno dediščino, analizira možnosti financiranja ter predlaga strategije za trajnostno uporabo.
Osebna, družbena in sodelovalna kompetenca Razvoj sposobnosti timskega dela, sodelovanja in odgovornega sprejemanja odločitev pri skupinskem načrtovanju in izvedbi gradnje suhozida.	Dijak izkazuje sodelovalne veščine pri skupinskih nalogah, ovrednoti proces odločanja v timu in reflektira svojo vlogo v skupinskem delu.
Digitalna kompetenca Uporaba digitalnih orodij za kartiranje suhozidov, dokumentiranje projektov in pripravo digitalnih predstavitev.	Dijak uporablja digitalna orodja za kartiranje suhozidov, ustvari digitalno predstavitev in interpretira podatke za evalvacijo projekta.

Matematična kompetenca in analitično mišljenje

Razumevanje geometrijskih in matematičnih principov, povezanih s stabilnostjo struktur, merjenjem razmerij in količinsko analizo materialov.

Dijak izračuna statične parametre suhozidov, poda razlago matematičnih modelov stabilnosti in napove posledice različnih konstrukcijskih odločitev.

Kompetenca sodelovanja in komunikacije

Razvoj veščin skupinskega dela, učinkovite komunikacije in sposobnosti izražanja argumentov pri zagovarjanju ohranjanja kulturne dediščine.

Dijak zastavi argumentirano stališče, predstavi svoje ideje v razpravi in sodeluje v konstruktivnem dialogu z vrstniki.

Aktivno državljanstvo in odgovornost

Razumevanje vpliva zakonodaje, prostorskega načrtovanja in lokalnih skupnosti pri varstvu kulturne in naravne dediščine.

Dijak raziskuje zakonodajne okvire varstva dediščine, analizira vpliv prostorskega načrtovanja na suhozide in predlaga rešitve za trajnostni razvoj.

Specifične ekosocialne kompetence

Ekosocialni kriterij evalvacije

Povezanost med ekologijo in družbo

Razumevanje, kako suhozidna gradnja vpliva na ekosisteme, podnebne spremembe in trajnostno rabo prostora.

Dijak analizira vpliv suhozidov na ekosisteme, razloži njihovo vlogo pri uravnavanju mikroklima in predlaga ukrepe za njihovo trajnostno upravljanje.

Ekosocialna zavest in trajnostno državljanstvo

Ozaveščanje o pomenu ohranjanja tradicionalnih praks, ki omogočajo trajnostno upravljanje naravnih virov.

Dijak prepozna pomen tradicionalnih praks v trajnostnem razvoju, primerja sodobne in zgodovinske pristope ter sodeluje pri pripravi pobud za njihovo ohranjanje.

Empatija in sočutje do ljudi in okolja

Razumevanje povezanosti med kulturno dediščino in trajnostnimi praksami ter pomena njihovega ohranjanja za prihodnje generacije.

Dijak izraža sočutje pri obravnavi trajnostnih dilem, upošteva perspektive različnih deležnikov in predlaga vključujoče rešitve za ohranjanje dediščine.

Trajnostne inovacije in podjetništvo

Razvijanje trajnostnih modelov vključevanja suhozidov v sodobne gospodarske in ekoturistične prakse.

Kulturna in globalna ozaveščenost

Razumevanje pomena kulturne dediščine v globalnem kontekstu ter njene vloge pri trajnostnem razvoju.

Sistemska razmišljanje

Razumevanje kompleksnih povezav med družbenimi praksami, naravnimi procesi in ekološkim ravnovesjem.

Etično odločanje in odgovornost

Sprejemanje odločitev, ki upoštevajo dolgoročne posledice za ekosisteme, lokalne skupnosti in kulturno dediščino.

Skupnostno delovanje in sodelovanje

Razvoj sposobnosti kolektivnega delovanja pri ohranjanju naravne in kulturne dediščine.

Dijak razvije in predstavi inovativno idejo za trajnostno rabo suhozidov, analizira možnosti za njeno izvedbo ter oceni njen družbeni in ekonomski vpliv.

Dijak pojasni pomen suhozidov kot dela svetovne kulturne dediščine, primerja različne pristope k varstvu dediščine in sodeluje pri ozaveščevalnih pobudah.

Dijak ugotavlja vzročno-posledične povezave med družbenimi in naravnimi procesi, sintetizira pridobljene informacije ter napove dolgoročne posledice človeških vplivov na krajino.

Dijak kritično vrednoti etične dileme pri varstvu dediščine, utemelji svojo odločitev in predlaga trajnostne pristope k reševanju ekoloških in družbenih izzivov.

Dijak prispeva k skupinskemu načrtovanju trajnostnih projektov, sodeluje pri izvedbi ter razmisli o pomenu kolektivnega delovanja za spremembe v družbi.

Osnovna znanja (cilj)

Matematika

- Razvijajo geometrijske predstave in uporabljajo prostorske koncepte pri analizi stabilnosti suhozidov.
- Uporabljajo Pitagorov izrek in trigonometrijske funkcije za določanje naklonov in obremenitev zidov.
- Razvijajo sposobnost statistične analize razmerij v strukturi suhozidov in napovedujejo njihovo stabilnost.
- Prepoznavajo vzročno-posledične povezave v matematičnih modelih in jih uporabljajo pri realnih problemih.

Slovenščina

- Berejo in interpretirajo umetnostna besedila, povezana s kulturno dediščino.
- Razvijajo govorne in pisne veščine za strokovno izražanje in javno nastopanje.
- Oblikujejo argumentirane tekste in pripravljajo poročila o pomenu suhozidov v slovenski kulturi.
- Razvijajo kritično mišljenje pri analizi zakonodaje in zgodovinskih dokumentov.

Biologija/Naravoslovje

- Razumejo vlogo suhozidov v ekosistemi in njihov pomen za biodiverzitet.

- Raziskujejo vpliv podnebnih sprememb na naravno in kulturno krajino.
- Izvajajo terenske raziskave o geoloških značilnostih kamnov in rastlinskih združbah, ki uspevajo ob suhozidih.
- Kritično vrednotijo vpliv človekovih dejavnosti na ekosistem.

Geografija

- Prepoznavajo vpliv človekovih dejavnosti na preoblikovanje krajine.
- Uporabljajo zemljevide in kartografska orodja za dokumentiranje suhozidov.
- Razumejo povezavo med vremenskimi vplivi, trajnostnim razvojem in erozijo.
- Analizirajo pomen kulturne krajine v Sloveniji in razvijajo strategije njenega varstva.

Zgodovina

- Analizirajo zgodovinske vire in razumejo pomen kulturne dediščine.
- Raziskujejo vlogo suhozidov v kmetijstvu skozi zgodovino in njihov pomen v različnih obdobjih.

- Razvijajo kritično mišljenje pri preučevanju zakonodaje o varovanju kulturne dediščine.
- Razumejo pomen lokalne zgodovine in vpliv arhitekturne dediščine na identiteto prostora.

Športna vzgoja

- Razvijajo fizične sposobnosti in vzdržljivost pri gradnji suhozidov.
- Razumejo pomen ergonomije in varnosti pri fizičnih delih.
- Analizirajo vpliv terenskega dela na telesno pripravljenost in splošno počutje.
- Prepoznavajo pomen zdravega načina življenja v povezavi z naravnimi oblikami vadbe.

Aktivno državljanstvo

- Razumejo pomen lokalne participacije pri ohranjanju kulturne dediščine.
- Kritično analizirajo zakonodajne okvire varstva dediščine in trajnostnega razvoja.
- Razvijajo odgovornost do skupnosti in pomen varovanja kulturne krajine.
- Razvijajo sposobnost argumentirane razprave in zagovarjanja trajnostnih rešitev.

Osnovna ekosocialna znanja (cilji)

Scenarij *Kamen na kamen* naslavlja ključne vidike trajnostnega razvoja, povezanosti človeka z okoljem in etične odgovornosti do naravne in kulturne dediščine.

Razvoj ekološkega jaza in trajnostne zavesti

Dijaki razvijajo zavedanje lastne vpetosti v ekosistem in razumejo, da človek ni ločen od narave, temveč je njen integralni del.

Skozi praktično delo pri gradnji suhozidov izkusijo praktično ekologijo, kjer so materiali in tehnike del trajnostne uporabe virov.

Razvijajo sposobnost kritične refleksije o antropocentričnosti in oblikujejo ekocentrične vrednote, ki zajemajo razmislek o etičnih posledicah človekovega delovanja.

Povezanost ekologije in družbenih struktur

Dijaki analizirajo zgodovinsko, geografsko in kulturno vlogo suhozidov in prepoznajo, kako so ljudje skozi čas prilagajali svoje bivanje naravnim danostim.

Raziskujejo povezanost tradicionalnega znanja s sodobnimi trajnostnimi praksami in prepoznajo potencial lokalnih rešitev pri nagovarjanju globalnih problemov.

Razvijajo epistemološko ponižnost, s katero razumejo, da naravni procesi in tradicionalne metode terjajo znanja, ki jih ne moremo vedno črpati iz sodobnih tehnokratskih metod.

Aktivno državljanstvo in etična odgovornost do dediščine

Dijaki prepoznavajo kulturno dediščino kot skupno odgovornost in razmišljajo o mehanizmih, s katerimi lahko prispevajo k njenemu ohranjanju.

Oblikujejo konkretne akcijske načrte za ozaveščanje o pomenu suhozidov in razvijajo praktične rešitve za njihovo ohranjanje in prenovo.

Razumejo vlogo zakonodaje in lokalnih skupnosti pri varstvu kulturne krajine in preučujejo možnosti za aktivno sodelovanje pri tem varstvu.

Skupnostno delovanje in medgeneracijsko sodelovanje

Dijaki se učijo sodelovalnega odločanja, kjer skupaj z lokalnimi strokovnjaki in prebivalci raziskujejo pomen suhozidov za skupnost.

Razvijajo socialno odgovornost s tem, ko v praksi prepoznajo, kako kulturna dediščina združuje različne generacije in družbene skupine.

Spoznajo pomen solidarnosti in pravične porazdelitve virov tako v preteklosti kot v sodobnosti, ko trajnostne rešitve zahtevajo skupnostno delovanje.

Kritično mišljenje in iskanje sistemskih rešitev

Dijaki krepijo razumevanje kompleksnosti ekosistemov in človeških interakcij v prostoru skozi zgodovino in danes.

Spoznajo, da enoznačne rešitve v ekoloških in družbenih vprašanjih ne obstajajo, ter

razvijajo sposobnost argumentiranja in vrednotenja različnih rešitev.

Prepoznavajo odgovornost posameznika in skupnosti za trajnostno prihodnost ter oblikujejo vizije za prihodnje ravnanje z naravnimi in kulturnimi viri.

Povezava s filozofijo ekosocialne vzgoje

Učni scenarij ne uči zgolj »pravih odgovorov«, temveč spodbuja:

1. Prilagodljive meje med človekom in svetom – razumevanje soodvisnosti med identiteto ter naravnimi in družbenimi procesi.
2. Osredotočenost na resnične probleme – aktivno sodelovanje dijakov pri ohranjanju suhozidne dediščine kot konkretne prakse trajnostnega razvoja.
3. Epistemološka ponižnost – razvijanje odnosa do znanja, ki presega zahodnocentrično logiko reševanja problemov in vključuje tradicionalno, lokalno in eksperimentalno učenje.

METODE

Strategije

- Problemsko učenje
- Sodelovalno učenje (delo v skupini – velika skupina, majhn skupine, individualno)
- Projektno učenje
- Učenje z dialogom
- Izkustveno učenje

- Scenarijsko učenje (Scenario-based learning)
- Raziskovalno učenje (Inquiry-based learning)
- Simulacije in igre vlog
- Terensko učenje
- Učenje v lokalnem okolju (Place-based learning)
- Reflektivno učenje

Postopki

- Raziskovalna skupina
- Debata
- Gostovanje strokovnjakov
- Sestankovanje
- Delavnice, ustvarjalnice
- Eksperimentiranje
- Igra vlog

- Sodelovanje na projektih, z organizacijami
- Obiski
- Medgeneracijsko sodelovanje
- Sodelovanje z lokalnim okoljem
- Analiza študije primera
- Terensko raziskovanje
- Praktično delo (gradnja suhozidov)
- Simulacija javne predstavitve
- Refleksija in evalvacija učnega procesa

Povezava s Cilji trajnostnega razvoja (CTR):

Kakovostno izobraževanje (SDG 4)

- Podcilj 4.7: Do leta 2030 zagotoviti, da bodo vsi učenci pridobili znanje in spretnosti, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja, tudi z izobraževanjem o trajnostnem razvoju, trajnostnem načinu življenja, državljanstvu sveta ter spoštovanju kulturne raznolikosti.
- *Povezava s scenarijem:* Dijaki se skozi terensko delo, raziskave in praktične projekte učijo o trajnostnem upravljanju naravnih virov in kulturne dediščine.

Trajnostna mesta in skupnosti (SDG 11)

- Podcilj 11.4: Okrepiti prizadevanja za varstvo in ohranjanje svetovne kulturne in naravne dediščine.
- *Povezava s scenarijem:* Projekt obravnava suhozidno gradnjo kot del nesnovne kulturne dediščine, ki zahteva aktivno ohranjanje, prenovo in varstvo skozi sodelovanje lokalnih skupnosti.

Odgovorna poraba in proizvodnja (SDG 12)

- Podcilj 12.2: Do leta 2030 doseči trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri in njihovo učinkovito rabo.
- *Povezava s scenarijem:* Dijaki se učijo trajnostne rabe gradbenih materialov, raziskujejo regenerativne prakse in analizirajo vpliv gradbenih del na naravno krajino.

Podnebni ukrepi (SDG 13)

- Podcilj 13.3: Izboljšati izobraževanje, ozaveščanje ter človeške in institucionalne zmogljivosti za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje nanje.
- *Povezava s scenarijem:* S praktično gradnjo suhozidov in analizo vpliva erozije in podnebnih sprememb dijaki razvijajo razumevanje podnebnih procesov in iščejo trajnostne rešitve.

Življenje na kopnem (SDG 15)

- Podcilj 15.3: Do leta 2030 boriti se proti širjenju puščav, obnoviti degradirana zemljišča in tla ter si prizadevati za svet brez degradacije tal.
- *Povezava s scenarijem:* Dijaki preučujejo vlogo suhozidov pri preprečevanju degradacije tal, zmanjšanju erozije in izboljšanju lokalnih ekosistemskih storitev.

Partnerstva za doseganje ciljev (SDG 17)

- Podcilj 17.16: Okrepiti globalno partnerstvo za trajnostni razvoj in ga dopolniti z večstranskimi partnerstvi.
- *Povezava s scenarijem:* Scenarij vključuje sodelovanje lokalnih skupnosti, občinskih oblasti, nevladnih organizacij in šol, ki skupaj delujejo pri ohranjanju kulturne in naravne dediščine.

DIDAKTIČNA SEKVENCA (NAČRT)

1. FAZA: PREDSTAVITEV IZZIVA in OBLIKOVANJE RAZISKOVALNIH SKUPIN

Čas: 4 šolske ure (180 min)

Prostor učenja: Učilnica, prilagojena za sodelovalno učenje (mize v skupinah, dostop do flipchartov, tabla za skupinske dogovore).

Učitelj – facilitator učenja:

- Ustvari sproščeno vzdušje in vodi vajo **Ledolomilec**, da začnejo učenci razmišljati o suhozidih.
- Pri oblikovanju skupin uporabi heterogene strategije in poskrbi, da ima vsaka skupina raznolike veščine.
- Facilitator določanje vlog – učenci naj sami razdelijo naloge in se o tem pogovorijo.
- Med razpravo o problemskem vprašanju postavlja podvprašanja, ki usmerjajo razmišljanje o trajnosti, kulturni dediščini, ekologiji in lokalni skupnosti.
- Povzame ključne ugotovitve skupin in jih poveže s cilji naslednje faze (terenskega raziskovanja).

TEHNIKA	NALOGE / AKTIVNOSTI	VRSTA SKUPINE	POTREBŠČINE	NAČIN EVALVACIJE
Prizemljevanje Sprostitev in umiritev	1. Uvodna aktivnost – 15 min - Učitelj vodi vajo Prizemljevanje ¹ : dijaki zaprejo oči, začutijo stik s tlemi, osredotočijo se na dihanje. - Učitelj vodi učence skozi korake senzoričnih zaznav, pri čemer uporabi umirjen glas in natančna navodila - Po zaključku vaje učitelj povabi učence, da počasi odprejo oči in se vrnejo v prostor. Sledi kratka razprava o njihovih izkušnjah. Učitelj lahko postavi vprašanja vezana na to, kar so zaznali.	Celoten razred	Miren prostor – učilnica, pripravljena za sodelovalno delo Sproščujoča glasba	Učitelj spremlja, kako sproščeni in vključeni so dijaki.
Ustvarjanje varnega prostora	2. Ustvarjanje varnega prostora ² – 35 min - Učitelj predstavi namen vaje in pojasni, kaj je pomen varnega prostora. - Učenci razpravljajo o tem, kaj potrebujemo za ustvarjanje varnega prostora. Učitelj jih z vprašanji spodbuja, da premislijo o različnih vidikih varnosti, kot so fizična varnost (prostor), čustvena varnost (spoštovanje) in socialna varnost (komunikacija). - Učenci sestavijo seznam pravil in naredijo na koncu o tem skupno refleksijo.	Celoten razred Manjše skupine	Pisala Post-it listki Flipchart ali plakat za beleženje idej	Učitelj vodi kratko refleksijo, kjer učenci znajo prepoznati, kako lahko sami pripomorejo k ohranjanju varnega prostora.
Delitev v skupine (oblikovanje skupin, 3-6 dijakov)	3. Naključno oblikovanje raziskovalnih skupin ³ – 15 min - Učitelj dijakom razdeli karte s podatki o suhozidih. Vsak dijak poišče svoje tri »povezovalne člane«, ki imajo podobne podatke in se logično povežejo v celoto. - Tako oblikovane naključne skupine prejmejo raziskovalne naloge (ekologija, zgodovina, geografija, slovenščina, matematika itd.).	Raziskovalne skupine (3-6 dijakov)	Seznam dijakov Karte s povezovalnimi tematikami za delitev v skupine	Učitelj preverja, ali so skupine uravnotežene in raznolike.
Vloge v skupini (Določitev vlog v skupini)	4. Določitev vlog ⁴ – 10 min - Vsaka skupina določi vloge: vodja, raziskovalec, zapisovalec, analitik, predstavnik, poročevalec itd. - Učitelj facilitira razpravo o odgovornostih vsakega člana.	Raziskovalne skupine (3-6 dijakov)	Seznam vlog Beležke	Vsaka skupina zapiše in predstavi vloge.

¹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Prizemljevanje** v priročniku

² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Ustvarjanje varnega prostora** v priročniku

³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Žrebanje kart** v poglavju **Delitev v skupine** v priročniku

⁴ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Vloge v skupini** v priročniku

Skupinski dogovori (V vsaki posamezni skupini)	5. Oblikovanje skupinskih dogovorov – 20 min - Skupine oblikujejo pravila sodelovanja in jih zapišejo na vidno mesto. - Učitelj uporablja metodo konsenzualnega sprejemanja odločitev (angl. <i>Consent Decision-Making</i>).	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Flipchart, listi papirja, zvezek, pisala	Vsaka skupina predstavi svoja pravila sodelovanja.
Skupinski miselni vzorec (Mind-mapping in možganska nevihta)	6. Skupinski miselni vzorec ⁵ – 30 min - Učitelj na tablo napiše osrednjo temo – Suhi zidovi in suhozidna gradnja z vprašanji: <i>Kaj vemo o suhozidih? Kaj bi želeli izvesti?</i> - Učenci najprej razmislijo o svojih idejah in jih individualno zapišejo na post-it listke ali v zvezek. Nato se zberejo v skupinah in začnejo deliti svoje zamisli. - Ko skupine zberejo ideje, začnejo iskati povezave med njimi. - Skupine analizirajo svoje miselne vzorce ter identificirajo glavne vzorce. - Učitelj vodi razpravo v skupinah z vprašanji.	Celoten razred Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Veliki listi papirja Barvni flomastri ali pisala Post-it listki	Učitelj zapiše ključne ugotovitve in jih uporabi za hipoteze, ki jih bodo kasneje oblikovali.
Analiza študije primera	7. Analiza študije primera – 30 min - Učitelj razdeli študijo primera o suhozidih (ekološki, kulturni, družbeni vidik). - Učenci ga preberejo, nato v parih izmenjajo ključne ugotovitve. Vsaka skupina analizira en vidik: - Ekološki vidik – <i>Kako suhozidi podpirajo biotsko raznovrstnost?</i> - Kulturni vidik – <i>Kako so jih uporabljali skozi zgodovino?</i> - Družbeni vidik – <i>Kakšen je pomen suhozidne gradnje za lokalno skupnost?</i> Na koncu vsaka skupina predstavi en vidik.	Pari Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Študija primera Beležke	Vsaka skupina predstavi ključne ugotovitve.
Predstavitev problemskega vprašanja ⁶	8. Oblikovanje hipotez – 15 min - Učitelj napiše problemsko vprašanje: <i>Kako lahko povečamo ozaveščenost o pomenu suhozidov?</i> - Skupine izmenjajo ideje. - Vsaka skupina zapiše prve hipoteze o pomanjkanju ozaveščenosti.	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Tabla Post-it listki	Primernost in poglobljen razmislek o hipotezah.

⁵ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Skupinski miselni vzorec** v priročniku

⁶ za več podrobnosti o izvedbi glej poglavje **Izbira izziva in oblikovanje raziskovalnega vprašanja** v priročniku

- Učitelj postavlja vodena vprašanja za spodbujanje razprave: *Ali lokalna skupnost pozna pomen suhozidov? Zakaj jih v zadnjem času manj obnavljajo? Kako jih lahko prilagodimo sodobnim potrebam?*
- Skupine predstavijo svoje prve hipoteze.

2. FAZA: TERENSKO RAZISKOVANJE IN DOKUMENTACIJA SUHOZIDOV

Čas: Celoten šolski dan – ekskurzija (9 šolskih ur / 7 + 2 uri v domači šoli).

Prostor učenja: Park Škocjanske jame, Matavun, SI-6215 Divača / Območje parka s suhozidi, naselje in notranji prostor za skupinsko delo (npr. Promocijsko-kongresni center Pr Nanetovh)

Učitelj - facilitator učenja:

- Pripravi navodila za terensko raziskovanje in preveri, ali dijaki razumejo metode zbiranja podatkov.
- Facilitatira intervjuje in razprave na terenu, spodbuja dijake k poglobljenim vprašanjem.
- Med gradnjo suhozida spodbuja diskusijo: Kako bi lahko te tehnike uporabili danes?
- Vodi metodo Pogovorna kavarna, da učenci povežejo ugotovitve različnih skupin.

Vsebine iz učnih načrtov

- **Matematika:** Izračun višine, širine, stabilnosti in prostornine kamnov, analiza razmerij med dimenzijami suhozidov.
- **Zgodovina:** Raziskovanje zgodovinskih virov o suhozidih, analiza spreminjanja krajine skozi čas.
- **Biologija/Naravoslovje:** Vloga suhozidov v ekosistemi, analiza rastlinskih in živalskih vrst.
- **Geografija:** GIS kartiranje, analiza pokrajinskih značilnosti in vpliva podnebnih sprememb.
- **Slovenščina:** Pisanje terenskih poročil, oblikovanje raziskovalnih vprašanj za intervjuje.
- **Športna vzgoja:** Terenska orientacija, fizična izvedba gradnje suhozida.
- **Aktivno državljanstvo:** Analiza zakonodajnih okvirjev varstva dediščine in trajnostnega razvoja.

TEHNIKA	NALOGE / AKTIVNOSTI	VRSTA SKUPINE	POTREBŠČINE	NAČIN EVALVACIJE
Metoda TRIS (Predvidevanje ovir pri raziskovanju)	1. Načrtovanje raziskovalnih vprašanj – 45 min - Dijaki pregledajo hipoteze iz 1. faze in jih primerjajo z razpoložljivimi podatki. - Skupine izvedejo VAJO TRIS ⁷ – najprej določijo najslabši možni potek raziskave in identificirajo ključne težave, ki bi lahko nastale na terenu. - Nato predlagajo strategije za obvladovanje težav in oblikujejo končna raziskovalna vprašanja.	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Simulacijski scenariji Beleške	Vsaka skupina predstavi končna raziskovalna vprašanja in strategije za uspešno raziskavo.

⁷ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **TRIS** v priročniku

Terensko participativno raziskovanje (učenje v lokalnem okolju (ang. place-based learning), opazovanje z udeležbo)	2. Terensko delo v Parku Škocjanske jame – 4 ure (180 min) - Uvod na terenu (30 min): Vodnik parka predstavi cilje raziskovanja, skupine obnovijo raziskovalna vprašanja. - Opazovanje in analiza suhozidov (60 min): Beleženje višine, širine, stabilnosti suhozidov; analiza prisotnosti rastlinskih in živalskih vrst; povezovanje suhozidov s kraško pokrajino in hidrologijo. - Intervjuji (60 min): Pogovori z lokalnimi prebivalci o pomenu suhozidov; posvetovanje s strokovnjaki o ohranjanju dediščine. - Odmor in refleksija (10 + 20 min): Skupine primerjajo prve ugotovitve.	Celoten razred Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Beleške Fotoaparati, snemalniki	Vsaka skupina dokumentira ugotovitve s fotografijami, beleškami in posnetki.
Eksperimentalna vaja – gradnja suhozida	3. Praktična izvedba – 2 uri (90 min) - Dijaki praktično preizkusijo gradnjo suhozida, pri čemer uporabljajo znanstveni pristop (hipoteza → eksperiment → analiza). - Razvijejo različne metode postavitve in nato izmerijo stabilnost. - Razmišljajo o možnih prilagoditvah suhozidov sodobnim potrebam.	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Gradbeni material Oprema za gradnjo (rokavice)	Vsaka skupina oceni stabilnost svojega suhozida in zabeleži opažanja.
Zaključna refleksija na terenu (Pogovorna kavarna)	3. Analiza podatkov in refleksija – 2 uri (90 min) (Promocijsko-kongresni center Pr Nanetovh ali naslednji dan v domači šoli) - Dijaki urejajo zapise, fotografije, posnetke intervjujev in meritve. - Skupine razpravljajo o zbranih podatkih z metodo Pogovorna kavarna⁸: <i>Kaj smo pričakovali in kaj smo ugotovili? Katere težave pri ozaveščanju skupnosti smo prepoznali? Kako bi lahko izboljšali dostop do informacij o suhozidih?</i> - Dijaki v svojih skupinah po zaključeni Pogovorni kavarni pripravijo kratko poročilo, ki bo podlaga za Fazo 3 (Oblikovanje rešitev).	Manjše naključne skupine Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Beleške Pisala in listi za zapisovanje ključnih točk Kartice z vprašanji ali temami za razpravo Pogovorni predmet	Domača naloga: Vsak dijak zapiše kratko poročilo in ga deli z učiteljem.

⁸ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Pogovorna kavarna** v priročniku

3. FAZA: ANALIZA PODATKOV IN OBLIKOVANJE PREDLOGOV ZA OZAVEŠČANJE

Čas: 4–5 šolskih ur.

Prostor učenja: Učilnica (sodelovalno učenje, dostop do digitalnih orodij in tabel za delo v skupinah).

Učitelj – facilitator učenja:

- Usmerja dijake pri analizi podatkov in preverjanju hipotez.
- Facilitira vaje za oblikovanje idej, rešitev in predlogov.

Vsebine iz učnih načrtov

- **Matematika:** Dijaki analizirajo podatke o stabilnosti suhozidov, uporabljajo statistične metode za obdelavo meritev.
- **Zgodovina:** Interpretacija zgodovinskih virov, razumevanje družbenih in kulturnih sprememb.
- **Biologija/Naravoslovje:** Obdelava podatkov o ekosistemi suhozidov, analiza biodiverzitete in podnebnih vplivov.
- **Geografija:** GIS kartiranje in analiza prostorske porazdelitve suhozidov.
- **Slovenščina:** Oblikovanje strokovnih poročil, analiza intervjujev in priprava predlogov.
- **Aktivno državljanstvo:** Razprava o trajnostnem razvoju, varstvu kulturne dediščine in pravnih okvirih.

TEHNIKA	NALOGE / AKTIVNOSTI	VRSTA SKUPINE	POTREBŠČINE	NAČIN EVALVACIJE
Analiza podatkov	1. Organizacija podatkov in analiza – 60 min Dijaki pregledajo zbrane podatke iz Faze 2 in jih organizirajo po ključnih vidikih: - Ekološki vidik: Kako suhozidi vplivajo na biotsko raznovrstnost? - Kulturni vidik: Kako so se suhozidi uporabljali skozi zgodovino? - Gospodarski vidik: Ali suhozidi podpirajo trajnostni turizem? - Geografski vidik: Kakšna je prostorska razporeditev suhozidov? - Matematični vidik: Kako izračunamo stabilnost in nosilnost suhozida? Skupine oblikujejo grafične prikaze podatkov (tabele, karte, diagrame).	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Programi za vizualizacijo podatkov, digitalne karte, zgodovinski viri	Učitelj preverja, ali so podatki logično organizirani in tematsko povezani.

Argumentacija	2. Preverjanje hipotez – 45 min - Dijaki se vrnejo k hipotezam, ki so jih oblikovali v Fazi 1 in preverijo, ali jih lahko potrdijo ali zavrnejo. Katera hipoteza o vplivu suhozidov na ekosistem je bila pravilna? Ali je bila hipoteza o zgodovinski pomembnosti suhozidov utemeljena? Kakšni so dejanski podatki o stopnji ozaveščenosti v lokalni skupnosti? - Učitelj vodi diskusijo in spodbuja dijake h kritičnemu razmišljanju.	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov)	Flipchart Listki za glasovanje	Vsaka skupina predstavi zaključke, učitelj preveri argumentacijo.
Predstavljaš si, da...⁹ (spodbujanje poglobljenega analitičnega in ustvarjalnega razmišljanja)	3. Oblikovanje predlogov za ozaveščanje – 45 min - Učitelj učencem pojasni, da bodo analizirali in izboljšali ozaveščenost o suhem zidu, pri čemer bodo uporabili štiri perspektive: učinkovitost, praktičnost, etičnost in estetiko. - Vsaka od skupin naj se osredotoči na eno izmed perspektiv - Skupine predstavijo svoje ideje drugim skupinam in pridobijo povratne informacije. - Skupine na podlagi razprave oblikujejo končne predloge. Vsaka skupina ustvari vizualno predstavitev svojega predloga z orodjem Galerija vizij (naslednji korak).	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov) Celoten razred	Pisala in listi za zapisovanje idej Risalni papir za skiciranje rešitev	Učitelj oceni izvedljivost in kakovost predlogov ter refleksijo dijakov.
Galerija vizij (Predstavitev in pridobivanje povratnih informacij)	4. Predstavitev analiziranih podatkov in predlogov – 45 min - Skupine pripravijo plakate ali digitalne predstavitve, kjer vizualizirajo svoje predloge. - Učenci krožijo med predstavitvami, dodajajo komentarje in izboljšave na listke. - Skupine popravijo in izboljšajo svoje predloge na podlagi povratnih informacij. - Za izpeljavo tega koraka lahko učitelj uporabi orodje Galerija vizij ¹⁰ .	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov) Celoten razred	Velik plakatni papir Barvice, flomastri Prostor za razstavljanje plakatov	Učitelj ocenjuje skupinsko delo in sodelovanje.
Krog pohval (Zaključevanje in razmislek)	5. Refleksija o skupinskem delu in sodelovanju – 5–20 min - Učenci izražajo pohvale in priznanja svojim sošolcem. - Vsak učenec dobi priložnost povedati nekaj pozitivnega o osebi, ki sedi ob njem. Na primer: <i>"Cenim te, ker si mi danes pomagal pri nalogi."</i> - Učitelj naj poudari pomen iskrenosti in spoštljivosti pri izražanju. - Ko krog zaključijo, se lahko dijaki zahvalijo za prejeto pohvalo.	Celoten razred	Prostor za sedenje v krogu.	Učitelj poda komentarje na refleksije dijakov.

⁹ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Predstavljaš si, da ...** v priročniku

¹⁰ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Galerija vizij** v priročniku

¹¹ za več podrobnosti o izvedbi podobnih vajah zaključevanja aktivnosti glej poglavje **Zaključni krogi** v priročniku

FAZA 4: NAČRTOVANJE NASLEDNJIH KORAKOV ZA AKCIJO IN REFLEKSIJA

Čas: 3–4 šolske ure (150 min).

Prostor učenja:

- Učilnica, prilagojena za sodelovalno učenje (razporeditev v krogu, tabla za zbiranje ugotovitev).
- Digitalna učilnica (za analizo podatkov in pripravo zaključnih ugotovitev).

Učitelj – facilitator učenja:

- Spodbuja dijake k refleksiji o pridobljenem znanju in učnem procesu.
- Usmerja analizo rezultatov raziskav in pomaga dijakom pri oblikovanju zaključkov o vplivu suhozidov na ekosisteme, kulturno dediščino in trajnostni razvoj.
- Organizira simulacijo javne predstavitve, kjer dijaki v različnih vlogah predstavijo svoje predloge in odgovarjajo na vprašanja.
- Facilitatira strukturirano debato o najboljših rešitvah ter vodi zaključno evalvacijo učnega procesa.

Vsebine iz učnih načrtov:

- **Matematika:** Statistična obdelava podatkov, interpretacija meritev stabilnosti suhozidov, analiza geometrijskih razmerij.
- **Zgodovina:** Kritična analiza zgodovinske vrednosti suhozidov, evalvacija zakonodajnih sprememb pri varstvu kulturne dediščine.
- **Biologija/Naravoslovje:** Razprava o ekološki vlogi suhozidov in biodiverziteti, vpliv podnebnih sprememb na stabilnost ekosistemov ob suhozidih.
- **Geografija:** Prostorska analiza suhozidov z uporabo GIS, sinteza geografskih značilnosti, ki vplivajo na njihovo ohranjenost.
- **Slovenščina:** Pisanje refleksivnih poročil, oblikovanje argumentiranih besedil za predstavitev ugotovitev.
- **Športna vzgoja:** Evalvacija vpliva fizičnega dela pri gradnji suhozidov na vzdržljivost, analiza ergonomije in varnosti pri delu.
- **Aktivno državljanstvo:** Razprava o vlogi lokalne skupnosti pri ohranjanju suhozidov, analiza zakonodajnih okvirjev varstva dediščine in trajnostnega razvoja.

TEHNIKA	NALOGE / AKTIVNOSTI	VRSTA SKUPINE	POTREBŠČINE	NAČIN EVALVACIJE
Simulacija javne predstavitve (Igra vlog)	1. Simulacija javne predstavitve – 45 min - Dijaki prevzamejo vloge različnih deležnikov (lokalni prebivalci, turistični delavci, ekologi, občinski predstavniki). - Vsaka skupina predstavi svoj predlog ozaveščanja oz. vizijo pred ostalimi (publiko deležnikov) in odgovarja na vprašanja. - Učitelj vodi kritično refleksijo o učinkovitosti posameznih rešitev in postavlja ciljno usmerjena vprašanja.	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov) Celoten razred	Beleške za zapiske Obrazci za evalvacijo	Učitelj spremlja, kako dijaki zagovarjajo svoje predloge. Skupine se medsebojno ocenijo in podajo predloge za izboljšave.

Strukturirana debata Pikokracija (glasovanje)	2. Debata – izbira najboljše rešitve – 30 min - Dijaki sodelujejo v strukturirani debati, kjer zagovarjajo svoje predloge. - Na koncu glasujejo za najbolj izvedljivo strategijo ozaveščenja (uporabijo metodo Pikokracija¹²) - Učitelj facilitira usmerjeno diskusijo: <i>Kaj dela neko rešitev bolj izvedljivo od druge?</i>	Celoten razred	Glasovalni listi (ali samolepilne pike) Pisala, flipchart	Dijaki ovrednotijo svoje argumente in analize. Učitelj spremlja sposobnost argumentacije in logičnega sklepanja.
Razmislek o implementaciji predloga / rešitve (Kaj, zakaj, kaj zdaj?¹³)	3. Razmislek o izvedbi rešitev / predloga – 45 min - Učitelj na tablo napiše tri ključna vprašanja: <i>Kaj? Zakaj? Kaj zdaj?</i> in pojasni namen vaje. - Dijaki z odgovori na vprašanja razvijajo konkretne načrte za izvedbo rešitev (Kaj zdaj? Kaj lahko storimo najprej? Kakšne korake bomo sprejeli?). - Na koncu vsaka skupina pripravi akcijski načrt za realno izvedbo predlogov.	Raziskovalne skupine (3–6 dijakov) Celoten razred	Prostor za sedenje v krogu Listi papirja in pisala Flipchart ali tabla	Vsaka skupina razvije osnutek akcijskega načrta. Učitelj spremlja sposobnost dijakov praktičnega načrtovanja.
Povratna informacija in evalvacija	4. Osebna refleksija – 30 min - Dijaki napišejo osebno refleksijo: <i>Kako je moje razumevanje teme napredovalo? Kaj sem se naučil iz debate in simulacije? Kako bi lahko še izboljšal svoje sodelovanje?</i> - Skupine analizirajo odziv vrstnikov in svoje zaključke. - Učitelj poda zaključne misli in evalvira projekt.	Celoten razred Individualno	Beležke Listi za zapisovanje refleksij Digitalni portfolio	Vsak učenec odda refleksijo, učitelj poda komentarje. Skupine podajo zaključne misli o projektu.

¹² za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Pikokracija** v priročniku

¹³ za več podrobnosti o izvedbi glej vajo **Kaj, zakaj, kaj zdaj?** v priročniku

EVALVACIJA

Postopki ali tehnike	Aktivnost za ocenjevanje	Način
- Sistematično opazovanje - Refleksija in samoevalvacija - Medvrstniško ocenjevanje - Ustna evalvacija (strukturirana diskusija) - Analiza artefaktov (pisni izdelki, digitalni arhiv, poročila, predstavitev) - Avtentične naloge (simulacija javne predstavitve, izdelava akcijskega načrta, argumentirana debata) - Portfolio (dokumentiranje učnega procesa in rezultatov)	- Igra vlog (simulacija javne predstavitve deležnikov) - Strukturirana debata (zagovor in glasovanje za najboljšo rešitev – Pikokracija) - Razprava o izvedljivosti rešitve (»Kaj, zakaj, kaj zdaj?«) - Pisna refleksija o učenju in pridobljenih veščinah - Terensko poročilo in analiza podatkov (naravoslovni in družboslovni vidiki suhozidov) - Vizualne in digitalne predstavitve ugotovitev - Ocenjevanje in vrednotenje rešitev z evalvacijskimi obrazci	- Ocenjevalne lestvice in rubrike - Kontrolni seznam za evalvacijo - Povratne informacije (strukturirana refleksija in komentarji na izdelke dijakov) - Kombinacija formativnega in sumativnega ocenjevanja - Uporaba digitalnih orodij za beleženje napredka (npr. Mahara, Moodle) - Skupinsko vrednotenje na osnovi opazovanja in analize diskusij - Samoevalvacijski vprašalniki

POVEZAVA Z OSTALIMI NAČRTI, PROGRAMI IN PROJEKTI VAŠEGA VIZ

Aktivnosti učnega scenarija Kamen na kamen lahko povežemo z različnimi vzgojno-izobraževalnimi programi in dejavnostmi šole ter tako prispevamo k celostnemu učenju in razvijanju ekosocialnih kompetenc. Vključimo lahko v projektne dneve in interdisciplinarne tedne, kjer dijaki raziskujejo okoljski, zgodovinski in ekonomski pomen suhozidov. Terenski dan lahko vključuje preučevanje biodiverzitete, erozije tal in trajnostnih gradbenih tehnik. V okviru digitalnih kompetenc lahko dijaki uporabljajo kartografska orodja, 3D modeliranje za analizo stabilnosti zidov, spletne platforme za raziskovanje zakonodaje in pripravo digitalnih predstavitev. Scenarij lahko povežemo tudi s šolskimi projekti digitalizacije kulturne dediščine ali uporabo umetne inteligence pri interpretaciji podatkov. Dijaki lahko v okviru podjetniških krožkov, tekmovanj in inkubatorjev razvijajo poslovne modele za vključevanje suhozidov v ekoturizem, izobraževalne programe ali lokalno gospodarstvo. Projekt lahko povežemo z občinskimi pobudami za trajnostni razvoj, kulturnimi ustanovami, društvi za varstvo naravne in kulturne dediščine ter ekološkimi organizacijami, da dijaki sodelujejo pri dejanskih obnovah suhozidov in razvoju lokalnih strategij obnove. Scenarij se lahko vključi v naravoslovne, zgodovinske, podjetniške in ekološke krožke, pri katerih dijaki raziskujejo različne vidike suhozidov ter pripravljajo razstave, spletne vsebine ali multimedijske projekte. Povežemo se lahko tudi z mednarodnimi projekti, kot je Erasmus+, kjer dijaki primerjajo različne tehnike suhozidne gradnje, analizirajo trajnostne prakse v različnih regijah ter sodelujejo pri izmenjavah in skupnih raziskovalnih nalogah. S takšnim povezovanjem učni scenarij presega okvir ene učne ure ali predmeta in postane del širšega izobraževalnega in družbenega ekosistema, kar spodbuja trajnostno, digitalno in interdisciplinarno učenje.

POZORNOST NA RAZNOLIKOST UČENCEV

Pri izvedbi aktivnosti upoštevamo raznolikost dijakov in zagotovimo, da vsi aktivno sodelujejo in prispevajo glede na svoje zmožnosti, interese in izkušnje. Pri oblikovanju skupin za raziskovalno in terensko delo je ključno upoštevati raznolikost dijakov ter jih dodeliti v heterogene skupine, v katerih se lahko učijo drug od drugega. Pomembno je, da učitelj aktivno spremlja dinamiko v skupinah in po potrebi prilagodi sodelovalne naloge tako, da vsak dijak najde svojo vlogo, bodisi pri terenski analizi, organizaciji podatkov, komunikaciji z deležniki ali predstavitvi ugotovitev. Pri raziskovanju zgodovinske in kulturne vrednosti suhozidov je priporočljivo vključiti primere iz različnih geografskih in kulturnih okolij, da dijaki prepoznajo globalni pomen dediščine in se hkrati učijo o kulturnih razlikah in podobnostih. Terensko delo naj bo dostopno vsem, zato je treba zagotoviti, da lokacije, kjer poteka gradnja in analiza suhozidov, omogočajo udeležbo tudi gibalno in drugače oviranim. To lahko pomeni, da izberemo lažje dostopne terene ali alternativne aktivnosti za tiste, ki se ne morejo neposredno vključiti v fizično delo. Pri refleksiji in analizi trajnostnih vidikov suhozidne gradnje je pomembno spodbujati vključujočo komunikacijo, pri kateri imajo vsi priložnost izraziti svoja stališča. Učitelj skrbi, da dominantni glasovi ne prevladajo in spodbuja sodelovanje tistih, ki se morda manj pogosto vključujejo v diskusije. V digitalnih aktivnostih, kot so kartiranje suhozidov, izdelava digitalnih predstavitev in analiza podatkov, je vredno uporabiti različne pristope, ki omogočajo dostopnost dijakom z različnimi digitalnimi spretnostmi, na primer z uporabo prilagodljivih učnih gradiv in individualizirane podpore pri uporabi programske opreme. Poleg tega lahko učitelj omogoči več načinov izražanja učnih dosežkov, kot so pisna poročila, vizualne ali ustne predstavitve, s čimer dobijo dijaki možnost izbrati, kar jim najbolj ustreza. V scenarij je smiselno vključiti tudi sodelovanje z lokalnimi skupnostmi in strokovnjaki, ki predstavljajo različne perspektive, med drugim lokalne obrtnike, ekologe, zgodovinarje in predstavnike različnih generacij. Tako pridobijo dijaki široko razumevanje pomena suhozidov in vidijo, kako lahko njihovo znanje prispeva k resničnim izzivom v skupnosti.

VIRI IN LITERATURA

An, L., Jiang, X., Liu, Z., & Li, Q. (2023). RETRACTED: Socio-economic impact of natural resource management: How environmental degradation affects the quality of life. *Geological Journal*, 58(9), 3310–3325. <https://doi.org/10.1002/gj.4787>

Barbiero, G., Berto, R., Venturella, A., & Maculan, N. (2021). Bracing Biophilia: When biophilic design promotes pupil's attentional performance, perceived restorativeness, and affiliation with Nature. *Environment, Development and Sustainability*, 23(1), 189–204.

Barrow, L. H. (2006). A brief history of inquiry: From Dewey to standards. *Journal of Science Teacher Education*, 17(3), 265–278. <https://doi.org/10.1007/s10972-006-9008-5>

Bianchi, G., Pisiotis, U., & Cabrera Giraldez, M. (2022). GreenComp: The European sustainability competence framework. Publications Office of the European Union. Pridobljeno iz <https://data.europa.eu/doi/10.2760/13286>

Boor, I. (b.d.). Deep listening. Transition Makers Toolbox. Pridobljeno iz <https://transitionmakers.nl/tool/deep-listening/>

Cheng, S. (2020, 6. maj). How to teach meditation. Mindfulness Exercises. Pridobljeno iz <https://mindfulnessexercises.com/how-to-teach-meditation/how-to-lead-a-guided-meditation>

Chiarotto, L. (2011). Natural curiosity: A resource for teachers: Building children's understanding of the world through environmental inquiry. Dr. Eric Jackman Institute of Child Study.

Colorado Department of Education. (b.d.). Group roles in collaborative learning. Pridobljeno iz <https://sitesed.cde.state.co.us>

Creative Facilitation. (2021). Resources for creative facilitation. Pridobljeno iz <https://creativefacilitation.com/resources/>

Creative Facilitation. (b.d.). Sociometry. Pridobljeno iz <https://creativefacilitation.com/sociometry-2/>

Croft, J. (2014). Karabirrdt: How to create a Karabirrdt – A facilitator's guide. Dragon Dreaming. Pridobljeno iz <https://www.dragon-dreaming.org>

Cundiff, R. (2024, 2. december). What is an outdoor classroom? Rotunda. Pridobljeno iz <https://www.rotunda.co.uk/post/what-is-an-outdoor-classroom>

Davis, S. (b.d.). Facilitation and the physical environment. Master Facilitator Journal. Pridobljeno iz <https://masterfacilitator.com/facilitationphysicalenvironment/>

De Bono, E. (1985). Six thinking hats. Little, Brown and Company.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Springer.

Dennen, V. P., & Burner, K. J. (2008). The cognitive apprenticeship model in educational practice. V *Handbook of Research on Educational Communications and Technology* (str. 425–439). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203880869.ch34>

Dragon Dreaming. (b.d.). Dreaming Circle. Pridobljeno iz <https://www.dragon-dreaming.org>

eCampusOntario. (b.d.). Stages of team development. Pridobljeno iz <https://ecampusontario.pressbooks.pub>

European Commission. (2022). Learning for the green transition and sustainable development. Pridobljeno iz <https://education.ec.europa.eu/sl/focus-topics/green-education/learning-for-the-green-transition>

Fast, J. (2012). How does the inquiry learning method affect student cognitive development at varying ages? Southwest Minnesota State University.

Florida International University. (b.d.). Designing teams and assigning roles. Pridobljeno iz <https://goglobal.fiu.edu>

Freire, P. (1970). Pedagogy of the oppressed. Herder and Herder.

Friesen, S., & Scott, D. (2013). Inquiry-based learning: A review of the research literature. Alberta Education.

Gakhal, J. (2020, 23. junij). Participatory rural appraisal. Participedia. Pridobljeno iz <https://participedia.net/method/participatory-rural-appraisal>

Geilfus, F. (2008). 80 tools for participatory development: Appraisal, planning, follow-up and evaluation. Inter-American Institute for Cooperation on Agriculture (IICA).

Gillani, B. B. (2010). Inquiry-based training model and the design of e-learning environments. *Issues in Informing Science and Information Technology*, 7, 1–9. <https://doi.org/10.28945/1188>

Global Ecovillage Network. (b.d.). Pinakarri – Deep listening. Pridobljeno iz <https://ecovillage.org/solution/pinakari/>

Goldrich, C. (2021, 6. januar). The student wheel of life: How satisfied are you now? PTS Coaching. Pridobljeno iz <https://ptscoaching.com/2021/01/student-how-satisfied-are-you/>

González Reyes, J., Fernández, A., & Franco, D. (2021). Competencia ecosocial en un contexto de crisis multidimensional. FUHEM.

González Reyes, L., Morán, C., Nieto, M., de Blas, A., & Fernández, J. (2021). Guía para educar desde la perspectiva ecosocial en el cuidado y defensa del medio natural. FUHEM.

Hargreaves, A. (2023, 5. september). Group roles for students. Helpful Professor. Pridobljeno iz <https://helpfulprofessor.com/group-roles-for-students/>

Herrmann, Z., & Hausburg, T. (2023). Empowering students to be part of climate-change solutions. *Educational Leadership*, 80(8). Pridobljeno iz <https://ascd.org/el/articles/empowering-students-to-be-part-of-climate-change-solutions>

Hmelo-Silver, C. E., & Barrows, H. S. (2006). Goals and strategies of a problem-based learning facilitator. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 1(1), 21–39. <https://doi.org/10.7771/1541-5015.1004>

Hunter, D. (b.d.). Review of activities. Training for Change. Pridobljeno iz https://www.trainingforchange.org/training_tools/review-of-activities/

Icebreaker Spot. (b.d.). What is your superpower? Pridobljeno iz <https://www.icebreakerspot.com/activities/what-is-your-superpower/>

IdeaMap. (b.d.). Parking lot. Pridobljeno iz <https://ideamap.ai/toolbox/parking-lot>

Indeed Editorial Team. (b.d.). Stages of group development. Pridobljeno iz <https://www.indeed.com>

Inquired. (b.d.). Group roles for inquiry lesson plans. Pridobljeno iz <https://www.inquired.org>

Ivanov, A., & Voloshchuk, M. (b.d.). Team canvas session. SessionLab. Pridobljeno iz <https://www.sessionlab.com/methods/team-canvas-session>

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning (5. izd.). Allyn and Bacon.

Klaxoon. (b.d.). Two truths and a lie: More great “lies” ideas to play as a team. Pridobljeno iz <https://klaxoon.com/insight/two-truths-and-a-lie-more-great-lies-ideas-to-play-as-a-team>

Kobolt, A. (2009). Skupina kot prostor socialnega učenja. *Socialna pedagogika*, 13(4), 359–382.

Kozak, S., & Elliott, S. (2011). Connecting the dots: Key strategies that transform learning – for environmental education, citizenship, and sustainability. Canada Cataloguing in Publication.

Lambrechts, W., Mulà, I., Ceulemans, K., Molderez, I., & Gaeremynck, V. (2013). La integración de competencias para el desarrollo sostenible en la educación superior: Un análisis de los programas de licenciatura en gestión. *Journal of Cleaner Production*, 48, 65–73. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.12.034>

Liberating Structures. (n.d.). Liberating Structures – Tools for collaborative facilitation. Pridobljeno iz <https://www.liberatingstructures.com>

Lipmanowicz, H., & McCandless, K. (b.d.). Wicked questions. Liberating Structures. Pridobljeno iz <https://www.liberatingstructures.com/4-wicked-questions/>

Logue, M. (b.d.). Own the space: Tips for in-person room setup. Global Learning Partners. Pridobljeno iz <https://www.globallearningpartners.com/blog/own-the-space-tips-for-in-person-room-setup/>

MacKay, B. (2014, 22. april). Space: The final frontier of facilitation. Northstar Facilitators. Pridobljeno iz <https://northstarfacilitators.com/2014/04/space-the-final-frontier-of-facilitation/>

Mahdi, M., Schmidt-Vogt, D., & Shivakoti, G. P. (2008). Livelihood change and livelihood sustainability in the uplands of Lembang Subwatershed, West Sumatra, Indonesia, in a changing natural resource

management context. *Environmental Management*, 43(1), 84–99. <https://doi.org/10.1007/s00267-008-9142-2>

Matthies, A.-L., Stamm, I., Hirvilammi, T., & Närhi, K. (2019). Ecosocial innovations and their capacity to integrate ecological, economic and social sustainability transition. *Sustainability*, 11(7), 2107. <https://doi.org/10.3390/su11072107>

McCrory, G., Holmén, J., Holmberg, J., & Adawi, T. (2021). Learning to frame complex sustainability challenges in place: Explorations into a transdisciplinary "Challenge Lab" curriculum. *Frontiers in Sustainability*, 2, 714193. <https://doi.org/10.3389/frsus.2021.714193>

Merse, C. (2018, 14. december). Key elements for creating collaborative learning spaces. *Natural Pod*. Pridobljeno iz <https://naturalpod.com/key-elements-for-creating-collaborative-learning-spaces/>

Morin, A. (b.d.). Flexible grouping: What you need to know. Understood. Pridobljeno iz <https://www.understood.org/en/articles/what-is-flexible-grouping>

Omidyar Group. (2021). Reading 2: Systems practice in action.

Omidyar Group. (2021). Systems practice workbook 2.

Patriquin Architects. (2017, 19. september). Designing a nature-based school. Pridobljeno iz <https://www.patriquinarchitects.com/designing-a-nature-based-school/>

Presencing Institute. (b.d.). Case clinic. Pridobljeno iz <https://www.u-school.org>

Priest, J., & Bockelbrink, B. (b.d.). Consent decision-making. *Sociocracy 3.0*. Pridobljeno iz <https://sociocracy30.org/principle/consent-decision-making/>

Priestley, D. (2014, 13. november). Group juggle. *Venture Team Building*. Pridobljeno iz <https://ventureteambuilding.co.uk/group-juggle/>

Rammel, C., Stagl, S., & Wilfing, H. (2007). Managing complex adaptive systems — A co-evolutionary perspective on natural resource management. *Ecological Economics*, 63(1), 9–21. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2006.12.014>

Ranta-Tyrkkö, S., & Närhi, K. (2021). Striving to strengthen the ecosocial framework in social work in Finland. *Community Development Journal*, 56(4), 608–625. <https://doi.org/10.1093/cdj/bsab030>

Rau, T. (b.d.). Meeting format. *Sociocracy for All*. Pridobljeno iz <https://www.sociocracyforall.org/meeting-format/>

ReachOut Schools. (b.d.). Two truths and a lie. Pridobljeno iz <https://schools.au.reachout.com/wellbeing-fives-activities/two-truths-and-a-lie>

RedesignU. (b.d.). Design it's hot: Creating high-quality inquiry frame unit study. Pridobljeno iz <https://www.redesignu.org/design-it-its-hot-creating-high-quality-inquiry-frame-unit-study/>

Reed, J., & Koliba, C. (1995). *Facilitating reflection: A manual for leaders and educators*. University of Vermont, Center for Rural Studies.

Regmi, R., Zhang, H., & Zhang, Z. (2024). Environmental sustainability in high-income countries: Does natural resource protection, financial inclusion, and energy innovation matters? *Land Degradation & Development*, 35(6), 2157–2172. <https://doi.org/10.1002/ldr.5051>

Rodríguez-Marín, F., Puig Gutiérrez, M., López-Lozano, L., & Guerrero Fernández, A. (2020). Early childhood preservice teachers' view of socio-environmental problems and its relationship to the Sustainable Development Goals. *Sustainability*, 12(17), 7163.

Savery, J. R. (2006). Overview of problem-based learning: Definitions and distinctions. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 1(1), 9–20.

Seeds for Change. (b.d.). Resources for grassroots action and facilitation. Pridobljeno iz <https://www.seedsforchange.org.uk>

Simmonds, J. (2020, 12. november). Best examples of biophilic design in education. *Biofilico*. Pridobljeno iz <https://biofilico.com/news/best-examples-biophilic-design-education-students>

Sockalingam, N. (2011). How to design a problem for problem-based learning? *Faculty Focus Journal*, 5(2), 10–15.

Stålne, K., & Greca, S. (2022). The IDG Toolkit: Methods and practices for inner development and

sustainability. Ekskåret Foundation, 29k Foundation, & The New Division.

Sutela, K., & Foster, R. (2024). Ecosocial approach to music education. *Music Education Research*, 26. <https://doi.org/10.1080/14613808.2024.2319586>

Svihla, V., & Reeve, R. (2016). Facilitating problem framing in project-based learning. *Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning*, 10(2), 1–19. <https://doi.org/10.7771/1541-5015.1603>

Taplin, A. (b.d.). Effective grouping strategies. Teach with Mrs. T. Pridobljeno iz <https://www.teachwithmrst.com/post/effective-grouping-strategies>

Tarnowski, M. (2015, 1. julij). Collective mind-mapping. *Plays-in-Business*. Pridobljeno iz <https://www.plays-in-business.com/collective-mind-mapping/>

Taylor, K. (2020, 13. februar). Biophilic design in schools. *Green Building Alliance*. Pridobljeno iz <https://gba.org/resources/green-healthy-schools-resources/biophilic-design-in-schools/>

Terada, Y. (2022, 17. maj). Integrating nature into the classroom. *Edutopia*. Pridobljeno iz <https://www.edutopia.org/article/integrating-nature-classroom>

Training for Change. (b.d.). Training tools and activities for participatory learning. Pridobljeno iz https://www.trainingforchange.org/training_tools/

Vonta, T. (2009). Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb (str. 81). Pedagoški inštitut. Pridobljeno iz <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-H3NA75ZE>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

WeRise Toolkit. (b.d.). Creating a safe space. Pridobljeno iz <https://werise-toolkit.org/en/toolkit>

West Chester University. (b.d.). Tuckman's stages of group development. Pridobljeno iz <https://www.wcupa.edu/coral/tuckmanStagesGroupDevelopment.aspx>

Wiggins, G. (2014, 8. december). Questions about questions: NCSS and UbD. Authentic

Education. Pridobljeno iz <https://authenticeducation.org/questions-about-questions-ncss-and-ubd/>

Yadav, P., Saurabh, S., & Bollempalli, V. P. (2024). Environmental sustainability. V *Reference Module in Social Sciences*. Elsevier. <https://doi.org/10.1016/b978-0-443-13701-3.00225-5>

Yadav, V., & Yadav, N. (2024). Beyond sustainability, toward resilience, and regeneration: An integrative framework for archetypes of regenerative innovation. *Global Journal of Flexible Systems Management*. <https://doi.org/10.1007/s40171-024-00418-8>

Yale Poorvu Center for Teaching and Learning. (b.d.). Classroom seating arrangements. Pridobljeno iz <https://poorvucenter.yale.edu/ClassroomSeatingArrangements>

Zakrajsek, T. (2021, 12. april). 10 easy grouping techniques for the college classroom. *The Scholarly Teacher*. Pridobljeno iz <https://www.scholarlyteacher.com/post/10-easy-grouping-techniques-for-the-college-classroom>

Pomagaj soustvariti še boljši priročnik!

To je prva, pilotna različica priročnika *Od učitelja do facilitatorja učenja*. Veseli bomo tvojih povratnih informacij, komentarjev in predlogov, da bo naslednja verzija še boljša, bolj uporabna in še bližje potrebam učiteljev.

Svoje misli in predloge lahko posreduješ preko spletne strani projekta [www.ucilnica.eu] ali jih pošlješ na elektronski naslov **ucilnica.za.zivljenje@gmail.com** s pripisom: Priročnik – 2. Različica. Lahko nam pošlješ tudi nove ideje za aktivnosti, prilagojene verzije obstoječih vaj ali opise, kako si jih uporabil/a v praksi.

Hvala, ker soustvarjaš prihodnost učenja!

